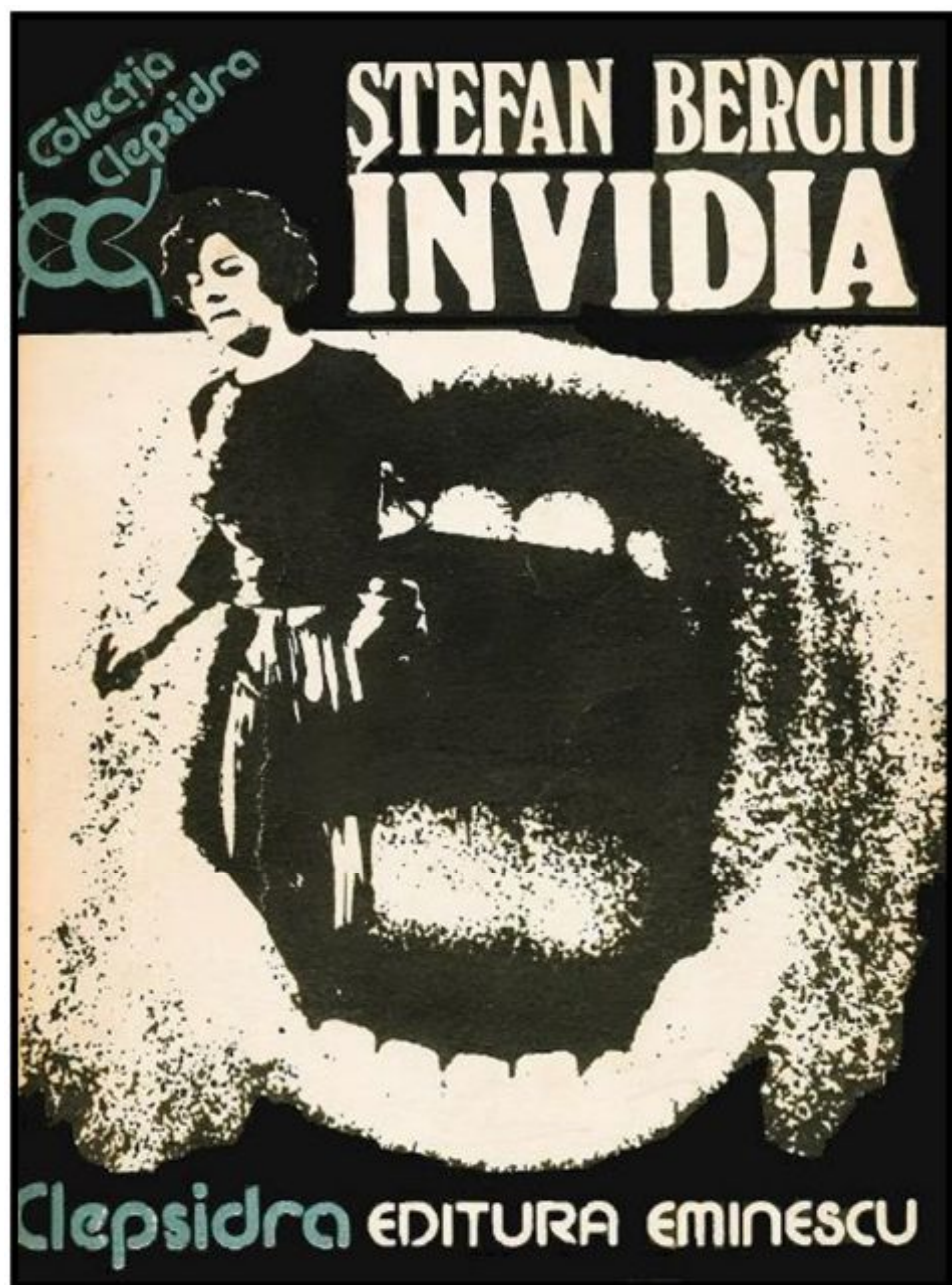

Ștefan Berciu

INVIDIA

Editura Eminescu
Colecția Clepsidra
București, 1980

Ștefan Berciu

© 1980, « Invidia »

Editura Eminescu

Colecția Clepsidra

Capitolul I

CRIMA

Peronul haltei e pustiu.

Să fie, poate, orele 4 dimineața.

De ieri, ninge întruna.

Liniile abia se mai zăresc.

Am pierdut trenul, iar următorul vine doar peste trei ore și jumătate.

Din depărtare se aude croncănitul unei ciori, apoi șuieratul unei locomotive ce pare să se găsească la celălalt capăt al pământului. Mă apropii de o cabină și reazem de zidul ei bradul pe care mama mi-l dăduse, ca în fiecare an; peste patru zile avea să fie Anul Nou, iar copiilor mei nu trebuie să le lipsească darul bunicii.

Privesc încordat, scrutând întunericul, de parcă aș căuta ceva ori pe cineva anume, când de fapt nici eu nu știu ce-aș putea întâlni ori afla dacă ochii mei ar răzbi dincolo de beznă și de perdeaua ninsorii. Apoi, istovit, îmi aplec privirea peste linii, al căror luciu pare să mă atragă, și mă fixează asupra unui punct,

insistând, nu știu de ce, până când oboseala mă-mpinge să caut un alt reazem, sfârșind prin a ajunge din nou în punctul ce pare „capătul capătului”. Am pus între ghilimele aceste două cuvinte pentru că expresia nu-mi aparține, iar cel care a rostit-o, cum și sensurile spuselor sale vor juca un rol important în cele ce vă voi istorisi.

De o parte și de alta a drumului-de-fier se întinde câmpia, o nesfârșită câmpie ce pare cufundată într-un somn adânc sub plapuma ocrotitoare a zăpezii. Priveliștea mă îmbie la hoinăreală, ca în anii copilăriei... ai tinereții și – de ce n-aș mărturisi – chiar și acum, ori de câte ori ninge ori plouă torențial. Mă-ntorc spre cabina de zidul căreia am sprijinit bradul, mă asigur că e tot acolo și simt cum îmi vine să râd din pricina temerii mele neghioabe. Pe urmă străbat micul peron și pornesc de-a lungul rambleului, cu pași rari. Să fi mers vreo treizeci-patruzeci de minute când mi-am dat seama că bucla făcută de liniile de fier mărginea comuna vecină cu aceea din care abia plecasem. Mă uit într-acolo, căutând să desprind case ori locuri bine-cunoscute, dar albul și grosimea zăpezii pare să fi șters orice detaliu, cufundând totul într-un spectacol de măreție uniformă.

Mă hotărâsc să revin la haltă, dar n-apuc să fac nici zece pași, când liniile sunt fulgerate de o lumină ce cade pieziș; undeva în apropiere se aprinsese un bec. Apoi se aude lătratul unui câine. O clipă sunt ispitit să-mi întorc privirile spre locul în care viața se redeșteaptă, dar puterile par să mă fi părăsit; o altă imagine, și un alt fundal sonor, de data asta izvorâte din amintire sau mai exact din amintirea închipuirii mele, răzbat și mă covârșesc cu totul. În locul licărului de lumină așternut pe liniile de tren văd un fulger în care strălucește lama unei toporiști ce se abate năprasnic spre a curma o viață de om, iar lătratului vesel i se suprapune un urlat prevestitor de moarte. Astfel socoteam eu că se săvârșise

asasinarea actriței Zina Gogan, din orașul în care trăiam și lucram de aproape douăzeci de ani.

Omorul se produsese cu trei săptămâni în urmă.

Era aproape ora 8 seara și mă pregăteam să verific felul în care copiii mei își făcuseră lecțiile, când soneria telefonului veni să mă smulgă clipelor mele de tihnă. Am răspuns cu oarecare șovăială:

— Procuror-șef Tiu Borcea.

— La aparat e doamna Ana Vîrban, se auzi glasul unei femei bătrâne.

— Pe mine mă căutați? Întrebai eu într-o doară, sperând că poate interlocutoarea mea o fi greșit numărul.

— Chiar pe dumneavoastră... mă asigură ea.

Și se grăbi să-mi explice rostul apelului:

— Sunt proprietăreasa imobilului cu numărul 35, de pe strada Duzilor. Chiar în curtea casei mele, lângă poartă, se află cadavrul actriței Zina Gogan. O cunoașteți, sper...

O cunoșteam foarte bine, o apreciam pentru dăruirea și talentul ei, așa cum o prețuia întregul oraș.

Am asigurat-o pe Ana Vîrban că voi veni imediat, am lăsat controlul lecțiilor în seama soției și am pornit într-acolo unde mi se spusese că Zina Gogan a fost găsită moartă, nădăjduind, tot drumul, că poate bătrâna mea interlocutoare se înșelase, ori, și mai bine, că cineva îmi jucase o farsă. Dar, odată ajuns la adresa indicată constatai, spre marea mea părere de rău, că nimeni nu făcuse o glumă de prost-gust și nici proprietăreasa acelei case nu s-a înșelat cât uși de puțin.

Ajutorul meu, un tânăr procuror abia ieșit de pe băncile facultății, Mihai Rareș, anunțat de mine, ajunsese la locul omorului cu câteva clipe înaintea mea. Privea tulburat când pe cei din jur, când trupul actriței, prăbușit lângă o băltoacă ce se formase în curtea aceea prost asfaltată.

După câteva minute de atentă examinare, medicul legist ne făcu semn să ne aplecăm asupra Zinei, arătându-ne o rană adâncă produsă în partea din spate a capului ei, cu un corp tăios.

Mihai era atât de impresionat, încât se agăța de brațul meu, cu ambele mâini. Era la primul său caz. I-am spus să cheme fotografii, mai mult pentru a-l îndepărta de imaginea care-l tulburase într-atâta. Apoi, am trecut la cercetarea câmpului infracțiunii.

Se adunase lume foarte multă, ceea ce mă îngrijora, la gândul că urmele pe care le-aș fi putut afla dincolo de gardul curții s-ar pierde. Ploua torențial; mai exact, era burniță, și asta avea să îngreueze cercetarea locului.

Odată terminată examinarea statică a cadavrului, am dispus trecerea la faza dinamică. Nici trupul și nici îmbrăcămintea victimei nu prezentau vreo urmă de luptă între ea și agresor. Devenise cât se poate de limpede că fusese ucisă mișelește, lovită pe la spate, iar moartea se instalase fulgerător.

La un moment dat, un ofițer mă chemă lângă o grămadă de moloz amestecat cu câteva plăci din teracotă sparte și îmi arată o toporișca însângерată. Abia terminai să dau ordinul de a se conserva și trimite la expertiză posibilul obiect de săvârșire a omorului, când Mihai îmi atrase atenția că lângă o magazie din curtea doamnei Vîrban găsise o sacoșă. Mă îndreptai într-acolo, dar în clipa când mă aplecai să examinez sacoșa descoperită de ajutorul meu, silueta unui bărbat foarte înalt și ușor încovoiat se desprinsese de zidul magaziei, și veni spre noi.

— E-a mea! murmură el, arătând spre obiectul pe care voiam să-l cercetez.

Am tresărit; l-am privit atent, spre a mă convinge că nu m-am înșelat, m-am întors brusc și i-am spus lui Mihai să se ocupe el de „meșterul” Zangă.

Tânărul se uită lung la mine și rămase pironit locului, căci nu înțelegea ce se petrece în sufletul meu.

Revenii lângă victimă, și o vreme privii absent cum se executau fotografiile metrice, pe urmă trecui la grupul celor ce se ocupau cu luatul mulajelor în ghips ale urmelor de încălțăminte, ce se găseau din abundență în curtea Anei Vîrban. Se vede că am ajuns la mică distanță de locul unde Mihai discuta cu cel pe care îl numisem „meșterul” Zangă, deoarece auzii destul de bine răspunsul celui interogată de ajutorul meu:

— Ion Zangă! Niciodată... dar absolut niciodată... nu am avut un alt nume.

Timbrul glasului și trăgăneala vorbelor trădau pe omul ne trezit încă din beție.

Discuția lor părea să continue, dar ajutorul meu vorbea foarte încet, iar eu nu mai auzii decât o șoptă, urmată de un alt răspuns:

— Da... sigur. O cunosc bine pe moartă. O... o cheamă Zina... Zina Gogan și...

Fraza i se curmă, părând că-l îneacă plânsul.

În clipa aceea nu mă mai putui stăpâni și mă-ntorsei spre el: din fericire, Ion stătea cu spatele la mine. Continuă:

— A fost mare artistă... Ehee! Poate cea mai mare sau... cea mai adevărată. Și eu... eu am văzut multe artiste, dar niciuna ca ea. Nimeni nu juca cum juca ea... Ehei, dar ce prostie am spus! Ea nu juca... Trăia! Înțelegeți? Zina trăia orice rol; Zina trăia... Așa o

chema: Zina Gogan – dacă asta mai are vreo importanță! strigă el, gătit de o furie pe care Mihai n-avea cum s-o înțeleagă.

Se depărtă de el, îndreptându-se către o tânără care, ciudat, trăgea cu urechea la tot ceea ce discutam eu sau ajutorul meu cu fiecare dintre oamenii prezenți acolo.

Tocmai voiam să o întreb câte ceva în legătură cu interesul ei destul de nefiresc față de o asemenea împrejurare, când Ana Vîrban îmi apărură dinaintea, de mână cu o femeie mult mai tânără decât ea.

— Iată-o pe Olga Daneș! făcu prezentarea bătrâna proprietăreasă, și se grăbi să precizeze rostul demersului său: ea a găsit-o pe Zina, moartă, acolo lângă gard.

Tânăra indiscretă se grăbi să vină cât mai aproape de micul nostru grup și, fără să trădeze nici cea mai ușoară urmă de sfială, ne privi cu niște ochi mari și vioi, ca a unui copil năzdrăvan și curios, iar eu, care cu numai câteva clipe mai înainte eram hotărât s-o pun la punct, n-am mai fost în stare să-i fac o cât de mică observație, ci mă prefăcui a nu-i mai lua în seamă prezența. Mi-am îndreptat atenția spre Olga Daneș, iar aceasta s-a grăbit să-mi explice:

— Dacă fata aceea vă stîngherește, o puteți goni de-aici. Of! Generația asta tânără n-are nimic sfînt.

— Nu, nu mă stîngherește, am răspuns eu destul de tare, ca „fata aceea”, cum o numise noua mea interlocutoare pe tânără indiscretă, să mă poată auzi.

Un zâmbet trist fu răspunsul de mulțumire al tinerei curioase, și privirea ei se aplecă pentru prima oară, jenată, spre pământ.

— Este o proaspătă absolventă a Institutului de teatru, repartizată la teatrul nostru de câteva luni, se grăbi Olga Daneș să-mi explice.

— Doamna Daneș este tot actriță, preciză Ana Vîrban. A fost colegă cu Zina.

Mă silii să zâmbesc, pentru a masca astfel că nu-mi era necunoscută aceea pe care bătrâna se străduia să mi-o prezinte sub cât mai multe aspecte. Pe urmă, intrai în subiect:

— Așadar, dumneavoastră ați fost cea dintâi persoană care a găsit victima, da?

Olga păru oarecum stingherită de întrebarea mea. O clipă, avui impresia că privirile ei se îndreaptă spre magazia de lângă care apăruse Zangă, căutând parcă pe cineva. După aceea răspunse pe un ton nu prea sigur:

— Da... cred că da. Cred... sper... poate... Am alergat apoi la proprietăreasa mea, și ea v-a telefonat. Altceva..

Glasul puternic al unui bărbat se făcu auzit din stradă.

— Ce se-ntâmplă aici?

Olga se desprinsese de lângă noi și alergă spre gard.

— Zina a fost ucisă! strigă.

Bărbatul păru năucit. Privirile i se pironiră în ale acestei femei, cu o insistență ce aducea a iscodire nemiloasă. Cum scena mă intrigă, porni spre cei doi. Olga se-ntoarse spre mine și se grăbi să mă informeze.

— E soțul meu, Romeo Daneș.

Romeo păși dincolo de pragul porții și rămase cu ochii ațintiți asupra victimei.

— Du-te! Îl îndemnă actrița în șoaptă, dar el ezită. Apoi se-ntoarse spre mine și-mi zise cu îngrijorare:

— Ce ne facem cu Vlad? Cum o să-i spunem?

Ridicai din umeri a nedumerire, iar Romeo se grăbi să-mi explice că Vlad e soțul Zinei.

Din spate, cu voce stinsă, un om bâigui:

— Eu sunt soțul Zinei,

M-am întors și am văzut un bărbat între două vârste, cu capul descoperit și cu hainele ude learcă. Nu privea pe nimeni, nu căuta nimic, nu aștepta nimic și părea să fi uitat ceea ce spusese adineaori.

De undeva din întuneric, apăru Mihai.

Vlad porni cu pas domol spre Zina, iar ajutorul meu se grăbi să-l oprească cu un strigăt autoritar:

— Nu-i voie să intrați!

— Lasă-! contravenii eu dispoziției sale. Dumnealui este Vlad Gogan, soțul victimei.

Tânărul meu coleg îl privi atent. Probabil că aspectul omului oprit de el din drum îl impresionase, pentru că ochii îi jucau în aburul lacrimilor cu greu stăpânite. Îmi spusei că la urma urmei e încă un copil; abia împlinise douăzeci și doi de ani. Îi căutai privirea, și când i-o întâlneai, îl bătui pe umăr, părintește. Înțelese gestul meu de îmbărbătare, și ca să-mi dovedească ce bine își poate stăpâni emoțiile, se apropie de Vlad, îl luă la braț, angajându-l în drum spre victimă, și-i murmură:

— Dacă ați putea... dar numai dacă ați putea, știți, câteva date...

Se depărtară prea mult de mine și nu mai auzii restul întrebării și răspunsul lui Gogan, dar, sigur, tânărul indiscretă, pornită pe urmele lor, le înregistrase cu fidelitate.

Și toate astea mi se perindaseră prin minte cu iuțea fulgerului pe care mi-l sugerase licărul de lumină azvârlit de un bec pe luciul șinelor de cale ferată. Și poate că mi-aș fi reamintit multe alte lucruri în legătură cu asasinarea Zinei Gogan, ca de

pildă primele interogatorii, intervențiile colegilor, atitudinea fiecărui om audiat, față de victimă, față de ceilalți martori și chiar față de ancheta noastră, dacă glasul unei tinere fete nu m-ar fi trezit din sumbrele mele amintiri.

— Bună dimineața, tovarășe procuror-șef!

Tresar și mă întorc brusc, descoperind un chip frumos, luminat de doi ochi mari, iradiind de bucuria revederii cu mine.

— Bună dimineața! mă grăbesc să-i răspund.

Se crapă de ziuă, iar lumina asta difuză, ca și tulburarea, pradă căreia încă mă mai aflu, nu-mi îngăduie s-o recunosc.

Fata pare amuzată de nedumerirea mea. După câteva clipe, își ridică gluga de pe cap și se holbează la mine de parcă m-ar întreba: „Hei, nici acum nu știi cine sunt?”

— Iscoado! izbutesc eu să strig, și tânără hohotește de râs.

— Mai țineți minte cum mă cheamă?

— Anca! Anca Ceplan, răspund eu, și n-aș putea spune cine dracu' m-a pus să adaug: ...dacă asta mai are vreo importanță.

Ochii aceia, luminoși până atunci, se-ntunecară deodată, privirile i se desprind dintr-ale mele, se abat spre depărtări, căutând parcă un reazem în orizontul cernut de albul zăpezii.

Pentru moment mă pomenesc că întreb prosteste:

— Ce s-a întâmplat?

Tânără mă măsoară cu o privire ascuțită, parcă să se asigure de buna mea credință, și abia într-un târziu murmură:

— Cred că vorbele domnului Ion Zangă nu au fost rostite în batjocură. Sau cel puțin să nu le fi spus în prezența mea!

În clipa asta îmi amintesc răspunsul pe care Ion i-l dăduse lui Mihai în legătură cu Zina Gogan. Sunt atât de plăcut impresionat de sensibilitatea tinerei mele interlocutoare și de faptul că îl apără pe Zangă, încât nu găsesc altceva mai potrivit decât s-o

mângâi ca pe propriul meu copil, să-i scutur zăpada de pe păr și să-i trag bine gluga pe cap.

Își lipește obrazul de mâneca paltonului meu, șușotind printre lacrimi:

— Vă rog să mă iertați. Știți, pe mine m-a cam scos dintr-ale mele moartea doamnei Gogan. Deși am trăit numai două-trei luni în preajma ei, pot spune că n-am îndrăgit-o degeaba. Da, da, se grăbește ea să mă asigure, sunt oameni pe care izbutești să-i cunoști dintr-o privire, dintr-un simplu gest, iar pe alții... nici într-o viață. Ha-ha! se străduie Anca să pară veselă. Știți de ce-am izbucnit în lacrimi adineaori? Pentru că... pentru că sunt o proastă. Da, cât sunt de mare, pe-atât sunt de proastă. Ha-ha-ha! Cum de mi-a trecut prin minte că dumneavoastră l-ați putea jigni pe „meșterul” Zangă?

Îmi scutur capul în senin de negare, dar ea a înțeles ceea ce eu nu bănuie.

— Am mințit. De fapt, gestul dumneavoastră m-a făcut să plâng. Știți, pe mine m-au mângâiat doar doi oameni; de când mă știu, numai doi oameni m-au mângâiat: Zina și dumneavoastră. Așaa... au mai pus mâna și alții pe mine, dar să mă simt eu cu-adevărat mângâiată... nu, nu mi s-a întâmplat decât cu Zina, și-apoi astăzi. Și... și Zina... știți de ce m-a mângâiat? O! Tot pentru că i-am luat apărarea domnului Zangă. Era o repetiție generală... Dumnealui mai face figurație la noi și...

— Zangă?! izbucnesc eu necontrolat. Zangă a ajuns figurant?

— Da, se arată Anca speriată.

— Cred că e rândul meu să-mi cer scuze, spun eu, rușinat din pricina nesăbuitei mele izbucniri, încât fata zâmbește îngăduitor.

— Nu-i nimic. La urma urmei, mă bucură că și dumneavoastră socotiți că e prea puțin pentru domnul Ion Zangă. Și Zina spunea la fel. A! Toată povestea a pornit de la domnul Daneș, soțul

Olgăi... El e regizor de film, dar cum nu prea e folosit pe-acolo... pune în scenă, din când în când, pe la teatrul nostru vreo piesă, și-atunci și atunci... din câte-am aflat de pe la colegii mai vârstnici, soția lui – Olga – capătă rolul principal. Ei bine, acum două luni, când au început repetițiile la noua piesă regizată de Romeo Daneș, era nevoie de un vagabond, dar știți... de un tip care să pară cu-adevărat lipsit de cea mai mică urmă de personalitate... de nădejde, de tot ce-ar fi putut însemna legătura cu viața. Vă dați seama, sper, cât de greu este să găsești un asemenea tip, mai ales că rolul e tare ingrât: vagabondul avea doar câteva replici și apărea numai de două ori în scenă, dar prezența lui era hotărâtoare pentru relevarea contrastului de atitudini, poziții sociale și mai ales împrejurări de viață care pot depersonaliza un om. Ei bine, șeful mașinist l-a adus pe domnul Zangă, l-a prezentat lui Daneș, iar acesta a zâmbit puțin încurcat, fiindcă cei mai mulți dintre actori știau că noul figurant locuiește chiar în curtea bătrânei Ana Vîrban și deci îi este vecin. Desigur, regizorului nu i-a prea convenit că șeful mașinist a descoperit tipul pe care el ar fi trebuit să-l observe înaintea tuturor, și s-a purtat foarte urât cu „meșterul”, batjocorindu-l în fel și chip. Dar asta i-a mers până când „meșterul” s-a urcat pe scenă. Atunci s-a petrecut un miracol! Da, da, un adevărat miracol! Domnul Zangă devenise cu totul altul decât jerpelitul pe care l-ați văzut și dumneavoastră. Ochii prinseră a-i străluci de parcă ar fi avut febră, își privi partenera, care... care era Zina Gogan, și când înaintă spre ea murmurând „Iată... iată cum înțeleg eu să mă pedepsesc!”, noi toți am izbucnit în plâns. Știți dumneavoastră ce-nseamnă când plâng actorii cu-adevărat? Înseamnă că se găsesc în fața unui autentic talent. Ei bine, după câteva clipe, Olga Daneș a făcut o criză de nervi, a urlat cât o ținea gura: „Dacă nenorocitul ăsta merge pe această linie... se denaturează

sensul piesei!” Romeo i-a dat dreptate, căci a priceput că deși soția lui avea rolul principal, Zina – în compania unui partener de o evidentă virtuozitate – avea s-o umbrească foarte mult și i-a tăiat cele câteva replici din text. Ei bine, repetiția s-a reluat, rolul vagabondului reducându-se doar la o singură trecere prin scenă. Toți erau mândriți, dar supărarea noastră n-avea să dureze decât până la reparația domnului Zangă; când a trecut pe dinaintea câtorva personaje și le-a privit, pe fiecare în alt fel, de parcă ar fi cunoscut piesa ca pe propriile-i zdrențe, ne-am cutremurat. După aceea, odată ajuns în fața Zinei, fără s-o privească măcar, și-a ridicat brațele și le-a lăsat apoi să recadă, lent, într-un gest de total și sfâșietor abandon. Jucase, ba chiar trăise magistral acel moment al renunțării definitive, mult mai bine ca mai înainte, pentru că de data asta era eliberat de convenția impusă de text. Toți cei din sală ne-am ridicat de pe scaune și l-am aplaudat îndelung. Atunci, „meșterul” a venit spre noi până la marginea scenei, ne-a privit atent, iar după o vreme ochii lui s-au înălțat spre galerie, căutând parcă pe cineva anume, și s-a înclinat doar aceluia știut numai de el. Noi toți ne-am pornit iar pe aplauze; aplaudam un mare, un foarte mare moment de teatru, curmat de strigătul lui Daneș: „Părăsiți sala! Nu rămâne decât cel care repetă. Ce-nseamnă tot circul ăsta?” În clipa aceea m-am repezit în fața lui, urlând aproape: „Circ faci dumneata! Și dacă poți fi atât de subiectiv, te cred și lipsit de sensibilitate; poate că nici talent nu ai!” „M-a scos din rol”, chicotește ea, străduindu-se să râdă, dar Zina m-a mângâiat și mi-a spus: „Dacă nu joci dumneata, înseamnă că nici de mine nu e nevoie”. Și m-a mângâiat din nou. Am fost repusă în drepturi; știți, Zina era capul de afiș în orice spectacol, indiferent de întinderea rolului interpretat. Ea era adorata publicului și... Dar ce faceți? Vă văd foarte emoționat... O! Aș putea să jur că dacă mai continui

povestea domnului Zangă, procurorul-șef al orașului nostru va izbucni în lacrimi.

Îmi desprind privirea din cea a tinerei actrițe, și mă prefac că scrutez depărtările.

— Știi, o clipă m-am temut că zăresc trenul.

— Asta ar fi fost îngrozitor! se arată ea dispusă să renunțe la agravarea stării în care mă cufundase. Ne găsim la mare distanță de gară.

— Într-adevăr, răspund eu, bucuros că discuția alunecase pe alt tărâm.

Anca se apleacă, își umple pumnii cu zăpadă și pe urmă și-i repede pe obraji.

— Faceți și dumneavoastră la fel, mă îndeamnă. Nici nu știți cât de mult ajută.

Așadar, fata aceea știa că am nevoie să-mi potolesc dogoarea care mă încinsese, și în naivitatea ei crede că simpla cufundare a feței într-un pumn de omăt poate fi salutară.

Mă supun sfatului său și încep să mă mai liniștesc. Pe urmă îi arăt ceasul. Drept răspuns, ea îmi arată zarea cernită de ninsoare, care pare să nu mai contenească. O vreme privim amândoi uriașa sită prin care se strecoară fulgi mari și albi. Apoi pornim tăcuți spre gară, unde odată ajunși, actrița mă întreabă, pe un ton ce trăda un interes deosebit:

— Ancheta dumneavoastră a mai progresat?

Tresar și mă-ntorc spre ea.

— Vreau să zic, precizează fata, dacă ați obținut date în legătură cu asasinul. Știți, continuă ea văzându-mă contrariat de întrebarea aceea atât de directă, mi-am îngăduit să vă mărturisesc această curiozitate în speranța că perseverând în atitudinea mea nu vă oblig să-mi schimbați calificativul „Iscoadă”.

Zâmbesc, și asta cred c-o încurajează puțin.

— La drept vorbind, nu prea mă interesează numele ucigașului. Știți... pentru mine... faptul și cauza au importanță; restul e chestiune de rutină.

Încep să devin atent la perorația tinerei mele interlocutoare; intuiesc un interes nemărturisit, ascuns cu grijă, și simt nevoia să-l aflu. Cuvintele ei „...faptul și cauza au importanță” se înșurubează adânc în mintea mea și prind a mă răscoli. Curând, cealaltă părere „...restul e rutină” simt chiar că mă șochează, dar îmi dau seama că sensul acestor ultime cuvinte avea menirea să exprime nu o desconsiderare a profesiei mele, ci un tâlc nepriceput încă de mine.

Fata înțelese frământarea mea și se grăbește să-mi vină în ajutor:

— Am scris o piesă de teatru, scurtă, într-un singur act, care cuprinde numai două tablouri.

O privesc și mai nedumerit, iar dânsa continuă:

— O piesă în care e vorba despre asasinarea Zinei Gogan. Da, da, un caz autentic, personaje reale... O! Dar ce-am pățimit până i-am convins pe colegii mei să interpreteze rolurile! Și când vă gândiți că nu le ceream să facă ori să spună nimic altceva decât ceea ce au făcut ori au declarat atât la primele cercetări, cât și la interogatoriul ce li s-a luat la procuratură.

În clipa aceea tresar și, neputându-mă stăpâni, o întreb:

— Bine, înțeleg că tot ce-au declarat la cercetarea locului crimei îți este cunoscut pentru că...

— Pentru că am tras cu urechea, mă ajută Anca să-mi mărturisesc gândul până la capăt.

— Evident, recunosc eu, dar atitudinea lor și tot ce s-a discutat în biroul meu, după primele cercetări, cum de le-ai aflat?

Pe buzele ei flutură un zâmbet superior.

— Hm, am iscodit pe fiecare dintre ei, și tot ce mi-au mărturisit am trecut în piesă. A! Bineînțeles că fapta mea pare o indiscreție, dar...

— Pare? Așa crezi dumneata? Pare? mă arăt eu supărat.

Tânăra așteaptă să mă mai liniștesc, și apoi, pe un ton cât se poate de firesc, îmi mărturisește ceva care ar fi înnebunit chiar și pe cel mai calm om din lume:

— Mă surprinde că n-ați fost încă informat.

— Informat? La ce te referi?

— La insistențele depuse de mine pe lângă toți cei pe care i-ați audiat sau... interogat în biroul dumneavoastră pentru Zina, dar mai ales la motivul... același motiv l-am invocat în fața fiecăruia dintre martori spre a-l determina să mi se spovedească.

— Și, mă rog, care a fost motivația dumată?

— Față de ei! precizează actrița cu oarecare duritate.

Așadar, față de mine avea să enunțe alt... sau poate alte motive. Ridic mâinile în semn de acceptare, și ea continuă:

— Ei bine, le-am spus că mă tem de dumneavoastră și mai ales de procurorul cel tânăr... Atunci, fiecare dintre ei s-a simțit dator să-mi explice cât de abil s-a descurcat la interogatoriu, ocolind răspunsuri neconvenabile și chiar abătând discuția de pe făgașul cerut de cercetări.

— Vasăzică, toți cei pe care i-am audiat în legătură cu moartea Zinei au fost nesinceri! mă arăt eu indignat.

Anca surâde, marcând – nu fără ostentație – o oarecare îngăduință față de supărarea mea, Abia într-un târziu, pe un ton coborât ca atunci când dezvălui unui copil un mare adevăr de viață, îmi explică:

— Tovarășe procuror-șef, vedeți cât de ușor se pot produce anumite mutații?! Iată, cu câteva clipe mai înainte erați consternat de atitudinea mea față de martorii pe care i-am

descusut asupra celor discutate cu dumneavoastră, iar acum ați uitat de primul vinovat și v-ați lăsat atras de ceilalți. Nu vă gândiți că nesocotirea pe care mi-o arătați m-ar putea ofensa?

Zâmbesc încurcat, caut să-mi ascund nedumerirea în care ea dorește să mă cufunde, simțind că jocul nu avea să dureze prea mult. Pe urmă, îmi spun că insinuarea ei de mai înainte s-ar fi putut să fi fost rostită doar pe jumătate în glumă, intenția sa fiind de a-și pune cât mai mult în valoare revelația care avea să urmeze. „Cam prea multă derută”, gândesc eu, și mă hotărâsc să-i grăbesc destăinuirea.

— Cred că ai dreptate; dumneata ești principalul vinovat.

— De bună seamă, consimte fata.

Și se grăbește să adauge:

— Ceilalți nu sunt decât niște copii cărora le place să facă pe grozavii. Sunt sigură că cei mai mulți dintre ei au fost cât se poate de sinceri în declarațiile lor, însă atitudinile jucate față de mine erau curate perle; vorbesc despre construcția piesei pe care am scris-o. Știți, dacă totul ar fi decurs liniar, acțiunea s-ar fi înfățișat cât se poate de plicticos și n-ar mai interesa pe nimeni.

„Fata asta vrea să mă ducă chiar în fundul prăpastiei acolo unde bezna derutei înghite până și cea mai limpede judecată”, îmi spun eu după o îndelungă chibzuință. Se vede că și-a pus la punct cu mare abilitate discuția, pe care vrea s-o consider ca din întâmplare. Cu siguranță că dacă nu m-ar fi întâlnit aici, mi-ar fi ieșit în cale cine știe unde și tot și-ar fi pus ciudatul plan în aplicare. Dar, la urma urmei, ce urmărește?” Întrebarea prinde a mă chinui, iar tăcerea ei amenință să devină un adevărat supliciu, „Răspunsul trebuie să-l aflu chiar din spusele ei”, îmi impun eu, și încep să recapitulez tot ceea ce mi-a spus. Dar, ori de unde aș începe rememorarea discuției noastre, o frază pare să se fi cuibărit adânc în mintea mea și să mă obsedeze chiar,

suprapunându-se tuturor celorlalte: „Sunt sigură că cei mai mulți dintre ei au fost cât se poate de sinceri în declarațiile pe care vi le-au dat...” „Vasăzică, Anca era sigură că majoritatea martorilor audiați de mine și de Mihai fuseseră sinceri. Așadar, continui eu să-mi limpezesc gândurile, nu toate persoanele ascultate în cazul asasinării Zinei Gogan au fost sincere!” Tânăra mea însoțitoare nu precizase însă un asemenea aspect al anchetei, și după o vreme doresc a sfârși prin a-mi spune că interpretarea mea poate fi eronată. Dar fraza îmi revine în minte cu și mai mare insistență, silindu-mă să mi-o reamintesc pe de-a-ntregul: „... cei mai mulți dintre ei au fost sinceri în declarațiile pe care vi le-au dat, însă atitudinile jucate față de mine erau curate perle”. „Deci, atitudinile martorilor față de Anca Ceplan fuseseră altele decât cele jucate față de mine și Mihai! Dar de unde putea ști actrița cum se comportaseră martorii în biroul meu? Desigur, numai din confidențele pe care i le-au făcut”, caut eu un răspuns logic, dar imediat judecata îmi este incitată de un nou aspect al problemei: „De ce au spus martorii, tinerei lor colega, că au jucat cum au vrut... cum le-a convenit, în anchetă? Asta n-o face decât cineva care dorește să ocolească adevărul, să ascundă ceva.” Recapitulez cu încăpățănare fiecare cuvânt rostit de interlocutoarea mea și sfârșesc prin a mă întreba cu glas tare:

— Oare toți au jucat în fals la interogatorii?

Anca se oprește brusc și mă silește să fac la fel, agățându-se de brațul meu. Pe urmă îmi caută privirea, mi-o ținutuește și-mi răspunde pe un ton care nu se sfiește s-arate supărarea:

— Dar nici prin minte nu mi-a trecut să spun așa ceva. Nu-mi rămâne decât să uit că v-am întâlnit și să vă rog a face la fel. Sper că nu voi fi chemată să dau declarații pentru că mi-am îngăduit luxul să discut cu dumneavoastră o problemă personală.

Se vede că am privit-o atât de nedumerit, încât își ascunse fața în palme, rușinată de nepotrivita ei purtare.

Dar numai asta să fi fost? Numai regretul față de o izbucnire necontrolată, ori și părerea de rău că intuiseam prea repede, fie și o părtică din intențiile sale?

— Eu, murmură ea într-un târziu, am scris piesa despre care vă vorbeam, așa... ca un protest împotriva unui act antisocial, împotriva celui mai odios act antisocial – căci ce altceva poate oripila omenirea mai mult decât o crimă? Spuneți-mi! Cunoașteți o speță mai josnică decât omuciderea?

— Nu! îi răspund eu, căutând să par cât mai convins că acela era singurul scop urmărit de ea.

Fata zâmbește satisfăcută și mă invită printr-un gest să ne reluăm drumul.

O vreme, mergem tăcuți, fiecare părând mulțumit de acele clipe de răgaz, după o înfruntare care amenințase să se termine atât de neconvenabil pentru amândoi.

Caut să nu mă mai gândesc la nimic și să mă bucur de lumina zilei care apăruse și de strălucirea zăpezii, când în depărtare, se face auzit șuieratul unei locomotive.

Actrița își privește ceasul și murmură:

— Sosește!

Suntem la numai câțiva zeci de metri distanță de gară. Luțim pasul, și curând ne aflăm dinaintea bradului căzut în zăpadă. Mă reped și-l ridic.

— E al dumneavoastră?

— Da, răspund eu, și-l scutur de zăpada care se așezase din abundență printre crengi.

— Nu așa! strigă Anca.

Mă-ntorc și-o privesc mirat pentru dojană, căci nu-i pricep sensul.

Tânăra îmi ia bradul din mâini și, cu o grijă exagerată, începe a-i șterge zăpada de pe fiecare crenguță.

Mă uit mai departe la ea.

Fata se-ntoarce și-mi surprinde privirea. Ia bradul în brațe, își lipește obrazul de țepile lui și, jenată parcă, încearcă să-mi explice purtarea de mai înainte.

— Știți... eu n-am avut niciodată pom de iarnă... A! Să nu vă închipuiți că n-am bani să-mi cumpăr... Am! Doar am un salariu.

Încearcă să râdă, dar ochii îi joacă în lacrimi, și vorbește mai mult spre a-și stăpâni emoția pradă căreia a căzut:

— Aș putea să-mi cumpăr chiar doi... și chiar trei pomi, dar... vedeți... acum sunt mare, iar farmecul pomului de iarnă îl guști cu-adevărat numai când ești copil.

— Anca! șoptesc eu, covârșit de trista ei mărturisire, și tresar, speriat că i-am spus pe nume.

— Nu... nu vă sfiiți... Chiar îmi face plăcere să mă chemați astfel.

— Anca, reiau eu șoapta, nici eu n-am avut pom de iarnă... niciodată. Ce-ar fi să vii la noi în noaptea de Anul Nou?

Tânăra se holbează la mine, părând că nu-i vine să creadă. Apoi bâiguie:

— Vorbiți... vorbiți serios?

— Da.

— Și o să asist când aprindeți lumânărilele?

— Desigur.

— Pot să vin mai devreme? Pot... pot să vă ajut să-l gătiți... Am și eu câteva globulețe... Mai pot să cumpăr... Am și beteală... multă, multă beteală, se precipită ea, într-un elan fără seamăn.

— Ai să vii când totul e gata; cu câteva minute înaintea sosirii lui Moș Gerilă¹.

— Să știți... dacă-mi dați voie, o să-i spun și eu o poezie. Spun foarte frumos. O să vedeți... Spun foarte frumos poezii.

Ultimele cuvinte îmi sunt acoperite de șuieratul locomotivei care intra în gară.

— Dacă-i așa, atunci Moșul o să-ți aducă un dar care o să te bucure și să...

Anca ia bradul în brațe și se năpustește cu el pe scara unui vagon, astfel că mă văd silit s-o urmez.

Curând, pornim spre casă; privim înapoi: am lăsat peronul aproape pustiu.

După o vreme, gândul la piesa Ancăi începe să mă chinuie. Nu mă mai pot stăpâni, așa că o întreb:

— N-ai vrea să-mi vorbești despre piesă?

Fata tresare, speriată parcă de bruschetea cu care am smuls-o din cine știe ce visuri ori sumbre amintiri. Mă privește încruntat, poate vrea să-mi arate nemulțumirea ce i-am stârnit-o, și după câteva clipe îmi confirmă presupunerea.

— Să nu vă temeți că e o melodramă în care efectul lacrimogen abundă. Dimpotrivă.

Se vede că expresia chipului meu n-o convinge că m-ar fi lămurit pe deplin și continuă pe un ton rece și dur:

— Dacă țineți cu orice preț, să aflați pentru ce am scris această piesă, o să vă mărturisesc, dar... sinceritatea mea nu vă va bucura prea mult,

¹ Sub regimul fostului dictator Nicolae Ceaușescu, vreme de câteva decenii, Moș Crăciun a fost înlocuit cu Moș Gerilă, o invenție prin care comuniștii ateï au dorit să șteargă din conștiința colectivă sărbătoarea creștină a Crăciunului. În vremea dictaturii ceaușiste, zilele de Crăciun erau lucrătoare, Moș Gerilă venea în seara de Revelion, iar Bradul de Crăciun era Pom de iarnă. (n. hy.)

— Oricum, prefer adevărul, caut eu s-o incit, pe jumătate în glumă.

Dar ea pare să fi devenit insensibilă.

— Ei bine, am scris această piesă...

— Pentru că ai vrut să-ți manifesti indignarea față de cel mai atroce act antisocial: crima.

Surâde ironic și își clatină capul în semn de negare.

— Atunci, m-ai mințit.

— Nu... n-am mințit: n-am mințit niciodată. Uneori însă, spun lucrurile doar pe jumătate. Ca acum; se vede că mi-am făcut o obișnuință din a nu spune totul dintr-o dată.

— Fie! mă învoiesc eu să-i accept explicația, și actrița se grăbește să-și completeze motivarea scrierii acelei piese.

— Am scris-o și pentru că ancheta dumneavoastră înaintează cu pas de melc; da, da, am vrut să vă stârnesc ambiția, să vă incit; cineva tot trebuia s-o facă, iar eu... m-am gândit că astfel vă pot ajuta. Mă credeți?

Dacă n-ar fi adăugat acel „*Mă credeți?*” izvorât din adâncul purității sale, pe un ton de vădită nesiguranță, poate că m-aș fi lăsat îmbrobodit de aparența logică și mai ales posibilă a motivării sale, dar întrebarea, adăugată fără noimă unei argumentări atât de severe, mă pune pe gânduri. „Ce nevoie are fata asta ca eu s-o asigur că o cred?” îmi spun după o vreme. Și încep s-o observ atent.

Ține bradul atât de strâns în brațe, de parcă s-ar teme că cineva i l-ar putea smulge dintr-o clipă în alta; sunt sigur că atitudinea ei trădează frica de a nu-și da în vileag adevărul, pe care-l dorește cu siguranță știut numai de ea. „Dar despre ce adevăr poate fi vorba și mai ales în legătură cu cine?” mă întreb îndelung. Sfârșesc prin a-mi surâde cu îngăduință pentru naivitatea de care începusem să dau dovadă. „Evident, numai

despre un adevăr în legătură cu asasinarea Zinei Gogan poate fi vorba.” Dar gândurile par să se fi înțelese între ele, căci mă asaltează, care mai de care, cu fel și fel de întrebări. La un moment dat, începe să-mi stăruie în minte: „De ce nu spune Anca Ceplan tot ce știe? De ce nu mărturisește ceea ce știe ori a aflat sau măcar presupune? Ce taină împiedică o ființă atât de tânără și pură să mărturisească ceva ce ar putea duce la descoperirea făptașului, pe care ea îl dorește expus necruțătorului oprobriu public? Dar ia stai – caut să pun stavilă tulburării care amenință să mă cuprindă din ce în ce mai mult –, nu cumva Anca explică totul prin piesa ei?” Mă hotărâsc să-mi aflu liniștea cerându-i piesa.

— O piesă nu se citește... întotdeauna bine. Dacă ți-neți cu-adevărat s-o cunoașteți, trebuie s-o vedeți în spectacol... la teatru, pentru că acolo, pe scenă, litera moartă capătă viață, cuvintele prind rezonanță și sensuri, intențiile mele, ca autoare, vor fi transcrise prin mimica interpreților, și câte altele.

Își expune scurta pledoarie cu atâta patos și aproape pe nerăsuflăte, încât nu sunt în stare să-i comunic imediat că accept invitația. Și fata, departe de a mă fi înțeles, ia tăcerea mea drept refuz ori, în cel mai fericit caz, ezitare, și se întristează. Pe urmă, aproape în șoaptă, adaugă:

— Vă conjur! Veniți să vedeți o repetiție generală! Faceți-o măcar pentru Zina; în memoria ei, a celei mai bune actrițe din urbea noastră. Ar fi... ar fi cel mai pios... cel mai frumos omagiu pe care i l-ați putea aduce.

— Bine. Voi veni.

— Să-l luați și pe ajutorul dumneavoastră.

O privesc mirat, și ea se grăbește să-mi explice:

— E mai bine să veniți împreună; vreau să spun... mai bine să asiste în prezența dumneavoastră decât să vină... altă dată... singur.

Mă simt azvârlit din nou într-o stare de cumplită derută. „Ce vrea să însemne această bizară motivare în legătură cu invitarea lui Mihai... împreună cu mine? Se teme oare de anumite obiecții pe care eu le-aș putea avea și crede că și-ar putea găsi un aliat de generație în ajutorul meu? Hm! Ce-ar fi să se teamă de el și să conteze pe sprijinul meu? Dar de ce toate astea? De ce să se teamă?... Poate... poate pentru că nemulțumirea ei față de ritmul anchetei noastre este strigată într-un fel... jignitor? Ori... și mai rău?...”

— Știți, mă întrerupse Anca de parcă mi-ar fi citit gândurile, eu voi interpreta rolul procurorului și aș dori o părere de... specialist. Dacă sunt doi, cu atât mai bine.

Un scrâșnet de frâne, un șuierat prelung, și trenul își micșorează simțitor viteza.

Anca se ridică de pe banchetă, ținând bradul, strâns, în brațe.

— Am ajuns la noi... acasă! murmură ea, cu un aer de ușurare.

O privesc atent și-mi spun că tot nu mi-a mărturisit întregul adevăr. Mai știi? Poate... fiindcă vrea cu orice preț să m-aducă la teatru și să-i văd piesa. Sau poate că piesa aceea o fi adevărul, cum îl crede ori îl simte ea. Poate că spectacolul este adevărul tuturor celor care au consimțit să joace... sau măcar o opinie, asupra adevărului... opinie... opinia multora... opinia publică...

Coborâm din tren și trecem în grabă peste liniile înzăpezite. Peronul e liniștit. Ici și colo – câțiva localnici cu bagaje voluminoase. Ajungem dincolo de sala de așteptare și ieșim în stradă. Anca îmi spune:

— Mâine seară! Mâine seară la ora 19. E o generală cu public; mai exact: cu cei din teatru și familiile lor. Așa se obișnuiește înainte de premieră.

— Voi veni! Vom veni! mă corectez eu de-ndată.

Îmi întinde mâna, și eu fac la fel.

Continuă să ningă.

Capitolul II

Victima

Spre seară, ninsoarea încetează.

Mă aflu singur, în biroul meu, urmărit încă de cele discutate cu Anca Ceplan. Se vede că tulburarea nu m-a părăsit cu totul, fiindcă am rămas dinaintea dosarului Zinei Gogan, de mai bine de o oră, fără să fiu capabil a reciti măcar un rând. Și doar pentru asta am venit în birou astăzi după-amiază.

Afară se-ntunecă, și strada spre care dau ferestrele biroului meu face impresia unei cufundări în neființă; larma copiilor care se jucaseră o vreme în apropierea delușorului din fața clădirii unde-mi am reședința încetează aproape de tot. Doar din când în când, prin ferestre răzbate strigătul vreunei mame care-și cheamă odrasla întârziată la derdeluș.

Mă ridic de pe scaunul cu brațe mari, pe care îngrijitorul clădirii noastre, moș Toader, nu vrea să mi-l schimbe cu niciun preț, și pornesc spre fereastră. Șterg cu palma aburul de pe geam și mă strădui să scrutez întunericul de-afară. Probabil că mă găsesc într-o stare foarte proastă, deoarece luminile care răsar

una după alta la ferestrele caselor îmi par flăcări în ochii unor oameni orbi, iar lătratul unui câine mă-nfioară într-atâta, încât mă simt cuprins de o teamă nelămurită. După o vreme îmi întorc fața spre sobă; mă aplec, deschid portița și sting lampa de pe masa mea de lucru. Vălvătaile flăcărilor din sobă produc un straniu joc de umbre și lumini pe peretele din dreapta ferestrei. Rămân fascinat de fantasmеle pe care mi le sugerează focul și umbrele, deopotrivă, până când ușa biroului se deschide. Mă întorc brusc într-acolo, speriat ori necăjit că sunt smuls din acea vrajă, despre care nu știu cât de bine ori cât de rău îmi face.

Intrusul este Moș Toader. Bătrânul se uită îndelung la mine, poate pentru că așteaptă să i se obișnuiască privirea – și așa destul de obosită – cu lumina aceea stranie, ori poate pentru că îl surprinsese din cale-afară bizara situație în care mă aflase. Într-un târziu, murmură:

— Vă simțiți bine?

— Da, bângui eu jenat, și mă grăbesc să-l îndemn a aprinde lumina.

El ezită câteva clipe, și pe urmă, revenindu-și oarecum, caută să mă iscodească, desigur ca să afle ce se petrece în adevăr cu mine.

— Păi... dacă vă face bine... lăsați. Au și ochii dreptul la oleacă de hodină, chiar fără să-i ținem închiși.

— Da, drept să-ți spun, mă agăț eu de explicația lui, m-am simțit tare obosit.

— Ei... se vede că drumul pe care l-ați făcut... Da, da, e foarte ostenitor să mergi așa... între două trenuri. De! Poate că n-ar fi trebuit să veniți și după masă... dacă... dacă n-ați fi avut ceva de urgența întâia, mai spune el, și privirile îi alunecă spre dosarul deschis la prima filă, unde se află fotografia Zinei. Merge într-acolo ca atras de un magnet, căci asemenea indiscreții nu-și

îngăduise niciodată, în cei aproape cinci ani, de când lucra cu mine. Studiază lung fotografia și suspină. Pe urmă se-ntoarce spre mine și, văzându-se surprins, bolborosește speriat:

— Să iertați, tovarășe procuror-șef! Dar am cunoscut-o încă de pe vremea când era numai de-o șchioapă.

Tresar, îl privesc atent și pornesc spre el într-un elan atât de necontrolat, încât spaima lui crește și mai mult.

— O știu... am știut-o bine de tot, se precipită bătrânul să-și motiveze gestul de mai înainte. Am fost la toate, dar absolut la toate spectacolele în care juca ea, i-am cunoscut și părinții... Să iertați, tovarășe procuror-șef!

Îmi întind brațele spre el și-i cuprind umerii ușor încovoiați de muncă și de bătrânețe. Îi zâmbesc prietenos, căutând să-l liniștesc astfel că nici nu-mi trecuse prin minte să mă supăr. Fac asta pentru că glasul nu mă ascultă deocamdată din pricina revelației mele. Mă cuprinde o mare emoție; așadar, după aproape trei săptămâni, cineva poate să-mi vorbească de victima aceea plânsă de-atâta lume. Într-un târziu, când mă simt mai stăpân pe mine, îi fac semn să se așeze, dar el continuă să rămână în picioare. Înțeleg că atitudinea lui nu înseamnă un refuz, ci doar nedumerire față de o reacție neașteptată,

— Moșule, ai vreo treabă de urgență întâia?

Toader zâmbește trist.

— Hm! De mult nu mai am treburi de-astea.

— Atunci, hai să ne-așezăm și să-mi povestești câte ceva despre femeia asta frumoasă și talentată, îl îndemn eu și arăt spre fotografia Zinei.

— Hai! se învoiește el, fără prea mare tragere de inimă.

— Uite, dacă vrei, aprinde lampa de lucru; poate că mai bine s-aprindem toate luminile Cum dorești, vreau eu să-l ispitesc.

Dar bătrânul clatină ușor din cap, și apoi, pentru a-și motiva îngăduința de a mă fi refuzat, îmi spune pe un ton aproape șoptit:

— Poate că lumina focului e de-ajuns. Asta, doar cât vorbim despre ea, că tare nu suferea lumini mari! După aceea, aprindem câte becuri vreți.

— Desigur... desigur, mă învoiesc eu.

Toader se așază pe un taburet, dinaintea focului, și scoate tabachera din lemn de cireș lucrată de el, își răsucesce o țigară, trage două fumuri, și după câțva timp oftează prelung.

— Dacă împlinise un an când mamă-sa se prăpădi. Pe tată-său nu cred să-l îi apucat. Eram vecini. O vreme, a stat la mine; ce-i drept, numai vreo două luni, că după aceea a venit o rubedenie de-a ei și-a luat-o. Au trecut trei sau chiar patru ani fără să mai știu ceva despre ea. Într-o dimineață – țin bine minte: era iarnă, ca și acum – au venit două femei de la Asistența Socială și s-au interesat de Zina; drept să zic... mai mult despre părinții ei; că ce fel de oameni erau... că ce boli au avut, mă rog, întrebări de tot felul, ca până la urmă să aflu că fata ajunsese la un cămin de orfani.

Bătrânul își întrerupe povestirea și își petrece palmele peste față. Rămâne cu ochii acoperiți o vreme, dorind parcă să afle în străfundurile amintirilor sale de-o viață pe acelea privitoare la Zina. Se vede că nu-i este prea ușor să separe acele aduceri-aminte de noianul întâmplărilor prin care trecuse în zbuciumata lui viață – așa cum ajunsesem eu să i-o cunosc.

Tulburarea trădată de atitudinea lui încordată arată ce mari eforturi face. Într-un târziu își descoperi privirea și, dând cu ochii de mine, tresare. Pare jenat că mă părăsise cu gândul atâta amar de vreme, iar eu trebuise să-i aștept răbdător întoarcerea din hoinăreala prin cine știe ce vălmășag de împrejurări.

— Apoi, își reia el firul vorbelor, am întrebat și eu la ce orfelinat se află, și femeile alea mi-au spus. Cum nu era prea departe, m-am dus, să zic, mai bine de doi ani în fiecare lună, până când mi-a murit nevasta și n-am mai putut rămâne în orașul acela. Nici n-am mai pus piciorul acolo, dar despre Zina știam totul, pentru că ne-am scris mereu. Acum vreo doisprezece ani, m-am pomenit cu ea aici. Da, da, chiar aici, în camera asta. Era seară. Făceam curățenie în birou, murmură el. Se ridică de pe taburet și se duce spre ușă. Rămâne nemișcat, cu privirea parcă spre cineva văzut numai de el, și numai după lungi clipe de prosternare izbutește să vorbească din nou, dar nu mie.

„— Zina! Uite, te-am recunoscut! Vezi? Te-am recunoscut, deși nu ți-am mai văzut chipul de-atâta timp!”

Se-ntoarce brusc spre mine.

— Așa i-am zis, dar ea... ce credeți că mi-a răspuns? „Ha, ha! Dar cum să nu-mi știi chipul, când abia luna trecută ți-am trimis o fotografie?” „Cu ce bani te-ai pozat?” am întrebat-o eu... N-ai teamă, moșule, mi-a răspuns ea, și s-a pus din nou pe râs. Doar nu te duce mintea că am început să fur!? Iaca: m-am pozat cu banii pe care mi i-ai trimis dumneata.”

Am răsuflet ușurat și, nu știu de ce, am plâns pentru prima dată în viață. Jur, tovarășe procuror-șef, prin multe am trecut, mulți mi-au murit, dar gustul lacrimii nu mi-a fost dat să-l simt până atunci. Scoate dintr-un portvizit foarte uzat o fotografie și mi-o întinde.

— A fost o frumusețe, o frumusețe adevărată, cum n-am văzut în toată Moldova noastră.

Iau fotografia și o examinez atent. Este tipul acela de poză „La minut” făcută într-o grădină publică. Nu fusese retușată, iar cel care o executase nu se dovedise prea priceput: lumina prost folosită, umbre pe mai tot chipul. Dar ochii fetișcanei din

fotografie sunt atât de mari și triști, încât îmi iau privirea de pe ei. Și Toader observă asta, dar fiindcă nu pricepe mă întreabă:

— Nu-i frumoasă?

— Ba da, răspund eu, și ca să-l asigur și mai mult, reîncep examinarea fotografiei.

Ei bine, pe măsură ce insist, examinez, descopăr în ochii Zinei de-odinioară un licăr ce străbătea dincolo de tristețe, răzbătând dintr-un adânc liniștit și luminos, ca o oază într-un deșert arid.

— Foarte frumoasă! exclam într-un târziu. Și bună. Cred că a fost o fată bună.

Probabil că această ultimă considerație l-a incitat într-o mare măsură: bătrânul îmi smulge fotografia din mână și se pornește să-și continue, precipitat, povestea.

— Venise să mă roage ceva... „Moșule, merg la București să dau examen și... m-am gândit că... dacă ai putea să mă însoțești, ar fi tare bine. M-am învoit. Pe-atunci, era șef tovarășul procuror Mănăilă, cel pe care l-ați schimbat dumneavoastră. I-am spus toată tărășenia, iar 'mnealui: „Du-te, Toadere, și stai cât are fata nevoie de tine”. Am pornit-o. Mi-am luat cu mine toate economiile, Am tras la un hotel de mâna-ntâi, de cum am ajuns în Capitală. A doua zi, ne-am dus la școala de artiști, undeva pe malul Dâmboviței. A dat examen, iar eu am rămas pe-afară, s-o aștept, și-n timpul ăsta, mă tot uitam la fetele de-o seamă cu Zina, cât de frumos erau îmbrăcate și pieptănate și... Doamne, numai că nu mi-am scos inima din piept s-o dau câinilor de pe străzi, că tare mă mai durea că nu i-am luat o rochie frumoasă! Da, da, trebuia să-i fi cumpărat o rochie ca lumea și niște pantofi noi, nu s-o las în fusta și bluza de la orfelinat și cu niște pantofi care-i ieșeau din picioare ori de câte ori grăbea pasul.

Bătrânul oftează adânc, își întoarce fața spre focul care abia mai pâlpâia în sobă, și chipul se destinde într-un zâmbet larg,

părând că se află transpus într-o plăcută aducere-aminte. Își ridică brațele și exclamă:

— Slavă domnului! N-am avut dreptate! I-au dat a mai mare notă! A izbutit a dintâi! Ba... o cocoană, profesoară – am aflat eu mai târziu –, m-a oprit pe sală și mi-a spus: „Ai o fată grozavă! Bine-ai făcut că ai adus-o la noi! Știi, ne-a făcut să plângem cu-adevărat... Să-ți trăiască!” Dar se vede că lucrurile sunt rânduite în așa fel încât bucuriile să nu rămână neînsoțite de durere, căci ce altceva poate însemna pentru o fată sărmană vorbele pe care o alta, elegantă și sulemenită, trecând pe lângă ea, le zvârle în față: „Jerpelito! Le-a fost milă de tine, și de-aia ți-au dat o notă mare!”

O clipă sunt tentat să-l opresc, căci simt că nu mai pot suporta evocarea unor alte cruzimi, dar, în ciuda acelei stări, mă pomenesc că-l întreb:

— Și fata aceea fusese admisă?

— Da, răspunse Toader. Dar se grăbește să precizeze: ultima! Atunci n-am știut cum de-au primit-o ca pe cea din urmă, dar mai târziu, când a terminat școala și au ajuns artiste, amândouă, cu-adevărat, am aflat eu care era deosebirea dintre ele: Zina avea har... talent, cum se spune, iar cealaltă era numai făcătură, adică... tot timpul se prefăcea că joacă. Nu prea știu cum să vă explic, dar poate că înțelegeți dumneavoastră. Și asta n-am spus-o numai eu... Și ziarele. Da, da, ziarele cele mari din București au vorbit multă vreme, de multe ori despre Zina. I-au dat și poza. Chiar și poza pe care v-am arătat-o acum a fost în ziar.

Scoate din nou fotografia aceea prost lucrată și o flutură prin aer.

— Uitați, poza asta care o arăta îmbrăcată cu fusta și bluza de la orfelinat a fost publicată în *Scânteia*. Nici cei de la gazeta cea mai mare a țării nu s-au sfiit s-o arate pe fată, așa... jerpelită cum o numise cealaltă. O, gemu bătrânul, vorba asta mi-a ars sufletul

multă vreme. Atunci i-am spus, ca să-i alin năduful: „Draga moșului, hai să-ți iau o rochiță, ba chiar două, și niște pantofiori, din cei mai buni”. „Nu, mi-a întors ea vorba. Așa am să mă port până la terminarea institutului.”

— Și așa a făcut? Îl întreb eu într-o doară.

— Chiar așa!

— Strașnică fată! exclam eu, de data asta covârșit de admirație. Moșule, spuneai că cele două, vreau să spun Zina și cealaltă fată, aceea care a vrut s-o umilească, au fost colege de teatru. Da?

Toader sare de pe taburet.

— Nu chiar de cum au isprăvit școala. Atunci, Zina a fost repartizată la un teatru mare, foarte mare; numai sulemenita aia s-a pomenit dată la teatrul din orașelul nostru. O făcătură! strigă el disprețuitor. Una pe care nimeni nu și-a stricat palmele „de-a bravo!” Dar... când a apărut Zina prima dată aici la noi, și mai ales după ce-a jucat de câteva ori, nu mai găseai loc s-arunci un ac în sală.

Fără să urmăresc nimic precis, ci poate doar să-mi astâmpăr curiozitatea pe care mi-o stârnise venirea Zinei la un teatru mult mai mic, vreau să aflu:

— Acolo, la teatrul acela mare. Nu i s-au dat roluri bune?

— Cum adică? se încruntă bătrânul îngrijitor.

— Păi, ce altceva a îndemnat-o să renunțe la un oraș mare, la un teatru bun?

— Invidia! scrâșnește moș Toader.

Îl privesc lung, și el se simte dator să-mi explice:

— Chiar așa. Colegele... și alea mai bătrâne, și alea, mai de-o seamă cu ea, o pizmuiau într-atâta, încât mai-mai s-o fărâme. A jucat multă vreme acolo. A făcut și filme, dar după o vreme a refuzat să mai plece din teatru pentru timp mai lung. Atunci a început prăpădul. A îndurat cât a îndurat, după care a venit la

mine și mi-a arătat niște scrisori. Într-una era făcută de ocară fiindcă jucase un spectacol pentru un singur spectator.

Tresar și-l întreb, nevenindu-mi să-i dau crezare:

— Pentru unul singur? Asta înseamnă că nu se bucura de prea mult succes la public.

Îmi dau seama că aprecierea mea nu prea delicată, l-ar putea necăji și chibzuiesc la o reparare a spuselor mele, dar, spre surprinderea mea, Toader izbucnește în râs.

— Da' de unde?! Spectatorul acela eram eu.

Și râde din nou, ca abia după aceea să precizeze:

— Știți, eu veneam la toate premierele când juca ea. Odată, s-a întâmplat de m-am îmbolnăvit tocmai cu o zi înainte de o asemenea sărbătoare – că sărbătoarea era, nu numai pentru mine, ci pentru mulți alții când o vedeam, fie doar pe stradă. Și eu, cum vă spun, în loc de joi, ajung la fată abia luni în săptămâna ce-a urmat. De unde să știu eu că luni e zi de odihnă pentru cei din teatru? Găsesc un flăcău de nădejde, unul de vreo doi metri și peste o sută de ocale, care se și repede să mă ducă la ea acasă. Zic „Știu unde stă”, dar uriașul cela numai că nu mi-a dat cu tifla. „Nu știi, moșule, că ieri s-a mutat în casă nouă!” și pornește grăbit, făcându-mi semn să-l urmez. Locuință grozavă! Și mobilată, Doamne! Parcă se mutase un copil, și nu o femeie în toată firea. Peste tot numai jucării. Cred că avea peste o sută de păpuși, de prin toată lumea: chinezoaice, negrese, japoneze! Și cărți; multe cărți: de teatru și de geografie. În mijlocul odăii era un glob al pământului care abia mai lăsa loc unei măsuțe și unui mic fotoliu. Zina i-a mulțumit flăcăului care m-a adus, iar acela stătea atât de smerit dinaintea ei, de parcă s-ar fi aflat la icoană.

— Era actor? îl întrerup eu, pe un ton profesional, și imediat, temându-mă a nu-l dezamăgi, lăsându-l să creadă că singura

mea preocupare ar fi fost doar un anume aspect al spuselor lui, adaug: Vreau să zic: flăcăul care te-a condus era coleg cu ea?

— A! Cumva colegi erau, că mâncau pâine tot din același teatru, numai că băiatul nu juca; nu, el era... era mai mare peste mașini. Așa mi-a spus fata când ne-a făcut cunoștință „Șef... da, da, șef mașinist”, dar numele lui nu mi-l amintesc. Oricum, de aproape un an a venit și el la teatrul de-aici. Poate că tot din pricina invidiei, poate din alte pricini. Mie unul, mi-a plăcut: bărbat! Frumos, voinic – ce să mai vorbim? Și căutătura dintr-aiă dreaptă, cum au câinii ciobănești când se uită în ochii omului. Bărbat, nu glumă!

Oftează prelung, păstrează fotografia pe care o ținuse până atunci în față, de parcă tot ce-mi spusese mai înainte și tot ce-avea să-mi mai spună s-ar fi aflat scris acolo, iar el n-ar fi avut decât să-mi citească, spre a afla și eu cine a fost cu-adevărat Zina Gogan.

— Am mâncat toți trei; ne-a dat fata ce-avea prin casă. Pe urmă, când am întrebat-o la ce oră are spectacol și m-a văzut atât de trist la gândul că am pierdut premiera aceea, s-a ridicat dintr-o dată și l-a întrebat pe uriaș, care numai în ochii ei se uita: „Te rog. „am putea face...? Dar flăcăul, se vede, pricepuse ce voia Zina, pentru că a murmurat doar atât: „Într-o oră e totul gata. Dați-mi o oră!”

Sunt emoționat. Și nu mă pot abține să nu grăbesc sfârșitul acestui moment.

— Așadar, a jucat numai pentru, dumneata?

Toader, cufundat în gândurile lui, abia poate să murmure:

— Chiar așa! De unde știți?

— Ei, spuneai mai înainte despre o scrisoare prin care Zina era făcută de ocară fiindcă la unul din spectacole n-a avut decât un singur spectator.

— A.! da, da! face bătrânul. Acu' vedeți și dumneavoastră câtă răutate stă în sufletele unora de la care ne așteptăm să tămăduiască relele lumii. Noroc că nu sunt toți la fel!

Zâmbim amândoi.

Se așterne o lungă tăcere, la capătul căreia Toader mă întreabă dacă am de gând să rămân târziu la birou, ca să știe dacă să mai aducă niște lemne!

— Da, îi răspund eu, deși nu mai sunt hotărât să-mi continui lucrul.

De-ndată ce rămân singur, mă las pradă unor întrebări stârnite de tot ceea ce aflasem despre victimă, dar dintre toate, una singură pare să se ridice deasupra celorlalte, stăruind din ce în ce, mai chinuitor, în mintea mea. „Cum se face că Zina părăsise un teatru mult mai de seamă ca cel din orașul nostru, din pricina invidiei colegelor sale, când știa precis că și aici avea să întâlnească o colegă stăpânită de același josnic sentiment? Se aștepta oare s-o înduplece în vreun fel pe aceasta din urmă? Avea de gând să purceadă pe calea compromisului, ori și mai rău, să cedeze? Dar adevăratele talente nu pot; fi suprimate! Îmi strig eu revoltat. Pot fi frânate în dezvoltarea lor, îi se poate îngreuija ascensiunea, afirmarea! Dar asta nu pentru totdeauna. Poate că Zina nu știa asta, și durerea pe care o încercase o împinsese la hotărârea de a-și schimba soarta cu orice risc, întrezărind ca unică soluție fuga dintr-un viespar la un loc unde avea de înfruntat o singură viespe. Sau, cine știe, fusese oare atât de crunt lovită încât durerile îndurate o îndemneau să caute alte dureri, ca pilda suferinței sale să-i tămăduiască pe toți nevolnicii din jurul ei, secându-le ca prin minune veninul pizmei? Mă trezesc strigând, speriat de propriile mele gânduri, „Nuuu!” și fac asta nu pentru că refuz ideea existenței unei asemenea posibilități, ci pentru că doresc ca o asemenea purtare să nu se

mai repete. Spun să nu se mai repete deoarece, din nefericire, la o astfel de soluție recursese un prieten al meu din copilărie; s-a ratat voit, deliberat, în urma unor strădanii inimaginabile, în credința că suprimându-și cariera și succesele ar vindeca pe cei care sufereau și-l invidiau. Îmi amintesc adesea explicația pe care vechiul meu prieten mi-a dat-o cu mulți... cu foarte mulți ani în urmă, când eu am încercat să-l readuc, rechemându-l din drumul pe care apucase.

„Nu-ți fac nicio vină că mă cerți. Tu nu te-ai lovit încă de oamenii care să sufere până la disperare din pricina invidiei. Știi ce boală gravă e asta? Doamne! Cred că nici cancerul nu macină, nu distruge într-o asemenea măsură. Crezi poate că vorbesc aiurea, că mi-am pierdut mințile? Nu, dragul meu. Oricum, nu-ți doresc decât să rămâi neștiutor mai departe, fiindcă boala despre care îți spun că m-a impresionat atâta este cu adevărat îngrozitoare; efectul ei fiind de cele mai multe ori moartea.” Făcu o pauză, și după aceea reluă, cu și mai mare patos, cu și mai multă tristețe: „la bine aminte! Invidia ucide! Da, da, ucide orice bucurie, de la cele mai mărunte – cum ar fi propria-ți trăire – până la cele mai sublime, ca dragostea, solidaritatea umană și chiar creația. Or, dincolo de acestea, omul nu mai e om, iar viața nu mai poate fi viață. Gândește-te, ține seama de toate câte ți-am spus și vei sfârși dacă nu prin a-mi da dreptate, măcar prin a mă înțelege. Eu nu pot trăi, nu mă pot bucura de propriile-mi realizări, succese și alte asemenea lucruri efemere atâta vreme cât alții suferă din pricina reușitelor pe care le dobândesc. Vezi? Nu se poate să-mi continui ascensiunea pe lacrimile unor oameni bolnavi.”

Am căutat să-i explic cât de greșită era judecata lui, demonstrându-i că el n-are nicio vină și că ceilalți sunt liberi să-i urmeze pilda de râvnă, muncă și dăruire dacă vor s-ajungă în

vârful piramidei, cum a ajuns el. Credeam că-mi pierd mințile când mi-am dat seama de adâncimea prăpastiei în care el se aruncase cu o credință oarbă, eronată și fără nicio șansă de izbândă. Se vede că, în culmea disperării, am dat glas unor gânduri care pentru mine aveau semnificația unui simbol, dar pentru el de veniră un puternic contraargument.

„Ceea ce faci tu se aseamănă cu povestea unor leneși care au dăruit statuia muncii pentru a suprima acel sublim termen de referință care-i oprobria. Dar tu ești mai rău, mai de neînțeles chiar decât acei nevolnici. Tu, statuia, cobori singur de pe soclu, după ce te-ai sfărâmat singur.”

„Vezi bine, mi-a răspuns el, surprinzător de mulțumit, asta-i supără, îi doare, îi tulbură și-i face neînchipuit de răi: statuia! Nimeni, nu trebuie să devină statuie, pentru că, indiferent de aureola ce-l înconjoară, tot fără suflet rămâne. Or, eu, eu... am suflet! Vreau să rămân om printre oamenii pe care-i iubesc, și tocmai... tocmai fiindcă-i iubesc nu pot îndura să-i văd că suferă din pricina mea. Pricepi? Acuma, în sfârșit, pricepi că numai prin neînsemnatul meu gest de renunțare, toți cei din jurul meu se vor vindeca de invidie? Da, da, trebuie să-ți dai seama că nu-mi pot îngădui luxul ascensiunii, al gloriei fără mulțumirea colegilor mei, darmite când strălucirea mea îi orbește, îi înveninează, le tulbură existența, îi face incapabili să se mai bucure de viață!?”

Mi-am dat seama că orice altă stăruință din partea mea e tot atât de zadarnică, precum credința lui în vindecarea invidiei prin autosacrificarea celui invidiat.

Acum însă, întristării răscolite de acele sumbre amintiri i se adaugă o chinuitoare întrebare: „Nu cumva și Zina Gogan a crezut și a procedat la fel ca prietenul copilăriei mele?”

Ușa se deschide violent, și moș Toader intră în birou cu brațele încărcate de lemne.

— Să iertați! se scuză bătrânul.

Mă ridic de pe scaun, închid ușa și-l ajut să se despovăreze, iar el, încurajat de atitudinea mea, prinde a zâmbi sfios:

— Am adus și o buturugă mai noduroasă, de-aia care să țină jarul până la ziuă!

— Mulțumesc, zic eu, îngrijorat că-l văd scuturându-și palmele și făcând câțiva pași spre ușă. Vrei să pleci?

Își ridică umerii a nehotărâre, iar eu mă grăbesc să-l invit a-și relua locul.

Îngrijitorul trage taburetul și se apropie mai mult de foc. Își scoate tabachera și se pregătește să-și răsucească o țigară. Îl privesc atent, îl aștept să-și facă tabietul, iar el mă surprinde: că-l observ.

— Mai pot fuma?

— Desigur.

— Păi... atâta fum, murmură bătrânul, și vrea să-și pună tabachera în buzunar.

— Uite, dacă vrei să-mi faci o plăcere, răsucește-mi și mie o țigară.

Toader izbucnește în râs și se lovește cu palma peste frunte.

— Ptiii, de-aia vă uitați așa la mine, și eu, prostul, în loc să-mi dau seama că jinduiți la bunătate de tutun, mi-am zis că întrec măsura.

Îmi răsucește țigara și mi-o oferă cu un gest larg, tipic omului care se bucură când dăruiește ceva.

— E un tutun adevărat; frunză culeasă, uscată și tocată de mâinile mele, mă încredințează el. Acum, că v-ați lipit-o, lăsați-mă să v-o aprind.

Ia cu cleștele o bucată de jar stins pe jumătate și precizează:

— Focul de jar dă alt gust țigării!

Trag câteva fumuri privesc cu admirație:

— Așa-i? se arată încântat bătrânul

— Într-adevăr! mă minunez eu.

O vreme, fumăm în tăcere, După aceea nemaiputându-mi stăpâni curiozitatea, îl întreb direct:

— Moșule!

Toader tresare, vădit tulburat de tonul meu,

— Moșule, reiau eu, spuneai mai înainte că Zina a plecat din teatrul acela mai mare și poate chiar mai bun ca cel din orașul nostru din pricina invidiei.

— Da, numai din pricina asta.

— Dar... tot de la dumneata am aflat că și aici avea să întâlnească o colegă cu o ademenea boală.

— Chiar așa! Bine ați spus: boală! Și încă de-aia rea, tovarășe șef.

Îmi trag scaunul mai aproape de el.

— Bine, dar fă-mă să pricep: Zina știa că se va lovi, și aici, de un om... care avea s-o pizmuiească. Nu?

— Știa, cum să nu știe?! se arată el surprins. V-am vorbit doar despre sulemenita aia care i-a fost colegă la școala de artiști; aia... care i-a spus „jerpelito” atunci când au dat examen.

— Da, da, îmi amintesc. Așadar, Zina era hotărâtă s-o înfrunte ori măcar să-i reziste acelei răutăcioase colege?

Bătrânul oftează prelung.

— Vedeți dumneavoastră, așa gândeam și eu, numai că spunându-i fetei, ea s-a arătat supărată pe mine și m-a certat chiar: „Asta a fost pe când eram copii! Acuma e și ea cineva, poate chiar mai bună decât mine, așa că n-are de ce mă mai invidia. Și-apoi, oamenii se mai schimbă. Sunt sigură că amintirea școlii o să facă din noi cele mai bune prietene. Ai să vezi!”

M-am străduit să cred și eu ca ea, dar în fundul sufletului păstram o mare îndoială.

O vreme tace, pradă gândurilor răscolite de întrebările mele. Pufăie de câteva ori și observă că țigara i se stinsese de mult; o azvârle în flăcările reînviată de vreascurile aduse mai înainte. Își ridică privirile asupra-mi și face, cu amândouă mâinile, un gest de renunțare, murmurând, fără prea multă convingere.

— Se vede că n-am judecat bine și că fata a avut dreptate.

— Cum așa? intervin eu, simțind că discuția amenință să se termine.

— Ia, așa bine! S-a întâmplat cum a spus ea: cealaltă se îndreptase și au ajuns cele mai bune prietene. Ei! I-a făcut rost de locuință, a ajutat-o la mutare... De-astea, ca între colegi...

Îndoiala trădată de tonul spuselor sale mi se cuibărește adânc în minte, și când îl văd că se ridică de pe taburet fac la fel. Îmi devine limpede că bătrânul a obosit întorcându-se atât de mult pe drumul bucuriei de altă-dată, astăzi – numai beznă și păreri de rău. Merge spre ușă. Îl conduc, dar când văd că pune mâna pe clanță, izbucnesc necontrolat și poate fără să știu prea bine de ce:

— Moșule!

Se-ntoarce leneș spre mine. Privirea lui pare vlăguită, iar chipul i-a devenit lipsit de orice expresie. Pare că vrea să mă întrebe de ce l-am chemat.

— Doresc să aflu numele acelei fete care s-a vindecat de invidie, pe care încep s-o cred o făptură minunată fiindcă s-a învins pe ea însăși în tot ce-avea mai rău, dăruind Zinei și, desigur, tuturor celorlalți oameni deopotrivă lucrurile cele mai de preț al vieții: dragostea și prietenia.

Dar din ochii lui Toader se preling lacrimi și lunecă liniștit printre zbânciturile obrazilor lui supti; și nu mai reușesc decât să schițez un zâmbet.

Bătrânul înțelege că am renunțat să-l mai rețin pentru alte întrebări, suspină în semn de ușurare și apasă pe clanță, dar tot mă privește, iar eu abia aștept să rămân singur, s-aprind lumina și să revăd dosarul aceluia odios omor. Dar când Toader se hotărăște să mă părăsească, în tăbia ușii se aud câteva ciocănituri. Tresărim amândoi și ne privim mirați.

Ciocăniturile se repetă. Îngrijitorul nu se arată dispus să deschidă ușa; chipul său exprimă un soi de teamă nelămurită poate și lui însuși, așa cum se întâmplă uneori când ajungi pradă unei rele presimțiri.

— Deschide! îl îndemn eu, aproape în șoaptă.

Îngrijitorul îmi dă ascultare.

Ușa se află dinaintea sobei, iar vâlvătăile flăcărilor stârnite de aerul ce-a pătruns luminează straniu chipul unei tinere fete ale cărei trăsături nu le pot distinge prea bine.

— Zina! se aude șoapta strigată, gătită de emoție, a bătrânului, care face câțiva pași înapoi, călcându-mă pe picioare.

— Bună seara! răsună glasul cristalin al vizitatoarei.

— Așa... cam așa arăta Zina, murmură Toader. Chiar așa arăta, repetă, parcă să-și scuze starea în care se afla. Da, da, când am văzut-o prima dată la teatrul acela mare. Așa arăta!

Tânăra își scoate gluga; dându-și seama de pricina tulburării bătrânului, se apropie de el, și-i întinde mâna.

— Bună seara, moș Toader!

Îngrijitorul murmură ceva de neînțeles și părăsește biroul.

Fata îl urmărește cu privirea, și după ce rămâne doar cu mine, mă-ntreabă:

— Semăn chiar atât de mult cu Zina?

— Și da, și nu. Pentru mine ești Anca Ceplan.

Cred că nu mi-a auzit răspunsul.

— Ori de câte ori mă vede, bătrânul îmi spune Zina. Asta s-a întâmplat chiar pe vremea când ea mai trăia încă.

— Așadar, vă cunoașteți?

— Desigur; venea uneori la teatru. Doamna Gogan spunea că e o rudă. I-am văzut chiar plimbându-se. Întotdeauna, bătrânul îi aducea o ciocolată mică. Odată, la cabină, când m-a surprins privindu-l cu milă pentru modestia darului său, s-a grăbit să-mi explice: „Fata nu-mi dă voie să-i aduc altceva. Se supără. Am bani destui, dar ea mi-a cerut să nu-i aduc decât asta.” Zina a auzit și a intervenit: „Vreau prăjitura mea de copil sărac!” După o vreme, de ziua ei, a primit multe flori și daruri alese, dar eu am ținut minte și i-am luat „prăjitura de copil sărac”. De-atunci, cred eu, m-a îndrăgit... m-a ajutat... m-a învățat. Știți dumneavoastră cât de multe lucruri am învățat de la ea, în nici măcar trei luni? Doamne! Foarte multe lucruri, dintre care cel mai de seamă a fost „Nu te uita câți oameni sunt în sală! De asta nu trebuie să-ți pese. Trăiește tot ce spui și ce faci, pentru scândura scenei; aici e viața spectacolului. Când joci, părăsește tot ce-i în afara rolului! Altminteri n-or să te creadă, iar dacă pierzi încrederea publicului, te-ai pierdut pe tine însăși, cu desăvârșire!” Ei bine, cred că succesul pe care l-am avut alături de ea s-a datorat acelui sfat înțelept și... poate ajutorului în joc. Da, da, când partenerul vrea să te pună în valoare, mai ales un partener mai puternic, mai versat, mai talentat decât tine, așteaptă replica ta cu interes – Zina o făcea cu sfințenie! – îți urmărește jocul cu mare atenție – ea se arăta minunându-se – și astfel, angaja, obliga, silea – în ultimă instanță – publicul, care n-avea ochi și urechi decât pentru ea, să facă la fel. Altminteri... un partener mai puternic sau... sau chiar unul fără nici cea mai mică valoare n-are decât să se suprapună vorbelor tale, să-ți întârzie replica ori gestul într-un moment de înfruntare sau chiar să facă niște giumbușlucuri

atunci când te afli cu spatele la el, rostind ceva înțelept „de bun simț” ori mimând o stare disperată. Se-ntâmplă și dintr-astea, mai spune Anca, și oftează lung.

Rămân dinaintea ei, și o privesc cu admirație pentru seriozitatea și profunzimea spuselor ei, dar mai ales pentru recunoștința pe care i-o purta Zinei – și nu lăsa să-i scape, niciun prilej spre a și-o mărturisi

Și astfel se scurge multă vreme până când ea pune capăt tăcerii, arătându-mi un teanc de ziare sub braț

— M-au costat o grămadă de bani. Am scris la toate redacțiile, am bătut șase drumuri la București, patru la Iași și Cluj, ca să pot aduna tot ce s-a scris despre Zina. O! face ea după aceea, pe un ton supărat, dar n-am izbutit s-adun nici măcar jumătate din cronicile care i s-au făcut: filme, spectacole de teatru, recitaluri de poezie! Ea... n-avea o colecție; dar ce spun eu? N-avea nici măcar un articol în care să fi fost vorba despre ea. Voiam ca la anul, speram, să-i dăruiesc, împreună cu „prăjitura de copil sărac”, tezaurul în care se aflau strădaniile, succesele și zbuciumul ei. Acum... vi le dau dumneavoastră.

Aprind lumina și mă grăbesc să-i iau maldărul de ziare, dar ea refuză să mi-l dea. Îl așază singură pe masa mea de lucru și, surprinsă de fotografia victimei de pe prima filă a dosarului, pe care abia apucasem să-l redeschid, rămâne câteva clipe aplecată deasupra ei. Pe urmă se-ntoarce spre mine și, pe un ton ce se vrea oarecum glumă, dar cu greu izbutește s-ascundă o profundă emoție, rostește:

— Cred că m-am gândit bine ce-aveam de făcut cu toate acestea! – și-mi arată gazetele.

Apoi, punând degetul pe fotografia de pe dosar:

— Văd că încă vă mai interesează.

O privesc contrariat, și ea își dă seama că voita ei incisivitate m-ar fi putut jigni, așa că se grăbește să-și mărturisească adevăratele gânduri:

— Nu știu cât de bine se potrivește, dar cum altceva nu găsesc să spun, trebuie să vă declar că mă bucură preocuparea dumneavoastră pentru ea.

O invit să se așeze, și ea mă ascultă ca o școlăriță supusă. Tace și mă privește atent, vrând parcă să se asigure că spusele sale de mai înainte au produs efectul dorit. Zâmbesc, și ea se silește să facă la fel, dar izbutește doar pe jumătate. Se vede că abia se stăpânește să nu izbucnească, dând astfel în vileag scopul vizitei sale. Îmi dau seama că aș putea curma zbulciumul său printr-o simplă întrebare directă, dar n-o fac fiindcă mi-e teamă de un răspuns incomplet. Știu bine că interogarea prin tăceri este mai grea, dar experiența m-a învățat că de cele mai multe ori, efectul, este surprinzător. Aștept.

Anca rămâne lungi clipe în expectativă. Apoi, gândurile sale prind a dospi, iar acel aluat compus din dorința mărturisirii și nerăbdarea ajungerii la ținta propusă ia proporții nebănuite nici de ea însăși, cugetul devenindu-i neîncăpător pentru continuarea tainei. Începe să se agite; mai întâi, mâinile se frământă una pe alta; pe urmă, degetele se crispează de brațele scaunului și sfârșesc prin înfigerea unghiilor, adânc, în carne. Îmi spun că ea caută – involuntar poate – să înlăture o durere, producându-și o alta, de altă natură. În sfârșit, vine rândul feței. Chipul tinerei mele vizitatoare începe să se crispeze ușor. După câteva secunde, cutele frunții se adâncesc, dându-i o stranie expresie de nedumerire. Se vede că nu înțelege pricina pentru care eu n-o întreb „De ce ai venit? De ce mi-ai adus... colecția asta de ziare?” Într-un târziu, își dă seama că n-am de gând să fac așa ceva și, pe

un ton trist, ca cel al copiilor decepționați de lipsa de interes a celor mari pentru faptele lor, murmură timid:

— Am intrat... așa, fiindcă am văzut lumină la fereastra biroului dumneavoastră.

„Nu acesta-i motivul”, gândesc eu, și fac o mutră mirată.

— Da, da, continuă ea să mă asigure. Știam unde-i biroul în care lucrați, căci am mai fost aici.

Pe urmă, jenată de incompleta ei mărturisire, precizează:

— Am telefonat acasă. Mi-a răspuns unul dintre copii. „Tata e la serviciu. A spus că se înapoiază târziu.” Asta-i tot.

Și așteptă ca eu să întreb. O privesc din ce în ce mai atent; pare că tulburarea i-a crescut. Într-un târziu, capitulează. Scoate un oftat prelung și îmi țintuiește privirea.

— Chiar nu pricepeți de ce v-am adus colecția de ziare?

Continui să joc nedumerirea de care sunt convins că trebuie să mă mai folosesc.

— Ei bine, pune fata capăt istovitoare mele tăceri, cred că citind-o veți putea înțelege mult mai bine intențiile piesei mele.

— Asta înseamnă ceva! exclam eu, dar Anca sesizează că nici această explicație nu mă mulțumește.

— Și înțelegând piesa, veți descoperi un drum nou în ancheta dumneavoastră; a! dacă nu chiar pe cel adevărat, măcar unul interesant, așa, ca ipoteză – cum se spune în limbaj judiciar –, și încă una de natură psihologică, demnă – cred eu – de luat în seamă...

— Anca! vreau eu să intervin spre a-i cere oarecare lămuriri, dar tânăra mea interlocutoare îmi ghicește intenția și se eschivează:

— Știți, pe mine mă interesează această piesă a mea, și din pricina asta v-aș ruga să citiți toate, dar absolut toate cronicile pe care vi le-am adus. Am nevoie de ajutorul... de părerea

dumneavoastră în legătură cu autenticitatea interpretării; v-am spus doar că voi juca rolul procurorului. Și-apoi, pentru că eu am scris piesa, ca să fiu foarte sinceră, mă interesează deopotrivă cum sună textul spectacolului în auzul unui anchetator profesionist.

Aceste precizări, menite să, pună capăt insistențelor mele, își ating ținta. Mi-a devenit cât se poate de limpede că actrița nu mai este dispusă să facă nicio concesie, mărturisindu-mi ceea ce eu trebuie să fi înțeles pe de-a-n-tregul. Citesc pe chipul ei un oarecare regret pe care-l încearcă la gândul că și așa mi-a spus, poate, prea mult. Desigur, important pentru ea este ca eu să citesc tot ce mi-a adus. În legătură cu subiectul crimei și poate chiar al piesei. Nu știu de ce, dar nu mă convinge și de al doilea aspect al gestului ei. Pe undeva, încă destul de neclar, mi se formează părerea că piesa despre care îmi tot vorbește nu-i decât un pretext. Poate ea nici n-a scris-o. Zâmbesc acestui gând; ar fi prea de tot! Mi-a spus doar că textul piesei a ajuns în spectacol, iar acesta se află în faza de repetiție generală. Hotărât lucru, Anca nu minte, dar, așa cum mi-a mărturisit acolo pe peron... ori în tren, uneori nu spune lucrurile în totalitatea lor. Și iată-mă ajuns la limita curiozității, eu, cel care până mai acum câteva clipe mă credeam puternic și sigur de mine, încrezător peste măsură în faimoasa mea tactică „Interogatoriul prin tăceri”. Copila asta m-a adus acolo unde dorea: m-a convins. Îmi vine să râd și fac un mare efort să mă stăpânesc, deși o asemenea izbucnire ar fi poate singura soluție onorabilă de a mă recunoaște învins. Dar sunt un încăpățânat în felul meu; o recunosc! Și sper că n-am pierdut bătălia, deoarece o idee salvatoare a și prins să încolțească în mintea mea. Mă agăț de acel firișor de lumină, mă concentrez și-mi pun judecata în bătaia licărului său. Într-un târziu, vine și revelația: „Dacă Anca refuză să-mi explice direct și în întregime

pentru ce mi-a adus cronicile despre Zina Gogan, o voi determina să-mi mărturisească indirect, angajând-o să discutăm despre piesă. Doar ea mi-a spus că citind acele cronici voi putea înțelege mai bine lucrarea ei dramatică. Perfect!” Mai chibzuiesc câteva clipe și, pe un ton bine stăpânit, o întreb:

— Anca, te asigur, că în noaptea asta voi citi tot ce mi-ai adus – și-i arăt grămada de ziare – numai că... n-am prea înțeles cum de-ai ajuns să scrii piesa despre uciderea fostei tale colege.

— V-am spus doar! exclamă ea contrariată.

— A, da, mi-aduc aminte, mă arăt eu că bat în retragere. *Indignarea față de cel mai oribil act antisocial și... Ancheta care înaintează cu pas de melc.* Am reținut exact?

Fata confirmă printr-o înclinare precipitată a capului. Apoi mă scrutează bănuitor.

— Știi, de fapt voiam să te întreb cu totul altceva, mă arăt eu puțin încurcat. Iată, nu-mi pot explica prin ce minune i-ai convins pe colegii tăi, și implicit ai Zinei, să joace în această piesă.

Tânăra actriță se grăbește să-mi răspundă; chipul ei capătă ciudata strălucire pe care ți-o dă mândria că ai învins.

— O! Nu mi-a fost ușor; deloc ușor! Închipuiți-vă, noi actorii trăim într-o lume unde jucăm sentimentele, dar în care n-ar trebui să ne jucăm de-a sentimentele ori și mai rău: *cu sentimentele*. Acest din urmă joc este, zic eu, cel mai urât, cel mai abject lucru din lume, pentru că totdeauna urmările sunt dintre cele mai catastrofale. Gândiți-vă, de pildă, că cineva mai mare ca mine ori egal cu mine, dar în care eu să cred, și el să știe asta, m-ar asigura... în privința unui rol care mi s-ar potrivi... cum se zice „ca nuca-n perete” că voi dobândi cel mai mare succes al vieții mele. Să presupunem că eu dau ascultare îndemnului și mă prăbușesc profesional... fie chiar numai pentru o stagiune; dar au

fost cazuri când victimele unor asemenea întâmplări nu și-au mai revenit niciodată. Pricepeți? Niciodată! Și-atunci, ce altceva este acest odios abuz de încredere decât un și mai odios abuz de sentimente? Ce altceva a făcut acel ucigaș căci astfel trebuie să-l numesc – decât că s-a jucat cu sentimentul încrederii victimei sale? Mobilul? O! Acesta poate fi de nenumărate feluri, dar cel mai adesea este o imensă răutate și fățarnicie, de care pot fi capabili numai cei stăpâniți de... conștiința vinovăției că există într-un loc pentru care n-au niciun fel de chemare, dar și incapabili să recunoască meritele celor cu-adevărat meniți să facă, să realizeze ceva măreț. V-am dat un exemplu așa... de principiu, se arată ea speriată de satisfacția exprimată de chipul meu.

Apoi continuă și mai precipitat, vrând parcă să-mi abată atenția de la mărturisirea în care o angajase, fără voia ei, propriii revoltă.

— Desigur, colegii mei au intuit că din piesa mea ar putea să transpară și asemenea aspecte, astfel că s-au arătat cât se poate de refractari. Mi-au refuzat orice fel de colaborare. Fără prea mari menajamente, mi-au spus că este inadmisibil să-mi prezint personajele, care sunt actori, ca pe niște ființe capabile de asemenea sentimente josnice. Cineva – n-are importanță cine – a avut o replică formidabilă: „Tu, dacă piesa vorbea despre un mediu de savanți atomiști sau orice altceva, puteai spune ce vrei, dar așa stând lucrurile, nu numai noi, ci oricare alt teatru va refuza să-ți joace piesa”. Grozav! Nu-i așa?

— Într-adevăr! mă asociai eu ironiei sale, consternat de îngustimea judecăților enunțate de acea persoană, necunoscută mie.

Încurajată de atitudinea mea, actrița își continuă relatarea peripețiilor prin care trecuse, împreună cu lucrarea ei.

— Mi-am zis că sunt niște copii gata să joace atât situații și chiar sentimente care să nu le fie atribuite lor direct, și am modificat textul. Ei bine, fiind vorba despre altă scriitură și mai ales despre alții – și nu despre ei – s-au învoit să interpreteze „niște roluri” cu toate că personajele purtau numele lor și că textul, în cea mai mare parte, repeta spusele lor – fie auzite direct de mine, fie mărturisite mie, chiar de ei. Recunosc, n-a fost prea cinstit din partea mea, dar se vede că profesia noastră nu trebuie umbrită nici măcar cu ipotetice abstracțiuni; aici, în piesa mea, era vorba de niște situații reale, deci și mai grav. Mă rog, nu știu ce impresie vă va face purtarea mea, dar, cu riscul de a vă pare cinică, vreau să vă mărturisesc că nu mă simt prea vinovată; la urma urmei, ei n-au vrut să recunoască niște lipsuri, iar eu i-am păcălit oarecum, însă numai din dorința de a mă menține cât mai aproape de adevăr. Dacă aș fi sigură că nu vă supărați, aș îndrăzni să spun că am dorit să mă măsoar cu o umbră din meșteșugul dumneavoastră, al celor care trebuie să investigați în adâncul urâtului pentru a scoate la lumină adevărul, oricum ar fi el. În piesă însă cu toate că rolul procurorului l-am scris pentru mine, nu prea m-am pus în valoare. A, să nu vă închipuiți că dintr-un exces de modestie, dar m-am gândit că dincolo de partitura pe care mi-o puteam hărăzi într-o adevărată aureolă era un lucru ce depășea cu mult propriul meu interes. Da, da; mi-am zis că celelalte personaje trebuie să participe în egală măsură la... reprezentație.

Spusese acest ultim cuvânt cu o asemenea nesiguranță, încât mi-am dat seama că altul era scopul angajării celorlalți colegi ai ei în piesă; un soi de incitare a opiniei publice.

— Adevărul, Anca! Nu reprezentația.

Își ridică privirea spre mine și, oarecum jenată, recunoaște:

— Da... adevărul!

Pentru mine devine din ce în ce mai limpede ce motiv a îndemnat-o să-mi aducă ziarele în care se vorbește despre victimă. Cu toate astea, mai trebuie să am răbdare până în clipa certitudinii, astfel că zâmbesc și o îndemn să-și reia povestirea. Anca pare însă obosită. După o tăcere destul de îndelungată, în decursul căreia tot chibzuiesc ce anume aș mai putea să aflu deocamdată, întreb:

— Uite, nu-mi pot explica faptul că niciunul dintre colegii dumitale nu s-a arătat receptiv chiar de la bun început. Ce crezi?

Actrița tresare și mă pironeste cu o privire surprinsă.

— Formidabil! Cum de-ați ghicit că tocmai despre asta doream să vă vorbesc?

— Ei! fac eu pe entuziastul. Încă puțin, și vom comunica doar telepatic.

Râdem amândoi, vrând parcă să ne facem curaj, eu – pentru ceea ce aveam să aflu, ea – pentru ceea ce urma să-mi mărturisească.

— Drept să vă spun, mă așteptam să întâmpin un refuz categoric din partea lui Vlad Gogan, soțul Zinei.

— Mă mir chiar că ai îndrăznit să-i propui interpretarea unui rol în piesa care vorbește despre asasinarea soției sale.

— Acum, când totul s-a aranjat, mă simt și eu cuprinsă de uimire. Atunci, încă eram prea tare stăpânită de ideea piesei. Astăzi...

— Astăzi, mai puțin? intervenii eu.

— Nu; în clipa de față mă preocupă efectul.

— Față de cine?

Tânără mea interlocutoare se ridică brusc de pe scaun, și în clipa următoare face câțiva pași cu spatele, depărtându-se de mine.

— Citiți cronicile! Veniți la spectacol! Doar astfel vă veți lămurii, iar dacă nici atunci nu voi izbuti să mă fac înțeleasă, nici ancheta dumneavoastră nu va da roade.

Această atitudine categorică, această siguranță trâmbițată cu atâta emfază, mă aruncă într-o stare de îndoială, dintre cele mai cumplite pe care le încercasem în destul de lungă mea carieră. Sfârșesc prin a mă întreba dacă fetișcana ce se află dinaintea biroului meu, cu privirea ațintită într-a mea, și cu aerul unei tigroaice gata să-și apere „puiul” (taina) cu orice preț e în toate mințile. De unde atâta certitudine pentru efectul scriiturii sale și mai ales de ce asociază rezultatele anchetei noastre cu reușita spectacolului pus la cale de ea? Nu cumva am ajuns prada unei alienate mintale. Îmi trec prin minte fel și fel de cazuri întâlnite. De pildă, un inginer care scrisese o lucrare foarte voluminoasă despre cărbune, iar la sfârșit, după mai bine de șase sute de pagini, totul părănd logic, firesc, demonstrat științific, pleda pentru reîntoarcerea la caverne, hrana omenirii fiind asigurată de carbonul tetravalent aflat în omizi. Caut să-mi înving coșmarul, să-mi alung negrele gânduri, și într-un târziu reușesc să-mi recapăt un oarecare echilibru.

— Anca! vreau eu să mai încerc o dată. Vorbeai despre Vlad Gogan.

Trăsăturile chipului ei se destinseră până la limitele unui zâmbet abia schițat.

— Da, despre asta putem vorbi.

Așadar, ciudata ei atitudine de mai înainte se datorase numai hotărârii de a nu mărturisi scopul celor întreprinse de ea; piesa în care era vorba despre victimă, cronicile dedicate victimei și convingerea, mai bine zis atragerea colegilor Zinei în jocul pe care-l pusese la cale și pe care miza ceva foarte important. „Bine și-așa”, îmi zic eu mulțumit, și continui:

— Ei?! Parcă doreai să-mi spui cum a primit soțul Zinei propunerea ta.

Actrița își reia locul, mimează un oarecare efort de rememorare și-mi destăinuie:

— Surprinzător! O să vedeți în curând de ce spun asta, și sunt convinsă că îmi veți da dreptate. Vlad Gogan a acceptat de la bun început, și mai ales fără să fi citit piesa; vorbesc de clipa în care i-am propus să joace, după ce, bineînțeles, i-am povestit-o... așa, în câteva cuvinte.

— Într-adevăr! exclam eu, fără să fac asta din complezență sau măcar ca să-i câștig și mai mult încrederea.

Anca își frecă palmele, mulțumită de reacția mea, și, fără să mai pregete, se avântă în destăinuiri:

— Reversul acestei situații – sunt sigură că-l veți înțelege și chiar accepta – a fost doamna Olga Daneș. A! Să nu vă închipuiți că a avut cea mai neînsemnată obiecție în legătură cu textul. Doamne păzește! Nu, nici măcar la prima formă, când cei mai mulți dintre colegi mi-au făcut reproșurile despre care v-am vorbit. Nu! Olga Daneș a refuzat, cum era și firesc, zic eu, pentru că moartea Zinei a afectat-o tare mult. Erau bune prietene. O vreme... au locuit chiar în aceeași curte... acolo, la bătrâna Ana Vîrban. Se cunoșteau din facultate; au fost colege. Vedeți, pe Olga Daneș am înțeles-o din capul locului, dar... spre bucuria mea, dacă pot spune astfel, când pierdusem orice nădejde că aș mai putea-o distribui în spectacolul pe care – trebuie să vă mărturisesc – îl și regizez, soțul ei, regizorul Romeo Daneș, m-a anunțat că Olga, la îndemnul său, va juca – omagiu Zinei. Nu găsiți că este un gest deosebit?

Vede că ezit să mă pronunț și insistă, în dorința ei de a mă convinge:

— Cum? Nu vă dați seama ce mult a luptat femeia asta cu imensa durere pe care i-a pricinuit-o moartea celei mai bune prietene, ca să poată juca într-o reeditare... mă rog, reconstituire – cum spuneți dumneavoastră – a clipelor de groază prin care a trecut?

Fraza mi se pare ambiguă. Vreau precizări, dar nu îndrăznesc să întreb direct. Gândesc febril la o formulare cât mai potrivită, dar sfârșesc prin a-mi mărturisi, brutal, nedumerirea, reluând finalul ultimei fraze rostite de Anca:

— „...reconstituirea clipelor de groază prin care a trecut”.

— Da, confirmă actrița.

— Cine?

Și cer precizarea:

— Zina, sau Giga?

Întrebarea pare s-o descumpănească. Zâmbește șters, așa încât eu pot atribui, cu ușurință, vaga ei mină ironică inexactei mele înțelegeri.

Ne privim câteva secunde, și ea, grăbită, își reia firul povestirii.

— Apoi au urmat ceilalți. Ei bine, dintre toți, cel mai interesant personaj mi s-a impus cel pe care avea să-l interpreteze Ela Ticău.

— Ela Ticău? murmur eu, căutând să-mi amintesc cine este aceea despre care mi se vorbește.

— Ați uitat? Ela a fost prima soție a lui Vlad Gogan. E actriță la teatrul nostru.

— Da, Ela! exclam mulțumit. Și, mă rog, ce rol i-ai atribuit?

Anca mă privește surprinsă o vreme, ca apoi să-mi amintească, nu fără a se arăta decepționată de lipsa mea de memorie:

— Ca-n viață! V-am mai spus doar: toți interpreții vor juca rolul pe care l-au avut față de Zina și față de anchetă. Nu le-am cerut nimic altceva.

— O! fac, oarecum bine dispus. Se vede că mi-ai supraîncărcat judecata cu datele piesei tale astfel că nu mai sunt în stare să te întreb exact ceea ce vreau să aflu. Îngăduie-mi să reformulez ideea pe care o doresc limpezită.

— Vă ascult.

— Spuneai că personajul pe care avea să-i interpreteze Ela Ticău ți s-a impus în mod deosebit.

— Exact.

— De ce?

— Pentru că declarațiile ei, dacă mi le-a relatat cu exactitate, pot alcătui o gravă acuzare împotriva cuiva.

Răspunsul mă tulbură. Apuc dosarul Zinei și-ncep să-i răsfoiesc febril, să găsesc declarația Elei Ticău. O recitesc în fugă și constat că lasă mult loc la interpretări, dar nu precizează vreo învinuire directă. Îmi ridic privirea de pe hârtii și o surprind pe actrița zâmbind. Sunt tentat să cred ce mi-a declarat Ela Ticău. Și cum nu consider nici prea importantă și nici dăunătoare anchetei, mă hotărâsc să-i pun la dispoziție mărturisirea Elei, spre a mă convinge dacă îi intuisem exact intenția.

— Poți citi, spun eu, oferindu-i dosarul.

Actrița râde silit și refuză.

— Mulțumesc, dar făcând asta, tot eșafodajul meu ar avea de suferit.

— Piesa?

— Nu, intenția, judecata și scopul. Da, chiar și scopul pentru care m-am zbatut atât de mult!

Știu că despre scop n-am voie să discut, și cu toate că sunt ispitit s-o fac, mă stăpânesc; nu aș mai putea suporta o scenă ca

cea de mai înainte, când tânăra mea interlocutoare și-a manifestat refuzul într-un mod straniu făcându-mă să cred că mă aflu în fața unei sclerate.

Fata intuiește la ce mă gândesc și se grăbește să mă mai poarte încă pe făgașul dorit de ea.

— Vedeți, doamna Vîrban, proprietărea imobilului unde locuiește familia Daneș, și unde a locuit și Zina, a primit cu bucurie să joace în piesa mea, că m-am și întristat. Părea că moartea fostei sale chiriașe i-a oferit șansa vieții. Știți, ea face figurație la teatrul nostru. Cândva, dorea să devină actriță, dar, spune dânsa, căsătorindu-se prea tânără, cu un bărbat mult mai vârstnic decât ea, gelozia lui i-a frânat realizarea în viață. La început am fost supărată pe ea, dar apoi am căutat s-o înțeleg și chiar am iertat-o. Cu „meșterul”, cum îi spuneți dumneavoastră domnului Zangă, lucrurile s-au petrecut destul de simplu, dar trist... trist de tot. I-am dat piesa. A citit-o și nu s-a sfiit să-mi facă niște observații cât se poate de severe. Am rămas foarte surprinsă, fiindcă nu mă așteptam la o întâlnire cu un erudit. Toți îl consideră un vagabond și toți cred despre el că n-a avut niciodată un căpătâi. Mă rog, nici impresia pe care ți-o lasă nu contrazice în vreun fel părerea oamenilor. Am fost foarte impresionată de tot ce mi-a spus și am modificat textul într-o singură noapte; vorbesc numai despre rolul lui. Cred că mi-a înțeles scopul, pentru că în ziua următoare, când a recitat piesa, a început să plângă și mi-a spus: „Ai talent în tot ce faci, și asta s-ar putea să te piardă!” Atât mi-a spus. A plâns atât de trist! L-am sărutat pe amândoi obraji și i-am mărturisit respectul și admirația pe care i le port. „Taci”, m-a implorat el. „Asta să n-o mai spui niciodată. Abia mi-am găsit o brumă de liniște. Dumneata ești foarte tânără, prea tânără ca să înțelegi că prețuirea și admirația pentru un om pot deveni cea mai cumplită

otravă pentru un altul. Uite, nici Zina nu și-a dat seama că altul este drumul, și a continuat să se lase furată de mirajul admirației și al laudelor. Gândește-te bine: lumina gloriei este falsă, iar cei ce nu fug de ea, ori măcar nu se feresc cu grijă, orbesc și lunecă spre eternul întuneric.”

Mă ridic de pe scaun și pornesc spre fereastra. Sunt foarte tulburat și mai ales îndurerat de tot ce-am aflat.

Anca își dă seama că pledoaria lui Zangă în favoarea unei renunțări totale, pe care mi-a reprodus-o, mi-a lămurit oarecum asupra scopului urmărit de ea. Probabil în timpul lungii tăceri ce s-a așternut între noi, fata se gândește că interesul meu față de ceea ce vrea să înfăptuiască ar fi scăzut. După o vreme își mărturisește teama cu glas de copil care nu-și poate ascunde emoția pricinuită de așteptarea răspunsului.

— Tovarășe procuror-șef, acum... o să mai fiți ispitit să citiți cronicile făcute Zinei?

Sunt încă destul de tulburat și prefer s-o asigur, printr-o înclinare a capului, de acest lucru.

Actrița nu pare prea convinsă de hotărârea mea și insistă:

— Și veți mai veni la spectacol?

— Da, Anca.

Mă privește lung. Amândoi suntem emoționați, căci știm, oarecum deopotrivă, cine a fost victima și mai ales pricina acelei nenorociri. La un moment dat mi se pare că aud câteva cuvinte șoptite, dar continui să privesc întunericul de-afară, incapabil să mă întorc de la fereastră. Pe urmă se aude zgomotul clanței, și când mă uit către ușă, constat că Anca dispăruse.

Capitolul III

Piesa de teatru

Se crapă de ziuă, și eu tot mai citesc. Mi-a rămas o singură cronică despre Zina; e vorba de magistrala ei interpretare a Medeei, ultimul rol pe care l-a jucat, în regia unui polonez. Asta mă bucură, fiindcă cele două articole anterioare îi fuseseră cât se poate de nefavorabile: o acuzau de pierderea controlului și de manierism „Crede că poate juca orice”, tuna cronicarul, „iar regizorul Romeo Daneș, nu știm pe ce criteriu anume, a distribuit-o într-un rol care nu i se potrivea. Mai mult: nu înțelegem de ce regizorul nu a conchis jocul interpretei așa fel încât s-o încadreze în ansamblul spectacolului, lăsând-o să facă notă disonantă, singura de altfel a întregii reprezentații”. Dar ceea ce mi se relevă în ultimul articol îmi alungă gustul amar pe care-l încercasem, chibzuind de partea cui fusese vina cea mare: actrița, ori regizorul? Îmi spun că asta nu-i treaba mea și sfârșesc chiar prin a mă condamna pentru reflexiile mele de om neavizat. Ceva însă face ca inexplicabilul meu regret să-mi revină în minte. Caut să mă eliberez de aceste gânduri, parcă temându-mă să nu

se transforme într-o dăunătoare obsesie, și-mi continui lectura. Dar, după o vreme bag de seamă că am terminat penultima cronică fără să fi reținut concluzia autorului ei și recitesc două-trei pasaje de la sfârșit. „Se pare că seriozitatea și modestia celorlalți interpreți a constituit un serios handicap pentru prea multa încredere în sine a Zinei Gogan.” „Cum, mă revolt eu, doar până aici a tămâiat-o în fel și chip! De ce această nefericită încheiere?” Din nou caut să renunț, prind să citesc ultima cronică. Aici, lucrurile încep și se termină elogios pentru Zina. Răsufu ușurat. „Regizorul, precizează comentariul, a fost ajutat de prezența unui mare talent: Zina Gogan!” Îmi surâd îngăduitor pentru subiectivismul meu și-mi spun că nu-i păcat prea mare simpatia postumă ce prind a o purta victimei despre al cărei tragic sfârșit mă ocup.

Ușa se deschide brusc, lovindu-se de canat, și Moș Toader își face apariția, purtând un imens maldăr de vreascuri. Mă privește surprins și bâiguie:

— Să iertați... Voiam să fac focul...

Îi sunt recunoscător că mi-a curmat firul tristelor mele gânduri, vin în întâmpinarea lui și-l ajut să se despovăreze.

Bătrânul îmi surâde mulțumit și el.

Afară, apar primele raze palide de soare.

— Vasăzică, n-ați plecat azi-noapte?! spune îngrijitorul, atent la scuturatul cenușarului.

— Cum vezi, răspund eu oarecum distrat.

— Păi... de văzut... văd eu multe, numai că nu știu dacă se cade să și întreb.

Mă-întorc spre el și-i caut privirea, dar bătrânul își îndeplinește „ritualul” de fiecare zi.

— Întreabă! Îl încurajez pe un ton prietenos.

— Le-ați citit pe toate? se decide Toader după o lungă ezitare, și-mi arată ziarele aduse de Anca Ceplan.

— Da; pe toate.

— Și pe alea relele?

— Și pe alea...

Scapără un chibrit, și vreascurile încep să trosnească. Încăperea a devenit friguroasă, și pe deasupra, cele peste douăzeci de țigări fumate de mine au lăsat un miros puternic de fum.

Deschid fereastra și inspir lacom aerul proaspăt de-afară.

Bătrânul se ridică de la gura sobei și vine lângă mine. Simt că vrea să-mi spună ceva, care poate pentru el înseamnă foarte mult, dar pare că nu îndrăznește.

— Ce-i, moșule? Îl îndemn eu la vorbă.

— Ia, ce să fie? Sigur... v-ați dat și dumneavoastră seama de răutatea omenească. Ehei, dar nimic n-o face să fie mai aprigă și mai vicleană ca pizma. Da, da, boală curată!

Îl privesc cu drag, el își dă seama de asta, și o ia drept încurajare.

— Așa, hai? Le-ai citit și dumneata?

— Pe toate; și pe-astea, dar și altele, poate de trei sau patru ori mai multe decât v-a adus Anca.

Oftează cu năduf.

— Vedeți dumneavoastră, hronicile cele rele, câteva acolo... că multe nu-s, eu zic că n-au cinste, și asta fiindcă nu merg drept... așa, ca adevărul. Nu! se înfurie bătrânul.. De-o pildă, dacă ați trecut cu ochii peste aceea unde se pare că fata n-ar prea fi de vină și că ăla mai vinovat a fost dom' Daneș, ați văzut că treaba e cu tâlc. Știți, asta-mi aduce aminte de o întâmplare de pe vremea când făceam armata. Eram sergent! Da, sergent eram, dar niciodată n-am obidit pe ăi mai mici ca mine și nici măcar pe

recrut. La toți le spuneam să-mi zică pe nume; așa am crezut eu că-i mai bine și-așa am făcut... Odată a dezertat un recrut. L-au prins. Ce credeți că a declarat? „Dacă Dom' sergent nu mi-ar fi permis să-i spun pe nume, eu aș fi fost mai disciplinat și n-aș fi plecat din cazarmă fără voia dumnealui”. Cine-a făcut carceră? Eu! Cam așa vine și chestia cu Zina și Daneș, dar de data asta, mai pe dos. Vezi, dragă Doamne, dă în el, dar de fapt dă în ea, și încă... al dracului de tare și de viclean!

Oftează din nou și pleacă.

Simt nevoia să ies din birou. Vreau aer curat și proaspăt. Îmi îmbrac paltonul; odată ajuns afară, îmi vine să alerg. Apuc pe prima stradă care duce spre piața orașului, dar acolo văd lume foarte multă. Mă-ntorc din drum, să caut un loc mai retras, mai liniștit ori măcar cu mai puțină forfotă. Sigur, numai oboseala e de vină pentru starea mea, dar curând realizez că această explicație e departe de a mă liniști. „Și-apoi, ce-nseamnă asta? Eu, care n-am iubit niciodată singurătatea, am ajuns să fug de oameni?” Îmi vine să râd. Mă opresc lângă gardul unei curți, atras de lătratul unui câine. Privesc atent și-i descopăr cotețul așezat pe niște cărămizi, sub un nuc încărcat de zăpadă. Câinele se zbate în lanț și latră din ce în ce mai tare, pentru a-și vesti stăpânii, ori poate spre a mă îndepărta de ceea ce el vrea să apere. Nu-mi dau seama de ce anume nu plec de-acolo, de ce rămân, împietrit parcă. Un zăngănit de fiare mă face să tresar. Câinele a izbutit să rupă lanțul și aleargă către mine. Îl împiedică gardul; altminteri, m-ar sfâșia. Îi caut privirea, deoarece, la rândul-i, dorește același lucru, i-o întâlnesc de-ndată. Scoate botul prin despărțitura dintre două șipci și mă adulmecă. Ciudat: în locul lătratului aud un scheunat care seamănă a bocet. Asta mă tulbură într-atâta, și dorind să-i alin suferința pe care nu i-o cunosc, dar pe care el mi-o mărturisește cu multă încredere, uit

de pericolul ce m-ar amenința și întind mâna spre el. Îmi linge palma și iar continuă să se tânguie ca unei vechi cunoștințe. Sunt atât de tulburat din pricina noianului de gânduri care m-au năpădit în ultimele douăzeci și patru de ore, că uit unde mă găsesc. Curând însă, glasul dogit de fum și băutură, poate, al unei bătrâne mă dezmeticește cu totul.

— Gil! Gil! N-auzi?

În fundul curții apare Ana Vîrban.

Vreau să plec cât mai repede: simt că nu sunt în stare să leg o conversație de complezență cu fosta gazdă a Zinei Gogan. Picioarele însă par să nu mă mai asculte și, fără voia mea, aștept apropierea bătrânei, ca să-mi dau seama cum de-am ajuns la locul odiosului asasinat.

Câinele mă părăsește, cu pași leneși, dar tot mă mai privește din când în când. Ajunge lângă Ana Vîrban și, ciudat, i se așterne la picioare, abandonându-se.

Proprietăreasa îl dojenește:

— Iar ai rupt lanțul!

Pe pragul, ușii unui apartament din imediata apropiere a gardului apare silueta unei tinere femei. E pe jumătate întoarsă cu spatele la mine. Astfel că nu-i pot vedea bine chipul Tânăra poartă o rochie de casă, matlasată.

— Gil! strigă ea, și bietul animal tresare speriat.

Se ridică și pornește, mai mult târâș, către cea care l-a chemat.

— Nu-l bate! o roagă Ana, dar tânăra a și azvârlit un bolovan spre câine.

Aud un schelălăit prelung: din fericire pentru el, dar și pentru mine, nu i s-a întâmplat nimic grav. Altminteri...

Instinctiv, tânăra se-ntoarce spre mine și, văzându-mă, mi se adresează răstit:

— Ce vrei?

O recunosc: e Olga Daneș, prietena cea mai bună a Zinei..

— O să-i cumpăr un lanț, răspund eu, și încerc să-i zâmbesc.

Așa procedez cu toți pe care vreau să-i îmbenez și să-i îndemn la milă față de cei slabi.

Mă recunoaște și ea.

— A! exclamă actrița pe un ton afectat.

Se grăbește să vină către mine și-mi explică:

— În fiecare zi... aproape în fiecare zi rupe lanțul; Acum îmi pare rău, dar... ce să fac? Știți, era mult mai liniștit, însă de când a murit Zina... parcă a înnebunit. Săracul!

Se-ntoarce spre câine și-l cheamă cu o ostentativă tandrețe:

— Băiețelul, hai dragă! Hai să ne-mpăcăm!

Câinele, departe de a-i asculta îndemnul, intră în coteț, iar eu abia mă stăpânesc să nu spun „Știe el ce știe!”

Bătrâna dispare în locuința ei; poate ca să se arate discretă, iar Olga Daneș mă invită să iau cafeaua cu ei, asigurându-mă că soțul său se va bucura, ca și ea, de altfel, văzându-mă.

O refuz, cu scuza că trebuie s-ajung cât mai repede la serviciu, și ea se arată, cât poate, mâhnită. Plec cu oarecare grabă, dar curând observ că am ajuns din nou în piață. Privesc oamenii din jurul meu și constat că nu de ei fugeam. Atunci, de cine? măntreb neliniștit: „De mine!” Da, da, voiam să fug de mine. Asta mă intrigă nespus de mult și caut o explicație care să mă încredințeze că judecata mi-a rămas la fel de limpede ca și până atunci. Merg printre oameni, agățându-mi privirile de silueta fiecăruia, dar nu îndrăznesc a le înfrunta privirile, fiindcă un nelămurit sentiment de vinovăție mă face incapabil de asta. Mă opresc lângă o tarabă pe care se află niște zarzavaturi. Simt că cineva se uită la mine, însă îmi lipsește curajul ori numai forța să privesc într-acolo. După câteva clipe, simt o ușoară atingere pe o

mâneacă a paltonului, iar în auz îmi răsună glasul cristalin al unei tinere:

— Așa se face piața? Fără plasă? Fără coșuleț?

E Anca Ceplan.

— Mă urmărești? Întreb eu, întorcându-mă spre ea.

Purta două sacoșe încărcate de cumpărături.

— Bună dimineața!

— Bună dimineața, Anca!

Se uită atent la mine, clipește șiret.

— De cine v-ascundeți?

Tresar, nu-i răspund, și ea insistă:

— V-ascundeți de cineva?

— Nu... de nimeni.

Se vede că tonul meu n-a prea convins-o. Continuă să mă privească insistent și face un marcat efort ca să-mi zâmbescă. Pe urmă, nemaiputându-se stăpâni, își mărturisește îngrijorarea:

— Atunci, e vorba despre ceva și mai rău.

Vreau s-o încredințez că sunt într-o perfectă stare, dar ochii aceia care știu să pătrundă dincolo de o mască, mai mult ori mai puțin convențională, mă sfredelesc până în adâncul conștiinței. Și asta mă tulbură într-atâta, încât cad pradă unui sentiment de vinovăție, mă simt cât se poate de stânjenit că nu-i mărturisesc sincer ceea ce ea poate a și aflat observându-mă. Dar, la urma urmei, nici eu singur nu-mi dau prea bine seama ce se petrece cu mine, așa că nu văd vreo soluție care să restabilească încrederea tinerei mele prietene.

— Anca, murmur eu după câțva timp, poate că lucrurile stau chiar așa cum spui tu, poate că fug de, cineva... de ceva...

Actrița răsuflă ușurată.

— Vedeți?! Acum îmi dau seama cu-adevărat de starea în care vă aflați.

— Eu nu.

— Ba da, ba da! Însă vă e teamă de mărturisirea adevărului.

— Și tu cunoști acest adevăr al meu?

— Evident! Fugiți chiar de dumneavoastră. A! Vreți să fugiți, să scăpați, dar vă asigur că nu veți reuși. Nimeni, niciodată, n-a reușit să se sustragă propriei sale urmăriri. Fizic, ne putem debarasa de totul, în afară de umbra noastră; moral, de absolut nimic. Da, da, conștiința este bagajul obligatoriu al oricărui călător prin această lume. Vă asigur, acest bagaj – oriunde l-ați abandona – va reveni după dumneavoastră; nimeni nu-l fură. Fiți siguri de asta. De altfel, cam despre așa ceva se vorbește și în piesa mea.

Se silește să râdă și-mi întinde mâna, prietenește.

— Veniți deseară! Vă aștept.

Îi strâng mâna, fără să rostesc măcar o vorbă.

Anca socotește că promisiunea mea de ieri a rămas valabilă. Se depărtează de mine cu pași mici și repezi. Poate că se grăbește cu-adevărat.

.....
.....

S-a întunecat de-aproape o oră.

Toată după-amiaza am încercat să mă odihnesc, să dorm, însă strădaniile mele s-au dovedit zadarnice. O vreme, mi-am zis că nu pot nici măcar așipi din pricina prea marii oboseli, dar după aceea mi-am dat seama că adevărata cauză era starea de surescitare ce creștea în intensitate pe măsură ce se apropia ora spectacolului.

Îmi privesc ceasul; mai sunt doar cincizeci de minute până la începerea spectacolului. Minte mi-e năpădită de fel de fel de gânduri; caut să le rânduiesc. Însă reușita efortului meu nu vrea nici măcar să se întrezărească. La un moment dat, o întrebare se

desprinde din noianul de probleme care m-au asaltat: „De ce vrea Anca Ceplan ca ajutorul meu, Mihai Rareș, să asiste neapărat împreună cu mine la reprezentația ei?” Îmi vine să râd de insistența acestei întrebări și caut să mă descotorosesc de ea, spunându-mi că n-are niciun fel de importanță, însă nu reușesc. Îmi spun că din pricina oboselii nu sunt în stare să mă gândesc la ceea ce este mai important și nici măcar să realizez o selecție a datelor care ar trebui să mă preocupe cu adevărat. Sfârșesc prin a mă da bătut, abandonându-mă acelei întrebări, dar mă încăpățânez să nu-i acord importanța pe care ea o reclamă. „La urma urmei, n-am decât să verific și să aflu pricina acelei dorințe a tinerei actrițe.” Da, da, mă voi duce la teatru. Îi telefonez lui Mihai, îmi spune că tocmai ieșea din birou. Îl rog să se ducă singur la spectacol, asigurându-l că voi veni și eu, dar cu o oarecare întârziere. Spre surprinderea mea, ajutorul meu pare fericit. Glasul lui răsună viguros, iar tonul pare că abia poate ascunde un strigăt de bucurie. Închid telefonul și plec în goană spre teatru, convins că voi ajunge cu câteva minute înaintea lui.

Drumul este anevoios; străzile sunt troienite. Gerul uscat mă-ndeamnă aproape s-alerg. După câteva minute, cineva de pe celălalt trotuar mă strigă:

— Tiu! Tiule!

Mă opresc și-l descopăr pe fostul meu coleg de liceu Alexe; nu-i mai știu celălalt nume. De la terminarea școlii nu ne-am revăzut decât acum cinci ani, când eu am fost mutat în acest orașel. Știu că Alexe lucrează la teatru... Regizor... regizor tehnic... Mă rog, cam așa ceva.

Trecem strada, venind unul către celălalt.

— Ce-i zorul ăsta?

— Merg la voi... la teatru, îi răspund eu.

— Dar nu-i spectacol; e o repetiție generală.

— M-a invitat autoarea.

Alexe își privește ceasul și murmură cu oarecare nemulțumire:

— Mai sunt treizeci de minute. Ce-ar fi să bem c cafea? Avem destulă vreme.

— Alexe! Trebuie... · *vreau* s-ajung cât se poate de repede la teatru, și dacă vrei să-mi faci cu adevărat o bucurie, ajută-mă să pătrund cât mai... neobservat.

Prietenul meu de-odinioară se învoiește:

— Te duc, băiete, printr-o ușă secretă și nici măcar nu te întreb ce vrei!

Răsuflu ușurat, dar numai o clipă, fiindcă de-ndată ce pornim la drum, amicul izbucnește:

— Urmărești pe cineva, desigur.

Și se grăbește să precizeze:

— A! Să nu-mi spui pe cine. Nici nu mă interesează și nici nu cred că-l cunosc.

Râd. Și el se-arată nemulțumit.

— Vreau să ajung înaintea ajutorului meu, caut să-i astâmpăr curiozitatea.

Nu pare prea convins, dar se-arată mulțumit de explicația mea.

Curând ajungem în fața teatrului. Câțiva zeci de oameni, la ușa principală, intră în monom.

Ocolim clădirea până când ajungem dinaintea unei uși duble.

— Pe-aici vom intra! mă inițiază Alexe, și ciocănește de câteva ori.

Un mașinist deschide ușa și ne privește mirat.

Prietenul meu mă duce într-o hală plină cu decoruri. Pe urmă apucăm pe un culoar întunecos și mergem mai departe până când întâlnim o scară.

— Urcă! mă-ndeamnă el. La capătul scărilor vei întâlni o lumină verde; acolo e o ușă mascată cu o draperie din pluș. Intri și dai la balconul sălii de spectacol.

Îi urmez sfatul, și după un minut mă aflu instalat pe un scaun confortabil, chiar în primul rând. De-aici pot vedea cele două intrări laterale, scena și mai bine de jumătate din scaunele de la parter.

Arunc o privire în jurul meu și constat că sunt singur în tot balconul. Jos, sala pare aproape plină.

Cortina e ridicată. Scena mi se dezvăluie în toate amănuntele ei: scânduri, cabluri de care atârnă reflectoare stinse, triste, oarbe, bâjbâind în lumina ce vine din sală.

Câțiva mașiniști scot din „buzunarele” scenei câteva șipci și le assemblează la vedere, formând un gard. Alți oameni aduc un panou uriaș și-l montează în fundul scenei. Panoul reprezintă un șir de case de-a lungul unei singure curți. Apoi se aduce cotețul unui câine. Tot timpul se bat cuie. Zgomotul ciocanelor și scrâșnetul scândurilor mă impresionează cât se poate de prost, căci îmi amintește fixarea capacului pe coșciugul tatălui meu. Sunt atât de tulburat, încât abia târziu îmi dau seama că decorul reprezintă mai exact: sugerează – curtea bătrânei Ana Vîrban, unde a fost descoperit cadavrul Zinei Gogan.

Mașiniștii se retrag, odată cu un hârșăit de funii și inele metalice, trase de-a lungul unei bare de fier; se lasă cortina, iar mie mi se pare că tot ce mă înconjoară s-a cufundat în neființă. Fac mari eforturi ca să-mi revin din starea în care m-am lăsat târât.

De după cortină apare Anca Ceplan. Coboară câteva trepte, ajunge în sală și merge spre una dintre cele două uși laterale.

O urmăresc cu privirea și-l descopăr pe Mihai. Anca îl întâmpină cu un zâmbet silit.

Ajutorul meu iese din sală, gesticulând și părând foarte nemulțumit.

Sunt prea departe de el și nu pot auzi ce spune. Cobor și-i surprind în holul aproape cufundat în întuneric. Rămân la oarecare distanță, lângă o coloană care mă apără de privirile lor.

Mihai șoptește gătit de furie:

— Era vorba despre o repetiție...

— Întocmai! confirmă fata pe un ton coborât și nesigur.

— Dar sala e plină cu spectatori; când m-ați invitat ne-am înțeles altfel.

Actrița ridică brațele, poate în semn de abandonare. Pe urmă se agață de o explicație, pe care dorește ca interlocutorul ei s-o considere absolut acceptabilă:

— Tovarășe procuror, vă asigur că toți cei din sală sunt salariații teatrului ori rude ale actorilor. Nici prin minte nu ne-a trecut să aducem public plătitor; de altfel... niciunul nu are bilet cumpărat.

Ajutorul meu se agită nervos, iar autoarea se explică mai departe:

— Vrem doar să ne controlăm, cât de cât, într-o confruntare cu publicul. Se obișnuiește asta. Și-apoi, altfel joacă actorul în fața unei săli pline. Vă repet: nu am vândut nici măcar un singur bilet.

— De ce refuzați să pricepeți că n-am de gând să va fac răspunzătoare pentru însușire de bani ori evaziune fiscală? Atitudinea dumneavoastră mă îndreptățește, consider eu, să mă opun categoric reprezentării unui spectacol cu o piesă inspirată dintr-un caz penal nesoluționat încă, în curs de cercetare. Gândiți-vă ce grave consecințe poate avea reprezentarea în public a unei omucideri al cărei autor n-a fost încă descoperit!

...Așadar, iată temerile Ancăi, gândesc eu. Iată pricina pentru care tânăra actriță mi-a cerut să vin împreună cu Mihai; nu de mine, ci de el se temea. Din discuția lor reiese limpede că au mai avut o astfel de înfruntare, că ajutorul meu a condiționat participarea lui de lipsa oricărui spectator, explicându-i cu toată sinceritatea motivul cererii lui.

Mihai pornește spre ieșire. Îmi dau seama că e hotărât să-și manifeste până la capăt nemulțumirea produsă de Anca prin nerespectarea înțelegerii lor. Eu unul doresc să particip la reprezentație dar situația ce s-a creat s-ar putea să mă silească la o renunțare. Asta ar încurca foarte mult lucrurile, mai ales că eu intuiesc ceva cât se poate de interesant în jocul actriței. N-aș putea preciza ce anume, dar mi se pare foarte interesant aspectul de angajare a opiniei publice, fie doar și pentru condamnarea unui omor. Spun asta, dar sunt sigur că Anca și – de ce nu? – chiar și alți colegi ai victimei urmăresc ceva mult mai interesant, mult mai grav.

Ajutorul meu, însă, nu intuiește intențiile Ancăi și vrea să plece. Se menține în limitele buneicuvinițe, mergând alături de tânăra amfitrioană, și lăsându-se condus de ea. Amândoi își continuă drumul despărțirii tăcuți, gravi.

Au ajuns în dreptul becului de la ușă. Mihai pare dârz, de neînduplecat. Îmi spun că numai o minune ar mai putea schimba situația, și minunea se produce în clipa când tânărul procuror atinge clanța.

— Îngăduiți-mi să vă mulțumesc că ați venit. Și eu... și colegii mei vă suntem recunoscători pentru intenția dumneavoastră de a ne ajuta, se năpusti Anca într-un torent. Dacă ați uita... dacă ați putea ierta o greșeală organizatorică și nu o rea-credință, așa cum ați socotit situația în care v-ați afla, o! atunci am putea folosi

sfaturile dumneavoastră, și grija noastră... pentru o cât mai autentică interpretare s-ar spulbera. Vă rog...

Tânărul meu coleg are o clipă de ezitare. Își ia mâna de pe clanță și se-ntoarce spre aceea care numai că nu-și strigă disperarea pe care i-ar da-o pierderea unui sfat atât de prețios ca cel pe care-l așteaptă din partea lui.

Îmi spun că e momentul cel mai potrivit unei intervenții. Pornesc spre ei, călcând apăsător. La zgomotul pașilor mei se întorc spre mine. Ajung în fața lor și fac o mutră de om nedumerit; bombănesc, supărat:

— Bravo! Eu alerg cu sufletul la gură de teamă să nu întârzii, iar gazda noastră nici nu se gândește să înceapă spectacolul.

Anca nu știe ce să creadă și bâiguie ceva în semn de scuză.

— A! Mihai! Nu cumva tu ești pricina întârzierii?

— Eu! Numai eu, intervine fata. Știți, tovarășul procuror Rareș mi-a dat unele indicații... păreri... Mă rog, obsesia mea ca totul să pară cât mai autentic. Începem! strigă.

Actrița, și se smulge din loc, dispărând printr-o ușă ce pare să ducă în culise.

Îl iau de braț pe Mihai și intrăm amândoi în sală. Abia ne așezăm, că lumina începe să scadă. Aștept să se ridice cortina, dar, spre mirarea mea, apare Anca Ceplan, care se adresează publicului.

— Stimați spectatori! Caietul-program pentru spectacolul cu piesa PURGATORIUL n-a fost încă tipărit. Din cauza asta, va trebui să prezentăm interpreții și rolurile pe cale orală: Eu sunt actrița Anca Ceplan.

Face o scurtă pauză și, cu un gest bine studiat, schițează o scuză, după care reia:

— Mi-am spus numele pentru că cei mai mulți dintre dumneavoastră nu mă cunoașteți... eu aflându-mă în acest teatru

de două luni și jumătate. Autorul piesei – eu! Regizorul spectacolului – tot eu. Voi interpreta rolul procurorului, iar pe acela al ajutorului meu – actrița Lia Jianu. Pe ceilalți interpreți sunt sigură că îi cunoașteți și... îi veți recunoaște în acțiune, căci numele personajelor sunt cele ale interpreților, cu excepția personajului victimei, care va fi prezentat scenic de colega noastră Adina Bodescu. În rest, vor interpreta numai persoanele care au avut fie și cea mai neînsemnată tangență cu ancheta procuraturii în cazul asasinării regretatei noastre colega actrița Zina Gogan.

— Asta mi se pare straniu! îmi șoptește Mihai.

— S-ar putea să mai avem și alte surprize, răspund eu, și mă pornesc să aplaud.

— Cu atât mai îngrijorător! zice nemulțumit ajutorul meu.

— Cu-atât mai interesant! îi strig la ureche, și tot bat din palme, până când îl silesc să facă la fel.

— Vă mulțumesc! Vă mulțumesc! se arată Anca emoționată, și când entuziasmul sălii se mai potolește, își continuă precizările: N-aș vrea să vă supere dacă se vor ivi unele mici întreruperi; la urma urmei, ne găsim într-o repetiție generală... În ceea ce mă privește, vă asigur că nu voi interveni decât în situații extreme, dar... cei doi procurori, pe care i-am rugat să ne sfătuiască pentru realizarea unei cât mai autentice interpretări, îi invit să întrerupă ori de câte ori vor socoti necesar.

Fata își ridică brațele, în semn că a terminat, dar în secunda următoare, într-un întuneric de nepătruns, se-aude strigătul îndepărtat al unei femei. Când ecoul strigătului se pierde, cortina a dispărut, iar scena este inundată de o lumină puternică. Totul pare nefiresc de crud, rece, trist. Câteva clipe suntem lăsați să privim decorul, poate pentru a ni-l memora pentru totdeauna. Liniștea apăsătoare care s-a instalat în sală este tulburată de o

surdă lovitură de gong, ce pare să se insinueze dincolo de auzul nostru, departe, în străfundurile conștiinței, pe care regizoarea vrea, cu orice preț, să ne-o tulbure. Și din nou tăcere. Apoi un ropot de ploaie, și lumina se stinge brusc. Un șput² de lumină sfâșie beznă, dinspre scenă către fundul sălii. Ne răsucim și privim într-acolo unde fascicolul luminos ne îndeamnă, și vedem o femeie care seamănă cu Zina Gogan. Urmărită de reflector, femeia merge spre scenă, unde ropotul ploii a crescut în intensitate, iar fulgerele nu mai conținesc. Reflectorul care urmărește femeia (fie-mi îngăduit s-o numesc Zina) își mărește conul de lumină, descoperindu-i silueta în întregime. Interpreta victimei se oprește la mijlocul sălii, ca să-și învelească mai bine pachetul ce-l poartă sub braț. Asemănarea ei este atât de izbitoare cu personajul pe care-l prezintă, încât în sală se iscă un murmur de uimire. Sincer să fiu, mă simt cuprins de un fior. Mihai îmi prinde brațul și șoptește, vădit impresionat: „Formidabil!” Zina privește de jur împrejur; se joacă cu noi? Caută pe cineva anume? Sau este doar jocul indicat de Anca? Oricum, momentul e demn de toată admirația. Sala amuțește din nou; șocul e prea puternic! Se aude lătratul unui câine, și ochii Zinei încetează să ne mai studieze. Spectatorii răsuflă ușurați, mai ales când interpreta victimei își reia mersul spre scenă, și spune câinelui:

— Îndată, Gil! Vin, dragule! Da, da... Știu, ai flămânzit...

Câinele începe să urle, din ce în ce mai tare, iar Zina aleargă spre el.

Cu toate că marea majoritate a celor ce ne aflăm în sală știm cum s-au petrecut lucrurile, continuăm să ne simțim ușurați că

² Aparat care concentrează razele luminoase într-un singur punct, folosit ca proiector în teatru și în cinematografie. (n. hy.)

am scăpat de șocul produs de apariția Zinei, fără ca măcar să ne treacă prin minte că abia acum vom fi cu adevărat zguduiți. Urmărim goana femeii spre animalul care urlă neîncetat, cu interes, dar fără prea mare participare, mai ales că orizontul scenei prinde a se lumina, iar reflectorul care ne-a reținut atenția încordată, atâta vreme, s-a stins. Privirile noastre sunt furate de odihna intervenită ca o binefacere și ne uităm ca la un fapt oarecare când Zina urcă pe scenă și se apropie de gardul unei curți. Apasă clanța porții și intră. Brusc, lama unei toporiști lucește în palida lumină a nopții și, cu iuțeala fulgerului, se abate în spatele femeii, răpunând-o. Un țipăt scurt, și urletele câinelui ne impresionează într-atâta, că ne simțim cu-adevărat prăbușiți. Nu lipsește nici fundalul sonor; sirena unei mașini a Salvării și scrâșnetul unor frâne. Scena se luminează, și asta pare, inexplicabil, să ne mai liniștească. În preajma victimei se află Anca, ajutoarea ei, Lia, Ana Vîrban, Olga Daneș și Ion Zangă.

Mihai își freacă mâinile ca și cum s-ar pregăti să ia startul într-o competiție foarte importantă. De bună seamă că emoțiile l-au părăsit. Se simte în elementul lui, e gata să intervină la cea mai mică nemulțumire, și asta mă neliniștește.

Îmi spun că trebuie să-i sugerez cât mai multă stăpânire de sine, dar pe moment nu găsesc o soluție convenabilă amândurora.

Anca face o cercetare minuțioasă a câmpului infracțiunii. Folosește termeni tehnici, utilizează mijloace științifice, se dovedește un perspicace anchetator și abil criminalist. Prin întrebările pe care le pune bătrânei Ana Vîrban o silește pe Olga să scape o aproape imperceptibilă acuzație împotriva lui Zangă.

— Când am găsit-o pe Zina, în curte, dumnealui nu mai era lângă victimă.

Procurorul Anca Ceplan se agață cu strășnicie de ceea ce i se pare important și face totul spre a se convinge că spusele Olgăi Daneș sunt cap de acuzare, și nu insinuări. Dar prea scurta audiere a celei mai bune prietene a victimei nu se soldează cu niciun rezultat.

— Păcat! exclamă ajutorul meu. Mă rog. În realitate nu s-a întâmplat așa. Dar... dacă și-a oferit, în text, un asemenea prilej, apoi să fi tras și cu dinții de el.

Îi fac semn că-i împărtășesc părerea, și asta pare să-l mulțumească. Nu știu cât de bine o cunoaște el pe autoarea *Purgatoriului*, dar dacă țin seama numai de una dintre mărturisirile ei „N-am mințit niciodată. Uneori, însă, spun adevărul doar pe jumătate” sunt ispitit să cred că lipsa unei concluzii asupra insinuării rostite de Olga Daneș împotriva lui Zangă nu-i o întâmplare. Anca este mult prea deșteaptă ca să piardă un asemenea prilej, să nu-l exploateze așa cum se cuvine, iar dacă a renunțat la asta fără nicio scuză, a procedat astfel numai și numai cu un scop strategic. Pe scenă continuă să se facă fotografii metrice, mulaje în ghips, măsurători și câte altele, dar eu privesc absent. Remarca logică a tânărului meu ajutor „dacă și-a oferit, în text, un asemenea prilej, apoi să fi tras cu dinții de el” și subtilitatea abandonării aceluia prilej de către Anca, fără chiar și un aparent motiv, mă preocupă din ce în ce mai mult. Ajung să cred că aici ar putea fi însăși cheia jocului în care actrița ne-a angajat atât pe Mihai, cât și pe mine, dar pentru moment mă silesc să cred că n-a fost decât un aspect dorit și nu pe deplin realizat; mai exact: Anca a vrut doar să insinueze, prin Olga Daneș, posibila vinovăție a lui Zangă, spre a-l liniști pe adevăratul asasin, știut ori neștiut de ea. Pe urmă, caut să-mi reamintesc în ce împrejurare a spus Olga ca să-l „scuze” pe Ion Zangă „Când eu am găsit-o pe Zina, el nu mai era lângă ea”.

Depăn firul discuției dintre cele două interprete și restabilesc situația: era clipa în care Anca găsisese sacoșa vagabondului în apropierea victimei, iar acela s-a arătat dornic să și-o ia. Îmi spun că totul a decurs firesc și mă strădui să urmăresc jocul lui Romeo Daneș și al lui Vlad Gogan, soțul Zinei, dar scena se cufundă în întuneric. Și cum sala nu se luminează îmi dau seama că nu-i decât o pauză scurtă între tablouri. Rămân nemișcat, dornic să-mi reiau gândul de mai înainte, dar Mihai mă întreabă:

— Aveți vreo observație?

Tresar, mă bucur că nu-mi vede expresia feței și-i răspund în șoaptă:

— Până acum, nu.

— Nici eu; în afară de prezentarea spectacolului, găsesc că totul a decurs cum se cuvine.

Cortina se ridică, și văd un decor identic cu cel al biroului meu. Singura deosebire este că în loc de o masă de lucru, aici se găsesc două.

În scenă se află doar Anca și Lia – ajutoarea ei. Lia arată procurorii niște fotografii care – precizează ea – reprezintă petele de sânge găsite pe corpul victimei, pe toporișca și pe sacoșa lui Zangă.

Interpreta procurorului nu pare să împărtășească entuziasmul colaboratoarei sale față de importanța sângelui recoltat de pe îmbrăcămintea Zinei Gogan, dar Lia își susține punctul de vedere, explicând că sângele găsit ar putea proveni în egală măsură de la victimă ca și de la asasin.

— O! exclamă Anca, vădit ironic. Asta ar simplifica foarte mult lucrurile! Nu ne rămâne decât să aflăm grupa sanguină, și asasinul e ca și prins.

— Ei... nici chiar așa, intervine Lia, dar cercul bănuțiilor s-ar reduce considerabil.

Procurarea își clatină capul, semn de nesiguranță, și întreabă:

— Nu crezi că ar trebui să ținem seama și de un element demografic?

Și pentru că cealaltă ezită, ea continuă:

— Cunoști numărul locuitorilor de pe Terra?

— Cam trei miliarde!

— Și numărul grupelor sanguine?

— Patru!

— Formidabil! Lia, uite, printr-o simplă împărțire aflăm că suspecții noștri ar putea atinge modestul număr de 730 de milioane. O nimica toată! Așa-i?

Simt că Mihai freamătă de nerăbdare, și după câteva clipe, în care cele două actrițe nu rostesc nicio replică, părând a se înfrunța, îl aud intervenind:

— Proba de sânge e foarte importantă, mai ales când alte indicii conduc la includerea unei persoane în cercul bănușilor.

Anca îi mulțumește și imediat după aceea comunică sufleurului să facă o precizare în text.

Tânărul meu ajutor pare încântat.

Din scenă, se aude soneria telefonului și aflăm că a sosit martora Ana Vîrban.

Curând, apariția bătrânei, într-o vestimentație cât se poate de caraghioasă, stârnește hohote de râs și vii aplauze.

Cabotina așteaptă liniștirea asistenței, ca imediat după aceea să se îndrepte spre Anca să i se adreseze pe un ton oarecum indiferent:

— Bon jour, copila mea!

Publicul râde.

— Sunt procurorul Anca Ceplan, sună replica tinerei interprete, sec, rece și aproape dur, astfel că asistența pare impresionată de incidentul creat.

Bătrâna însă se arată imperturbabilă; zâmbește. Se-ndreaptă spre un geam, își controlează coafura, și apoi, mulțumită de sine, caută un scaun și se așază, de parcă s-ar afla într-o vizită la cei mai apropiați prieteni ai săi.

— Formidabil! exclamă Mihai.

Pe urmă îmi șoptește, plin de admirație:

— Țineți minte? Așa s-a purtat și când a fost la noi; aceleași gesturi... aceleași vorbe.

Îi arăt, cât mai discret cu putință, că împărtășesc părerea lui, dar pe mine mă impresionează indicația de joc și chiar textul Ancăi, gândind că nici dacă ar fi asistat la audierea Anei Vîrban, în biroul meu, n-ar fi izbutit să redea mai bine, mai fidel situația.

Glasul autoritar al procuroarei mă trezește din gânduri:

— Numele și prenumele!

Bătrâna răspunde doar după o oarecare ezitare.

— Pensionara Ana Vîrban!

— Pensionară e numele de familie, sau de botez?

Lumea râde. Dar cea întrebată pare absentă; își pitește unghiile și zâmbește fericită, cine știe cărei amintiri.

— Născută? Întreabă Anca pe un ton mai ridicat.

— Da, doamnă! răspunde martora, ca trezită din somn. Locul nașterii? Aici!

— Data?

Urmează o pauză, la capătul căreia se-aude un murmur:

— Ei... mai demult.

— Vă rog să-mi răspundeți exact! cere procuroarea.

Bătrâna se ridică de pe scaun și își rostește replica pe un ton aproape strigat:

— Ha-ha! Dumitale îți convine, că... de, ești tânără!

Oamenii râd, iar Anca își continuă audierea, sobru, profesional.

— Nu vă puteți concentra?

Ana Vîrban ridică brațele în semn de disperare. Pe urmă își reia locul și spune cu tristețe în glas:

— Ei, domnișoară, la vârsta mea... pentru a spune câți ani ai, nu de concentrare e nevoie...

— Da de ce anume?

— De curaj!

Publicul izbucnește într-un hohot de râs homeric, dar acelor câteva clipe de destindere avea să le pună capăt întrebarea următoare.

— Ați fost printre primele persoane care s-au aflat lângă victimă?

— Da... după omor! răspunde martora.

Și se grăbește să precizeze:

— Ba n-am fost eu cea dintâi; am fost a doua, după Olga Daneș, sau... chiar a treia, dacă-l punem la socoteală și pe asasin.

— Ce v-a spus Olga Daneș când v-a anunțat că a găsit-o pe Zina... așa cum era?

— „Tanti Ana, Zina a fost ucisă!” ’

— Cum a stabilit asta chiriașa dumneavoastră?

— Păi... probabil văzându-i rana de la cap.

Anca se ridică și merge spre fereastră. Jocul ei, pe tăcere face ca atenția noastră, a spectatorilor, să crească neînchipuit de mult. Mimica celei care interpretează rolul procurorului trădează în egală măsură, concentrare și revelație. Privirile ei par să fie ațintite într-un punct fix, departe de cea pe care o audiază, dar noi ne dăm seama că dintr-o clipă într-altă se vor năpusti asupra martorei, odată cu darea în vileag a unui adevăr intuit. Simțim că totul se va produce năprasnic, și așteptarea face ca nervii noștri să se simtă biciuiți. Jocul tinerei actrițe m-a prins teribil, simt că mă detașez din ce în ce mai mult de ceea ce știu și particip la

situația creată de ea. Îmi privesc pe furiș ajutorul; constat că și cu el se petrece același lucru. Glasul Ancăi răsună limpede, așezat, dar pe neașteptate. Tresar când aud:

— Olga Daneș nu putea vedea rana victimei. Zina a fost lovită pe la spate, iar când noi am ajuns în curtea dumneavoastră, cadavrul se găsea cu fața în sus. Numai dacă ar fi mișcat cadavrul...

— Asta nu-i voie! o întrerupe martora, și se simte datoră să declare sursa acestor cunoștințe procedurale: Eu acum fac figurație la teatru, dar mai înainte am fost secretară la Secția II Penal – aproape treizeci de ani. Nimeni nu are voie să miște... Dar poate că Olga, văzându-și colega la pământ, o fi vrut să-i dea o mână de ajutor și...

— Mă rog, curmă procuroarea considerațiile personale ale celei audiate. Important este că Olga v-a chemat pe dumneavoastră cea dintâi.

— Nu! Înainte de mine l-a strigat pe Zangă.

Și pentru că Anca mimează nedumerire, bătrâna se simte datoră să-i explice:

— Vagabondul acela care a vrut să-și ia sacoșa de lângă moartă.

— A! Îmi amintesc. Părea cam cherchelit...

— S-o ia dracu' de lume! De băut, îți dau cu toții, dar de mâncat – niciunul. Un amărât! S-a pripășit pe la noi, și Olga l-a lăsat să doarmă într-o magazie pe care n-o mai folosea.

— Când s-a auzit strigat, Zangă a venit?

— Nu... Cred că nu era acasă.

În ciuda expresiei liniștite de pe chipul său, Procuroarea, cu un gest neașteptat de brusc, ridică dinaintea ochilor martorei o toporișcă.

— Cunoașteți acest obiect?

Doamna Vîrban devine gravă, privește atent și numai după o matură chibzuință răspunde:

— Da. E toporișca pe care ați găsit-o în grămada de moloz de lângă poartă.

— Știți cui aparține?

— Fostului meu chiriaș, Vlad Gogan, soțul Zinei. A lăsat acolo toporișca de când a demolat o sobă de teracotă.

— Cât timp a locuit la dumneavoastră?

— Vlad... mai puțin; Zina mi-a fost chiriașă aproape doi ani; a adus-o la mine Olga Daneș, chiar din ziua când victima se mutase la teatrul unde joc și eu. Astă-vară s-a măritat cu Vlad. Acesta avea un băiețel, din prima lui căsătorie. Au luat un câine de pripas. Când le-a dat casă nouă, s-au mutat, dar fără câine; spuneau că acolo n-au curte. Încă... n-am ce zice; aveau grijă de el. Dimineața îi aducea de mâncare Petre, fiul lui Vlad, iar seara Zina, în drum spre teatru.

Anca face o lungă pauză, dând impresia că și-ar fi terminat șirul întrebărilor sau că ar fi chiar obosită de sporovăiala martorei, dar curând îmi dau seama că niciuna dintre presupunerile mele n-aveau să reziste. La un moment dat, interpreta rolului meu rostește ca din întâmplare, pe un ton șters, lipsit de cea mai ușoară urmă de interes:

— Soții Gogan se împăcau bine?

— Cred că da, răspunde bătrâna, la fel de indiferentă.

— Victima avea prieteni?

— Înainte de căsătorie, da.

— Îi cunoașteți?

— Prefer să nu discut asta.

— Vă pot cere o explicație?

— Mi-e teamă.

— Sunt ispitită să cred că vă referiți la un posibil asasin.

— Poate. Nu insistați. N-am să-i rostesc numele.

— Mă rog, cum doriți...

Mihai îmi șoptește, plin de indignare:

— O mare greșeală! Cum așa? Dar nu trebuie, n-are voie să abandoneze o asemenea sursă: și asta cu atâta ușurință...

— Ei, se vede că atâta a dus-o capul, caut eu să-l temperez.

— Păcat! Mare păcat... continuă el, dar eu nu-l mai pot urmări.

Sunt sigur că Anca a emis această ipoteză, enunțând-o doar, numai spre a-mi arăta că s-ar putea să ne lăsăm furați de o asemenea pistă. Dar Mihai, atât de tânăr și lipsit de experiență, n-ar putea accepta o asemenea subtilitate, și dacă i-aș mărturisi-o, dincolo de un refuz absolut, mi-ar cere să-l las a o reinteroga cu toată strășnicia pe Ana Vîrban.

Pe scenă, procurorul arată martorei o sacoșă veche, ponosită. Se vede că a întrebat ceva în legătura cu acei obiect, căci bătrâna răspunde:

— Am văzut-o aseară... acolo, lângă Zina.

— Deci, nu știți cui aparține.

— Vagabondul... Zangă spunea că e a lui.

— Ce ați făcut în ziua omorului?

— Dimineața am fost la teatru: v-am spus doar că de la o vreme fac figurație. Joc într-o piesă celebră. *Unul pe față, unul pe dos* scrisă de o debutantă necunoscută. Pe la două am ajuns acasă. După-amiază am făcut clătite, și mai spre seară am dat declarații.

— Dar cu o zi înainte de moartea Zinei?

Ana se concentrează, dar nu izbutește să-și amintească și ridică mâinile în semn de neputință.

— Poate-mi puteți răspunde ce ați făcut în ziua următoare asasinatului.

Bătrâna repetă strădania de mai înainte, și Anca îi dă a înțelege că audierea a luat sfârșit.

Tânărul meu ajutor e gata să intervină și abia îl pot reține: vreau să aflu eu cel dintâi pricina nemulțumirii sale și obțin o mărturisire la ureche:

— Inexact! Ana Vîrban ne-a declarat cu exactitate cum și-a petrecut vremea atât înainte de moartea Zinei Gogan cât și după.

— Mihai! șoptesc eu grav, asta nu intră în atribuțiile noastre. Aici suntem la teatru și trebuie să respectăm textul piesei.

Bătrâna ne surprinde șușotind; și-a terminat partitura și parcă nu se-ndură să se despartă de vraja scândurii care a robit atâția oameni. Vine spre noi doi și ni se adresează timid:

— Știți, acum mă gândesc că ar mai fi fost și alte lucruri de declarat.

Cu o vehemență greu stăpânită, Mihai îi răspunde:

— Aici suntem la teatru și trebuie să respectăm textul autoarei.

Ana se încruntă, apoi, se întristează și, cum nu găsește altceva mai bun de făcut, îl apostrofează pe ajutorul meu:

— Răutăciosule!

Furia tânărului procuror se risipește ca prin farmec când întâlnește ochii bătrânei scăldați în lacrimi ce exprimau deopotrivă candoare și un imens regret. Mihai o aplaudă frenetic, și sala izbucnește în ovații.

După ce totul reîntră în normal, mă scol și, plin de condescendență, spun:

— Tovarășă Vîrban, pentru orice altă chestiune în afara problemelor pe care le ridică comportarea procurorului și martorilor din acest spectacol, vă stăm la dispoziție în biroul nostru. Puteți veni la noi, oricând doriți.

Anca are o intuiție formidabilă. O aud strigând: „Heblu!”, și scena se cufundă în întuneric; dar numai pentru o clipă.

Apoi – din nou luminează. Dinaintea biroului ei se află Olga Daneș, care nu-și poate stăpâni plânsul.

Lia, ajutoarea Ancăi, propune martorei să se așeze pe un alt scaun, căci observă că lumina o supără.

Olga îi dă ascultare: mărturisește că ochii îi sunt foarte obosiți, din cauză că de la moartea Zinei plânge mai tot timpul.

Urmează câteva întrebări de rutină, după care textul piesei impune martorei, aparent fără nicio legătură, să-și atribuie vina morții bunei sale prietene.

Curând îmi dau seama că recunoașterea de principiu și deloc argumentată a Olgăi nu este decât un pretext ca procurarea să întrebe, firesc surprinsă:

— De ce spuneți asta?

— Pentru că am acceptat să-i găzdui câinele. Dacă refuzam, Zina ar fi trăit. Înțelegeți?

Pare speriată.

— Ar fi trăit! Ar fi trăit!

Această repetare capătă pentru mine o rezonanță stranie; sunt oarecum derutat, neștiind ce anume ar trebui să primeze din punct de vedere al interesului meu: textul, sau interpretarea? Caut să-mi reamintesc atitudinea Olgăi Daneș în timpul interogatoriului luat de mine și realizez că purtarea ei a fost mult mai firească decât aceea impusă de text sau de indicațiile de joc ale Ancăi Ceplan. Caut o explicație acestor contrastante stări și sfârșesc prin a-mi spune: „Sau Olga Daneș i-a spus autoarei că s-a comportat în acest fel la mine în birou – și-atunci mă-ntreb de ce a mințit, sau Anca a socotit că așa s-a purtat colega ei când a fost întrebată despre moartea Zinei – și iar mă cufund în nedumerire și vreau să știu de ce a gândit astfel autoarea piesei.

— ...am iubit-o foarte mult, aud într-un târziu glasul Olgăi. Dragostea mea pentru Zina a mers până acolo, încât... l-am rugat pe soțul meu, regizor, să-i dea ei un rol care, fără falsă modestie,

mie mi s-ar fi potrivit mult mai bine. Și asta, cu numai o săptămână înainte.

— În ce piesă urma să joace victima? întreabă Anca, pe un ton atât de insinuant, încât partenera tresare și răspunde precipitat:

— Nu, nu-i vorba despre o piesă, ci despre un film.

Am senzația că aceste ultime două replici nu fac parte din text. O! N-aș putea susține cu tărie, dar intuiția mă face să presupun ceva insolit în acel moment.

— Sunteți niște oameni generoși! exclamă procuroarea.

— Da, se repede martora; așa suntem toți actorii! Mai ales femeile! La noi nu vedeți răutate, invidie... nuu... Cred că în nicio altă meserie oamenii nu se bucură mai mult pentru succesele vreunuia dintre colegii lor.

— Desigur. Zina v-a fost recunoscătoare pentru buna dumneavoastră intenție.

Olga ezită o vreme, printr-un joc bine studiat. Pe urmă, marcând o cumplită tristețe, răspunde:

— Poate... dar a refuzat.

— De ce? se arată foarte surprinsă Lia.

Martora se-ntoarce spre ajutoarea procuroarei și-i răspunde pe un ton care trăda, deopotrivă, enervare și insinuaie:

— Spunea că avea niște dureri de cap infernale.

Face o pauză și continuă aproape în șoaptă, de parcă ar vorbi fără voia ei:

— Eu cred că Zina a refuzat rolul ca să nu-l supere pe soțul ei. Ținea mult la el și...

— Vlad Gogan era gelos? se-arată Anca foarte interesată.

— Da. Și-apoi, important este că sârmana Zina așa credea. În sfârșit, era... era gelos.

Această afirmație face ca în sală să răsunе un murmur: „Vlad Gogan!”

— Dar, continuă Olga, eu o iubeam într-atâta, încât l-am silit pe soțul meu să insiste pe lângă Vlad și... chiar în seara aceea s-au întâlnit.

Mihai îmi șoptește:

— Dacă noi trebuie să ascultăm cu respect textul autoarei, cred că era de datoria ei să respecte adevărul: Olga Daneș n-a spus niciun cuvânt despre îndemnul său în legătură cu demersurile lui Romeo Daneș pe lângă Vlad Gogan.

— Poate că ne-a spus acum.

Tânărul meu colaborator mă privește uluit.

— Dar aici nu-i un loc prea indicat pentru completarea... pentru adâncirea unei anchete.

— Am glumit! caut eu să-l liniștesc, dar bag de seamă ca mânia lui e departe dea se potoli.

Observ că vrea să mai spună ceva, dar pe scenă răsună o întrebare rostită grav de interpreta procurorului:

— La ce oră și unde s-a întâlnit soțul dumneavoastră cu Vlad Gogan?

Olga răspunde cu o grabă care trădează bucuria de a putea comunica ceva important:

— La ora șapte și cincisprezece minute: restaurantul Prahova. Dar după foarte scurt timp, Vlad l-a părăsit, supărat, pe soțul meu.

— Motivul supărării vă este cunoscut?

— Prea bine, nu; presupun, însă, că n-a fost altceva decât insistențele lui Romeo pentru ca Zina să poată filma două luni în altă localitate.

— Domnul Daneș v-a spus cam după câtă vreme l-a părăsit soțul victimei?

Martora răspunde cu nefirească bucurie:

— Da; cinci-zece minute; imediat!

Ajutorul meu murmură:

— Iar crima s-a produs între orele nouăsprezece treizeci și douăzeci.

Îi fac semn să urmărească acțiunea de pe scenă, unde procurorul arată martorei toporișca. Reacția Olgai mi se pare exagerată: e înspăimântată din cale-afară și strigă ca și cum s-ar dezvinovăți: „E a lui Vlad Gogan! El a folosit-o când ne-a ajutat să dărmăm o sobă veche, de teracotă.”

Procurorul pare lămurită asupra provenienței obiectului crimei și trece la prezentarea altui corp delict: sacoșa.

Olga se precipită să declare că sacoșa aparține unui vagabond, Zangă, pripășit pe-acolo de câțeva vreme. Apoi precizează:

— Îmi face mici servicii. Într-o zi m-a întrebat dacă poate dormi în magazia pe care eu n-o mai foloseam. Mi-a fost milă și i-am îngăduit.

Cuvintele actriței mi se împlântă în inimă, ca lama unui cuțit. Amintiri luminoase se amestecă cu altele întunecoase. Sunt îndurerat și tulburat, deopotrivă.

Mihai intuiește cam în ce stare mă aflu și, fără să știe de ce mă zbucium, îmi mângâie timid și delicat mâneca hainei.

Îl privesc recunoscător și îmi dau toată silința să urmăresc spectacolul. Cred că am pierdut multe replici. Izbutesc, oarecum, să-mi alung negrele gânduri, să mă sustrag noianului de sumbre aduceri-aminte, și auzul meu percepe cât se poate de clar o întrebare pe care Anca o pune pe un ton dur:

— Pe cine ați chemat când ați văzut victima prăbușită în curtea dumneavoastră?

Olga șoptește, ca o precizare „în ajutor”, iar autoarea se-arată nedumerită. Atunci, interpreta martorei precizează, tot în șoaptă:

— Așa e textul.

Anca o privește lung și strigă spre cușca sufleurului:

— Șterge, te rog, cuvintele „în ajutor”.

Apoi se adresează colegei sale, aproape poruncindu-i:

— Reluăm, și-i repetă întrebarea: „Pe cine ați chemat...”

— Pe Zangă, răspunde martora, descumpănită.

— Era acasă?

— Evident! se-arată Olga speriată.

— Doamna Vîrban a declarat că Ion Zangă nu v-a răspuns.

— A, da... Nu era în magazie. Probabil se afla în curte... în fundul curții. Se vede că tocmai atunci sosise. Pe urmă am anunțat-o pe proprietăreasa mea, și ea v-a telefonat de-ndată.

Procurora se ridică, vine către martoră, se așază pe un scaun din imediata ei apropiere și, cu glas coborât, insinuează parcă:

— Proprietăreasa pretinde că dumneavoastră i-ați comunicat întâmplarea, cam așa: „Zina a fost ucisă!” De unde cunoașteți împrejurarea?

Olga Daneș răspunde strigând:

— Nu!

Se ridică de pe scaun, merge spre fereastră, își agită brațele și continuă să protesteze:

— Nu cred să-i fi spus așa ceva. Pentru nimic în lume.

Mihai bâiguie, ca pentru sine:

— Într-adevăr, așa a declarat Ana Vîrban. Cum de nu m-am gândit la asta?

Lumina unui reflector se așterne pe chipul martorei de pe scenă, prevenindu-ne asupra importanței momentului ce va urma.

— Cum v-ați petrecut ziua în care s-a produs asasinarea Zinei Gogan? Întreabă Anca.

Interlocutoarea ei precizează, de parcă ar dicta și ar dori să nu se piardă nici vorbele și nici nuanțele spuselor sale. E foarte speriată.

— Dimineață n-am ieșit din casă. Mi-am studiat rolul. La prânz... pe la orele treisprezece, am pornit spre teatru, unde l-am întâlnit pe soțul meu. Am mâncat în oraș. Pe la ora șaptesprezece m-am înapoiat acasă și n-am mai părăsit locuința până când am auzit urletele lui Gil, câinele Zinei. Atunci... am găsit-o pe Zina...

Tânărul meu coleg mă strânge de braț, silindu-mă să-mi aplec urechea cât mai mult spre el.

— Dar câinele urla mai înainte ca victima să fi fost ucisă.

Apoi, Mihai adaugă:

— Asta, dacă vrem să respectăm deopotrivă textul și adevărul. De pe scenă, procuroarea continuă interogatoriul:

— Cum ați petrecut ziua dinaintea morții colegei dumneavoastră?

Olga revine spre Anca vrea să răspundă, face vădite eforturi, dar nu izbutește să rostească nici măcar o vorbă.

— Dar în ziua următoare crimei? mai întreabă procuroarea, iar martora repetă jocul dinainte, însă de data asta, trădează o frică de-a dreptul exagerată.

Simt nevoia să intervin și nu stau prea mult în cumpănă. Mă ridic de la locul meu. Anca mă vede și vine în avanscenă, mă îndeamnă să vorbesc.

— Tovarășei Daneș, zic eu, aș vrea să-i recomand mai puțină teamă.

Olga vine spre mine, astfel că mă adresez ei direct.

— Dumneavoastră sunteți o martoră și... după părerea mea, n-ar trebui să păreți atât de înspăimântată... crispată. Vă spun asta... ca anchetator, ca spectator... O! Departe de mine gândul că m-aș pricepe să dau indicații de regie, dar... dacă în timpul unei audieri o martoră ar avea o asemenea comportare în biroul meu, aș socoti-o cât se poate de suspectă. Vă cer iertare pentru această

întrerupere, dar am făcut-o pentru că mi-ați cerut să-mi spun părerea...

— Foarte adevărat! Vă mulțumim! intervine Anca. Și-apoi, nici nu este în interesul piesei ca unul dintre personaje să se comporte ca un adevărat vinovat. Scopul meu este să-i prezint vinovați pe toți deopotrivă.

Nerăbdător și incitat de precizarea autoarei, Mihai nu se lasă invitat la discuție și, remarcă:

— Desigur, asta o vreme, pentru a nu păgubi surpriza, fiindcă în cele din urmă vinovatul va fi doar o singură persoană...

— Nu știu: persoană, sentiment... e greu de spus, răspunde tânăra actriță.

Se înclină, mulțumindu-ne, apoi se-întoarce spre ai săi și le face semn ca spectacolul să continue.

Olga este scoasă din scenă, condusă de Lia care după câteva clipe îl aduce pe Romeo Daneș.

Noul martor este un bărbat frumos, îmbrăcat elegant; nu pare să fi trecut de cincizeci de ani. Se înclină ușor spre Anca și-i zâmbește de parcă i-ar face o favoare. Apoi merge spre un scaun și se așază, fără să fi fost invitat. Își pune un picior peste celălalt. Își pipăie nodul cravatei, trage batista de la butonieră cu câțiva centimetri mai în afară și numai după ce se încredințează că ținutei sale vestimentare nu i se poate reproșa absolut nimic începe să se simtă și mai la largul lui, pentru că își aruncă brațele în lături și odată cu acest gest de mare bunăvoință se arată gata să suporte niște biete întrebări venite dintr-o lume care pe el nu-l mai interesează.

— Așa s-a purtat și când a fost la noi, observă Mihai, dar eu mă gândesc dacă omul acesta se joacă pe sine însuși, ori Anca a ținut să ni-l înfățișeze astfel. Se vede că l-a lăsat sau chiar l-a încurajat pentru o asemenea interpretare, iar el a socotit că tânăra

actriță nu se simte în stare să-i corecteze jocul, recunoscându-i superioritatea în materie de regie.

Din cât am ajuns eu s-o cunosc pe Anca Ceplan, presupun că subtilitatea, inteligența și mai ales scopul, acel tainic scop pe care deocamdată îl ascunde cu strășnicie și pe care vrea să-l dezvăluie numai atunci când va socoti ea că e oportun au îndemnat-o a-i lăsa mână liberă lui Romeo Daneș; desigur, fata socoate că stridența, fanfaronada și – în ultimă instanță – lipsa autocontrolului a acestui interpret o vor ajuta mult să-și atingă țelul urmărit cu atâta obstinație.

Ajutorul meu este nerăbdător s-audă cum va decurge interogarea soțului Olgăi și-mi mărturisește că abia așteaptă răspunsurile martorului în legătură cu întrevederea cu Vlad Gogan. Nu știu dacă-l interesează mai mult felul cum autoarea și-a condus intriga, logica dialogului, ori concordanța spuselor de pe scenă, cu discuția regizorului cu noi, la procuratură, în timpul interogării sale.

Dar Anca nu pare deloc grăbită. Își privește invitatul cu o ostentativă curiozitate, dublată de nemulțumire, până când tupeul bărbatului se transformă în nesiguranță, trădată prin neliniște și gesturi stângace.

O vreme, mă las furat de noua stare a martorului, ca după aceea să mă simt aruncat într-o teribilă admirație pentru Anca Ceplan și să mă surprind bâiguind: „Formidabil! Ce intuiție are fata asta! De unde știe ea cum s-au petrecut lucrurile în biroul meu? Căci doar la fel m-am purtat și eu cu filfizonul acesta.”

Într-un târziu, silit de tăcerea căreia procuroarea nu părea dispusă a-i pune capăt, martorul simulează o deosebită dispoziție de vorbă și se pornește, chipurile dornic s-ajute la înlăturarea inhibiției, pradă căreia interlocutoarea sa ar fi căzut, datorită impresiei produse de personalitatea lui.

— Mă numesc Romeo Daneș, patruzeci și cinci de ani, sunt căsătorit. Profesia: regizor de teatru și... mai ales de film. Pe victimă... am cunoscut-o încă de pe...

— Ce ați făcut în ziua crimei? tună procuroarea ca să pună capăt sporovăielii martorului.

Cel întrebat trădează neliniște.

Partenera de joc prinde a se mișca în jurul lui și-l silește să-și întoarcă fața complet spre sală; mișcarea aceasta pare să fie improvizată, pentru că Romeo se-arată nedumerit, surprins și stingherit într-atâta, încât uită să răspundă. Atunci, Anca repetă întrebarea, iar martorul bâigui:

— Ce spuneți dumneavoastră, mi se pare...

— Doresc un răspuns exact, și nu o impresie, sună autoritar replica procuroarei.

Ceva mai puțin derutat, soțul Olgăi se regăsește datorită textului pe care, sunt sigur, l-a studiat cu minuțiozitate.

— Dar întrebarea dumneavoastră pare adresată unui vinovat, or eu am fost chemat aici în calitate de martor.

— Calitatea dumneavoastră se poate schimba dintr-o clipă într-alta. Totul depinde de sentimentele care v-au călăuzit în raporturile dumneavoastră cu victima, ca de altfel cu toți semenii...

— Îngăduiți-mi să remarc o atitudine abuzivă: nu mă puteți sili să mărturisesc sentimente.

— Nici nu doresc asta: vă previn, însă, că voi afla tot ceea ce interesează în vederea stabilirii adevărului. Important este ce răspundeți.

Daneș râde silit și, surprins în această atitudine, se scuză:

— Dar n-aveți de gând să faceți răspunzător de cele petrecute cu Zina un sentiment oarecare.

— Dimpotrivă; chiar asta și urmăresc.

Mihai se foiește nervos pe scaun. Simt să e gata să intervină, și, pentru a-i stăvili pornirea, mă aplec spre el, cerându-i să-mi destăinuie pricina nemulțumirii sale.

— Vinovatul este o persoană; sentimentul nu este un element de-sine-stăător. El face parte din bagajul psihologic al cuiva, al unui individ. Nu putem separa vina de făptaș, șoptește furios ajutorul meu.

— Ai răbdare, îl sfătuiesc eu; doar nu s-a terminat momentul. Să vedem ce urmărește autoarea...

— Să respectăm textul! mă budează el, și face un gest de renunțare.

Răsuflu ușurat și-mi îndrept din nou atenția spre scenă, unde Romeo Daneș arată ca în ziua morții Zinei Gogan, dimineată a repetat cu doi actori care vor juca într-un film regizat de el, prânzul l-a luat cu soția sa într-un local din oraș, iar după-amiaza și-a petrecut-o acasă.

Procurarea se arată nemulțumită de incompleta depoziție a martorului și-i cere să precizeze până la ce oră a rămas acasă.

Cel întrebat răspunde prompt:

— La ora 19!

— Apoi?

— Apoi... am plecat la restaurantul Prahova, unde aveam întâlnire cu soțul victimei.

— Scopul acelei întâlniri?

— Oferisem Zinei un rol important în filmul la care lucrez. Refuzase. Doream ca Vlad s-o convingă a reveni asupra deciziei.

— Rezultatul?

— Se vede că n-am procedat cu prea mult tact, se arată mâhnit Daneș.

— Ce a urmat? insistă Anca.

— Probabil... insistențele mele l-au supărat, căci... după câteva minute Vlad m-a părăsit, brusc...

— Socotiți că doar insistențele dumneavoastră l-au supărat?

Această întrebare mă tulbură, fiindcă folosește nu numai cuvintele, ci și nuanțele spuselor mele atunci când l-am audiat pe regizorul Romeo Daneș. Abia mai pot urmări acțiunea piesei.

— Nu... desigur, se aude răspunsul martorului. Insistențele mele n-au făcut decât să răscolească o situație...

— Care anume?

Regizorul se preface a se găsi pus la grea încercare și abia la capătul unei lungi ezitări (ceea ce n-a făcut în biroul meu) răspunde, aproape în șoaptă:

— Zina... a fost logodită cu mine.

Și imediat se grăbește să declare:

— Dar asta mai demult, – pe vremea când era studentă.

— La ce oră v-a părăsit Vlad Gogan?

Tânărul meu coleg îmi spune cât este de contrariat din pricină că procuroarea nu cere martorului să confirme ori să infirme îndemnul soției sale pentru întâlnirea cu soțul victimei. El socotește că această relație poate deveni foarte importantă, dar eu consider că simpla enunțare a declarației făcute de Olga Daneș și neinsistarea asupra ei, în piesă, înseamnă o problemă deschisă, menită să suscite interesul adevăratelor organe de anchetă penală.

Martorul pare să facă un serios efort de rememorare, la capătul căruia răspunde cu ostentativă siguranță:

— Vlad m-a părăsit după cinci-șase minute. Da, da; nu trecuse de ora 19 și 20 de minute. Eu am mai rămas: trebuia să achit nota de plată, și-apoi... am întâlnit niște cunoscuți care...

Procuroarea îl întrerupe, ca să-i arate obiectul crimei.

Daneș se ridică, vine spre ea, examinează atent toporișca.

— Ea lui Vlad, se arată el sigur. L-a folosit la demolarea unei sobe de teracotă, când...

Și Anca îi curmă din nou perorația, de data asta ca să-i arate sacoșa.

— Nu știu a cui este, spune Romeo.

— Priviți cu atenție! Îl îndeamnă partenera de joc. Soția dumneavoastră a declarat că sacoșa aceasta aparține lui Zangă.

Romeo tresare și ripostează indignat.

— Doar nu credeți că pot avea relații cu o asemenea lepădătură.

Replica aceasta îmi stârnește o mare durere. O surprind pe Anca privindu-mă. Se vede că a observat starea mea: se ridică și merge spre cușca sufleurului, căruia îi comunică.:

— Vă rog să schimbați cuvântul „lepădătură” cu „omul acela”.

Apoi vine spre sală și se scuză pentru întrerupere:

— Știți... am făcut asta considerând că nu păgubește tensiunea dramatică a momentului. Suna prea trist. · Am folosit acel termen pentru că Zangă este unul dintre principalii acuzați. Dar, oricum... vinovăția cuiva este un lucru atât de trist, încât orice am spune spre a o sublinia riscă inutilul. Vă rog să mă iertați.

Pe urmă se uită drept în ochii mei și, cu o gingășie rar întâlnită, mă întreabă:

— Sunteți de acord, tovarășe procuror-șef?

Emoția m-a covârșit, nu sunt în stare decât să murmur:

— Mulțumesc.

Nu știu dacă m-a auzit, dar sunt sigur că a înțeles cât îi sunt de recunoscător. Se-ntoarce spre Romeo și își continuă interogatoriul.

— Cum ați petrecut ziua de dinaintea asasinării Zinei?

Martorul ridică din umeri, bâiguie ceva de neînțeles, întreaga sa atitudine trăind imposibilitatea aducerii-aminte. Fie și a celui mai neînsemnat detaliu...

— Dar ziua următoare omorului?

Daneș pare să facă același efort. Apoi reușește să îngaime:

— Nu știu.

Procurarea se ridică de pe scaun, semn că întrevederea a luat sfârșit. Romeo face la fel, se înclină, merge spre ușă, dar când apasă clanța, gata să părăsească încăperea, Anca îi aruncă o întrebare, care îl face pe martor să încremenească:

— În ziua omorului v-ați întâlnit cu victima?

Bărbatul pare să fi amuțit. Abia într-un târziu poate răspunde:

— Nu... n-am întâlnit-o.

Sala e cuprinsă de un straniu fior; momentul a fost excelent jucat de amândoi partenerii.

— Vă cer scuze că v-am oprit din drum; uitasem să vă pun și această întrebare de rutină.

Zâmbește și adaugă:

— Reguli procedurale... Ce să fac? Mulțumesc, tovarășe Daneș... Puteți pleca.

Următorul martor este Vlad Gogan.

Dacă Mihai așteptase cu mare nerăbdare audierea lui Romeo Daneș pentru a-și potoli o curiozitate profesională ori spre a constata abilitatea construcției dramatice pe o temă în care el se simțea, atotcunoscător, vrând să afle cum avea să motiveze regizorul îndemnul soției sale în scopul întrevederii cu soțul victimei, eu trebuie să mărturisesc un mistuitor interes față de apariția pe scenă, într-o ipostază greu de acceptat, a lui Vlad. Chiar de la începutul spectacolului – și, sincer să fiu, cu mult înainte – n-am încetat măcar o clipă să mă întreb: Prin ce miracol, omul acesta a consimțit să-și joace propria-i dramă? Desigur,

explicațiile Ancăi îmi revin mereu în minte, dar judecata mă împiedică să le consider cât de cât satisfăcătoare.

Lumina de pe scenă crește brusc. Intensitatea ei este atât de marcată, încât spectatorii din primele rânduri se simt de-a dreptul violențați, și pentru câteva clipe își acoperă ochii cu palmele.

Care să fie rostul acestei manevre tehnice? Mai exact: ce urmărește regizarea spectacolului? Vrea oare să ne prevestească apropiata revelare a adevărului? Dorește să ne câștige atenția, în mod deosebit, pentru acest nou personaj? Gândește că aureolându-l ne va convinge de nevinovăția lui? Sau, tocmai dimpotrivă, intenționează a-l supune judecății noastre în toată amplitudinea, dezvăluindu-ni-l, acuzându-l?!

Vlad are aceeași atitudine ca și în biroul meu: e la fel de prăbușit, măcinat de gânduri, oarecum absent. A venit pentru că e un om care toată viața s-a supus unor reguli. Se vede cât de colo că anchetatoarea nu va obține o oarecare participare din partea lui.

După o lungă tăcere, martorul salută:

— Bună ziua!

Anca se grăbește să-i răspundă, iar Lia, ajutoarea ei, îi oferă un scaun, și-l invită să se așeze.

— Luați loc, insistă procuroarea văzând că el ezită.

În sfârșit, bărbatul se așază.

Dacă până atunci Anca părea să se simtă la largul său la rolul pe care și-l atribuisese, acum se-arată stingherită, ca și cum hainele de pe ea ar împiedica-o nu numai să se miște, ci chiar să și respire. Într-un târziu, își cere scuza că e silită să-l deranjeze cu îndeplinirea unor formalități, iar martorul se dovedește mai înțeleghător decât ne-am fi așteptat.

— Nu vă scuzați, se precipită el; dacă trebuie... trebuie!

— Doar câteva date... în legătură cu întâmplarea aceea nefericită, murmură procuroarea.

Privesc atent momentul și-mi dau seama că tânără actriță a încetat să-și mai joace rolul; e de-a dreptul tristă pentru jocul în care l-a angajat pe nefericitul ei interlocutor. Este atât de îndurerată, încât mă tem că din clipă-n clipă ar putea renunța la continuarea demonstrației dorite, strigând, pur și simplu, „Heblu!” cufundând astfel sala – ca și revelația urmărită – în întuneric. Dar se vede că emoția e mai slabă decât conștiința, și rațiunea învinge, așa că spectacolul continuă.

— Câteva date... doar câteva date, insistă procuroarea, pe un ton mult mai sigur.

— Înțeleg, răspunde Vlad docil. Presupun că... în primul rând vă interesează felul în care trăiam.

Oftează, își petrece palmele peste obraji și completează:

— Am, să-i fiu recunoscător... tot restul zilelor mele pentru că s-a purtat frumos și cu mine. Și cu fiul meu... și chiar cu Gil, câinele fiului meu.

— Copilul nu era și al Zinei?

Vlad tresare și răspunde cu o duritate neașteptată:

— Nu; este al meu și al fostei mele soții, Ela... care acum se numește Ticău. M-am despărțit de ea cu cinci ani în urmă. Zina... Zina îl trata pe fiul meu ca pe propriul ei copil, iar Petre pe ea... ca pe o soră mai mare.

— Ce vârstă are Petre?

— Nouă ani, răspunde Gogan, și după ce privește o vreme în gol, explică: îi împlinise chiar în ziua când a murit Zina.

Anca se ridică de pe scaun, vine spre martor și prinde a merge în jurul lui, cu pași rari. Jocul tinerei actrițe sugerează o subtilă învăluire a omului pe care-l pregătește pentru o cât mai amănunțită analiză, dar și o prevenire a publicului spectator cum

că din plasa pe care a început s-o țeară posibilul vinovat nu ar mai avea nicio șansă de scăpare.

Mihai pare impresionat de același lucru; nu-mi spune nimic, dar simt asta din neliniștea mâinilor. Pe urmă, impulsivitatea firii sale îl îndeamnă să-mi mărturisească emoția pe care jocul procuroarei i-a transmis-o. De pe scenă se-aude glasul Ancăi, sec, profesional, neafectat de vreun interes deosebit, rostind o întrebare cu aspect de rutină:

— În ziua morții soției dumneavoastră ați stat acasă?

Cu un aer absent, fără să-și privească interlocutoarea, martorul răspunde aproape în șoptă:

— Da... mai mult acasă.

— Tot timpul? cere anchetatoarea să i se precizeze.

— Da... mai mult acasă.

Pe urmă, dându-și seama că mărturisirea lui n-a fost exactă, tresare și se precipită s-adauge:

— Am dat și pe la teatru. Doar dacă am lucrat o oră sau două. Știți, eu sunt peruchier. Trebuia să potrivesc niște bărbii pentru un spectacol care urma să aibă loc peste câteva zile. La prânz însă, am fost acasă. Poate confirma și Romeo Daneș.

— Cum asta?

— M-a sunat la telefon; am vorbit cu el... Apoi. Pe la trei... trei și jumătate a telefonat mama copilului, Ela. Dorea să se întâlnească cu el, în oraș, ca să-i cumpere niște jucării; v-am spus doar: era ziua lui.

— Petre s-a dus la întâlnire cu fosta dumneavoastră soție?

Gogan n-a auzit întrebarea. Este cufundat în gândurile lui. Procuroarea nu se neliniștește și nici nu insistă, făcând impresia că se bucură chiar de clipele în care își poate observa mai atent interlocutorul.

Ajutorul meu mă înșfacă strâns de mâneca hainei și-mi șoptește grav, contrariat:

— De ce n-a insistat asupra convorbirii lui Vlad cu Romeo Daneș? Trebuia să aflăm confirmarea sau infirmarea spuselor regizorului.

N-am timp să-i răspund, fiindcă din scenă, tocmai acum Anca îl readuce, pe martor la realitate, repetându-i întrebarea:

— Băiatul dumneavoastră s-a dus la întâlnirea pe care i-o ceruse mama lui?

— Da, răspunde Vlad.

— Când?

— În după-amiaza aceea, pe la orele 6.

Se grăbește, fără nicio noimă, să precizeze:

— Țin bine minte asta. Da, da. La ora 6 trebuia să se întâlnească cu Ela, și el nici nu plecase încă de-acasă. Era lapoviță, zloată mare... iar Zina nu voia să-l lase. Copilul, însă, a insistat atât de mult, că... până la urmă am acceptat...

Procurarea își reia locul. Caută privirea martorului, și când i-o întâlnește, tună:

— Când ați plecat de-acasă spre a vă întâlni cu Romeo Daneș?

Pentru prima dată, Gogan își părăsește scaunul, și sare în picioare. Se-apeacă spre parteneră și, cu ochii holbați într-o expresie care trădează deopotrivă uimire și furie, întreabă la rândul său:

— A spus el asta?

Anca murmură, neașteptat de blând, jucând perfect nedumerirea:

— Da... Nu trebuia să mărturisească?

Peruchierul își lasă brațele să-i atârne. Umerii lui par și mai aplecați ca până acum, iar spatele i s-a încovoiat într-o atitudine de umilință.

— În sfârșit, se abandonează el, cred că asta nu mai are nicio importanță.

Se-ntoarce, își reia locul și, după un oftat prelung, continuă:

— Eu am plecat de-acasă pe la ora 6 și jumătate ori... 7 fără un sfert.

Își oprește relatarea neașteptat de brusc și, la capătul unei lungi pauze, în timpul căreia pare să fi meditat atent la ceva anume, izbucnește într-un râs silit, straniu, dureros. Pe urmă, bâiguie:

— Desigur, știți și ce am discutat cu Romeo? Nu? Și pentru ce m-a chemat?

— Știm doar ce ne-a declarat el, precizează Anca, insinuând că n-are de gând să renunțe la o mărturisire completă.

Vlad însă dornic să pună capăt cât mai repede unei amintiri pe cât de neconvenabile, pe-atât de tulburătoare, nu găsește să spună altceva decât:

— Puteți să-l credeți.

Anca vine spre avanscenă, îmi caută privirea și mă țintuiește cu insistență, de parcă ar vrea să-mi comunice: „Fii atent! Cât se poate de atent. Aici se află cheia... sau măcar una dintre cheile tainei acestui odios omor.” Și, continuă să mă privească, ridică un braț, solicitând grav, marțial, poruncind aproape întregii asistențe „Voi toți cei d-aici luați aminte!” Din aceeași poziție statuară, se adresează martorului:

— Iertați-mi insistența, dar n-am înțeles prea bine motivul supărării dumneavoastră.

— Acum...

— Nu! Atunci, în timpul discuției cu Romeo Daneș, la restaurant.

Sala este străbătută de un murmur. Întrebarea pare să urmărească ceva foarte important. Publicul a sesizat asta, și

pauza pe care o face Vlad incită curiozitatea și suscită interesul fiecăruia dintre noi. Așteptarea ne biciuie nervii; mulți spectatori nu se mai pot stăpâni și șoptesc celui audiat răspunsul sincer pe care acela ar trebui să-l dea pentru a nu trezi suspiciuni. Oamenii sunt captați de scenă, dincolo de orice așteptare; mai toți ne aflăm pe calea uitării locului unde ne găsim, gata să facem abstracție de orice convenție și, mai ales, să intrăm în joc.

Anca lasă impresia că și-a uitat rolul; vine din nou către public. Privirea ei exprimă un straniu amestec de durere și neîndurare, părând ajunsă pe punctul dezvăluirii tainicului și sublimului ei scop. Înfățișarea, atitudinea ei de-acuma mă ispitesc s-o asemănăm unei statui a răzbunării, deși cunosc adevăratul scop al supliciului căruia își supune partenerul, ca și pe ea însăși. Curând, însă, se regăsește, face o piruetă, brusc, spre omul interogat și-i repetă, nemilos, întrebarea dinainte, acum, însă, pe un ton mult mai blând, mulțumită parcă de efectul pe care pauza gândită de ea l-a avut asupra publicului și mai ales asupra mea.

Gogan, neașteptat, i se aruncă la picioare, o imploră:

— Pot să nu răspund care a fost pricina supărării mele în timpul discuției cu Romeo? Pot să nu răspund?

Procurarea se repede la el. Îi ajută, ori mai curând îl silește să se ridice și, vădit impresionată, îl asigură:

— Bineînțeles... bineînțeles. Dacă nu doriți...

Mihai se-arată foarte revoltat de capitularea celei care se substituie profesiei sale, fie și pe o scenă de teatru. El nu poate pricepe că un lucrător din justiție renunță cu atâta ușurință la un aspect atât de important al unui caz de omucidere. Tânărul meu ajutor merge până-ntr-acolo încât e gata să considere drept vulgarizare, dacă nu chiar jignire adusă importanței sale meserii, o asemenea lipsă de intransigență, și poate orice strădanie din

partea mea s-ar dovedi inutilă intenție de a-i potoli mânia dacă replica următoare n-ar avea menirea să-l liniștească și chiar să-i îndreptățească speranța unei reabilitări.

— Cât timp ați rămas la restaurant cu Romeo Daneș? vrea să afle procuroarea.

Gogan nu se grăbește să răspundă, iar Mihai pare să creadă că renunțarea de mai înainte, a celei care interpretează rolul nostru n-a fost decât o capcană. Pare atât de convins, încât nu se poate abține să nu-mi mărturisească admirația pentru tânăra de pe scenă:

— Am judecat-o greșit. E mult mai abilă decât mi-am închipuit-o! S-a prefăcut de minune! Da, da, șoptește el, precipitându-se să-și mărturisească gândul până la capăt, de teamă că răspunsul lui Vlad ar putea surveni din clipă-n clipă. Formidabil! A încercat direct; n-a mers. S-a prefăcut că-i acceptă jocul, dar acum a îl ia pe ocolite. Să vedem dacă-i reușește manevra...

Pe scenă, martorul își reia locul. Întreaga sa atitudine trădează o sinceră încordare. După o vreme, când poate și-a amintit ori pur și simplu se simte în stare să-și înfrunte interlocutoarea, răspunde ferm:

— N-am zăbovit mai mult de cincisprezece minute... acolo... în restaurant. Pe urmă, l-am părăsit pe Romeo; am plecat spre casă.

Anca zâmbește îngăduitor și întreabă ca din întâmplare, accentuând însă cu scopul de a obține precizarea dorită.

— Spre casă. Ori... acasă?

Martorul o privește cu un aer tâmp, dând impresia unui om care sau nu pricepe limba în care i se vorbește, sau este din caleafară de surprins că cineva pe care nu l-a întâlnit în viața lui și-a permis să-i pună la îndoială buna-credință. Se ridică brusc de pe scaun și, spre uimirea asistentei, lasă impresia că e gata să se

repeadă la procuroare. Apoi, ceva pe care adesea nu ni-l putem explica îl oprește să-și împlinească necugetata-i pornire și, pe un ton de umilință, care contrastează flagrant cu atitudinea de-acum câteva clipe, reproșează procuroarei:

— V-am crezut bună, generoasă, înțelegătoare, sensibilă, dar în loc de toate aceste haruri, aveți numai abilitate, perspicacitate, perseverență, viclenie...

Se oprește: dă semne de sufocare, fiindcă a rostit toate acestea pe nerăsuflăte. Inspiră adânc și reia imediat acuzațiile.

— Adineaori v-ați arătat îngăduitoare, ați acceptat cu discreție tăcerea mea, dar acum, speculând o nuanță... fără prea mare însemnătate a răspunsului meu, vreți să mă siliți și la acea mărturisire pe care... știți bine că n-aș dori s-o fac.

Auditoriul încremenește. Iar uităm că ne găsim la teatru. Fiecare interpretează în felul său atitudinea martorului, și nu se poate abține să-și mărturisească apropiata și grava consecință pe care acesta o va avea de suportat de pe urma insultelor aduse unui procuror aflat în exercițiul funcțiunii. Tonul de jelanie folosit de Gogan n-a impresionat pe nimeni; vorbele sale, însă, i-a neliniștit pe toți.

Dar, departe de a manifesta fie și cea mai neînsemnată urmă de indignare, Anca se scuză:

— N-aveam de unde să știu că răspunzând la precizarea pe care v-am cerut-o „*acasă*, ori *spre casă*” implicit ar fi trebuit, să declarați și ceea ce nu doriți. Vă rog să considerați că nu v-am pus această întrebare.

Răsuflăm ușurați pentru felul în care s-a soluționat incidentul. Simpatia noastră față de tânăra procuroare capătă dimensiuni, încât abia îl mai putem auzi pe Vlad cum își cere scuze, rușinat.

— Pe cine ați întâlnit în drum spre casă? continuă interogatoriul.

— Nu știu... Eram grăbit, bâiguie martorul, și imediat dă semne că se sufocă.

Pe urmă, când pare să-și fi recăpătat suflul, declară:

— Mi-am amintit! În drum spre casă am întâlnit-o pe fosta mea soție, Ela Ticău.

— Ce ați discutat?

— Nimic; mai exact... ea, da, da... ea dorea să discute ceva cu mine, se arată Gogan încurcat.

Se precipită:

— Eu însă, mă grăbeam, mă grăbeam...

— Cât timp ați făcut de la restaurant până acasă?

— Zece minute!

— Cât timp ați rămas acasă?

— O clipă... două... Petre, copilul meu, se înapoiase; era ud learcă. Cred că tocmai atunci venise. L-am întrebat unde e Zina, și el mi-a spus că pornise spre Gil, câinele nostru, să-i ducă de mâncare. Când ne-am mutat, pe Gil l-am lăsat la fosta noastră locuință. Am alergat într-acolo.

— Ați alergat? se-arată surprinsă procuroarea.

Martorul tresare. E speriat de-a binelea. Răspunde parcă fără să-și dea seama că spusele sale ar putea mări coeficientul de suspiciune, și așa destul de mare, în ceea ce-l privește.

— Da... am alergat! Am alergat, am alergat, dar tot n-am să declar ce m-a făcut s-alerg.

Anca zâmbește îngăduitor.

— Să zicem... o presimțire.

Vlad își clatină capul în semn de negare. Privește în jos, deoarece nu poate ori nu vrea să mintă; apoi, ca și când ar fi dobândit consimțământul anchetatoarei pentru eludarea acelei preciziuni, continuă:

— Când am ajuns la fosta noastră locuință, Zina era moartă.

Anchetatoarea îi arată toporișca, iar Gogan se încruntă și mărturisește sec:

— Ea mea.

Procuroarea se ridică, semn că discuția a luat sfârșit, iar Vlad face la fel. Lia îl conduce afară din birou, și când revine, discută cu șefa ei câteva detalii tehnice, de sistematizare a materialului.

În acest timp, Mihai nu se sfiește să-mi împărtășească marea lui decepție în legătură cu lipsa de consecvență a piesei, care, după părerea lui, atacă niște probleme esențiale ale cazului în speță, dar le pierde pe drum, parcă înapoi. Îl ascult fără prea mare interes, din cauză că nu încetez să mă gândesc la Vlad Gogan: că a acceptat să joace nu pare să mai însemne mare lucru față de felul în care a jucat. Caut să-mi explic ce l-a putut determina să consimtă la interpretarea aceea atât de teatralistă pe alocuri. Cine și ce argumente a folosit spre a-l convinge la acest joc, pe cât de straniu, pe-atât de dureros pentru un om atât de mult și greu lovit? După câteva clipe îmi spun că totul nu-i decât opera Ancăi, dar odată cu asta îmi amintesc și mărturisirea tinerei actrițe în legătură cu piesa; țin bine minte: Anca mi-a spus că a folosit și cele auzite la cercetarea locului în care s-a săvârșit omorul, cum și confidențele colegilor ei despre comportarea lor la interogatoriile din biroul meu. Caut să-mi rememorez, cu maximum de exactitate, purtarea lui Vlad Gogan și sfârșesc prin a-mi spune „cu certitudine, omul acesta s-a purtat demn, n-a ezitat în răspunsuri, n-a cerut îngăduință, nu s-a umilit, n-a dat nici cel mai mic semn că ar vrea s-ascundă ceva”. Atunci, continui eu să mă zbucium, pentru ce l-a prezentat autoarea într-o asemenea ipostază? Îl crede vinovat? În acest caz, cum a primit Vlad s-apară astfel? L-a convins oare colega victimei, sugerându-i că jucându-și propria-i vinovăție va izbuti să creeze o opinie contrară adevărului? Sau, pur și simplu, el – Vlad Gogan – a

acceptat rolul dintr-o nevoie de eliberare față de propria-i vină? Simt că tâmpilele-mi plesnesc; se vede că biata mea judecată a devenit neîncăpătoare pentru noianul de gânduri care m-au invadat. Și tuturor li se suprapun considerațiile lui Mihai. Caut să fac abstracție de ele și să aflu scopul urmărit de Anca prin felul în care ni l-a înfățișat pe Gogan. Hotărât lucru, n-a făcut-o gratuit. În ciuda strădaniilor mele supraomenești, nu întrezăresc nicio șansă de limpezire a minții mele. Sunt aidoma unui naufragiat pe o mare învolburată de furia valurilor, căutând dincolo de norii groși o pată de lumină care să prevestească seninul, fie el oricât de îndepărtat. Într-un târziu, sporovăiala tânărului meu ajutor înlătură toate vechile-mi gânduri, care păreau să fi prins rădăcini de nesmuls, și face ca nemulțumirea lui să-mi devină singura preocupare: „... fata asta atacă niște probleme esențiale ale cazului în speță, dar imediat după aceea le pierde pe drum, *parcă înadins*”.

Chibzuiesc bine, și după o vreme realizez că Anca a folosit această tactică numai din dorința de a evoca unele date, accentuând elementele considerate de ea deosebit de importante, dar evitând cu abilitate nu numai să emită soluții, ci chiar să le sugereze. Mă grăbesc a-i împărtăși lui Mihai toate acestea, dar când îmi îndrept privirea spre el, îi văd chipul transfigurat de emoție și admirație. Mă uit în jurul meu și descopăr aceeași expresie și pe fețele celorlalți spectatori.

Sala pare să fi încremenit; oamenii au încetat să mai răsuflă. Le urmăresc privirile, toate sunt ațintite spre scenă; apăruse Ion Zangă.

Meșterul, cum îl numesc eu și cum l-au numit și alții, ani și ani de-a rândul, e îmbrăcat cu propriile-i zdrențe. Stă împietrit lângă ușa prin care a intrat (neobservat de mine) și privește în gol, ca agățat de o imagine numai de el văzută. Târziu, face un singur

pas spre masa procuroarei; în ochii ei se citește atâta nepotrivită admirație, încât te întrebi de ce s-au întâlnit într-un asemenea concurs de împrejurări. Chipul vagabondului rămâne total imobil; numai picioarele prind a se mișca cu pași târșiți, sugerând mersul unei biete târătoare, înfricoșată de lumina zilei ca și de ființele din jurul său care ar putea-o strivi dintr-o clipă-n alta. Și fiecare pas al omului în zdrențe e însoțit de un geamăt surd al asistenței, răscolită poate până în adâncurile conștiinței sale, fiindcă un semen al oamenilor a ajuns la o atât de joasă treaptă. Vagabondul s-apropie de biroul anchetatoarei, dar ea pare incapabilă să-l îndemne a se așeza ori să-i adreseze fie și cea mai banală dintre întrebări. Ajutoarea apucă un scaun și vine spre Zangă, dar când acesta se-ntoarce brusc, neașteptat de brusc și speriat, Lia scapă scaunul din mâini. O secundă, mă crispez la gândul că acea stupidă întâmplare ar putea strica efectul de transă în care se găsesc spectatorii, unul dintre ei chiar să izbucnească într-un hohot de râs. Dar, vai mie, nepriceputul! Zangă se apleacă, ridică scaunul, îl îmbrățișează și-l mângâie ca pe o ființă omenească greu lovită; vrea poate să-i alunge durerea. E foarte preocupat de suferința acelui obiect neînsuflețit, și te face să crezi că în secunda următoare scaunul îi va mulțumi pentru afecțiunea arătată. Un joc sincer, reținut, sobru, dar teribil de convingător; lumea sfâșie încordata tăcere de până atunci cu un ropot de aplauze. Și zdrențarosul își continuă jocul, de parcă pe tot cuprinsul planetei n-ar exista decât el și scaunul acela. Când, în sfârșit, abandonează obiectul, își privește gazdele ca și cum atunci ar fi descoperit prezența lor și le salută timid:

— Sărut mâinile! Își freacă, stingherit, palmele. E foarte plăcut aici! E cald...

— Luați loc, îl invită Lia, văzând că partenera ei a rămas ca de piatră.

Vagabondul se-ntoarce, privește în jur și sfârșește prin a o întreba pe ajutoarea procuroarei:

— Cu mine vorbești?

Anca izbutește să-și revină.

— Da, cu dumneavoastră.

Martorul bâiguie, repetă în neștire „Dumneavoastră... dumneavoastră”, străduindu-se parcă să descifreze nu sensul, ci pur și simplu semnificația aceluia cuvânt, ori poate numai să și-l reamintească. La capătul puterilor, râde trist și se așază cu un aer de totală abandonare.

— Mulțumesc!

Mihai își șterge pe furiș o lacrimă. Știu că nu vrea să-i descopăr emotivitatea de care, la vârsta lui, se rușinează ca de o slăbiciune a firii ori a caracterului. Nu-l cunosc prea bine, dar lacrima asta îi mărește mult stima mea și nu mă pot abține să nu-i împărtășesc bucuria revelației oferite. Îi strâng brațul; se uită la mine – și-atunci îi șoptesc: „Adevărat actor!” O clipă, mă privește atent, parcă să se asigure că nu-l ironizez. Probabil că și chipul meu trădează o mare emoție, căci tânărul meu coleg îmi strânge, la rândul său, mâna. Continuăm să privim scena.

Zangă spune niște lucruri aparent de circumstanță, dar cuvintele sale se reverberează puternic în sufletele noastre:

— E foarte... foarte plăcut aici la dumneavoastră. E cald și...

Privește atent tavanul, apoi reia:

— E cald și nu plouă... nu ninge... Și, pentru a nu stârni mila interlocutoarelor sale, zâmbește larg. Silindu-se să pară amuzat de propriile-i banalități, ca imediat după aceea să precizeze:

— Ei... ziua merge, dar noaptea... O! Când plouă sau când ninge, noaptea devine tristă, tristă de tot.

Privește din nou tavanul și se cutremură. După aceea, speriat de impresia pe care vorbele sale ar putea-o lăsa, se silește să

zâmbească, dar mușchii feței nu-l ascultă, și tot ce poate realiza e o schimonoseală discretă, ce seamănă cu un rictus stârnit de o mare durere.

Cu siguranță că a comunicat asistenței, până în cele mai mici detalii, simțămintele și starea personajului, fiindcă ropotul aplauzelor stârnite de data asta pare să nu se mai sfârșească.

Se vede că Anca și-a uitat complet rolul: se ridică de pe scaun și aplaudă laolaltă cu publicul. Gestul ei mă impresionează nespun de mult; numai o adevărată actriță este capabilă de o asemenea emotivitate. Scena mi se pare atât de înălțătoare, și aplaud ca toți ceilalți, dar mai ales... ori de data asta, poate numai pe Anca Ceplan. Trăiesc un moment de teatru cu adevărat sublim. Rumoarea sălii se mai potolește, și procuroarea întreabă, pe un ton de rutină:

— În seara în care a fost ucisă Zina Gogan erați acasă?

Mă bucur că tânăra autoare s-a regăsit.

— Da! răspunde cu promptitudine Ion. Eram acasă.

— Olga Daneș a declarat că n-ați răspuns la strigătul ei.

— Oi fi fost prin curte... pe undeva... prin fund...

Anca îi arată sacoșa găsită în apropierea victimei, iar Zangă se grăbește să-i reamintească:

— E a mea! V-am spus asta și-acolo... în curte, lângă cadavru; e a mea!

— Când ați lăsat-o lângă victimă?

Martorul se-arată năucit de tendențiozitatea întrebării, iar pe mine, cel mai mult, mă tulbură zâmbetul neînchipuit de insinuant al Ancăi.

— Ce-nseamnă asemenea procedee? se-arată indignat tânărul meu coleg. Este de-a dreptul revoltător felul cum îi sugerează răspunsul.

— Ori și mai rău, îl completez eu: aproape că îl obligă să răspundă cum dorește ea.

Redevenim atenți la jocul omului în zdrențe, care, cât se poate de firesc – deși neașteptat pentru noi –, apucă sacoșa și o privește de parcă ar ruga-o să-i amintească exact cum s-au petrecut lucrurile.

Eu, însă, nu mă pot desprinde de tulburarea în care m-a aruncat interpreta procuroarei; malițiozitatea zâmbetului său, ca și insinuarea desprinsă din tonul acelei sugestive întrebări, mă îndeamnă să cred că vrea cu orice preț să-l pună pe Zangă, de la bun început, într-o lumină defavorabilă. Și mă tot întreb; de ce? Dorește asta fiindcă îl consideră vinovat și vrea să-l descoperim fără prea mari eforturi? Explicația mi se pare derizorie și nu mă pot abține să zâmbesc stupidului gând acceptat chiar și numai pentru o clipă. Apoi, chibzuind mai bine, îmi amintesc intervenția Ancăi în text, pe când îl interoga pe Romeo Daneș; țin bine minte indicația dată sufleurului spre a suprima expresia *lepădătură* odată cu remarca: „...descoperirea unui vinovat e un lucru foarte trist și orice am face ori am spune pentru a sublinia vinovăția, riscă inutilul; mai ales că Ion Zangă este unul dintre principalii suspecti”. Așadar, odată cu favoarea pe care mi-o făcuse, tânăra actriță mă prevenise încă de pe atunci asupra punctului de vedere ce avea să-l folosească în joc. Și caut să mă liniștesc, spunându-mi că insinuarea de mai înainte nu-i decât o aparentă acuzare adresată lui Ion și o veritabilă capcană întinsă altui personaj. Ba, ajung chiar să mă dojenesc pentru nefireasca mea participare la acest spectacol, zicându-mi că mă las prea mult furat de ficțiunile autoarei și că în curând s-ar putea să mă simt chiar implicat în joc.

— Când ați lăsat sacoșa lângă victimă? repetă Anca întrebarea.

Zangă tresare, dar teama de adineaori a dispărut de pe chipul său, acum înseninat. Pare chiar mulțumit că procuroarea n-a renunțat la ceea ce el uitase poate să-i răspundă.

— O! Sacoșă? Da, da, am lăsat-o lângă Zina, când m-a strigat coana Olguța.

— Umblați în mod obișnuit cu sacoșă prin curte?

— Nu, se-arată speriat martorul. Numai când mă trimite după cumpărături. De! Știu și eu?... Poate că veneam... ori tocmai plecam după târguieli.

— Prin fundul curții?

— Curtea n-are decât o singură ieșire, o singură poartă, precizează Ion, mai mult pentru sine.

Apoi, privind spre cele două partenere, are o revelație, și nu întârzie să le-o împărtășească:

— Dar dacă am uitat sau am scăpat sacoșă din mână. Așa... pe la ceasurile prânzului, când tocmai mă întorceam din oraș?

— La ora 19, când martorul Romeo Daneș a plecat de-acasă, acest obiect nu se afla în curte.

Ion joacă spaima. Spectatorii se agită neliniștiți, gândind poate că din clipă-n clipă nefericitul își va trăda vinovăția. Emoțiile cresc și mai mult când, pe un ton nesigur, răspunde:

— Nu? Chiar nu se găsea această sacoșă acolo când a plecat domnul Romică?

Și pentru că procuroarea tace, el se simte obligat să continue:

— Bietul om! Știți... ploua... ningeă mă rog, era o zloată atât de mare, încât nici n-avea cum s-o observe. Da, da, țin bine minte: ploua cu zăpadă, cu multă zăpadă, îngrozitor de tare. Tocmai din pricina asta ieșisem din magazie.

Se preface că abia își poate stăpâni râsul și adaugă:

— Oricum, afară... plouă ori ninge mai altfel; măcar e uniform! Ei, dar când ți se rupe o bucată din cartonul care acoperă magazia, apa pătrunde atâta de caraghios! Tare caraghios!

Se ridică. Își freacă palmele, pipăie pereții și-i consultă cu aer de expert, de parcă pentru asta s-ar fi aflat acolo.

Eu simt că nu mai pot îndura această crudă reprezentare. Cred că textul, și jocul și indicațiile de regie alcătuiesc o criminală uneltire împotriva mea. Totul pare menit să-mi sfârtece sufletul, cu toate că n-am nicio vină în ceea ce-l privește pe Ion.

Simt nevoia să țâșnesc din confortabilul meu fotoliu și să urlu ca o fiară „Ajunge! Destul v-ați desfătat pe seama durerii mele!” Sunt gata să blestem, deopotrivă, pe Zangă și pe Anca! În oarba mea tulburare, mă las pradă ghidului că fata pe care am invitat-o să petreacă noaptea de Anul Nou alături de copiii mei este cea mai ticăloasă făptură din câte am întâlnit, ea, aflând, prin cine știe ce mârșave tertipuri, vechea mea durere în legătură cu soarta omului în zdrențe, a însăilat o pretinsă dramă menită să mă zdrobească pentru totdeauna.

— Vă simțiți rău? îl aud pe Mihai întrebându-mă cât se poate de îngrijorat.

Cum nu-i pot răspunde, insistă:

— Se vede că ați răcit; altminteri, n-ați tremura...

Glasul lui îmi face mult bine. Dar cel mai bine îmi face îngrijorarea lui pentru mine. Gândul că cineva este afectat de starea mea, că merit temerea cuiva pentru mine, îmi dă o oarecare mulțumire și treptat, îmi revin. Tânărul mă privește la fel de îngrijorat, și spre a-l liniști sau, deopotrivă, și pentru a-mi păstra netulburat dureroasa mea taină, îi șoptesc zâmbind:

— Gata! A trecut! A fost un frison... A trecut... și îl îndemn să privească ce se întâmplă pe scenă.

Zangă se arată a fi terminat examinarea pereților, deoarece exclamă:

— Asta e o casă zdravănă... adevărată. Să nu vă temeți; nu... aici la dumneavoastră n-o să intre nici ploaia, nici zăpada și chiar... nici frigul.

Se-ntoarce cu spatele spre cele două fete, se-ndreaptă către sală, dar privește peste capetele noastre, undeva departe, și, zâmbind unei tandre amintiri, nu se sfiește s-o evoce, pe un ton blând, tărăgănat:

— Cândva... ei! Dar asta mai demult... am stat și eu într-o casă adevărată. Acuma...

Își curmă fraza și se răsucesc brusc, speriat, în direcția partenerelor sale de joc, grăbit să se scuze.

— A! Să nu credeți că mi-aș mai dori așa ceva! Nu! Acum nu!

Îmi vine să mă reped la el și să-l gonesc ori să-l implor a pune capăt cruzimii, căci eu o suport mai dureros ca nimeni altul dintre spectatori. Dar întâlnesc privirea Ancăi. Fixându-mă cu o expresie în care desprind o necuprinsă mândrie, dublată de o stranie încordare. Bizara ei atitudine mă incită parcă la un spor de atenție asupra ceea ce va urma.

Când pare sigură că m-a captat cu totul pentru jocul ei, procuroarea se adresează martorului:

— De ce spuneți că *acum* nu v-ați mai dori o casă... o casă adevărată?

Ion ezită să răspundă, vrând, poate, să-mi dea răgaz a desluși că ceea ce el și partenera sa au făcut până atunci a urmărit nu să stoarcă lacrimi, ci să creeze premisele și mai ales îndreptățirea la o cumplită mărturisire. Într-un târziu, se arată hotărât și izbucnește:

— Vedeți dumneavoastră, uneori se-ntâmplă... în viața unui om... ceva rău... al dracului de rău; după aceea, orice i-ai face,

orice i-ai da, e de prisos... e zadarnic. Și știți de ce? Pentru că nu-i mai ajută, și... chiar de i-ar mai ajuta, simte el că nu-i mai trebuie ori... nu mai vrea să-i trebuiască.

Tresare speriat și se scuză:

— Ei! Dar eu m-am luat cu vorba, și dumneavoastră... desigur, aveți destulă treabă.

— Nu ne grăbim, caută procuroarea să-l liniștească.

Omul în zdrențe e neîncrezător.

— Spuneți asta din cauză că vă este milă de mine. Da, da; ați văzut că mi-e frig și vreți să mai rămân la căldură. Dar eu nu doresc. N-am voie să doresc nici căldura și nici tihna, pentru că... redobândindu-le, tihna mea ar aduce neliniște altora, iar căldura mea ar face ca alții să se cutremure în cele mai cumplite friguri... Mi s-a mai întâmplat asta și n-aș vrea să mai pricinuiesc asemenea suferințe semenilor mei. Așa că voi pleca, se-arată el hotărât, părăsindu-și scaunul.

Apoi, în drum spre ușă, continuă să-și mărturisească marea lui durere:

— Trebuie să plec; fiecare trebuie să-și urmeze drumul, până la capătul capătului. Dumneavoastră pe acela care v-a fost hărăzit pentru răscolirea beznei spre aflarea luminii, eu – calea de la lumina care m-a aureolat cândva și cu care ajunsesem să mă confund, stârnind cea mai cumplită suferință unora dintre oameni, spre întunericul atotliniștitor pentru cei chinuiți de fosta mea glorie. Vedeți, dar, și eu... și dumneavoastră mai avem încă de mers; e cale lungă, tare lungă până la capătul capătului! Eu, unul, sunt hotărât s-o străbat în întregime; oricât de greu mi-ar fi, sunt sigur că... străbătând-o voi face să se șteargă până și urmele suferințelor pe care le-am stârnit cu nesăbuita mea glorie, îndurerând, până la orbire, privirile unor oameni obosiți să-mi tot urmărească urcușul. La revedere!

Apasă clanța și dispare, lăsându-ne consternați de crezul său atât de tulburător, pe care, desigur, nu i-l împărtășim, dar nici nu ne putem împiedica să recunoaștem sublimul necuvenitei, neîndreptățitei sale renunțări la tot, la absolut tot.

Urmează lungi clipe de tăcere, în timpul cărora încerc să-mi limpezesc gândurile. Sunt mai tulburat ca oricând de la începerea acestui straniu spectacol. Încerc să-mi pun întrebări, dorind astfel a-mi sili judecata la respectarea unui drum firesc. Curând, izbutesc asta, dar urmează zbuciumul pricinuit de aflarea răspunsurilor. Aș face orice sacrificiu, numai să știu dacă spusele lui Zangă, mai ales cele din ultimele două replici, de altfel esența piesei și chiar scopul ei, mărturisit atât de frumos, sunt rodul imaginației tinerei autoare, al logicii, al intuiției, al bunului ei simț, ori, pur și simplu, transcrierea fidelă dar nedemnă a unei confidențe pe care zdrențărosul acela i-a făcut-o, în cine știe ce clipe de grea cumpănă? Însă n-am răgaz să-mi răspund, fiindcă cei din jurul meu produc un zgomot ciudat; îi privesc și bag de seamă că cei mai mulți s-au ridicat de pe scaune. O clipă, sunt tentat să cred că spectacolul s-a isprăvit (pentru mine, de altfel, se isprăvise, dar curând îmi dau seama că rostul acelei atitudini este cu totul altul: ropotul de aplauze ce izbucnește îmi explică „Zangă nu poate fi aplaudat de oameni așezați comod, în fotolii”. Mulți dintre ei speră probabil să-l revadă, adus de entuziasmul lor, din nou în lumina reflectoarelor, deoarece ei cred că vorbele rostite cutremurător de frumos, n-au nimic comun cu viața lui. Oamenii aceia, în buna lor credință, vor să-l recheme pe scenă, ca el să-i vadă ridicați în picioare, aclamându-l, dar și respectându-l. Ei n-au de unde ști că Zangă rostind un text a mărturisit un adevăr; ce-i drept, un adevăr nu prea adevărat, dar din care ei și-a făcut un crez. Le-a spus doar că fosta lui glorie a stârnit atâtea suferințe, încât, spre a le tămădui, s-a hotărât s-apuce pe drumul

renunțării. Dar spectatorii cred că au asistat la o magistrală rostire a unui mare text de teatru și continuă să-l aplaude pe cel care i-a răscolit, i-a tulburat, i-a emoționat într-atâta. Asistența se arată hotărâtă să nu cedeze. Spectacolul nu mai poate continua. Curând, numele lui Zangă e strigat în cor. Aplauzele capătă un ritm sacadat, „de fier”, cum se spune în teatru, și, spre marea mea surprindere, Ion reapare. Se produce un miracol. Omul de pe scenă nu face nimic altceva decât să ne privească. Ochii lui nu exprimă nici bucuria succesului și nici recunoștință pentru manifestația ce i se face. Aplauzele încetează deodată, și spectatorii își reiau locurile. După câteva secunde, când sala pare lipsită de orice suflare omenească, Zangă se-nclină, mulțumindu-ne că l-am înțeles. Pe urmă, părăsește scena, demn și trist.

Trăiesc din plin emoția unei asemenea revederi atât de mult dorită ani de zile, dar nu încetez nici măcar o singură clipă să gândesc intens la o posibilă complicitate a lui Zangă cu Anca Ceplan. Prea mare coincidență între text și nefericitul crez de viață al interpretului! Caut o explicație cât de cât logică, spre a scăpa de coșmarul acestei năstrușnice idei; vreau cu tot dinadinsul să-mi dovedesc netemeinicia complicității celor doi oameni, dar după o vreme de intens zbucium încerc sentimentul bucuriei că mi-a trecut prin minte o asemenea ipoteză, și-mi spun: „Nu mai are nicio importanță dacă au premeditat ori nu împreună și nici dacă jocul lor e rodul complicității, ori o simplă și stranie coincidență, pentru că acum, important este revelația; iată ce dorește Anca – și poate chiar și Zangă – să demonstreze: vinovăția unor sentimente!

Pe scenă, Lia aduce o martoră: aflu că se numește Ela Ticău – fosta soție a lui Vlad Gogan. Este o femeie planturoasă, cu privirea vicleană și arogantă. Caut să-mi amintesc în ce alt spectacol am mai văzut-o și – cu greu – mi se derulează pe

dinaintea ochilor minții rolul mamei lui David Copperfield; altceva, nimic. Mă surprind întrebându-mă de ce nu mi-am pus această întrebare și când a fost în biroul meu. Unde am audiat-o, dar îmi răspund că n-am fost tentat să fac asta din cauză că, spre deosebire de locul în care mă aflu acum, acolo nu eram la teatru. Un timp mă amuz cu astfel de considerații: pe scenă nu se întâmplă nimic. Martora caută să susțină privirea, anchetatoarei, care prin tăcerea impusă vrea parcă s-o silească pe noua sosită la destăinui directe.

Într-un târziu, Ela întreabă, prostește:

— Deranjez?

Asistența izbucnește în râs, nu atât din pricina talentului interpretei, cât datorită comicalului de situație; doar venise chemată, și nu într-o vizită, fără să se fi anunțat. Și-apoi, simțim cu toții nevoia unei clipe de relaxare, după tensiunea în care ne-a ținut omul în zdrențe. Suntem dispuși să râdem din orice, numai să ne eliberăm de încrâncenarea ce nu pare dispusă a ne părăsi.

Anca se arată prost impresionată de stupiditatea martorei și nu-i răspunde. Atunci, aceasta din urmă, descumpănită de atitudinea procuroarei, explică:

— Nu vă temeți. N-am să vă rețin prea mult.

Și lumea râde din nou în fața acestui nepotrivit exces de politețe.

Autoarea așteaptă o clipă de liniște și precizează dur:

— În ce ne privește, vă vom reține atâta cât va fi nevoie.

Tonul pe care i s-a adresat produce asupra publicului impresia dorită de ea; ne face s-o privim cu antipatie. Apoi, ca să fie sigură de efectul scontat, se adresează ajutoarei sale:

— Lia, tovarășa Ticău a fost invitată pentru ora 8, pare-mi-se!

— Exact, confirmă tânăra.

Anca își privește ceasul, cu ostentație, iar Ela nu găsește altceva mai bun decât să se scuze cum nu se poate mai ridicul:

— Dar e abia 12.

Face niște gesturi largi, a căror semnificație poate fi interpretată ca nedumerire, uluire, totală neînțelegere a situației, dar nimeni nu mai râde. Și martora explică mai departe:

— Eu am înțeles că după ora 8 pot veni oricând,

— Așa ați și făcut! tună procuroarea, și imediat după această punere la punct o invită să se așeze.

Cu toată statura ei de mastodont, Ela începe să plângă. Printre lacrimi și sughituri, se lamentează:

— De ce atâta lipsă de înțelegere? Atâta ostilitate?

Apoi, luându-și aerul unui copil răsfățat, întrece orice limită a grotescului; continuă să plângă, acum vorbește peltic:

— De te atâta lăutate? De ce?

Asistența hohotește în răs. Ridicolul a întrecut orice așteptare, iar obiectul batjocurii pare să nu mai fie personajul, ci interpreta.

Mă întreb ce urmărește Anca prin acest joc dublu și, mai ales, cum de-a convins-o pe mai vârstnica ei colegă să accepte o asemenea situație. Cu siguranță că a îmbrobodit-o atât de bine, încât Ela Ticău a mizat pe succesul de replică al rolului propus. Poate că acum se bucură și mai mult simțind reacția publicului, când aplauzele și hohotele de răs îi răsplătesc strădaniile. În parte, situația de pe scenă se aseamănă cu cea de la procuratură, dar numai în parte, și anume: în ceea ce privește întârzierea Elei Ticău. În rest, – giumbușlucurile, plânsul, vorbirea peltică și alte altele –, mă întreb dacă sunt rodul fanteziei, de care nu-i deloc lipsită autoarea, ori... i-au fost relatate, ca fapte autentice, de martoră.

Mihai se bucură ca un copil de revederea cu Ela Ticău, și în timp ce aplaudă frenetic eu îmi aduc aminte cum a calificat-o:

„Ridicul personaj! Parcă vine dintr-o altă lume. Asta o să îmbătrânească, și tot cocuța mamei se va crede!”

După ce entuziasmul publicului a mai scăzut, martora își reia motivarea întârzierii cu argumente care depășesc înțelegerea unui om al zilelor noastre; și de-aici, un și mai mare haz.

— Ca să ajung la dumneavoastră la ora 8 ar fi trebuit să mă trezesc la 4 dimineața... dacă nu chiar și mai devreme.

Și gândul că s-ar fi deșteptat atât de devreme o aruncă într-o stare de mare disperare; pierzându-și controlul. Strigă, indignată:

— Spuneți-mi, vă rog: ora 4 dimineața este o oră la care să se scoale o actriță?

Și își răspunde singură:

— Nu! Acea este o oră la care se poate declara un război!

Socot replica de un mare haz și aplaud din toată inima. Întâlnesc privirile Ancăi; fata își înclină foarte discret capul, vrând parcă să-mi mulțumească. Pe urmă se ridică de pe scaun, vine mai aproape de martoră, face o mutră de mare nedumerire și o întreabă, aproape în șoaptă:

— Aș vrea să pricep: de ce trebuia să vă deșteptați la ora 4 pentru a ajunge aici la 8? Locuiți în alt oraș?

Abia aștept răspunsul martorei, convins că textul o va expune batjocurii și pe alte planuri decât cel al prețiozității.

— Cum... în alt oraș? se arată Ela contrariată. Locuiesc aici. În centru... ultracentral, se înflăcărează ea. Da, da, ultracentral hol de cincizeci de metri, patru camere, baie, cămară, closet și mașină.

Asistența cade pradă unui hohot de râs delirant. Interpreta continuă să sporovăiască, dar nu mai putem auzi decât sfârșitul replicii:

— Sunt soția celui mai mare avocat de aici, Doru Ticău!

Procurarea se arată fericită de reacția celor din sală și se grăbește să ne dezvăluie personajul și sub un alt aspect.

— Ați mai fost căsătorită?

Ela o privește ca și cum atunci ar vedea-o pentru prima oară. Apoi, când nedumerirea i se mai risipește, mormăie abia perceptibil:

— M'da, cu un peruchier de la teatrul nostru: Vlad Gogan.

— Pare-mi-se, aveți un copil, din prima dumneavoastră căsnicie!

— Căsnicie? se-arată indignată martora. Mă rog. Să-i zicem și-așa! M'da... am un copil; îl cheamă...

Rămâne pe gânduri și după o vreme izbucnește, pradă revelației pe care pare s-o încerce:

— Îl cheamă Petre! Cred că are opt sau nouă... dacă nu, chiar zece ani. Mint! Mint! se corectează ea; abia a împlinit nouă ani.

Lipsa de interes pentru propriul ei fiu ne cutremură. Nu se aplaudă, dar se râde; un râs straniu, ce seamănă a scrâșnet. Și iar mă întreb cum de a acceptat o asemenea mărturisire, fie ea și sub forma unui moment de comedie... savuroasă.

Anca răsfoiește filele dosarului, cu o asemenea afectare, încât pricepem interesul față de ceea ce va urma. Într-adevăr, după câteva clipe, tânăra procurare, își ridică privirile de pe hârtii și întreabă:

— Când l-ați văzut ultima dată pe fiul dumneavoastră?

— Când? se arată surprinsă martora.

Și după ce se gândește o vreme, murmură, nesigur:

— A! de... de ziua lui. A doua zi am aflat că vitrega lui mamă fusese găsită moartă.

— La ce oră v-ați întâlnit cu Petre?

Martora se arată năucită; această întrebare a urmat prea repede celei de mai înainte.

— La ora 18. Ne-am întâlnit în oraș. L-am urcat în automobilul meu... Știți, automobilul l-am primit ca dar de nuntă de la actualul meu soț...

— Unde v-ați dus cu fiul dumneavoastră?

Ritmul alert imprimat de procuroare o aruncă pe Ela Ticău într-o serioasă derută. Se ridică de pe scaun, gesticulează fără noimă, bâiguie cuvinte pe care nimeni nu le pricepe. Într-un târziu izbutește să precizeze:

— La... la un magazin de jucării. Își dorea un tren mecanic sau... sau electric; da... cam așa ceva.

Și-a revenit din teama încercată mai înainte și pe un ton mult mai sigur, continuă, aproape declamând:

— O! Bineînțeles că i-am cumpărat trenulețul; o nimica toată – nici măcar o mie de lei! A! Dar i-am mai cumpărat și alte jucării; multe alte jucării. Și dulciuri... și câte altele.

Mihai mă face atent că toată sporovăiala martorei i se pare de prisos, ba chiar trenantă pentru o piesă de acțiune. „Și-apoi, nici n-a declarat toate acestea în cadrul interogatoriului pe care noi i l-am luat. De unde le-o fi născocit autoarea?” se-ntreabă tânărul meu ajutor, în timp ce pe mine mă frământă nu acel „De unde?”, ci „De ce?” Sunt sigur că Anca insista asupra întâlnirii Elei Ticău cu fiul ei, Petre, pentru ca noi să reținem precis acest fapt; dar de ce? Și-apoi, aceste adaosuri față de cele declarate de martoră în biroul nostru par nu atât rodul fanteziei scriitoricești, cât o voită sugerare a unor elemente aparent lipsite de importanță, dar care în timp ar putea căpăta cele mai tragice aspecte. Hotărât lucru; Anca nu face nimic gratuit; totul este precis, dar nemărturisit pe de-a-ntregul, chiar de la început.

— La ce oră l-ați condus acasă, la tatăl său, pe fiul dumneavoastră?

Mă concentrez cât pot, s-asculț răspunsul Elei; țin bine minte că la această întrebare, pusă de mine, mama lui Petre Gogan a ezitat multă vreme, dându-mi impresia chiar că n-ar fi dorit să răspundă. Privesc atent spre scenă și constat că martora trădează o imensă teamă. Se prefacă că nu-și poate aminti și că suferă cumplit pentru inexactitatea ce avea s-o rostească. Îmi spun „E mult mai tare decât în înfruntarea cu mine” și imediat o aud răspunzând:

— Nu... vedeți... nu l-am dus până acasă, la el... ci, până la prima stație la troleibuz; vreau să zic, din locul în care l-am lăsat, mai avea doar o singură stație până acasă. L-am ajutat să se urce într-un vehicul de transport în comun, și după aceea m-am grăbit să-mi duc mașina la garaj. Știți, mai spune Ela Ticău pe un ton de o revoltătoare și ridiculă prețiozitate, ploua torențial și abia scosesem mașina de la vopsit; o! ne-a costat... peste patru mii de lei și...

Îmi spun că doar nevoia tănuirii unui lucru foarte grav poate sili o femeie să-și mărturisească lipsa de dragoste pentru singurul ei copil într-un birou al procuraturii și mai ales să repete în public o asemenea declarație. Numai o taină care amenința o situație mult râvnită – îndeșulare, avariție de nedescris și un teribil cult al avuției – determină pe un om de proastă calitate să se expună batjocurii și oprobiului public prin autoridiculizare. Iată demonstrația de forță pe care tânăra Anca Ceplan a făcut-o cu mai vârstnica ei colegă! Așadar, n-am decât s-aștept explicarea acestei abile puneri în scenă. Dar gândurilor mele li se suprapune vorbăria martorei de pe scenă și, vrând-nevrând, privesc într-acolo.

După o vreme, spre marea mea bucurie, procuroarea pune capăt aceluia stupid monolog printr-un gest al mâinii și imediat îi cere să mărturisească:

- La ce oră v-ați despărțit de copil?
- Șapte... șapte și un sfert.
- Când ați ajuns la dumneavoastră acasă?
- Exact?
- Da; cât se poate de exact!
- Nu știu... cred că era 8.
- În drum spre casă ați întâlnit pe cineva cunoscut?
- Da, când veneam de la garaj.

Și fiindcă martora nu precizează, interesul nostru crește nespus de mult, dar ceea ce ne incită și pe mine, și pe Mihai deopotrivă este faptul că Anca nu se arată grăbită să ceară Elei a preciza numele persoanei care a văzut-o ducându-se spre locuința sa. Abia într-un târziu, după ce socotește, poate, că așteptarea și-a atins limita, și starea noastră de încordare a devenit propice receptivității scontate de ea, procuroarea întreabă:

- Cu cine v-ați întâlnit în drumul dumneavoastră către casă?

Martora răspunde cu oarecare bucurie, arătându-se mulțumită de insistența anchetatoarei:

- Cu fostul meu soț, Vlad Gogan!

Mărturisirea stârnește o vie rumoare printre spectatori. Anca nu dorește să-i lase a se liniști, și se suprapune astfel murmurului din sală, pe un ton autoritar:

- Ce ați discutat cu Vlad Gogan?

Ela, spre deosebire de atitudinea firească ce i-a însoțit răspunsul la o întrebare asemănătoare, în biroul meu, aici, pe scenă, voit ori ascultând indicația de joc a regizoarei, se arată într-o stare de mare derută. Se agită, vrea să răspundă, dar glasul nu-i mai dă ascultare. Abia după o vreme izbutește să spună:

- Nu... nimic. Adică... eu am vrut să discut cu el, dar Vlad... Vlad m-a repezit. Știți, doream să-l previn că băiatul... Petre,

băiatul lui, nu arăta prea bine. Voiam să-l rog... să... aibă mai multă grijă de el... să nu-l lase doar în seama năpârcii, care...

— Vă previn, tună procuroarea, chemând-o la ordine, *năpârca* despre care vorbiți i-a purtat de grijă mai mult decât adevărata lui mamă!

Reacția Elei Ticău este cu totul neașteptată; izbucnește în plâns și iar vorbește peltic, aidoma unei copilite răsfățate:

— De te stregați la mine? De te? Da' de ce? Ata o pelie pe Ela, Doruleț, soțul meu, care este cel mai mare avocat de-aici, n-a strigat niciodată la mine.

— Dacă veți continua în această atitudine, s-ar putea ca într-o zi bunul dumneavoastră soț să și urle.

Aplauzele nu mai conținesc.

Nu personajul, ci omul – Ela Ticău – e țintuit definitiv la stâlpul infamiei. Batjocura la care sunt supuse egoismul, răutatea, avariția, lipsa de orice sentiment omenesc amenință să transforme disprețul ce-l resimțim pentru această ingrată mamă, de-a dreptul în ură. Ceea ce face ori spune ea acolo pe scenă este revelația unei osânde acceptată în schimbul alteia, considerată de ea mult mai aprigă.

Și oamenii aplaudă, însă entuziasmul lor a încetat să mai fie o manifestare de laudă la adresa textului, a interpretei ori a jocului ei, el este o mărturisire de adeziune colectivă la pedeapsa aplicată unei femei capabile doar de sentimente josnice. La un moment dat, mă întreb dacă omul, ori sentimentul este subiectul acelei abile incriminări teatrale, dar sunt nevoit a renunța deocamdată la aflarea adevărului: procuroarea face un gest larg, reclamând liniște.

Amuțim cu toții. După câteva clipe, auzul meu este biciuit de un ton dur, plin de indignare și ironie; Anca întreabă:

— Mi-ați putea spune ce v-a răspuns Vlad Gogan când i-ați mărturisit îngrijorarea, mistuitoarea dumneavoastră îngrijorare față de starea în care se afla copilul?

— Nu rețin, se precipită Ela Ticău, v-am spus doar... Vlad m-a repezit. Apoi... Apoi și-a văzut de drum. Părea grăbit; foarte grăbit.

— În ce direcție mergea?

— Spre Olga Daneș... spre fosta sa locuință, acolo... acolo unde a doua zi am aflat că Zina fusese găsită...

Își duce mâna la frunte, își pipăie și plasturele care-i acoperă tâmpla dreaptă, și murmură:

— Vlad era tare grăbit.

Mihai îmi șoptește: „Pe-asta de unde-o mai fi scos-o? Nouă nu ne-a declarat că Vlad Gogan s-ar fi arătat grăbit.” Eu nu sunt dispus să-i răspund, fiindcă mă intrigă jocul Ancăi. Tânăra anchetatoare se scoală de pe scaun și vine la numai o jumătate de pas, aproape de martoră. O examinează atent, și după o vreme, privirile se opresc asupra plasturelui.

— Sunteți lovită?

Ela ezită să răspundă, și în acest răstimp eu caut să-mi amintesc dacă am dat fie și cea mai neînsemnată importanță pansamentului de pe tâmpla martorei. Sfârșesc prin a-mi răspunde „Nu”.

— Da... Sunt lovită. M-am lovit când am căzut: A! Dar asta... mai demult.

— De mult? se-arată nu prea convinsă procuroarea.

Întrebarea pare s-o neliniștească pe martoră; se grăbește să precizeze:

— Nu... nu prea de mult.

— Când? întreabă Anca, și privește încordat spre mine, vrând parcă să se asigure cât sunt de atent.

— În seara aceea, chiar în seara aceea, mărturisește Ela, și se pornește pe plâns. Știți... v-am spus doar că Vlad m-a repezit... Ei bine, n-am mai știut pe unde merg... m-am împiedicat și am căzut.

Procuroarea se ridică, și face semn interlocutoarei sale că interogatoriul s-a terminat.

Pe când Lia o scoate din scenă pe martoră, eu mă tot întreb care a fost rostul insistenței depuse de Anca Ceplan asupra plasturelui pe tâmpla colegei sale. Într-un târziu îmi răspund, că importantă era motivarea expusă de Ela Ticău și iar caut să-mi explic insistența tinerei actrițe. Sfârșesc prin a-mi da seama că nu pot afla adevăratul scop urmărit de autoare și îmi impun s-ascult discuția dintre Anca și Lia care de câteva momente a revenit în scenă.

Amândouă arată la fel de obosite; prima pentru că a trebuit să rămână atâta vreme cu atenția încordată la maximum, cealaltă pentru că s-a străduit să noteze totul cu mare fidelitate, și – de ce n-am recunoaște? – nu i-a fost prea ușor.

Dialogul dintre procuroare și ajutoarea ei capătă aspectul unei fragmentare recapitulări a celor petrecute până atunci, dar cu accentuarea elementelor care implică ori exclud vinovăția martorilor audiați. De pildă; Lia insistă asupra faptului că obiectul crimei – toporișca – aparține lui Vlad Gogan, care în seara asasinării Zinei se afla într-o cumplită stare de nervi. În timp ce Anca arată un deosebit interes pentru sacoșa lui Zangă, găsită în imediata apropiere a victimei. După o vreme, ajutoarea procuroarei înclină cumpăna acuzării către Romeo Daneș, fostul logodnic al victimei, care, dornic să se mai fi aflat alături de ea, găsisese soluția unor filmări într-o altă localitate... Anca, însă, evocă posibila vinovăție a Olgăi Daneș, geloasă poate pe sentimentele nutrite încă de soțul ei pentru Zina, în timp ce Lia

revine asupra vinovăției lui Vlad, socotind-o cea mai concludentă, dar tot ea este aceea care năruie întregul eșafodaj al temerarelor concluzii, mărturisindu-și, în sfârșit, nesiguranța și neputința în atribuirea vinii adevăratului vinovat.

Nu vinovatul este problema-cheie; când un om adevărat, ca Zina Gogan, moare ucis mișelește, vinovat poate fi oricine s-a lăsat stăpânit, chiar numai o clipă, de un sentiment josnic... de cel mai josnic sentiment. „Și dacă vrei să știi adevărul, acel jalnic sentiment este adevăratul vinovat!” strigă Anca, în timp ce cortina cade năprasnic, ca o ghilotină.

O vreme, rămânem nemișcați; suntem atât de tulburați de neașteptatul sfârșit, încât, sunt sigur, fiecare dintre noi simte nevoia unui răgaz în decursul căruia să-și revină, să mediteze, să priceapă exact rostul și sensul acelei sentințe, rod al unei demonstrații de adâncă subtilitate, menită să releve un mare adevăr, o cumplită durere, un vehement protest, un sublim imbold dat oamenilor pentru crearea unui tot atât de sublim curent de opinie publică în lupta tuturor pentru adevăr și frumos: „Înlăturați, suprimiți invidia, tulburătoarea tuturor bucuriilor vieții de pe planeta noastră!” Nu știu câți dintre spectatori au înțeles la fel ca mine, dar niciunul nu este în stare nici să aplaude și nici măcar să se ridice de pe scaun. Și astfel, se scurg lungi clipe de tăcere, asistența vrând poate, astfel, s-aducă un gând pios iubitei dispărute ori să-și mărturisească în acest chip înțelegerea acelei zguduitoare dojeni, adresată, ca o prevenire, tuturor deopotrivă.

Într-un târziu, cineva – cred mai de prin fundul sălii – bate de câteva ori, stingher, din palme. Privirile noastre se-ndreaptă spre locul din care se-aude zgomotul ce vrea să ne trezească la datoria mărturisirii, în comun, a mulțumirii sau chiar a recunoștinței datorate spectacolului menit să ne învețe că marile virtuți ale

omului sunt dragostea, demnitatea și adevărul, iar pentru dobândirea lor nimeni nu trebuie să fie cruțat ori... să se cruțe, indiferent de suferința și jertfa la care se supune în lupta care urmărește înfrângerea unor josnice sentimente. Ochii mei, obosiți de lumina de pe scenă, abia îl pot descoperi pe acela care ne-a readus la realitate: Moș Toader!

Izbucnim cu toții în aplauze.

Cortina nu se mai ridică, ceea ce ne sugerează că sentința a rămas fără drept de apel.

Actorii apar la față de cortină³.

Ne ridicăm în picioare, încetăm să-i mai aplaudăm. Atitudinea noastră e un suprem omagiu.

Dintre toți interpreții, lipsește doar omul în zdrențe.

³ Aici mi se pare o stângăcie în exprimarea autorului... Poate ar fi fost mai corect: „*Actorii apar în fața de cortinei.*” (!) (n. hy.)

Capitolul IV

MARTURII DE DUPĂ SPECTACOL

Ajung în stradă. Aerul rece al nopții pare un adevărat balsam pentru mintea mea înfierbântată.

Ninge.

Merg alături de Mihai; părem doi străini. O bună parte din drum o străbatem tăcuți. De bună seamă, judecata fiecăruia lucrează febril; altminteri, am schimba măcar o cât de banală impresie despre spectacol.

Dorința de a rămâne singur mi se împlinește: tânărul meu coleg întâlnește o cunoștință. Ne despărțim.

O vreme, hoinăresc în neștire. Târziu, nu știu ce oră să fie, mă simt cuprins de frig și oboseală. Aproape fără să-mi dau seama, pornesc spre casă. Copiii s-au culcat, cine știe de când; fereastra camerei lor seamănă cu o pleopă peste care somnul s-a așternut cu nădejde. Doar în odaia mea de lucru mai arde lumina; asta înseamnă că soția s-a decis să mă aștepte, știind cât de zbuciumat am trăit ultimele două zile. Descui ușa, urc cele patru trepte și mă găsesc în vestibul. Îmi scot paltonul; zăpada de pe el începe

să se topească. Sunt preocupat de apa care se adună pe jos și nu observ când blânda mea tovarășă de viață a venit lângă mine.

— Nu-ți face griji! șoptește.

Mă-ntorc spre ea și o privesc cu drag.

— Într-o oră, sunt sigur, vom fi inundați, mă arăt eu vinovat.

Râde, îmi ia paltonul și-l duce în baie.

— L-am agățat deasupra căzii; vreau să te știu în afara oricărui pericol. Ce să-ți fac, dacă nu vrei să-nveți înotul?

Îi mângâi părul. Are un păr foarte frumos! lung, castaniu, dar care, oricât ar fi de bine pieptănat, rămâne în cea mai desăvârșită dezordine. Fără să-mi dau seama de ce, îmi opresc mâna din mângâiere. Privesc atent; descoperisem niște fire albe.

Ea mă surprinde și murmură:

— Nu fi trist; îmbătrânim! Nici nu știi cât mi-am dorit să mâncăm împreună astă-seară.

Se smulge de lângă mine și aleargă în camera de lucru, unde, zorită ca un copil a cărui răbdare a ajuns la capăt atunci când vrea să-ți facă o surpriză, stinge lumina și strigă înfundat:

— Hai! Poți veni!

Pe birou nu se mai află nicio carte, nicio însemnare de-a mea. Totul a dispărut, ca să facă loc unei fețe de masă viu colorate, pe care tronează un sfeșnic cu șase brațe, în fiecare arzând o lumânare. De jur împrejur – mici farfurii cu petale de flori de câmp, iar la capetele mesei improvizate – câte-un tacâm, pentru noi doi.

Privesc uluit, fascinat, dar ea crede că atitudinea mea se explică prin îngrijorarea ce m-ar fi cuprins și se scuza:

— N-am încurcat nimic; toate hârtiile tale sunt puse în ordine, acolo, pe bibliotecă.

Ochii mi se umezesc și abia atunci observă ea adevărata mea stare.

— Iartă-mă! Sunt o proastă.

Ne așezăm la masă.

Eu torn vin în pahare. Ne privim lung, sorbim câte-o înghițitură, dar niciunul dintre noi nu e în stare să mănânce; ca niciodată, acum nu ne întrebăm „Ți-e rău? Ai mâncat mai înainte?” Continuăm să ne privim, uimiți de bucurie că suntem împreună, că ne iubim atât de mult, după atât de mulți ani.

Într-un târziu, stinge cinci din cele șase lumânări și mă întreabă:

— E o lumină potrivită pentru o poveste urâtă?

Pricep că vrea să-i vorbesc despre spectacolul de la care veneam. Îmi aprind o țigară și încep să-i istorisesc. Din când în când, din străfundurile rațiunii și ale bunului meu simț răzbat temeri pricinuite de evocarea chiar și a celor mai mici detalii, care pot plictisi și pe cel mai răbdător om.

— Ești obosit, îmi șoptește ea la un moment dat. Observ asta din poticnelile tale.

— Da' de unde? protestez eu, și-i mărturisesc neputința de a mă abține să-i înfățișez totul, în amănunt. Asta e! Caut să-mi amintesc totul!

— Atunci, continuă; se vede că ai adunat prea multe impresii și, într-un fel, trebuie să scapi de povara lor.

Mă uit la ea, surprins de intuiția pe care numai acum i-o descopăr. Într-adevăr, am nevoie de o despovărare; am recurs la ea fără să vreau, iar acum, când realizez cât de bine îmi face mă pornesc pe o sporovăială de care niciodată nu m-aș fi crezut în stare. Dar după o vreme, tot ceea ce spun mi se pare străin de recunoașterea mea și încerc o stranie senzație de dedublare, mă transpun în ascultătorul propriilor mele vorbe. Cu toate că sunt conștient de ceea ce mi se întâmplă, las frâu liber istorisirii, însă nu după mult timp încep să mă neliniștesc, pentru că faptele

despre care vorbesc mi se par necunoscute, netrăite, nevăzute de mine și că abia acum ajung pentru prima dată la cunoașterea mea. Probabil că înfățișarea pe care o am trădează ciudata mea stare, fiindcă soția mea – nu știu ce crede despre mine – îmi propune, plină de tandră îngrijorare, să mă culc. Încerc să-mi limpezesc gândurile, să fac o oarecare ordine în atât de încercata mea judecată, dar nu mă simt în stare, așa că renunț și pornesc spre dormitor. Se vede că nu mă pot abține și continui să-i povestesc tot ce am văzut, am auzit ori m-a impresionat.

Ea mă ascultă răbdătoare, așteaptă să mă așez pe pat și stinge lumina. Îmi spune cu atâta blândețe în glas, de parcă s-ar adresa unui copil care s-a trezit dintr-un vis urât și continuă să fie victima coșmarului:

— Trebuie să dormi... să te liniștești. Sunt sigură că tot ce mi-ai spus este adevărat, dar impresiile tale sunt încă atât de puternice, că nu știu unde sfârșește spectacolul și unde începe realitatea.

Sar de pe pat. Spre marea ei surprindere, îi înșfac mâinile și i le sărut. O văd atât de mirată, că mă simt obligat să-i explic efuziunea mea.

— Nici nu știi cât îți sunt de îndatorat, mărturisesc eu, plin de bucurie. Da, da; îți sunt îndatorat, recunoscător chiar. Iată, tot timpul spectacolului, adică... mai tot timpul, și-acolo, la teatru, și pe drum, spre casă, m-am gândit la ceea ce m-ai întrebat tu acum câteva clipe.

— Dar eu nu te-am întrebat; constat doar...

— O! Certitudinea ta este salvatoarea rază de lumină pe care, fără s-o sper, ai adus-o în bezna incertitudinilor mele.

— Tiu! Fă-mă să pricep, dar cât mai exact, se-arată ea îngrijorată.

— E-atât de simplu! Cât se poate de simplu, dacă te gândești că și eu am trecut și încă trec prin această cumplită îndoială!

„Unde sfârșește jocul și unde începe realitatea?” Ema, dacă numai din cele povestite de mine, tu ai ajuns la această întrebare, eu, cel care am trăit amândouă situațiile – vreau să spun: și ancheta, și spectacolul Ancăi Ceplan –, mă simt mult mai îndreptățit să încerc asemenea stare de nelămurire. Vezi, dar, ce însemnătate are pentru mine faptul că și tu, fără să fi participat la vreuna dintre ipostaze – anchetator și spectator –, împărtășești aceeași părere. Așadar, am dreptate să afirm că fata asta, cu piesa ei... cu spectacolul ei, m-a angajat într-o asemenea participare, încât trăirile mele în cele două ipostaze sunt tulburate, răscolite, incitate până la o posibilă confuzie. Ema, crede-mă, nu vreau să ating acest prag; crede-mă! Ceea ce doresc acum este să izbutesc a pune stavilă acelor impresii care pe-alocuri se substituie faptelor. O! Nici nu-ți închipui cât de bine mi-ai făcut mărturisindu-mi constatarea ta! Da, da, ai perfectă dreptate: impresiile pe care mi le-am făcut ori mi le-a sugerat spectacolul acela m-au tulburat. Sigur, n-am decât să-mi pun o oarecare ordine în gânduri și, bineînțeles, îmi voi recăpăta liniștea de care am atâta... atâta nevoie, pentru o cât mai dreaptă cumpănire a lucrurilor.

Sunt hotărât să mă culc. Mă-ntind pe pat. Ema mă învelește cu un pled gros și apoi stinge lumina.

Cu siguranță că sunt prea obosit, prea tulburat, și din pricina asta nu pot să adorm. Într-un târziu, aud pendulul ceasului din clopotnița unei biserici din apropierea casei noastre sunând orele 2 din noapte. Tresar. Soția mă întreabă, în șoaptă:

- Dormi?
- Nu, răspund eu, la fel de încet.
- La ce te gândești?
- Dacă mai ninge... spun într-o doară.
- Vai! exclamă ea.

Speriată; părăsește patul și merge grăbită spre fereastră.

— Cum de nu m-am gândit că ninsoarea, lumina nopții, albul zăpezii ar putea să-ți aducă liniște?

Ridică storurile.

— Ninge! Ninge, iubitele! se-arată entuziasmată.

Revine pe pat și se lipește de mine, ca o fetișcană rebegită de frig.

Privesc prin fereastră și curând îmi dau seama că terapia propusă de soția mea începe să-și facă efectul. Încet-încet, fulgii care se succed fără încetare îmi strecoară o dulce oboseală, și ochii mi se închid. Nu știu dacă sunt adormit ori nu în această clipă, când soneria telefonului pune capăt începutului de odihnă. Întind mâna, ridic receptorul, și de la capătul celălalt al firului aud vocea lui Mihai.

— Vă cer scuze! Trebuia să vă telefonez. A izbucnit un incendiu în comuna...

— Bine, vin imediat, caut eu să-l liniștesc.

— A! Nu-i vorba de asta; dimpotrivă! De dus, mă duc eu. Voiam doar să știți unde mă aflu și că în dimineața asta nu voi putea veni la birou.

N-am timp să-i răspund, căci aud doar urându-mi noapte bună și închizând telefonul.

Privesc din nou spre fereastră. Poate că fulgii cei mari și albi mă vor face s-adorm.

.....
.....

Mihai revine abia în după-amiaza celei de-a doua zi. Îmi istorisește cu de-amănuntul peripețiile prin care a trecut și-mi prezintă actele întocmite. Văd că s-a descurcat destul de bine. Pare obosit. Îl îndemn să se ducă acasă, dar el nu se arată dispus să mă părăsească. Simt că ceva îl frământă. Îl apasă și vrea să se

despovăreze de el; îl chinuie poate, dar nu știe cum să înceapă. Caut să-mi stăpânesc curiozitatea și aștept. După o vreme, ajuns la capătul răbdării, izbucnește:

— Frumoasă concluzie!

Continui să răsfoiesc filele unui dosar, prefăcându-mă cufundat într-o atentă căutare. Nu știu la ce se referă această evocare „Frumoasă concluzie!” dar după tonul plin de indignare cu care a rostit-o, devin dornic să aflu despre ce este vorba; mimez o tresărire. Încurajat că mi-a câștigat curiozitatea, precizează obiectul răbufnirii sale de mai înainte:

— Frumoasă concluzie! Frumos sfârșit de piesă!

Abia îmi pot stăpâni bucuria; așadar, iată ivindu-se prilejul atât de mult așteptat. Tare vreau să știu părerea și mai ales impresiile produse de spectacolul și piesa Ancăi asupra unui băiat din generația ei! Zâmbesc, abandonez pretinsa lectură și murmur, de parcă n-aș fi înțeleș nemulțumirea lui:

— Da... chiar foarte frumos final de piesă!

Atât îi trebuie; are acum de ce se agăța, așa că își poate da frâu liber mâniei, care în timpul celor aproape două zile de când nu ne-am văzut a dospit în el, luând cine știe ce proporții.

— Chiar nu vă dați seama că piesa... spectacolul acestei domnișoare ne discreditează?

De data asta sunt cu adevărat surprins. Nu pot decât să șoptesc un, „Nu”, iar el continuă:

— Suntem prezentați ca niște incapabili. Da, da, pur și simplu, ca niște incapabili, din moment ce asasinul rămâne nepedepsit.

Caut să-l fac a pricepe că mesajul piesei este cu totul altul, dar ajutorul meu se încăpățânează să-mi demonstreze că oricare ar fi mesajul la care eu mă refer, ucigașul trebuia descoperit și prezentat publicului.

Glasul lui are atâta puritate și sună atât de melodios, încât, nu știu de ce, mi-l închipui pe acest frumos tânăr citind ori cântând textul unui act de acuzare într-un spectacol de operetă.

Simt nevoia să pun capăt nedreptății Ancăi. Mă ridic de la masa mea de lucru și-l întreb, nu fără oarecare ironie în glas:

— Zici că asasinul trebuia prezentat publicului?

Nu-mi răspunde; se înfruntă, părând a reflecta asupra insinuării și ironiei trădate de tonul întrebării mele.

— Da, spune el într-un târziu.

— L-ai prins pe făptaș? Taci?

Pare foarte derutat, iar eu îmi spun că a sosit clipa în care pot și trebuie să spulber nedreapta lui atitudine față de strădania tinerei actrițe.

— Dacă nici tu și nici eu nu știm cine-i asasinul, cum îți închipui că biata fată și-ar fi îngăduit să născocească un vinovat?

Mihai face un pas înapoi, având aerul unei pantere care se pregătește să se năpustească asupra prăzii. Și impresia nu mă înșală, căci în clipa următoare ajutorul meu se dezlănțuie:

— Într-adevăr, autoarea nu născocește un vinovat anume; nu! Ea face însă un lucru mult mai grav!

Îl privesc uluit, iar el, mulțumit, se vede, de efectul produs asupra mea, se arată sigur de sine:

— Această domnișoară nu se mulțumește cu înjosirea noastră, ci vrea și – de ce n-aș recunoaște! – izbutește să jignească întreaga asistență dintr-o sală de spectacol, poate chiar întreaga omenire, învinuind niște nevinovați, la întâmplare.

— Mihai, dragul meu, poate că ar fi bine să mai meditezi asupra acestei grave acuzații. Gândește-te, amintește-ți, te rog să-ți amintești, dar cât mai exact, spusele Ancăi din finalul piesei.

— Oricât m-aș strădui, nu pot acorda circumstanțe atenuante unui om care aruncă o grea, poate cea mai grea vină, asupra unor nevinovați.

— Aparent nevinovați! mă las eu târât de tonul lui. Și-apoi, pentru ea, adevăratul vinovat este sentimentul, acel josnic sentiment care la cei slabi poate înfrânge demnitatea, rațiunea, bucuria de a te afla printre oamenii pe care ții cu tot dinadinsul să-i știi fericiți.

— Dar vina aruncată de ea asupra oricui...

— Ipotetic! precizez eu.

— Chiar și așa, ripostează Mihai, vehement cum nu l-aș fi crezut în stare, chiar ipotetic, învinuirea la întâmplare nu-i altceva decât o insultă, o contestare a justiției. Mă întreb, tovarășe procuror-șef: ce rost mai are, atunci, balanța – simbolul dreptății? Ce rost mai are zeița aceea legată la ochi⁴ – simbolul nepărtinirii?

Dacă până acum mi-am păstrat cât de cât calmul, în clipa asta nu mă mai pot stăpâni, cad pradă unei indignări, și o mărturisesc imediat:

— Ei bine, dacă vrei să-mi cunoști părerea, și chiar dacă nu vrei, eu tot ți-o voi împărtăși. Află că încă de pe băncile școlii am socotit simbolurile despre care îmi vorbești improprii reprezentării justiției. Așa să știi! Îmi dau, în sfârșit, seama că nici tonul și nici atitudinea mea n-ar putea servi drept cel mai bun exemplu unui tânăr care mi-e drag și pe care am datoria să-l formez.

Mă întorc spre fereastră și îmi reiau locul.

Mihai realizează, se vede, că eu lupt cu tensiunea la care a ajuns discuția noastră și caută să facă la fel. Se îndreaptă spre un

⁴ Themis (în greacă Θέμις, transliterat: Thémis) era în mitologia greacă zeița dreptății divine, reprezentată ca o femeie severă, legată la ochi, ținând într-o mână o balanță, iar în cealaltă o sabie. (n. hy.)

fotoliu, dar rămâne în picioare, până când pare să-și poată stăpâni glasul. Și pe un ton sfios, plin de condescendență, îmi cere voie să se așeze.

Întind un braț, semn că-l invit. Câteva clipe, lasă netulburată tăcerea așternută între noi. După aceea, probabil incitat de începutul mărturisirii mele, dornic să afle motivele protestului meu, mă întreabă:

— De ce spunei că balanța și zeița legată la ochi sunt niște simboluri improprii reprezentării justiției?

— Balanța?! Hm! Fiindcă dreptatea nu poate și nu trebuie să fie împărțită la kilogram! Zeița!? O! Cât privește zeița, ea ar trebui să-și descopere ochii pentru a-i vedea pe aceia care i se înfățișează. Și apoi, simt eu că-mi pierd iar cumpătul, la dracu' simbolurile astea! Iar dacă dreptatea are neapărat nevoie de o emblemă, cred că aceasta ar trebui să reprezinte o inimă și un creier omenesc, și nu o precupeată cu privirile încătușate. Auzi? mă pomenesc eu aproape strigând. Un creier și o inimă de om!

Tânărul mă privește mut de uimire, dar și cu o nespus de mare căldură. Pare că vrea să-și mărturisească bucuria pentru revelația prilejuită de mine. S-apropie timid și murmură ceva de neînțeleș, care s-ar vrea atât mărturisire că împărtășește opinia mea, cât și mulțumire pentru că l-am făcut să descopere ceva atât de interesant. O vreme, rămâne lângă scaunul meu, iar după aceea, recăpătându-și glasul, se depărtează și bâiguiue:

— Desigur... în privința asta, aveți dreptate... Atâta doar, cred... adică în mod sigur...

— Ce tot îndrugi acolo? mă prefac eu a-l dojeni pentru incoerența spuselor sale, și mă silesc să râd.

Mihai răspunde imediat bunei mele intenții.

— Vedeți, prinde el a se scuza, eu, eu am pus problema cât se poate de greșit. Da, da, numai din pricina asta nu m-am făcut

înțeles. M-am lăsat pradă unei revolte de moment și m-am legat de niște lucruri neesențiale.. De fapt, cu totul altceva doream...

Se oprește, de parcă s-ar teme să-și mărturisească gândurile până la capăt. Incitat de curiozitatea la care mă supune, îl îndemn să continue, dar el nu se arată prea dispus să-mi dea ascultare; tace și mă privește cu un aer nehotărât și neliniștit deopotrivă. Abia după o vreme se hotărăște.

— Doream să vă previn... să vă avertizez.

Fraza lui mă neliniștește. Întreb prosteste:

— Să mă previi?

— Asupra adevăratei primejdii!

Și Mihai mă privește atent, vrând să-mi observe, poate, și cea mai neînsemnată reacție.

Nu mă pot hotărî să-l întreb despre ce primejdie vorbește. Se vede că mă tem de ridicolul situației, aflându-mă descoperit, lipsit de logică ori chiar de o elementară intuiție în fața unui om căruia vreau să-i dau lecții. Și, în ciuda eforturilor, pe care le fac, nu izbutesc să descopăr un fapt, o dată, un element care să justifice sau măcar să-mi indice primejdia invocată de ajutorul meu. Sfârșesc prin a-i mărturisi că nu pricep motivul temerilor sale, iar el, cu o modestie jenantă, dar și cu o mare convingere, mă atrage pe drumul întunecos al propriilor sale temeri. Îl urmez atât din curiozitate, cât și la gândul că vederea lui ar fi descoperit ceva deosebit de important, nebănuit de mine. Și astfel, aflu primul aspect al neliniștii sale, care pentru el a căpătat dimensiunile unei reale primejdii.

— Gândiți-vă că autoarea... actrița și regizoarea și... ce-o mai fi prin piesa ei. Nu face altceva decât să adâncească lacunele cercetărilor noastre.

— *Lacune?* mă arăt eu nemulțumit.

Mihai se intimidează de tonul meu, neînțelegându-mi autoironia, și se precipită la scuze:

— Nu... sigur, până acum nu poate fi vorba despre așa ceva, dar astfel de situații ar putea surveni, dacă ținem seama de faptul că piesa domnișoarei Ceplan este inspirată dintr-un caz nesoluționat încă.

Această ultimă remarcă se prăvălește asupra mea, aidoma unei avalanșe de bolovani, acoperindu-mi toate celelalte gânduri, ștergând orice urmă de limpede judecată. Iată deci adevărata primejdie sesizată de tânărul meu coleg. Pentru moment, observația lui mă aruncă într-o adâncă tulburare, din care simt că nu-mi pot reveni prea ușor. Îmi spun că poate această stare de lucruri nu trebuie să mă covârșească, dar simpla încurajare nu se dovedește nici pe departe un leac pentru a-mi readuce cât de cât limpezirea gândurilor.

Mihai sesizează impresia puternică produsă asupra mea de spusele sale și, convins că în următoarele minute mă voi declara în totul de acord cu el, continuă:

— Nu trebuie să ne lăsăm îmbrobodiți de subtilitățile jocului și pe-alocuri – de frumusețea textului, uitând de primejdia pe care o reprezintă pentru cercetările noastre felul cum autoarea formulează întrebările. Da, da, amintiți-vă bine! Fiecare întrebare pare menită să atragă atenția celui interogat, insistând chiar asupra elementelor care l-ar putea demasca dacă el ar fi vinovatul. Or, tovarășe procuror-șef, consider de datoria mea să vă întreb: Ne obligă cineva anume să facem abstracție de faptul că interpreții și personajele domnișoarei Anca Ceplan sunt oamenii care în realitate au avut relații cu victima unui omor sau chiar cu însăși crima?

Am senzația că tânărul dinaintea mea citește actul propriiei mele acuzații și, oricât aș fi ori nu de acord cu punctul său de

vedere, aparent măcar, nu mă simt în stare nici de cel mai neînsemnat protest. Vehemența, credința în tot ceea ce spune, claritatea formulării tuturor elementelor menite să-mi atragă atenția, dacă nu chiar să mă facă răspunzător de consecințele nesăbuitelor mele omisiuni, mă constrâng să-i dau dreptate. Mai ales logica sa expunere de motive mă cufundă și mai mult în tăcuta, cumintea mea ascultare. Lucrurile strigate de Mihai par sprijinite pe ceva mult mai solid decât un elementar bun-simț, dar încă nu știu prea bine de ce nu mă pot convinge. Mă îndemn la răbdare, iar el, încântat de atitudinea mea, își reia mărturisirea zbuciumului.

— Da, da, prin felul în care-i întreabă pe cei chemați să dea relații, fie în legătură cu Zina Gogan, fie despre actul crimei, cea care interpretează rolul procurorului îi previne cu o ostentație care ar trebui să ne dea de gândit. Parcă tot timpul le-ar șopti, complice: „Ai grijă!” sau „Afirmatia asta te-ar putea da de gol!” ori „Cutare răspuns l-ai fi putut da altfel”, „Poți ocoli întrebarea; dacă nu dorești, nu răspunde”. „Poți nega totul, pentru că nu avem dovezi” sau „Poți răspunde ce vrei!” Ei bine, această manieră, după părerea mea, înseamnă o premeditată discreditare a profesiei noastre. Ce altceva pot crede, când interpreta rolului nostru și-a scris singură un text în care întrebările sunt formulate într-un mod inadmisibil? Întrebări sugestive, ori, și mai rău, de anticipație, special concepute astfel, din dorința de a anihila efectul surprizei. Știm bine ca așa se întâmplă dacă sugerezi ori anticipezi răspunsul, prin modul în care adresezi întrebarea celui audiat... interogată. Or, în fața unei reprezentări atât de nepotrivite nu mă pot, și nici dumneavoastră nu vă puteți sustrage obligației de a ține seama cât de mult ancheta noastră ar avea de suferit.

Chibzuiesc bine și, fără să-i mărturisesc, mă simt în mare măsură câștigat de avertismentul lui. Evident, cât se poate de evident, tânărul acesta are o bună judecată. Dreptatea este de partea lui, căci logica argumentării primejdiei pe care a sesizat-o pare inatacabilă. Știu bine, din îndelungata mea practică: „Din clipa în care surpriza întrebării a fost divulgată, persoana interogată e prevenită asupra răspunsului ce urmează să-l rostească”. Mai mult: cel întrebat dobândește un timp de gândire, pe care-l folosește concentrându-se numai asupra problemei sau aspectului ce ar vrea să-l eludeze ori să-l prezinte așa cum consideră mai avantajos pentru el ori pentru acela pe care vrea să-l apere de răspundere în fața legii. Eliminând, deci, surpriza prin întrebări sugestive, interogatul va putea folosi, în răspunsul său lipsă de dovezi ca și posibilitatea distrugerii unor probe neexistente încă pe masa de lucru a anchetatorilor...

— Unde mai puneți? intervine Mihai, completându-mi șirul sumbrei gânduri. Cel interesat în înlăturarea dovezilor acuzatoare, odată prevenit, ar putea influența martorii prin corupție, șantaj ori chiar să-i suprime.

Dacă n-ar fi rostit această din urmă frază, poate că m-aș fi zbatut încă multă vreme în noianul îndoielilor strecurate în cuget de colegul meu; acum însă, în ciuda gravității aspectului acestei presupuneri în legătură cu suprimarea martorilor, mă simt readus la linia de plutire.

Câteva momente de limpede judecată, și mă asigur că Anca n-a urmărit nici prevenirea cuiva anume și nici n-a făcut asta în general; hotărât lucru, tânăra actriță n-a avut vreun gând rău față de cercetările noastre, dacă textul, jocul sau indicațiile de regie au lăsat să pară, pe alocuri, că unele întrebări sugerează răspunsul, poate... dar asta fiindcă autoarea dorea neapărat acel răspuns, și nu altul. În rest, nimic nu mi se mai pare dăunător bunului mers

al cercetărilor. Singurul aspect cu care voi avea de luptat față de ajutorul meu este că piesa, spectacolul reprezintă un caz de omucidere aflat în curs de soluționare. Și această față a lucrurilor pare să justifice, măcar aparent, temerile lui Mihai. Privesc situația din toate unghiurile, și într-un târziu mă decid la o angajare fățișă, simplă:

— Ascultă, Mihai! Profitând de toate slăbiciunile anchetatoarei de pe scenă, speculând toate sugestiile pe care modul ei de interogare i le oferă, folosindu-se de îngăduința „omului legii” și hai să zicem de complicitatea sa, ei bine, făcând tot ce crede că ar fi în folosul lui, nu crezi că asasinul s-ar putea încurca, măcar o singură dată?

— Fie chiar și de mai multe ori, se arată ajutorul meu ferm pe poziția adoptată. Vă asigur că din haosul ce se va produce, noi nu vom mai putea scoate niciodată adevărul.

Zâmbesc mulțumit; acest ultim argument mi se pare lipsit de orice teame; e pur și simplu o abstracțiune fără valoare și-mi spun că n-am decât să-i răspund la fel.

— Ei, lasă! Dacă nu-l vom scoate noi, va ieși el singur la lumină. Așa spun bătrânii din satul meu: „Adevărul nu suferă prea mult chinurile beznei”. Eu cred că zicala e plină de înțelepciune. Îți spun din experiență: Întunericul produce, poate, cea mai cumplită stare de nesiguranță, și asta obosește și doare mai rău ca orice altceva.

Mă privește atent, dar nu pare dispus să renunțe la părerea lui, atât de frumos expusă și eșafodată. După o vreme, face un gest de nehotărâre și murmură, oarecum decepționat:

— O! Sunt foarte curios să văd cum veți reacționa în fața încurcăturilor ce se vor mai ivi de pe urma spectacolului cu piesa Ancăi Ceplan, până la soluționarea cazului din care s-a inspirat autoarea!

Îmi spun că, poate fără să vrea, Mihai s-a lăsat atras de acea singulară, probabilă, dar și riscantă șansă invocată de mine. Recunosc: în ceea ce mă privește, nici eu însumi n-am prea mare încredere în posibila greșeală pe care asasinul ar putea-o săvârși, în zbaterile sale, incitat de așa-zisele șanse de distrugere a probelor sau influențare a martorilor. Dar ceva nedefinit încă îmi spune că trebuie să continui participarea la jocul în care Anca a ținut atât de mult să mă angajeze. Calea urmată de ea apare total nefirească unui profesionist ca mine și cu atât mai mult unui tânăr neexperimentat, cum este ajutorul meu. Desigur, pentru noi, ca anchetatori, aflarea vinovatului însemna identificarea făptașului infracțiunii, pe când interesul actriței-autoare se ndreaptă către mobilul crimei, mobil pe care ea îl consideră unic vinovat. Evident, la prima vedere, oricine poate fi tentat să creadă că înțelegerea tinerei fete ar fi fost afectată, șocată în vreun fel, și în urma acelei traume, în mintea ei s-a produs o răsturnare de noțiuni, ale căror semnificații și sensuri au ajuns într-o asemenea dezordine, încât logica a fost substituită de confuzie. Dar mă încapățânez să rezist în fața acestei tentații, sprijinindu-mă pe fascinația pe care o exercită, încă, asupra-mi curajoasa punere sub acuzare a josniciei și mult mai apoi a făptașului. Este pentru prima dată când mi se oferă un asemenea prilej și n-am de gând să renunț la acest nou punct de vedere abordat în soluționarea unui caz de omucidere. Se vede că autoarea și-a intitulat lucrarea ei dramatică *Purgatoriul*, tocmai din dorința sugerării unui accept al separației actului de purificare a sentimentelor și deci a conștiinței de cel al incriminării legale a fărădelegii săvârșite și pedepsirea făptașului. Dar de ce o fi făcut ea această demarcație? Nu cumva concepția ei marchează o vădită nevoie de separare a celor două etape: purificarea și pedepsirea? În acest caz, înseamnă că forțata

despărțire se datorează unei nemulțumiri. Care să fie pricina? Legea, prin carențele pe care ea și le imaginează ori le consideră ca atare, sau importanța actului de relevare a purificării sentimentelor vinovate pe care, altfel, n-avea cum să-l evidențieze? Poate! Poate și asta, dar îmi spun că ceea ce este demn de reținut din acțiunea Ancăi Ceplan e nobila sa intenție de angajare, de incitare a opiniei publice, începând cu propriii săi colegi, la o severă incriminare a unor tare de comportament și mai ales la lupta pentru triumful adevărului. Iată de ce nu voi renunța să cred în reușita acestei stranii și temerare încercări. Mihai n-a încetat nici măcar o singură clipă să mă supravegheze cu o ironică ostentație. După o vreme, tânărul meu coleg reia mărturisirea pretensei sale îngrijorări:

— Sunt foarte curios să văd cum veți reacționa în fața încurcăturilor ce se vor ivi!

— Și, mă rog, ce ar trebui să întreprind pentru a-ți satisface această curiozitate cât mai curând?

Mihai mă privește serios; zâmbetul ironic de mai înainte a dispărut de pe buzele sale, ca prin farmec. În ochi i s-au aprins stranii lumini, care trădează nerăbdare și un mare interes. Încordarea lui izbucnește într-o mărturisire, abia marcată de tonul grav pe care-l folosește:

— Invitați, invitați... măcar pe unii dintre acești oameni, personaje din piesă... interpreți în spectacol și, deopotrivă, participanți la ancheta noastră. Dar acum, până nu-i prea târziu!

Mă bucur nespus că i-am stârnit interesul față de acea șansă unică și doar probabilă care l-ar prezenta pe asasin, greșind, măcar o singură dată, în goana lui de a se salva. Dar mă tem să-i mărturisesc starea de mulțumire pe care mi-a produs-o acceptarea lui, chiar așa, prezentată sub forma unei puneri la încercare a experienței mele profesionale.

— Mihai, pe unii dintre oamenii despre care vorbești i-am și invitat. Alții... s-au invitat ei înșiși, iar cei care deocamdată nu fac parte din aceste două categorii vor veni... nechemăți, neanunțați.

— De ce? De ce spuneți asta? se-arată ajutorul meu foarte contrariat.

— Pentru că eu cred în acești oameni care, în ciuda durerii încercate la pierderea Zinei Gogan, au acceptat să se supună unui joc fără seamăn de dureros, numai și numai din dorința aflării adevărului, a unui adevăr ce depășește o simplă identificare de făptaș și chiar o pedeapsă capitală. Iată de ce cred eu în acești oameni!

— În toți? mă întreabă el, aproape în șoaptă.

— Nu... n-aș putea spune asta, mărturisesc eu, fără prea mare entuziasm. Fiecare pădure, cu uscăturile ei.

Vreau să cred că discuția noastră a luat sfârșit, când, spre surprinderea mea, departe de a se arăta mulțumit de îndoielile pe care m-a silit a le recunoaște, se alătură unora dintre meditațiile mele, poate celor mai de seamă.

— Asta înseamnă că trebuie să fim foarte atenți; da, da, totul este să aflăm motivele care au determinat pe fiecare dintre participanți să accepte retrăirea acelei nefericite întâmplări. Sunt sigur că motivul va juca rolul hotărâtor în producerea greșelii despre care vorbești.

Sar de pe scaun. Îi cuprind umerii cu palmele și exclam plin de entuziasm:

— Formidabil! Uite, trebuie să recunosc, judeci mult mai repede de cât mine. Da, da, mie mi-au trebuit zile și nopți ca să pot desprinde esențialul, care pentru tine n-a fost decât o joacă. Să știi că sunt mândru, chiar fericit că am un asemenea coleg.

E atât de jenat, că se întoarce spre fereastră și bâiguieste:

— Nu, n-aveți dreptate; ceea ce dumneavoastră socotiți la mine revelație, nu-i decât rodul celor ce mi-ați comunicat, mi-ați explicat, în ciuda încăpățânării mele. Lăsați, văd bine că sunteți un om generos altul în locul dumneavoastră... ehe! De mult și-ar fi pierdut răbdarea și m-ar fi lăsat de capul meu.

Face o pauză, și apoi revine cu fața la mine. Pare scăpat din emoția prin care felicitările mele l-au făcut să treacă; după ce-mi întâlnește privirea, zâmbeste ca un copil poznaș, și-mi mărturisește:

— Să știți că n-am renunțat cu totul și cu totul la temerile mele.

— Nici eu! Îi răspund imediat, și asta pare să-l tulbure.

Sună telefonul; sunt anunțat că Romeo Daneș vrea să mă vadă, închid și-i comunic vestea lui Mihai.

— L-ați chemat?

N-apuc să-i răspund, că în tăblia ușii răsună câteva ciocănituri. Strig „Intră!”, și în prag apare Moș Toader.

— O vinit tovarășu’ Daneș, di la teatru!

— Să poftească!

Bătrânul se retrage și-i face loc regizorului să intre. Ușa se închide.

Romeo ne salută ca pe niște vechi prieteni. Caut să-i răspund la fel, spre deosebire de Mihai, care de felul său îndatoritor de amabil, abia îi răspunde. Oaspetele se așază, ca de obicei, neinvitat, vrând să pară cu orice preț că oriunde s-ar afla se simte ca la el acasă.

— Sper că v-a plăcut spectacolul; vreau să spun, repetiția noastră generală, precizează el.

— Mie, da! răspund eu, dorind a nu-l angaja și pe tânărul meu ajutor.

Daneș se-ntoarce spre Mihai și i se adresează pe un ton care ar vrea parcă să-l oblige la o recunoaștere fără rezerve:

— Dumneavoastră nu?

Apoi, fără s-aștepte răspunsul:

— O! M-ar întrista nespun de mult. În ceea ce mă privește, ca regizor, recunosc o magistrală punere în scenă.

Departa de a se simți încurcat de avizul unui specialist, Mihai ocolește abil orice precizare și, cu o diplomatie greu de închipuit la un om de vârsta lui, în loc de răspuns, mărturisește o considerație de natură să-l măgulească pe oaspete:

— Sunt sigur că ați ajutat-o pe domnișoara Anca Ceplan; dumneavoastră, ca regizor atât de încercat...

Romeo se preface stânjenit de laudele care îi sunt adresate și, pe un ton de falsă modestie, protestează oarecum:

— M'daa... dar destul de puțin.

— Păcat! exclamă colegul meu. Ar fi putut ieși mult mai bine spectacolul.

Musafirul nostru se lasă incitat de Mihai, care i-a intuit perfect îngâmfarea, și folosește din plin prilejul de a se arăta cât mai important:

— A! Sigur că spectacolul n-ar fi avut decât de câștigat dacă această tânără ar fi acceptat, fie și cea mai mică sugestie. O! Și asta nu numai de la mine, ci chiar și din partea colegilor ei mai vârstnici, cu mai multă experiență.

Așadar, Anca n-a acceptat să colaboreze cu nimeni, vrând să-și conducă singură corabia spre țărmul adevărului știut numai de ea, și nu mă pot abține a-i împărtăși această impresie elegantului și sclivisitului meu oaspete.

— Probabil că ea crede cu adevărat în ceea ce face și vrea să facă totul singură, dorind a nu suprasolicite înțelegerea și truda celor din jurul ei, care și așa s-au dovedit generoși dincolo de orice așteptare, acceptând strania retrăire a unei cutremurătoare întâmplări.

— Evident, mi se alătură ajutorul, fiecare, din motivele lui.

Intervenția lui Mihai, atât de directă, aproape dură, mă neliniștește, gândind că asupra martorului s-ar putea produce un efect cu totul contrar scopului urmărit de noi. Dar, spre marea mea surpriză, Daneș pare să nu fi sesizat intenția tânărului procuror, fie din prea puțină minte, fie din dorința de a folosi un nou prilej spre a-și pune meritele în valoare, denigrând-o pe Anca. Regizorul face niște gesturi largi, ca și când s-ar recunoaște victimă a unei situații nefavorabile, și apoi, pe un ton de compătimire, se arată silit la destăinuiuri.

— Dar ce-ar fi vrut să facă această fetișcană? Ce mare lucru? se întreabă el, fals contrariat, de parcă s-ar afla dinaintea unei mâini cu cinci degete.

Suspină profund și continuă pe un ton de adâncă mâhnire:

— O elucubrație juvenilă! Nimic altceva!

Mihai mă privește încruntat, nemulțumit, revoltat poate.

Simt că e pe punctul exploziei, și ca să evit o înfruntare de o natură nedorită, intervin:

— Dar ideea? Ideea piesei... a spectacolului?!

Interlocutorul sesizează interesul meu pentru ceea ce a făcut Anca Ceplan, dar fiindcă până și gândirea lui profesională pare destul de limitată, negăsind argumente care să se opună părerii pe care o insinuez, răspunde lipsit de orice convingere:

— M'daa... Poate. Da, da... ideea...

Îmi dau seama în ce jalnică situație se află și cu un soi de bucurie, vreau să-l împing mai departe de povârnișul penibilului, osânda pe care aș da-o oricărui infatuat, incapabil de o opinie personală, gata să acopere cu noroi orice valoare autentică, de la care ar putea învăța, în loc s-o pizmuiască orbește.

— Dar mesajul?

Se arată plăcut impresionat de cunoștințele mele în materie de literatură, ca și când ar avea revelația alfabetizării unui trib de papuași. Firesc, ar trebui să mă simt jignit de remarca sa, dar nu pot încerca un asemenea sentiment, deoarece îmi dau seama cât ar fi de stupid, dacă nu chiar ridicul. Zâmbesc în semn de mulțumire pentru recunoașterea meritelor mele și cred că l-aș face tare fericit pe dezagreabilul meu interlocutor dacă, în completare, aș adăuga zâmbetului meu și o reverență.

Ajutorul meu este atât de indignat din pricina atitudinii lui Daneș, încât nu sesizează ironia mea și insistă, repetându-i întrebarea pusă de mine:

— Mesajul?!

— O! se precipită regizorul, desigur... mesajul. Da, da, și asta, ori poate mai ales asta. Evident! Mesajul este foarte frumos!

— Pe mine, drept să vă spun, tocmai mesajul m-a supărat, mărturisește Mihai.

— Într-adevăr, recunoaște Daneș; cam supărător.

— Și totuși, adevărat! intervin eu.

Martorul perseverează la instabilitatea opiniilor sale, de parcă ar fi o minge de ping-pong; se întoarce brusc spre mine și „recunoaște”:

— Da, desigur. Adevărat! Cât se poate de adevărat.

Se vede că abia îmi mai pot stăpâni hohotul de râs ce mă amenință, și el observă asta, căci acum se răsucesce spre Mihai, speriat că s-a dezis de părerea pe care i-a împărtășit-o cu câteva secunde mai înainte. Apoi privește iar la mine și continuă în această stupidă atitudine, de parcă noi l-am fi ales arbitru, iar el nu mai dovedește în încercările de a ne împăca. La un moment dat mă cuprinde un sentiment de milă față de micile lui lașități și, ca să-l scot din încurcătură, mă arăt resemnat, îndemnându-l să facă același lucru:

— În sfârșit, fiecare cu părerile lui.

Concluzia mea îl neliniștește oarecum pe regizor, dar tânărul meu coleg ține să-și verifice neapărat presupunerile și mai ales să-și satisfacă îndreptățita curiozitate privind motivele care i-a determinat pe colegii Zinei Gogan să-și re joace rolurile trăite în anchetarea asasinării ei. Mihai mi-a mărturisit doar că aflarea acelor motive ar putea oferi cheia întregii taine, și acest gând nu-i dă răgaz nici măcar o clipă. Dacă m-am mirat că până acum nu a forțat lucrurile, în clipa asta sunt de-a dreptul surprins și – de ce n-aș spune-o? – chiar în admirația lui. Pentru subtilitatea întrebării ce o adresează martorului:

— Rog pe tovarășul procuror-șef să-mi scuze intervenția. Mă adresez dumneavoastră, regizorului Daneș, om de cultură, specialist în ale teatrului: Ce fel de adevăr se desprinde din mesajul piesei în care ați jucat? Dați-mi voie să cred că această întrebare v-ar putea fi pusă de mulți dintre spectatori. Dacă înțelegerea mea este limitată, spuneți-mi-o, fără înconjur. Vă rog! Vă implor, fără menajamente! Cred că nimeni altul nu mi-ar putea explica mai bine decât dumneavoastră. Legea, ca și bunul-simț, îmi dă dreptul și chiar mă obligă să mă adresez unui specialist, în situația care impune o asemenea consultație.

Privesc înmărmurit scena celor doi. Abilitatea tânărului procuror mă covârșește. Vrea să-l angajeze pe martor, mai întâi, să-și mărturisească dezacordul cu mesajul piesei, ca abia după aceea, motivat de răspunsul scontat, să-l întrebe „Atunci, cum de ați acceptat, totuși, să jucați în piesa Ancăi Ceplan?” Aștept reacția lui Daneș, poate cu și mai multă nerăbdare decât Mihai. După o scurtă vreme, maestrul pune capăt tăcerii, în decursul căreia ne-a mimat o profundă încordare mentală:

— Adevărul? Hm! Adevărul care se desprinde nu numai din mesaj, ci din întreaga scriitură a acestei fetișcane este un adevăr trunchiat.

Colegul meu mi se adresează:

— Vedeți? Vedeți cât de limpede formulează un adevărat om de artă adevărata și poate cea mai mare carență a piesei?

Îi fac jocul, arătându-mă cât pot de îngrijorat:

— Vreți să spuneți că acolo, pe scenă, se enunță un adevăr incomplet? Dar asta va produce o impresie nefavorabilă asupra publicului. În ceea ce mă privește, mărturisesc, m-am lăsat covârșit de incriminarea sentimentului care a dus la crimă și m-am mulțumit cu un vinovat abstract. Înțelegeți, caut eu să mă scuz, mi-am zis că la teatru te poți mulțumi și cu un astfel de adevăr-simbol.

Mihai se simte amenințat de faptul că eu alunec pe un tărâm care lui nu-i convine din cauză că nu împărtășesc acest punct de vedere și deci nu crede că deocamdată poate afla ceea ce-l interesează. El continuă să urmărească identificarea persoanei autorului, și dacă a acceptat căutarea motivelor care i-a îndemnat pe colegii Zinei să joace în „Purgatoriul” Ancăi, a făcut-o numai fiindcă a întrezărit o cale spre materializarea scopului său; în niciun caz nu vrea să încerce măcar a-și da seama că motivele pe care dorește să le afle nu sunt altceva decât rezultatul unor sentimente. Oricum, se află pe un drum mult mai bun decât cel de la începutul discuției noastre, și asta mă mulțumește îndeajuns ca să-l las în pace.

— Dumneavoastră vă neliniștiți pentru spectatori, intervine Mihai, dar eu, mai ales pentru oamenii care, în dăruirea lor nețărmurită pentru artă, au consimțit să se prezinte într-un asemenea spectacol.

Daneș n-a reținut absolut nimic din aluziile mele cu privire la adevăratul vinovat. Mă întreb dacă este prost, ori de rea-credință. Îmi spun că trebuie să mai aștept până când se va da în vileag. Oricum, tânărul procuror poate fi fericit; deocamdată, martorul se dovedește a fi intrat cu totul în cursa întinsă, căci răspunde:

— Vai! Nu cumva să credeți că noi, interpreții, suntem de vină. Nuuu! se lamentează el.

— Indicațiile de regie? caut eu să-l incit și mai mult.

Romeo își clatină capul, cu un aer de superioară indulgență, de parcă n-ar vrea să decepționeze pe vreunul dintre ciracii săi care ar fi răspuns nu prea exact la o întrebare de mare însemnătate.

— Textul! intervine Mihai, cu aerul unui elev prost dar tocilar, și eu izbucnesc în râs.

— Nu râdeți! mă dojenește Daneș cu asprime, crezând că răspunsul, și nu atitudinea colegului meu mi-ar fi stârnit hohotul din care păream să nu mai scap. Nu râdeți! Iată răspunsul exact, strigă regizorul, întinzând o mână spre Mihai. Da, da, principalul vinovat pentru marea carență a spectacolului, pentru redarea trunchiată a adevărului, este textul piesei! Ce putem face noi, interpreții, dacă autoarea nu rostește adevărul până la capăt? Să punem de la noi? Asta e inadmisibil!

Mihai arată aidoma unui pui de tigru gata să se năpustească asupra prăzii hăituite până în hățișul din care fuga nu o mai poate salva. Mă tem să nu greșească din punct de vedere tactic, dar, spre marea mea bucurie, el se adresează oaspetelui pe tonul cel mai prietenos cu putință:

— Bine, înțeleg, nu se cade ca interpretul să întregească ori să reducă textul, dar... un om de valoarea dumneavoastră și mai ales... un regizor – deci, fără nicio obligație tipic actricească – de

ce ați acceptat să jucați într-o piesă cu al cărei text n-ați fost de acord?

Mă aștept ca Daneș să se simtă lovit în enorma lui vanitate, dar mare îmi este mirarea când nu îl văd decât puțin încurcat. Zâmbește, tace câteva clipe, și, cu oarecare emoție, trădată pentru prima oară față de noi, mărturisește:

— Oameni buni, eu... eu nu puteam refuza. Știți, cândva... Zina mi-a fost logodnică. Anca mi-a solicitat participarea făcând uz de sentimentele mele de odinioară; pe urmă a intervenit Olga, soția mea. Am încercat s-o conving pe Anca de nevoia adăugirii, îmbunătățirii textului, dar Olga... Olga părea înțeleasă, convinsă chiar că piesa trebuia jucată așa cum ați ascultat-o și dumneavoastră. Mă rog... am cedat.

Ajutorul meu se arată oarecum mulțumit; îmi dau seama de asta după felul cum mă privește, vrând parcă să-mi strige: „Iată cel dintâi rezultat al investigațiilor mele! Iată motivul care l-a îndemnat pe primul dintre martori să accepte. A juca trăirea unui moment tragic din viața lui!”

Eu, însă, îmi dau seama că răspunsul e incomplet; nu știu dacă regizorul ocolește deliberat precizările dorite de mine, le simt indispensabile anchetei noastre, ori pur și simplu nu se ostenește să spună esențialul. Cred că discuția lui cu Mihai a ajuns într-un punct mort dar făgașul pe care s-au angajat devine pentru mine o adevărată ispită, să adâncesc, să întregesc și să limpezesc situația. Chibzuiesc o vreme, și apoi, pe tonul cel mai firesc cu putință, mă arăt interesat în continuarea dialogului său cu Mihai:

— Maestre, acum, când am priceput că numai din motive sentimentale ați acceptat să apăreți într-un joc al cărui adevăr îl știți doar parțial, v-aș ruga, din rațiune, să ne destăinuiți care ar fi elementele eludate de autoare.

Îl văd că tresare și mă privește cu oarecare teamă. Atunci, vrând să-l liniștesc, precizez:

— O! Să nu vă închipuiți că sper să aflu de la dumneavoastră marele adevăr! Nu. Atâta doar: vorbiți-mi despre rolul dumneavoastră; mă refer la rolul scris de Anca Ceplan, în comparație cu ceea ce ați fi putut aduce nou dacă ea v-ar fi dat ascultare.

Precizarea mea îi convine, deoarece teama a dispărut total din privirea sa. Mai mult: Daneș manifestă o oarecare bucurie față de prilejul pe care i-l ofer spre a se pune în valoare și îmi răspunde precipitat:

— Înțeleg, înțeleg foarte bine. Ați sesizat exact lipsurile textului și vă asigur că ați găsit în mine nu numai un consultant avizat, ci și un om... pe cât de nemulțumit, pe-atât de sincer. Da, da, insistă el, asigurându-mă, vă voi răspunde concret, la obiect, ce consider nesatisfăcător la rolul meu. De pildă, când am fost audiat, acolo... la locul faptei, și mai apoi... chiar aici, în acest birou, eu am declarat, ca de altfel și pe scenă, că m-am întâlnit cu Vlad Gogan, în seara crimei, în scopul de a influența pe Zina să consimtă la interpretarea unui rol în filmul meu. Vă amintiți?

Eu și ajutorul meu ne privim câteva secunde și-apoi, aproape la unison, răspundem cu un „Da” grav.

Mulțumit de reacția noastră, martorul face o lungă pauză, la capătul căreia exclamă:

— Ei-bine, nu!

— Ce anume? Întreabă Mihai.

— N-am spus adevărul. În realitate, motivul întâlnirii a fost cu totul altul, dar Anca a refuzat să-l includă în text, argumentându-mi că vrea să respecte declarația dată anchetatorilor.

Atât eu, cât și colegul meu suntem uluiți la aflarea acestei vești. Așadar, Anca știa că cele mărturisite de Romeo Daneș n-au

fost decât un pretext menit să justifice întâlnirea lui cu soțul victimei! Cu siguranță că amândoi ne întrebăm ce a determinat-o pe tânăra actriță să tăinuiască, până și în piesa scrisă de ea, falsă declarație a regizorului. Această voită omisiune din partea Ancăi capătă – cel puțin în aparență – un aspect categoric de tănuire, și acum, eliberat de convenția unei reprezentări scenice, caut să înțeleg sensul acestei atitudini înainte de a încerca s-o judec. Îmi spun că numai aflarea adevăratului motiv al întâlnirii lui Daneș cu Gogan va lămuri, poate, cel mai important aspect al nesincerității autoarei *Purgatoriului* și mă decid a-i cere martorului precizări.

— Ei bine, exclamă el, mândru de revelația pe care avea s-o facă, adevăratul motiv a fost dorința mea și a soției mele de a-i salva căsnicia.

— Presupun, intervine Mihai, că dumneavoastră i-ați oferit acel rol într-un film, vrând s-o îndepărtați de soțul ei spre a nu afla ceva care...

— Invers! Exact invers! strigă Daneș, bucuros că „șarada” lui n-a putut fi dezlegată la prima vedere.

— Cum așa? se-arată nedumerit tânărul procuror.

— Nu Zina, ci Vlad era acela care nu trebuia să afle...

— Ce? Ce anume? întreb eu.

Romeo pare să fi ajuns la punctul critic al mărturisirii sale. Îl observ atent și constat că o sinceră jenă îi determină reținerea. Mihai vrea să-l grăbească; văd asta și, fără ca martorul să bănuiască măcar, îi fac un semn discret. Tânărul meu coleg renunță și se resemnează s-aștepte. În sfârșit, Daneș reia firul destăinuirii, cu precizarea:

— Vlad nu trebuia să afle că Zina îl înșela. Iată pricina pentru care atât eu, cât și soția mea ne-am spus că ar fi fost bine s-o smulgem pe Zina, măcar pentru o vreme, de lângă... în sfârșit...

— Nu trebuie să ascundeți nimic, îl dojenește Mihai.

Regizorul l-a auzit și-i răspunde fără să-l privească, rușinat parcă de ceea ce a spus și până acum.

— Mă rog... o fostă legătură... un mașinist, Lică, Lică Grozavu, șeful mașinist de la teatrul nostru.

Îmi închipui că tăcerea așternută între noi după această penibilă mărturisire va dura atâta vreme încât spiritele noastre, răscolite fiecare din motivul său, se vor liniști, dar speranța mea e spulberată la numai câteva clipe când colegul meu, fără vreo legătură cu discuția de până acum, îl întreabă pe martor:

— Dacă reșin exact relațiile dumneavoastră cu victima... cândva... i-ați fost logodnic, nu?

Neașteptata reacție a lui Daneș mă uimește: sare de pe scaun, și pierzându-și controlul, se izbește cu pumnii în piept, strigă, gâtuit de furie:

— Vedeți? Știa Anca de ce n-a vrut să includă în textul piesei această mărturisire. Da, da, întrebarea dumneavoastră trădează o inadmisibilă neînțelegere a situației. Tot astfel a interpretat și Vlad Gogan buna mea intenție. Ha-ha! se silește el să râdă

Și continuă pe un ton mai puțin strident:

— Își imagina că ofer Zinei un rol în filmul meu numai pentru a rămâne cu ea câțeva vreme, singuri, în alt oraș. Ha-ha-ha! Așa i-am răspuns lui Vlad, și tot astfel vă răspund și dumneavoastră. Nimeni nu vrea să înțeleagă cât de mult mă umilește această jignitoare bănuială, cu toate că tuturor le-am spus adevărul.

Vorbele și tonul rostirii mă fac să cred în sinceritatea acestei mărturisiri mai mult decât în oricare alta. Dacă până acum Daneș s-a mai fândosit, a bravat, și-a dat importanță, flatat de exageratele noastre aprecieri în legătură cu pretinsa lui personalitate, în clipa asta s-a dezvăluit pe el cel adevărat. Nu știu cât de bine am izbutit să-l cunosc, dar de un lucru pot fi

sigur: în acest moment, Romeo Daneș n-a jucat, n-a interpretat nici măcar propriul său rol, ci s-a arătat pe sine. Dacă atitudinea de pe scenă ca și aceea din biroul meu, până acum câteva minute, păreau deopotrivă o slabă interpretare a unor situații studiate, repetate, ultima lui mărturisire nu lasă niciun dubiu asupra autenticității. Recapitulez spusele sale și sfârșesc prin a mă cutremura la gândul că Daneș i-ar fi destăinuit lui Vlad adevăratul motiv al intenției sale de a o îndepărta pe Zina din orașul nostru, fie chiar pentru o vreme, cum zicea el. Caut să-mi alung din minte această întunecată ipoteză, spunându-mi că durerea pe care martorul a acuzat-o când ne-a declarat nouă situația de soție adulteră a victimei îl scutește de orice bănuială asupra caracterului său. Totuși, fiindcă nu mă pot despovăra de această idee ce se insinuează din ce în ce mai adânc în judecata mea, tulburându-mă, îl întreb, într-o doară, aproape sugerându-i răspunsul pe care, nu știu de ce, l-aș fi dorit:

— Sper că nu i-ați spus lui Vlad că doreați s-o îndepărtați pe Zina de... Lică, nu-i așa?

— Ba da, răspunde Romeo. I-am spus. Cum altfel m-aș fi putut apăra de bănuiala lui asupra-mi? Și-apoi oricum, noi așa hotărâsem; și eu, și soția mea ne-am gândit la eventualitatea unui refuz din partea peruchierului, așa încât trebuia să fiu înarmat și pentru o asemenea situație... „Dacă se opune ca Zina să plece la filmări, Vlad trebuie convins prin a i se mărturisi adevărul; legătura Zinei cu Lică.”

Eu și Mihai ne privim stupefiați, iar Daneș, socotind favorabil lui efectul produs asupra noastră, face următoarea remarcă:

— Vă dați seama ce efect scenic ar fi avut acest moment?

Apoi suspină și adăugă, plin de regret:

— Ei, dar Anca n-a vrut să includă acest moment în textul piesei sale. De ce? N-aș putea spune, dar din punct de vedere al conflictului ar fi fost grozav, așa că...

Nu-i mai pot urmări sporovăiala. Întreaga mea judecată se apleacă asupra acelei întrebări „De ce?” rostită chiar de martor, și la rândul meu continui să mă întreb: „De ce n-a vrut Anca Ceplan să lase această înfruntare în textul său?” După o vreme de încordată chibzuință, ajung la părerea că trebuie să exclud orice îndoială asupra bune sale credințe, amintindu-mi că în timpul spectacolului, atât vorbirea, cât și jocul interpreților au accentuat într-un mod cu totul deosebit faptul că declarația lui Daneș în legătură cu întâlnirea avută cu soțul victimei a fost incompletă. Desigur autoarea a urmărit doar să mă incite la adâncirea cercetărilor, așa cum de altfel mi-a și spus, dar ceea ce eu trebuia să rețin în mod deosebit era sugerarea unor căi pe care urmează s-ajung mai direct, mai sigur, la aflarea adevărului. Gândurile încă îmi sunt curmate de o întrebare rostită de colegul meu, pe un ton rece:

— Vlad v-a părăsit imediat după ce i-ați comunicat relația Zinei cu șeful mașinist al teatrului?

— Da, dar nu mai înainte să-și fi privit ceasul.

Precizarea aceasta mă face să tresar și să acord interlocutorului nostru un plus de atenție. Se vede că el observă schimbarea mea de atitudine și se grăbește să-mi explice că n-a fost o insinuaare, ci pur și simplu consecința firească a prea ascuțitului său spirit de observație, tipic mai tuturor regizorilor.

— De bună seamă că știți și motivul pentru care soțul victimei și-a privit ceasul înainte să plece din local! continuă Mihai, aproape acuzându-l.

Mă tem că formularea prea directă a întrebării și tonul folosit acum de tânărul meu coleg ar putea să-l supere pe Daneș, dar,

spre mirarea mea, regizorul mărturisește firesc și cu oarecare mândrie că are ocazia să-și dovedească afirmația dinainte:

— Bineînțeles că știu de ce și-a privit ceasul! Îi spuseseam și ora, și locul întâlnirii, din seara aceea, a Zinei cu Lică. O! Țin bine minte! exclamă el cu un aer de mare suficiență. I-am strigat în față: „Tu, pe mine, mă bănuiești de necinste? Crezi că vreau să plec cu Zina, din oraș, pentru mine, și nu pentru filmul meu?! Ei bine, află că altul îți pune coarne! Și ca să te convingi, n-ai decât să te afli peste un sfert de oră pe drumul ce leagă casele noastre”.

Ne privește pe rând și murmură, părând obosit:

— Am încheiat citatul!

După o scurtă pauză, adaugă, pe un ton ce se vrea confidențial:

— Și eu... și soția mea știam că în seara aceea, pe la orele 7 și jumătate, pretextând că duce de mâncare câinelui, Zina își părăsește locuința, pentru a se întâlni cu Lică.

Urmează o lungă tăcere, în decursul căreia nu pot face altceva decât să compar jena martorului din clipa când ne-a declarat, parcă fără voia lui, situația de femeie adulterină a victimei cu volubilitatea de-acum, când relatează amănuntele acelei stări și, fără să pricep prea bine de ce, încep să cred că o parte a declarației sale pare spontană, iar o altă parte are aspectul de relatare a unor convingeri ce nu-i aparțin. La un moment dat mă simt îmboldit să-l întreb dacă autoarea cunoștea precizarea locului și a orei întâlnirii Zinei cu Lică, pe care el a făcut-o lui Vlad Gogan, dar Mihai mă scutește de această osteneală, interesându-se, în felul său, cam dur.

Romeo afirmă fără nicio ezitare:

— Bineînțeles! O, dacă soția mea n-ar fi susținut că punctul de vedere al Ancăi „Nu este esențial pentru spectacol”, eu aș fi insistat și poate că fetișcana aceea ar fi acceptat până la urmă.

Zău așa! Ia gândiți-vă ce tensiune dramatică ar fi marcat un asemenea moment! Dar Olga n-a vrut. Știți, la drept vorbind, Anca a influențat-o; da, da, eram de față când s-a consultat cu soția mea asupra acestui punct: „Să arătăm că regizorul l-a informat pe peruchier asupra locului și orei adulterului, ori să nu se creadă că prin asta noi aruncăm, direct, vina asupra lui Vlad Gogan”. Jur! Astea au fost vorbele autoarei, iar soția mea a susținut-o, sunt sigur, din milă pentru Vlad.

Sare de pe scaun și, după ce se lovește cu palma peste frunte, exclamă pe un ton de sinceră uimire:

— Vai! Sunt un vorbăreț fără leac! M-am pus pe flecăreală și am uitat că, de fapt, eu am condus-o pe soția mea aici, pentru că, pe ea ați chemat-o, și nu pe mine.

Auzind acea mărturisire, tânărul meu ajutor scapă pixul din mână și mă privește uluit.

— Doamna Olga Daneș e-aici? Întreb eu.

— Da, alături, precizează Romeo.

— O rog să poftească.

Daneș se ridică și iese grăbit, uitând să-și mai ia rămas bun de la noi.

Suntem singuri câteva clipe.

Mihai nu-și mai poate stăpâni surprinderea și, vrând să se asigure că n-a fost victima unei închipuiri, mă întreabă în șoaptă:

— Spuneți-mi, pe Daneș... pe Romeo Daneș nu l-ați invitat?

— Nu.

— Nici eu, mărturisește Mihai, și imediat, dându-și seama de ridicolul precizării sale, izbucnește în râs.

Râd și eu: sunt mulțumit că i-am putut dovedi, măcar în parte, ce surprize ne pot oferi mărturiile de după spectacolul Ancăi Ceplan și mai ales că discuția cu Romeo ar putea însemna o oarecare spulberare a temerilor neîncercatului meu coleg.

Câteva ciocănituri care răsună în tăblia ușii pun capăt mulțumitoarelor mele gânduri. Ușa se deschide, și Olga Daneș își face apariția.

— Vă mulțumesc, tovarășe procuror-șef! explodează actrița.

Ne ridicăm în întâmpinarea ei și o invităm să se așeze, dar ea dorește să fie ascultată.

— Vă mulțumesc că ați dat ascultare rugăminții mele și mi-ați trimis o invitație la procuratură.

Dacă în privința soțului Olgăi, Mihai s-a arătat uluit, în clipa asta, trăsăturile chipului său trădează consternare. Mă privește cu admirație, dar și cu reproș, vrând parcă să-mi strige „Cum? Nici pe asta n-ați invitat-o dumneavoastră? Atunci, ce dracu' îi găsește pe toți să vină aici nechemăți?” Nu știu dacă îi voi putea explica aceste întâmplări pe parcursul anchetei noastre sau tocmai când vom încheia dosarul, dar vreau să sper că până atunci va pricepe singur.

Olga se așază pe un fotoliu și își aprinde o țigară. Trage câteva fumuri, și ni se adresează pe un ton de mare taină, răsfățându-se:

— Soțul meu nu știe că eu v-am cerut această întrevedere; sper că l-ați lăsat să creadă că venirea mea aici se datorează solicitării dumneavoastră.

O asigur de cea mai desăvârșită discreție, și ea continuă:

— Și-acum, cred că este de datoria mea să vă destăinui scopul rugăminții de a mă găsi aici. Ei bine, observația pe care mi-ați făcut-o la repetiție în legătură cu atitudinea mea, desigur... potrivită mai mult unei vinovate decât martorei interpretate de mine, i-a umplut sufletul de bucurie.

— Cui? mă arăt eu interesat.

— Lui Romeo! Și știți de ce? Pentru că am ascultat indicațiile de regie ale autoarei și n-am ținut seama de sfaturile lui.

Face o pauză bine jucată, la capătul căreia pare gata să izbucnească în lacrimi. Sfârșește printr-un ostentativ efort de a se menține demnă și, cochetând oarecum, mă întrebă:

- Vă cer prea mult dacă vă rog să retrageți acea observație?
- Față de soțul dumneavoastră? mă arăt eu naiv.
- M'daa... dar în prezența tuturor celorlalți interpreți.
- Și când ați dori să fac asta?

Nu-mi răspunde imediat, dă impresia că se gândește foarte atent la alegerea momentului, pe care-l dorește cât mai propice reabilitării vanității sale. Pe urmă se apleacă spre mine și șoptește grav:

— Anca spune că veți participa la ultima repetiție generală; ei bine, atunci!

Tace o vreme, și, rușinată de ceea ce mi-a cerut, mă asigură:

- La premieră... vă promit să urmez sfatul dumneavoastră.
- Dar, protestez eu, noi nu avem nici calitatea și nici menirea să dăm astfel de sfaturi. Am fost rugați... mi s-a cerut sprijin, mi-am exprimat o părere; nimic altceva. Puteți proceda așa cum doriți.

Se arată speriată de vehemența spuselor mele, dar nu și dispusă să renunțe.

— Înțelegeți-mă! Am nevoie de această reabilitare față de soțul meu... Anca...

— Ce-i cu Anca?

— Nu merită un asemenea afront. A făcut totul cu atâta pasiune, încât... chiar dacă mi-a dat o indicație regizorală greșită...

Îmi spun că uzează de numele și de strădaniile colegei sale tot în scopul de a-și satisface propria-i vanitate, dar după câteva clipe ceva nedefinit încă îmi îndreaptă atenția spre un straniu gând: „Dacă Olgăi îi convine jocul pe care autoarea-regizor i l-a

recomandat?” Încerc să refuz această neîntemeiată supoziție și mă dojenesc aspru că i-am făcut loc în judecata mea. Cum ideea persistă, mă strădui să-i aflu o explicație, chibzuind la originea apariției sale printre celelalte gânduri și, nu după multă vreme, mă simt năpădit de niște concluzii stranii, dintre care, una chiar mă înspăimântă: „Nu cumva atitudinea de vinovăție jucată înseamnă un mijloc de despovărare față de adevărata vinovăție? Dar ce spun? Dacă lucrurile ar sta cum le presupun, ceea ce am numit eu mijloc de despovărare ar fi, în fapt, rezultatul constrângerilor exercitate de o conștiință prea încărcată de vină, și nu un mijloc ales sau oferit de altul. „Ia stai, îmi strig deodată: Atitudinea de joc vinovat nu-i rezultatul voinței ori dorinței Olgăi Daneș; jocul i-a fost cerut, chiar impus, de Anca Ceplan. Dar cum de l-a acceptat Olga, în ciuda evidenței și sfaturilor soțului său, om de meserie, regizor, cât de cât experimentat?” Și acum cu atât mai mult nu pot găsi alt răspuns zbuciumatelor mele raționamente decât că Olga Daneș a acceptat o falsă interpretare a liniei rolului numai datorită unei auto constrângeri, poate nici de ea știută ori știută poate, dar pe care nu și-a mărturisit-o încă.

Martora, sesizând parcă exact ceea ce gândesc, intervine în judecarea pe care o fac straniei situații – rod al cererii sale:

— Tovarășe procuror-șef, dincolo de vanitatea mea profesională, simt că deocamdată n-aș putea da ascultare sfatului dumneavoastră decât în situația în care nu m-aș simți constrânsă.

Ultimul cuvânt al frazei sale mă tulbură într-atâta, încât îmi pierd controlul și o întreb:

— Constrânsă?

Actrița zâmbește trist.

— De ce vă mirați? Sunt oameni pe care sfaturile îi paralizează. De pildă, eu încă de pe vremea când eram copil,

puteam da ascultare unei povești, numai dacă sfătuitoarul îmi lasă impresia că... din propria mea dorință vreau să mă îndrept.

Explicația Olgăi are darul să mă azvârle într-o mare derută. Mă întreb dacă interlocutoarea mea este o femeie cu o intuiție excepțională, ori spusele ei nu sunt altceva decât rodul unei coincidențe.

Nerăbdătorul meu coleg caută să se arate avizat în materie de psihologie infantilă; cel puțin așa pare, dacă judec numai prima frază.

— Într-adevăr! exclamă Mihai. Pe un copil îl poți păcăli cu vorbe, vrând să-l ajuți.

— Pe oricine, îl completează martora.

Spre surprinderea mea, ajutorul meu are o intervenție pe cât de inteligentă, pe-atât de fericită pentru cazul nostru.

— Nu... nu-i chiar așa; pe un adult îl poți ajuta mai degrabă cu fapte, într-un concurs de împrejurări...

Nu știu dacă Mihai va fi de acord cu felul în care mă decid eu să folosesc prilejul oferit de el dar simțul meu de profesionist îmi spune că momentul nu trebuie pierdut, și intervin:

— Da, da, iată calea ce o avem de urmat: Dezicerea mea de părerea care v-a stingerit trebuie să se producă într-un concurs de împrejurări cât mai favorabile. Simt că ajutorul meu se neliniștește, din cauză că nu știe ce urmăresc, astfel că îi adresez un „Formidabil!” strigat aproape. Și nici nu-i prea greu! mă arăt eu entuziasmat și o fixez pe actriță. Voi urmări cu cea mai mare atenție textul rostit pe scenă și vă voi întrerupe într-un moment care să-mi îngăduie o retragere... onorabilă.

Râdem toți. Olga îmi mulțumește.

Las să treacă o vreme, timp în care mă prefac preocupat de împlinirea propriei mele oferte. Apoi, manifestând o vădită nesiguranță, mă arăt nevoit s-o consult:

— Ce-ar fi ca momentul acela... prielnic jocului nostru să ni-l oferiți dumneavoastră? Știți, asta m-ar scuti...

— Cum? Își trădează ea nerăbdarea.

— De, știu și eu?! Poate că... pur și simplu, povestindu-ne câte ceva, „evident, în afara rolului din piesă și... chiar dincolo de prima dumneavoastră declarație. Indiferent ce!

Olga ezită. E cam derutată de propunerea mea. Îmi explic starea ei, presupunând că se întreabă dacă urmăresc să aflu ceva deosebit. Pe urmă se liniștește, poate datorită nesiguranței tonului meu dinainte, spunându-și că nu doresc altceva decât ceea ce am mărturisit: să mă ajute la găsirea unui moment cât mai prielnic pentru a-mi retrage observația în legătură cu interpretarea sa. În sfârșit, se vede că după toate calculele a ajuns la concluzia că poate profita de ocazia ivită și, fără să-și ascundă o oarecare mulțumire, răspunde:

— Tovarăși procurori... poate că v-aș fi spus mult mai multe lucruri, chiar și atunci când mi-ați luat prima declarație, dar... dacă n-am făcut-o, a fost fiindcă m-am temut să nu comit vreo indiscreție. Și nici... nu l-aș fi pus prea mult în avantaj pe soțul meu.

— De ce spuneți asta? se-arată Mihai nedumerit.

Martora mimează o nemăsurată jenă și numai după ce se asigură de efectul produs de jocul ei asupra noastră precizează:

— Știți... vechile lui relații, cu Zina ar putea face să se creadă că el ar mai fi iubit-o încă...

Tresare și, speriată de ceea ce a spus, se precipită să ne îndepărteze orice posibilă bănuială asupra lui Romeo.

— A! Să nu vă închipuiți cumva că Daneș ar fi ucis-o pe Zina, dintr-o veche gelozie, răscolită acum de relația ei cu... Nu! Între Romeo și Zina, totul se terminase de mult... Cea mai bună dovadă este că el s-a căsătorit eu mine, și nu cu ea. Și-apoi...

Romică n-ar fi în stare să ucidă, iar dacă ar ajunge până acolo, n-ar face-o în niciun caz atât de vulgar! O! El este regizor, și deci fantezia și bunul-gust nu l-ar părăsi nici măcar într-o împrejurare mortală.

Atât Mihai, cât și eu abia ne putem stăpâni râsul.

— Dar nici prin minte nu ne-a trecut o asemenea posibilitate.

— Nu? se-arată actrița pe cât de surprinsă, pe-atât de nemulțumită de atitudinea noastră pasivă.

— Vă asigur! insistă ajutorul meu, parcă vrând cu tot dinadinsul să-i adâncească mâhnirea.

Olga îl privește și sfârșește într-un râs silit, iar mie, comportarea ei îmi amintește cuvântul „Făcătură”. Și caut să-mi amintesc de unde-l știu: de la Moș Toader, când mi-a vorbit despre o artistă —cum spunea el – fără chemare pentru scândura scenei. După ce, chipurile, abia izbutește să-și stăvilească hohotul, ne mărturisește gândurile care l-au stârnit:

— Mă bucur că nu v-ați gândit la soțul meu ca la un posibil asasin, dar... mă și îngrijorează.

— Pentru că ne-am putea gândi de-aici înainte, nu-i așa? întrebă Mihai.

Actrița devine deodată gravă și tristă. Își clatină capul de parcă ar vrea să spună „Și asta, dar mai este ceva, ceva mult mai însemnat”. Colegul meu vrea să întrebe, dar eu îl pironesc cu o privire dură, și vorbele îi îngheață pe buze. Aștept. Vreau să aștept, cu toate că ard de nerăbdare. Simt că urmează ceva, dacă nu revelator, măcar ceva mai important. Dar nu vreau să-i fac jocul. Cu riscul ca martora să se răzgândească, nu doresc să-i dau nici cea mai mică satisfacție; știu că pauza și gestul ei sunt menite a ne incita, dar tot atât de bine știu, din practica celor douăzeci de ani de când sunt procuror, că destăinuirile nestimulate sunt rezultatul unui adânc și puternic zbulcium, care de cele mai multe

ori se soldează cu aflarea unor situații foarte greu de închipuit. Dacă vreți, e un fel de joc de-a „Cine-i mai tare”, care pentru mine are o foarte precisă semnificație „Nimic nu-i atât de tare încât s-ascundă adevărul pentru totdeauna”. Aștept, cum am așteptat și altă dată. Știu că forța adevărului este de partea mea. Și adevărul știe că are în mine un aliat sincer. A văzut, a auzit, a simțit asta din zbuciumul și credința cu care îl slujesc. Atâta doar: de data asta nu ne cunoaștem personal. Dar ne-am întins mâinile, și faptul pare să fie de-ajuns ca puterile noastre izbind de-o parte și de alta zidul care-l acoperă să înlăturăm acest obstacol. Spre marea mea bucurie, izbânda se anunță și de data asta. Martora încetează să-și mai clatine capul, surâde, mimează din nou jena, dar de astă dată adaugă expresiei chipului său o palidă teamă. În sfârșit, puțin răsfățată, puțin cochetă, vorbește:

— Sigur, datorită nesăbuiinței mele, dumneavoastră v-ați putea gândi că Romeo ar fi ucis-o pe Zina. E adevărat, m-a neliniștit această presupunere – și-l privește insistent pe Mihai. Pe urmă, ochii se rostogolesc spre mine și continuă, fără nicio legătură cu cele discutate până atunci: Marea mea teamă este... că-mi veți cere date asupra relațiilor dintre Zina și Vlad.

Mă uit la ea surprins; să fi fost în locul său, mi-aș fi dat seama că am făcut o mare gafă, dar, contrar unei firești reacții pricinuite de o asemenea situație, Olga consideră atitudinea mea o nestăpânită curiozitate și, vrând a mă incita cât mai mult, amână destăinuirea, pretextând:

— Aaa! Să nu vă imaginați că în privința asta aș putea comite o cât de mică indiscreție.

Îmi vine să-i strig că nici prin minte nu mi-a trecut să-i cer asemenea relatări, dar mă stăpânesc, tocmai fiindcă ea, deliberat ori nu, și-a mărturisit nevoia de despovărare. Este de datoria mea

să aflu, să ascult și mă supun acestor obligații, insinuând o discretă invitare la declarații:

— Spuneți numai ceea ce doriți. Noi nu vom insista în privința relațiilor dintre soții Gogan.

Nu se arată mulțumită de lipsa mea de entuziasm. Pare să se gândească dacă merit să-și mai pună în valoare bunele intenții și numai după un destul de îndelung răstimp oftează de parcă ceva o silește să spună ceea ce ea n-ar prea dori.

— Biata Zina! Începe ea, pe un ton aproape șoptit.

Privește în gol, ca și când evocarea unor situații i-ar produce o neplăcută retrăire.

— Bătăi, scandaluri, mașina Salvării – chemată, fie pentru unul, fie pentru celălalt, dar... de cele mai multe ori pentru amândoi deodată.

Tresare și joacă o penibilă spaimă, strigă deznădăjduită lui Mihai:

— Nu cumva am făcut vreo indiscreție?

Ajutorul meu o asigură, cu o prefăcătorie la fel de prost jucată:

— Vai de mine!

Scena la care asist pare desprinsă dintr-un spectacol unde grotescul este la el acasă.

— Asta mă liniștește, răspunde martora, și cere voie să-și depeze mai departe firul tristelor aduceri-aminte. Sărmana mea prietenă merita o soartă mai bună și un bărbat mai puțin gelos.

Suspină, își șterge o lacrimă pe care ar fi dorit-o drept tovarășă a celor ce-avea să spună și, oarecum mulțumită, concludă:

— Ei... dar se mai descurca ea.

Nerăbdarea îl învinge pe tânărul meu coleg.

— În ce privință?

Olga repetă momentul tresăririi, semn de nestăpânită indignare.

— Aveți un dar nemaîntâlnit să provocați oamenii la mărturisiri pe care nu doresc să le facă nici în ruptul capului.

După câteva secunde, când supărarea i s-a mai atenuat – nu știu de ce –, actrița își ridică brațele, ca și cum ar spune „M-ați învins! Sunteți mai mulți, mai puternici decât mine; n-am încotro! Voi vorbi!”

— Mă rog; continuă ea, dacă insistați... Ei bine, sărmana Zina mai profita și ea, cât de cât, de viață.

Probabil că observă încruntarea de pe chipul meu și, poate nu-și dă seama ce mă supără în relatarea ei, ori vrea să dea o altă aparență „nedoritelor” sale indiscreții, căci, pe un ton de dojană, mi se adresează direct, nemilos:

— Ce vă revoltă? Ce găsiți extraordinar în faptul că o femeie tânără și chinuită de un nevropat, pe lângă că-l suporta și-i slugărește copilul care nu-i și al ei, își permite, poate, ca singură bucurie, să evadeze câteodată din sumbra ei viață?

De data asta, Mihai este acela care intuiește că și cea mai mică întrerupere ar aduce curmarea acelui început de gravă mărturisire și, văzându-mă gata să protestez sau chiar s-o încurajez pe Olga, îmi atrage atenția să nu intervin.

Actrița ne privește o vreme. Pe urmă, mulțumită de tăcerea la care ne-a redus, ni se adresează cu oarecare blândețe:

— Zău așa! Nimic extraordinar pentru un om atât de chinuit cum era ea. Și-apoi, la urma urmei, ce mare crimă? Profita de faptul că trebuia să ducă de mâncare câinelui ca să plece de-acasă. Auziți dumneavoastră motiv! Parcă eu nu l-aș hrăni și nu l-aș iubi pe Gil așa cum îl iubea ea! Dar acum, se arată martora plină de revoltă, acum, după moartea ei, cine-l îngrijește? Eu! Ca și mai înainte, de altfel.

Invocarea câinelui îmi reamintește momentul când, neștiind că mă aflu dincolo de gardul locuinței sale, Olga l-a lovit nemilos,

fără niciun motiv. În urechi îmi răsună schelălăitul acela prelung, exprimând durere și disperare. Simt nevoia să-i strig cât este de rea și mincinoasă, dar cine mi-ar accepta omeneasca revoltă? Sunt șeful unui organ de procuratură, iar cabotina asta se află în biroul meu, unde face depoziții, ce-i drept, cum vrea ea, într-un caz de crimă. Nu trebuie să mă las influențat de impresii personale, după cum n-am dreptul să cedez, fie și celor mai gingașe sentimente care ar putea influența obiectivitatea mea. O suport pe doamna Olga Daneș dar nu mă pot bucura de prezenta ei dezagreabilă.

— Spuneți că victima pretexta că duce de mâncare câinelui spre a pleca de acasă, pune Mihai capăt stării mele de nemulțumire. Or, dacă așa stăteau lucrurile, înseamnă că fosta dumneavoastră colegă recurgea la asemenea practici pentru a se întâlni cu cineva. Nu?

Fără măcar să bănuiască ce neplăcut îmi este momentul marcării revoltei prin ridicarea brațelor, martora repetă gestul cu o voit spontană mișcare. Apoi, după ce-și controlează echilibrul amenințat oarecum, îmi reclamă, fără înconjur, atitudinea subordonatului meu:

— Tovarășe procuror-șef, asta e prea de tot! Dumnealui – îl acuză ea pe Mihai, arătându-l cu o mână întinsă spre el, într-un elan demn de cel mai bun teatru antic –, dumnealui mă silește.

Coboară brațul odată cu tonul și continuă:

— Pur și simplu, mă silește să zic ceea ce nu doresc.

Îmi spun că martora poate se jenează într-atâta de ceea ce va declara, încât are nevoie de scuza silniciei față de propria ei pudoare. De data asta, vrând să-i fac jocul, îmi privesc încremenit ajutorul și numai după ce insist câteva clipe în această atitudine mă adresez interlocutoarei noastre, cu o întrebare prin care îi fac un substanțial rabat răspunsului său:

— Important este să ne spuneți dacă victima se folosea deseori de pretextul hrănirii câinelui spre a-și părăsi soțul. Puteți?

— În fiecare seară când nu avea spectacol.

Sunt sigur că va răspunde și la întrebarea pe care i-a pus-o Mihai și, ca să-i creez un nou motiv, vreau să pun plimbările Zinei pe seama unor împrejurări nevinovate, dorind chiar să-i par naiv.

— Poate că victima făcea mici plimbări din motive de sănătate...

— Nimic nu vă scapă! exclamă Olga, vrând să pară că mă admiră. Știți, așadar, chestiunea cu doctorul!?

Dacă ne-ar observa cât de cât atent, măcar o clipă, martora ar vedea pe chipurile noastre o nemăsurată mirare, dar întreaga ei atenție este absorbită de prilejul pe care crede că i l-am oferit, deliberat. Noi însă ne așteptăm să ne vorbească despre Lică, șeful mașinist al teatrului, așa cum făcuse și Romeo, soțul ei. Oricum, aflăm o altă relație a victimei și, oricât de neinteresantă ar fi pentru anchetă, nu o putem nesocoti. Dar fiindcă nu vede nicio participare din partea noastră, se arată temătoare ca nu cumva să fi făcut vreo „indiscreție”. Știu bine ce înseamnă asta și, în pofida atitudinii pe care aș dori s-o manifest, mă grăbesc s-o asigur:

— Dumneavoastră? O! Sunteți incapabilă de așa ceva.

Se întoarce spre Mihai, dorind să-l câștige tot în favoarea unui asemenea răspuns, iar ajutorul meu, din exces de zel face o mutră de om uluit dinaintea unei comete și murmură:

— Dumneavoastră... indiscreție?

Situația atinge grotescul; abia îmi pot stăpâni râsul, dar musafira pare încântată de considerația noastră și ne mulțumește. Pe urmă se precipită să-și termine relatarea întreruptă, socotind că după aflarea opiniei noastre despre

comportarea ei față de victimă temerile sale se dovediseră cu totul neîntemeiate.

— Ați aflat, probabil, că într-o vreme i se năzărise că ar avea îngrozitoare dureri ale capului. Mă rog! Așa zicea, așa să credem! Normal, când e bolnav omul se îngrijește, iar când medicul este frumos, tânăr și... pe deasupra se mai și declară un admirator, ehei... atunci, „Lungește-mi, Doamne, boala!” Cam așa se spune, nu?

Râde silit și, pe un ton ce se vrea confidențial, precizează:

— Știți, dintr-o astfel de pricină, Zina a refuzat să joace în filmul lui Romeo.

Cu o abilitate magistral jucată, Mihai tatonează posibilitatea elucidării unui aspect care și pe mine mă frământă încă din timpul discuției cu regizorul.

— Doamnă, se arată ajutorul meu șovăielnic, spuneți-mi, soțul dumneavoastră înclina să creadă că victima...

Îndoiala tânărului meu coleg are efectul pe cât de dorit, pe atât de revelator. Pe un ton care trădează deopotrivă revoltă și neliniște, izbucnește:

— Cum? Romeo nu v-a spus nimic despre imoralitatea ei?

Mihai este atât de uluit, încât e gata să-și mărturisească starea ce l-a cuprins. Îi fac semn să se stăpânească. Mă străduiesc să-mi aduc aminte cât mai exact mărturia lui Daneș și mă declar satisfăcut de memoria mea. Un singur lucru mi se pare confuz încă, dar după numai câteva clipe realizez pricina noului meu zbucium: uneori, Romeo lasă impresia unor relatări proprii, alteori – repetarea unor lucruri mai mult ori mai puțin străine lui. Așadar, o parte din voluntara lui declarație suplimentară îi fusese impusă de Olga. Pe urmă caut să-mi alung această considerație, dar orice refuz, ori cât de motivat, se dovedește zadarnic. Nimic nu mă mai poate sustrage acestui gând, aceste

stranii revelații, și de unde până acum atât eu, cât și Mihai doream – evident, în perspectivă – să cunoaștem realele motive ale acceptării fiecărui interpret de a juca în piesa Ancăi Ceplan, din clipa asta interesul nostru se îndreaptă spre un aspect pe cât de imediat, pe atât de acut: De ce ține Olga atât de mult s-o prezinte pe victimă imorală? Nu cumva tot acest scop a determinat-o să accepte rolul oferit de Anca? Îmi concentrez aducerea-aminte asupra replicilor rostite acolo, pe scenă, de Olga Daneș și, fără să capăt un răspuns revelator, mă opresc asupra unor momente a căror semnificații mi-au cam scăpat atunci, la spectacol.

— Un dobitoc! O brută! exclamă martora, disprețuitor.

— Vorbiți despre medic? se arată interesat colegul meu.

— Nu! Despre Lică! strigă actrița, și-apoi își acoperă fața cu palmele.

După ce rămâne o vreme în această atitudine, se arată înspăimântată și bâiguie:

— Ce-am spus? Ce-am spus?

Îi aruncă lui Mihai o privire plină de reproș și-i șoptește, părând că abia își mai poate stăpâni lacrimile:

— Aveți un dar să mă determinați la mărturisiri groaznice.

Își rostogolește ochii spre mine și mă țintuiește cu o privire goală de orice expresie; desigur, vrea să-mi comunice astfel ce mult o deprimă situația în care noi am adus-o.

Zâmbesc, mă arăt înțelegător, dar și că nu îmi pot stăpâni curiozitatea.

— Mă rog, cine este Lică?

Pare destul de încurcată. Sunt convins că nu joacă această stare, căci firesc, se aștepta să găsească un drum bătătorit de relatarea soțului ei. Acum, crezându-ne neavizați, se străduiește

să fie cât mai concisă, spre a-și atinge cât mai degrabă scopul propus.

— Lică, spune ea într-un târziu, este mașinistul-șef al teatrului nostru.

După câteva clipe de tăcere, cu o sinceră ciudă:

— Un vlăjgan, o namilă de vreo doi metri, după care toate muierile se dau în vânt.

Face o nouă pauză, timp în care izbutește să-și preschimbe atitudinea de indignare în compasiune și oftează:

— Sărmana Zina!

Se ridică de pe scaun, semn că nu mai dorește să spună nimic altceva.

Ne ridicăm, la rândul nostru, și o conducem până la ușă. Dar în clipa când martora apasă clanța, Mihai răbufnește:

— Doamnă, mi-am amintit ceva care, sunt sigur, vă va liniști: n-ați făcut nicio indiscreție; soțul dumneavoastră ne-a relatat, cu lux de amănunte, imoralitatea victimei. Vă rog să nu fiți prea aspră cu el.

Actrița pare năucită. Nu știu ce crede, dar mărturisirea colegului meu o tulbură într-atâta, că pare să fi încremenit pentru totdeauna, cu mâna pe clanță. Într-un târziu, se aud ciocănituri în tăblia ușii. Cineva smucește clanța, și în prag apare Moș Toader, luptându-se cu o femeie-mastodont care vrea să-mi vorbească. Olga e smulsă din încăpere.

Noua sosită este Ela Ticău, fosta soție a lui Vlad Gogan. Un machiaj grosolan marchează o mare vânătăie în jurul ochiului drept și o puternică sângerare de-a lungul frunții. Rochia vizitatoarei este pur și simplu ferfenițită.

Îi fac semn să intre. Bătrânul îngrijitor se retrage.

Femeia face câțiva pași spre mine și numai după ce distanța dintre uriașa ei statură și ușă se mărește considerabil descopăr că

e urmată de un bărbat trecut de șaizeci de ani, mic de statură, foarte slab și complet chel.

Atât eu, cât și ajutorul meu ne simțim de parcă am fi victimele unei halucinații. Aspectul noilor vizitatori pare incredibil – atât sub raportul groștii lor înfățișări, cât și sub acela al atitudinii lor de neînțeleasă revoltă. Îi privim îndelung, fără să izbutim a-i întreba măcar ce vor de la noi și mai ales ce-nseamnă această mascaradă. Cât despre mine, cad pradă întrebării pe care mi-au pus-o la spectacol asupra motivelor ce-ar fi determinat-o pe această femeie să accepte o situație-limită de auto ridiculizare, prin rolul oferit ei de Anca Ceplan. Mă uit la Mihai; nu știu dacă gândește același lucru, dar știu că urmărește să afle, în general, motivele acceptării fiecărui coleg al victimei de a juca în piesa Ancăi. Mă strădui să-mi despovărez judecata de această stranie amintire spre a mă ocupa de ceea ce se petrece acum în biroul meu. Reușesc, și întreb:

— Ce s-a întâmplat, doamnă Ticău?

Neașteptata noastră vizitatoare tace; ne răspunde, însă, bătrânul ei însoțitor, într-o explozie de nervi:

— Sper... vreau să sper că mă cunoașteți... sau măcar ați auzit de mine. Am fost, și cred că am rămas o notabilitate în această urbe neurbană. Sunt avocatul Doru Ticău!

Se smulge din locul unde părea priponit și prinde a se plimba prin încăpere, cu o dezinvoltură rar întâlnită, continuând să se prezinte:

— Procesele mele au rămas celebre în lumea largă, poate chiar și la Haga.

Tineretea lui Mihai își spune cuvântul: uită bizarul aspect al monologului și ridicolul situației în care ne găsim și, captivat de autorecomandarea oaspetelui, îl întreabă, plin de admirație:

— Ați pledat și la Haga?

Doru Ticău îl privește lung; pare încurcat, dar își amină răspunsul numai pentru câteva secunde, fiindcă după aceea se precipită:

— Nu... nu tocmai, dar puteam avea aceleași răsunătoare succese ca cele reputate la Puchenii-Mari, Pocreaca și chiar la Gura-Boului, unde pledoariile mele magistrale au fost stenografiate, în întregime, de directorul unei clinici cu profil de parapsihologie. Sper că vă este de-ajuns cartea mea de vizită, spre a da ascultare unei situații intolerabile... în care au fost puse valoarea și măiestria acestei tinere doamne.

— Fiica dumneavoastră? întreabă Mihai, plin de deferentă.

— Soția mea! răspunde prompt Doru. Soția mea, actrița Ela Ticău, domnule... care nu mi-ați făcut cinstea să vă prezentați, nici mie și nici doamnei mele, se arată supărat și ne întoarce spatele.

— Pe soția dumneavoastră o cunosc, corectează colegul meu, și dacă n-aș fi cunoscut-o aș fi așteptat ca dânsa să-mi întindă mâna. Sunt victima unei educații greșite; așa m-a învățat mama.

Explicația lui Mihai nu-și arată imediat efectul, pentru că avocatul continuă să rămână îmbufnat. În acest timp, bietul de mine, cu toate că mă simt depășit de strașnica situație în care mă aflu, caut din răspuțeri să aflu, cât de cât, semnificația acestei discuții, dincolo de absurdul ei. Cred că în curând mă voi socoti dinaintea unui marțian ori a altei specii umane, venită din cine știe ce galaxie, datorită complexului de inferioritate ce mi-l dă neputința de a pricepe limbajul de-a dreptul codificat al interlocutorului meu. Într-un târziu, Doru Ticău se răsucesce spre Mihai și i se înclină cu o ostentativă umilință și murmură:

— Scuze, domnule...

— Mihai Rareș! se simte obligat să se prezinte colaboratorul meu.

Și pe deasupra, face nesăbuita adăugire:

— Procuror!

Ei bine, atâta îi trebui bătrânului, de parcă ultima vorbă a lui Mihai ar fi fost cuiul percutor al unei arme, iar el – focosul unui proiectil; explozie!

— Funcția dumneavoastră nu mă interesează, nu mă epatează și nu mă influențează! strigă el, gătit de furie, agitându-și brațele în dezordine.

Ela, plină de îngrijorare, se repede să-l liniștească:

— Doruleț! Puiule!

Apoi ni se adresează, implorându-ne:

— Domnilor! Vă rog să-l scuzați... Niciodată nu m-a văzut bătută în halul acesta.

Îi privesc atent machiajul, văd bine că pe fruntea ei nu este sânge adevărat, iar vânătaia din jurul ochiului este doar efectul unui fard albastru-închis și din nou mă asigur că nu sunt victima unui coșmar.

— Când s-a întâmplat asta? Întreabă Mihai.

Avocatul răspunde pe un ton de grandilocvență:

— Atunci! Așa trebuie să apară pe scenă; ca atunci când s-a întâlnit cu fostul ei soț. Dar, nesocotind adevărul, autoarea a scris drama evenimentului așa cum i-a convenit, convingându-și colegii să eludeze realitatea, prin manevre dolosive, ca șantajul sentimental și alte asemenea josnicii.

Precizarea aceasta are asupra noastră efectul unui trăsnet. Mihai pare de-a dreptul fericit de cele aflate, dar emoția îl face incapabil să ceară detalii. Îmi revin mai repede decât tânărul meu coleg și încerc să continui discuția.

— Domnule avocat, ne-ați putea spune mai exact ce i s-a întâmplat soției dumneavoastră în seara aceea?

— Vorbește, doamnă! poruncește el Elei. Spune adevărul și numai adevărul! Explică ce mult te afectează profesional interpretarea unui rol ciuntit cu premeditare, și mai ales împotriva voinței și dorinței tale.

Actrița își drege glasul, pregătindu-se parcă pentru o istorie foarte lungă. Pe urmă se decide să ne mărturisească incidentul dintre ea și Vlad Gogan.

— L-am întâlnit pe fostul meu soț în apropierea casei în care locuiește colega mea Olga Daneș. Să fi fost ora 19 și 30 de minute. L-am acostat, vrând să-i comunic îngrijorarea ce mi-a produs-o Petrișor, copilul nostru, care arăta foarte prost. Vlad m-a lovit... m-a pocnit atât de rău, încât eu am...

Un hohot silit de plâns îi curmă spovedania, iar Mihai se arată dispus s-o ajute:

— Desigur, ați căzut.

— O cucoană nu cade! strigă Doru Ticău. Ei bine, în ciuda aspectului ei firav, soția mea este foarte rezistentă, pentru că de ani de zile am supus-o unui sever tratament cu vitamine, fructe și zaharuri. Ha! Altminteri, cum ar fi rezistat unui pumn primit în plină figură?

— Ați strigat după ajutor, probabil, caută colaboratorul meu să atenueze furia bătrânului, dar remarca aceasta pare să-l scoată și mai rău din sărite, căci ripostează vehement:

— O cucoană nu strigă! Nu e frumos!

— Poate că așa fi strigat, intervine Ela, dar rațiunea... bruma de rațiune care mai rămâne unei persoane aflate chiar pe patul decedului m-a împiedicat. Rațiune! Pudoare! Mă rog, simțul estetic a operat asupra mea în clipa acelei grele încercări.

Prețiozitatea a întrecut ridicolul. Oricum, perechea de dinaintea mea poate rivaliza cu cei mai redevabili comici. Păcat că nu pot râde după pofa inimii! Trebuie s-ascult, să aflu, să

cumpănesc bine tot ce ar lămuri îndemnul Ancăi la acceptarea aceluia rol trunchiat, cum spune Dora, și mai ales mijlocul la care a recurs spre a o convinge ori constrânge pe Ela Ticău să-i facă jocul. Desigur, Mihai este la fel de nerăbdător; îi surprind privirea și îmi dau seama că dorește să pună o întrebare importantă. Cu toate că mă tem pentru evoluția interogatoriului, nu-l pot refuza. Îmi înclin ușor capul, și tânărul meu coleg se grăbește să profite de încuviințarea mea.

— Doamnă Ticău, presupun că din motive foarte puternice ați acceptat să interpretați, în piesa Ancăi Ceplan, acel rol trunchiat, cum... foarte frumos l-a caracterizat soțul dumneavoastră.

„E abil puștiul”, îmi mărturisesc cu bucurie, deoarece, firesc, întrebarea ar fi putut suna „Din ce motive n-ați declarat până astăzi agresiunea lui Vlad?”

Efectul tacticii lui Mihai se dovedește neașteptat de util anchetei noastre. În locul actriței, răspunde avocatul:

— Așa a sfătuit-o colega ei, autoarea piesei.

— Nu, nu pot spune asta, intervine Ela. La urma urmei, Anca a gândit o clipă pentru mine. Da, da. Părerea ei era că... dacă Vlad va fi arestat, atunci, legea mă va obliga să iau copilul la mine, or... asta... l-ar fi nemulțumit pe Doruleț.

— La azil! strigă Ticău. La orfelinat! La școala de corecție! Presupun că statul trebuie să poarte grija unui copil de ucigaș, spre a-l controla, educa și mai ales supraveghea permanent.

Suntem pur și simplu consternați; eu ca părinte, iar Mihai – ca fiu al unei mame pentru care dincolo de copilul ei nu se află nimic. Ochii tânărului meu colaborator au o lucire stranie. Cred că e pe punctul să izbucnească în lacrimi ori să spună ceva nepotrivit locului și situației, astfel că mă strădui să mențin atmosfera profesională, arătându-mă interesat de aspectul care

avea să-mi lămurească pe deplin teama doamnei Ticău. Și o întreb:

— Ce v-a determinat să credeți că Vlad Gogan putea fi arestat?

— A doua zi, răspunde Ela, am aflat de moartea Zinei. Or, asociind asta cu halul de nervi în care se afla Vlad când l-am întâlnit lângă casa victimei, mi-a devenit aproape limpede că numai el ar putea fi asasinul. M-am temut că declarând toate acestea i-aș face mult rău și...

Nu mai pot răbda. Minciuna este evidentă, dar nu știu în ce loc s-o situez. Un singur lucru e adevărat: s-a temut că o eventuală arestare a lui Vlad ar face ca Petrișor să cadă în sarcina ei. Restul...

— Doamnă Ticău. Spuneți că starea de nervi a lui Vlad ați asociat-o cu omorul Zinei abia a doua zi, când ați aflat despre moartea ei?

— Întocmai.

— Dar în seara când Vlad v-a lovit, ce ați declarat soțului dumneavoastră?

— Mi-a ascuns! Mi-a tăinuit! strigă avocatul. Așa a sfătuit-o autoarea!

Mă prefac a nu-l fi auzit și mă adresez în continuare Elei:

— V-ați întâlnit cu Anca în seara aceea?

— Nu, răspunde actrița, și mă privește cu un aer neliniștit.

Schimb o privire cu Mihai, și după aceea, luându-mi o mutră tristă, mă prefac a-i cere actriței o favoare:

— Nu credeți că acum, în ajunul premierei, o atât de substanțială modificare a textului și implicit a spectacolului ar fi riscantă? Și-apoi, drept să vă spun, nouă... publicului, ne-a plăcut foarte mult; mai ales interpretarea dumneavoastră.

— Aplauzele, mi se alătură colegul meu, cred că ați observat; în timpul interpretării dumneavoastră, replica și aplauzele!

Măgulită, Ela zâmbește, dincolo de plăcerea pe care i-o produc complimentele noastre pare fericită să termine cât mai repede o discuție care pentru ea a și început să se anunțe neconvenabilă. Își ia soțul de mină și, angajându-l în mers spre ușă, murmură:

— Poate că aveți dreptate. Spectacolul va rezista, chiar în pofida rolului meu trunchiat.

Deschide ușa și ies.

Mă uit în urma lor, gândindu-mă la manevra Ancăi, încă neclară, în legătură cu Ela Ticău.

În prag, apare Moș Toader, care, pe un ton ce nu se sfiește s-ascundă o sinceră dojană, mă anunță:

— O sosit tovarășu' Vlad Gogan, omul Zinei; și-așteaptă... Dar de când tot așteaptă!

— Să poftească. Am să-i cer iertare. Ai văzut și dumneata, n-am stat degeaba.

Îngrijitorul mă privește lung. Nu știe dacă vorbesc serios, ori vreau să dau o ripostă observației sale, și fiindcă știu ce înseamnă pentru el oricine i-a fost drag Zinei, îl asigur:

— Ai dreptate. N-am vrut să-și piardă timpul făcând anticameră. Știi bine că nu-mi bat joc de vremea oamenilor.

În spatele bătrânului apare Vlad. Mă adresez noului sosit:

— Tovarășe Gogan, mii de scuze. Au venit soții Ticău... așa. Fără să se fi anunțat. Am sperat să termin până sosiți dumneavoastră.

Chipul lui Toader se luminează. Îmi mulțumește cu un zâmbet șters, îi face loc lui Vlad să intre și mă părăsește, închizând ușa cât poate de încet.

— N-am să vă rețin mult, îl liniștesc pe martor.

Observ nedumerirea lui Mihai și mă grăbesc să-i explic:

— Pe dumnealui l-am invitat la ora 13.

Tânărul meu ajutor se-arată foarte surprins de explicația mea. Cu siguranță că își spune: „Dacă l-a invitat, e ceva mai deosebit”. Îi fac semn martorului să se așeze.

Vlad se supune îndemnului meu, dar nu se ferește să-și privească ceasul cu oarecare ostentație. Își ridică ochii spre mine.

— Mai am o jumătate de oră, îmi explică. Trebuie să-i dau băiatului de mâncare și... să-l pregătesc pentru școală.

Vreau să-l încredințez din nou cât de mult regret întârzierea discuției noastre.

— Poate că era mai bine să fi venit noi la dumneavoastră.

Tresare și-mi răspunde, temător:

— Prezența dumneavoastră l-ar fi îngrijorat pe copilul meu. Ce i-aș fi putut spune?

— Că... suntem niște prieteni.

Oftează și, oarecum jenat, se explică:

— Vedeți... noi ne iubim atât de mult, încât... știm totul, dar absolut totul unul despre celălalt... chiar și fără să ne spunem nimic. Și cu Zina la fel.

— Se împăcau?

— Doamne! exclamă martorul, trădând o nemăsurată durere. N-am întâlnit prietenie mai frumoasă, mai adevărată. Dacă n-ar fi fost asta, nu m-aș fi recăsătorit.

Încerc un sentiment de ușurare că discuția a pornit atât de firesc. Îi sunt chiar recunoscător acestui om, a cărui suferință mi-ar fi pus la grea încercare angajarea unui dialog dacă s-ar fi arătat cât de cât reținut la vorbă.

Mihai se agită, semn că arde de nerăbdare să-l întrebe ceva pe martor.

— Colegul meu ar vrea să știe...

— Cum suporta fosta dumneavoastră soție, se avântă tânărul meu ajutor, să împartă afecțiunea copilului cu o altă femeie pe care băiatul s-o numească, de asemenea, *mamă*?

Nu știu ce să cred despre Mihai; e perfid, e abil, e brutal, sau doar foarte indignat din pricina ridicolei Ela Ticău, și nu se mai poate stăpâni. Oricum, dorește să-și împlinească cât mai repede propriul chin, aflând, poate, și alte orori despre acea nedemnă mamă.

— Copilul meu, răspunde Vlad, îi spunea pe nume: Zina! Așa, pur și simplu, Zina...

— Asta e foarte frumos, intervin eu, furat, târât de jocul lui Mihai, căci, altminteri, adevărata mamă ar fi fost tare afectată.

— Evident, își continuă ajutorul meu mărturisirea, cea mai bună dovadă a dragostei doamnei Ticău față de Petrișor, o arată, dacă vreți, îngrijorarea, marea sa îngrijorare pentru starea copilului, pe care a vrut să v-o comunice... dacă vă amintiți, chiar în seara morții soției dumneavoastră.

Ne privește lung, și după ce ezită o vreme, răspunde pe un ton nesigur:

— Da... Poate, poate că asta a vrut, dar eu nu rețin ce mi-a spus.

Adaugă, parcă fără să vrea:

— Eram foarte tulburat; în seara aceea eram tulburat.

— Furios! rectifică ajutorul meu.

— Am spus tulburat! se supără Gogan.

— Să zicem tulburat, mă arăt eu concesiv, și îl întreb dacă a lovit-o pe Ela Ticău.

Zâmbește trist și răspunde fără nici cea mai mică urmă de convingere.

— Da... Am lovit-o.

— Ne-ați putea explica motivul tulburării dumneavoastră din seara aceea?

— Aș dori să nu discut despre asta.

Mă ridic de pe scaunul meu și mă așez pe unul din imediata apropiere a martorului. Îi caut privirea, și când i-o întâlnesc, pe un ton aproape șoptit, îl rog să iasă din rolul pe care-l interpretează în piesa Ancăi Ceplan. Caut să-l încredințez că scopul chemării lui, din nou, la procuratură, se datorează nevoii de completare a primei sale declarații, iar dacă am amânat atâta vreme această revedere cu el, am făcut-o tocmai pentru a-l menaja, la așa scurt timp după nenorocirea care l-a încercat.

Mihai crede că pricina neliniștii, a furiei lui Vlad Gogan este și motivul pentru care a acceptat să joace în *Purgatoriul*. Văd asta după încordarea cu care așteaptă răspunsul martorului dar acela nu se arată prea grăbit să-l rostească.

Într-un târziu, invitatul oftează, ridică brațele în semn de total abandon și prinde a îngăima:

— V-am spus că m-am întâlnit cu Romeo Daneș; de asemenea, că insistase foarte mult ca eu s-o conving pe Zina să accepte un rol în filmul său.

Tânărul meu coleg nu se mai poate stăpâni și izbucnește:

— Numai asta? Numai atât?

Martorul nu dorește să facă o depoziție completă, dar intervenția hotărâtă a lui Mihai îl descumpănește, și, cuprins de oarecare panică, declară:

— Romeo m-a văzut nemulțumit și chiar mâhnit față de propunerea lui. Atunci, gândind probabil că atitudinea mea se datora faptului că aș fi bănuir redeșteptarea vechilor lui sentimente față de Zina, mi-a spus că temerile mele erau neîndreptățite. Mai mult: spre a mă încredința că nu el, ci altul îmi amenința căsnicia, mi-a oferit chiar un prilej să mă conving;

mi-a precizat că Zina avea să-l întâlnească pe acel bărbat, în seara aceea, lângă casa lor.

— Pe cine? intervin eu.

Gogan îmi răspunde, răstit, că această precizare n-ar mai avea nicio importanță.

— Cui i-ar mai folosi? Încearcă să mă convingă de inutilitatea insistenței mele.

Mihai îl privește indignat, dar eu îmi dau bine seama că dincolo de această refractară aparență există o cumplită deznădejde, pricinuită de un imens regret. Caut să-l ajut, poate nu foarte delicat, cum aș fi dorit s-o fac, însă momentul este de maximă importanță și tensiune. La urma urmei, sunt și eu om, și dacă va fi nevoie, îi voi cere iertare, dar trebuie să insist, convins că ajut deopotrivă ancheta și martorul.

— Așadar, l-ați părăsit pe regizor, ca să vă convingeți de infidelitatea victimei.

Vlad își acoperă fața cu palmele și recunoaște, gemând surd, rușinat, prăbușit:

— Da. Imaginați-vă...

— Ce ați constatat? Întreabă colegul meu.

Gogan răspunde, continuând să rămână în aceeași atitudine:

— Nimic. Când am ajuns acolo... Zina era moartă.

— Cu cine trebuia să se întâlnească?

Interlocutorul nostru pare total covârșit de sumbrele amintiri pe care discuția cu noi i le răscolește. Răspunde fără nicio participare, mecanic, absent:

— Romeo mi-a spus că era vorba despre un mașinist de la teatrul nostru: Lică...

Face o lungă pauză, la capătul căreia își descoperă chipul. Se uită la noi și după ce se asigură poate de receptivitatea și înțelegerea noastră, caută să ne convingă că el avea o nemăsurată

încredere în Zina, iar cât privește relația ei cu Lică, îi era cunoscută ca simplă prietenie și niciodată n-a pus la îndoială buna-credință a vreunuia dintre cei doi. Ei, dacă n-ar fi fost povestea cu Gil... știți, câinele...

Se oprește brusc, iar ajutorul meu, incitat la culme, nu pregetă să-l dojenească:

— Din declarația martorei Olga Daneș reiese că dumneavoastră v-ați opus aducerii câinelui în noua locuință.

Vlad – ajuns, se vede, la capătul puterilor – sare de pe scaun, se întoarce spre el și, pierzându-și controlul, strigă:

— Foarte bine! Dacă nu sunt eu făptașul, acuzați-mă ca autor moral al morții Zinei! Bine! Recunosc: eu sunt autorul moral al acestei crime!

Lipsa de experiență se dovedește mai tare decât rațiunea și limpedea judecată; tânărul meu colaborator mă privește pe cât de tulburat, pe-atât de uluit. Sunt sigur că peste câteva clipe își va spune că și-a atins scopul și poate nu se va sfii să-mi declare, chiar de față cu invitatul nostru: „Iată motivul care l-a determinat pe domnul Vlad Gogan să accepte a juca în drama morții soției sale! Pur și simplu, pentru că rolul oferit de Anca îi dădea șansa să scape de răspundere ca autor material și să apară – atât pentru public, cât și pentru noi, mai ales pentru noi – doar ca autor moral; și asta, așa, de circumstanță, fiindcă în acest sens nu există nicio dovadă.” Gândul mă poartă chiar mai departe, spre alte neguri, în care o întrevăd, prin judecata pripită a lui Mihai, târâtă și pe Anca. Parcă-l aud cum își extinde rechizitoriul asupra tinerei actrițe, acuzând-o, dacă nu de complicitate, „...măcar de tănuire și, mai ales de inducere în eroare a justiției, printr-o abilită influențare a martorilor, printr-o criminală denaturare a adevărului, la adăpostul unei nevinovate puneri în scenă a unei piese cu subiect inspirat dintr-un caz real”.

Îmi dau seama că trebuie să intervin grabnic, spre a evita o denaturare a discuției și a pune capăt unui raționament eronat.

Îi fac semn matorului să-și reia locul și-l asigur:

— Sunteți victima unei greșite înțelegeri. Colegul meu nici n-a gândit măcar a vă face vreo vină.

Gogan e vlăguit din pricina propriei lui suferințe și, se-arată mulțumit oarecum de faptul că se mai poate odihni. Se așază și mă privește cu un soi de recunoștința animalică. Pe urmă se întoarce spre Mihai și-i zâmbește trist, semn că i-a trecut supărarea.

— Vă rog să mă iertați, șoptește matorul. Doare! exclamă lipindu-și o palmă la piept. Al dracului mai doare și... se vede că din pricina asta spun prostii.

După o pauză, explică:

— Știți, la noua locuință n-avem curte și nu doream ca băiatul să doarmă în casă cu Gil. Câinele lasă păr, iar eu am oroare de asta...

— Totuși, profesia dumneavoastră?! insistă Mihai, iar eu mă neliniștesc din nou, neînțelegând obsesia lui în această privință.

— Dar eu n-am dorit niciodată să fiu peruchier. Nu! Visul meu, încă de pe băncile școlii, era să devin arheolog.

Își pironeste privirea undeva în gol și, pradă unei profunde nostalgii, murmură de parcă ar face o confidență soarelui, vântului ori zăpezii la care se uită prin fereastra dinaintea lui:

— Poate că visul acesta m-a apropiat de Zina.

Se ridică, și continuă înflăcărat:

— Ea citea foarte mult istorie și geografie. Da, da, era pasionată după aceste discipline... după studiul vechilor civilizații. Casa noastră este plină de asemenea cărți! O! Nu de puține ori ne prindeau zorile în fața unor hărți, scormonind

pământuri uitate în arșița soarelui ori acoperite de ghețurile vremurilor...

Caut privirea lui Mihai, vrând să-i comunic emoția pe care m-a făcut s-o trăiesc acest Vlad Gogan. Ajutorul meu știe că și eu doream, cândva să devin arheolog. Dar în locul celei mai elementare receptivități mă izbesc de niște ochi ca de gheață, și în clipa următoare acestei dezagreabile constatări îl aud întrebând:

— Doamna Zina Gogan iubea câinele?

Sunt ispitit să-l scot din birou, cu riscul de a-l supăra, dar ceea ce mă reține să acționez încă este curiozitatea față de atitudinea lui obsesivă în legătură cu Gil.

— Dumneavoastră trebuia să vă faceți chirurg! îi răspunde martorul. N-aveți pic de sensibilitate față de strigătul deznădăjduit al unui om încercat de cea mai mare dintre suferințe! Pentru dumneavoastră, nimic nu are importanță: totul este să verificați o presupunere!

Reacția peruchierului mă îndeamnă să acord oarecare credit inițiativei ajutorului meu. Cu toate că nu știu nici ce urmărește Mihai și nici pricina nemulțumirii strigate de Vlad, mă simt dator să intervin atât pentru a atenua încordarea ce s-a creat, cât și pentru a-mi ajuta colegul să-și atingă ținta.

— Tovarășe Gogan, îi spun eu cu oarecare prietenie, dumneavoastră numiți, pe drept cuvânt, o presupunere ceea ce noi dorim să aflăm. Ei bine, tocmai de aceea insistăm, supărându-vă cu aceeași întrebare, deoarece noi nu avem voie să presupunem.

— Dar eu am voie! se arată el dur, pentru prima dată, față de mine. Am acest drept, nu?

— Evident! Vă rog, însă, faceți-mi o favoare: renunțați câteva clipe la acest drept. Altminteri, atât suferințele dumneavoastră, cât și strădaniiile noastre se vor dovedi zadarnice.

Gogan pornește către fereastră.

Mihai dorește să-mi șoptească ceva, poate să-mi explice ce urmărește, dar eu îi evit privirea. Nu trebuie să-i creez martorului nici cea mai mică îndoială asupra interesului nostru exclusiv față de comunicarea directă cu el și încrederea pe care i-o acordăm.

După o vreme, invitatul revine spre noi și răspunde la întrebarea lui Mihai:

— Da, Zina iubea câinele. Și... chiar dacă nu l-ar fi iubit, tot ar fi avut grijă de el.

— V-am întrebat asta, se scuză tânărul meu coleg, tocmai fiindcă mi s-a părut chiar exagerată grija pe care victima o purta lui Gil, din moment ce nu a insistat să-l aduceți în noua locuință, iar doamna Daneș îi asigură hrana și adăpostul.

Vlad se uită încruntat la ajutorul meu.

Tremur la gândul că spusele lui Mihai ar putea fi interpretate de martor drept o aluzie la pretextul fostei sale soții de a părăsi casa pentru a-și întâlni iubitul. Privesc înmărmurit scena și mare îmi este mirarea când peruchierul izbucnește într-un hohot de râs silit; apoi întreabă pe un ton de batjocură:

— Nu cumva doamna Olga Daneș a declarat că-l și iubește pe câinele nostru?

Hotărât lucru, tânărul procuror mă poartă pe un drum nebanuit de mine. Riposta lui Gogan nu se vrea doar mărturisirea indignării la care a fost incitat de Mihai, – ci și prevestirea unui aspect de maximă importanță.

— De ce spuneți asta? se arată mâhnit colegul meu.

Peruchierul se repede spre scaunul lui Mihai, se oprește la numai un pas de el și, gătit de emoție, îi răspunde;

— Pentru că, pentru că astăzi, înainte să vin aici, m-am dus la Olga. Copilul mă rugase... Am vrut să-l aduc pe Gil acasă la noi. Câinele nu mai era acolo.

— Dar unde?

— La hingheri! Da, da, așa mi-a spus Olga: „Ieri, am chemat Ecarisajul. Doar n-o să vă complicați voi existența pentru o javră”.

Se uită la noi lung și trist. Pe urmă, pare să nu mai comunice cu noi, ci pur și simplu să se întrebe pe sine:

— Acum, ce-am să-i spun copilului? Până mâine... Ce-am să-i spun când o să mă vadă fără Gil? După-amiază am de lucru... Abia mâine... Ce-am să-i spun?

— Că la ora când va reveni de la școală, Gil îl va aștepta acasă.

Atât Mihai, cât și Vlad mă privesc cu un aer tâmp. Iar eu înțeleg, în sfârșit, ținta urmărită de ajutorul meu, atât de abil.

— Spune ți-mi, de ce oare Olga a ținut câinele cât timp Zina mai trăia?

Maxilarele lui Gogan se încleștează; evident, face un mare efort să pună stavilă avalanșei de mărturisiri care-i apasă cugetul. Sunt convins că dinaintea mea se află un om cu adevărat discret, care vrea să tăinuiască ceea ce el consideră nedelicat. Nu insist; îi respect tăcerea și lupta cu sine însuși, dar nu pot să nu-i observ zbuciumul prin care trece. Se vede că privirea mea are un efect atât de supărător, încât după o vreme martorul preferă să răspundă:

— Olga... a adăpostit câinele, cât timp a trăit Zina, pentru că știa ce mult suferea și ea, și Petre din pricina lipsei lui Gil.

Își pierde cumpătul și continuă, pe un ton aproape strigat, vrând, poate, să-și motiveze astfel slăbiciunea că ne-a destăinuit ceva nedemn ori să ne ceară înțelegere:

— Olga nu poate suporta nici măcar gândul că cineva ar fi mulțumit, ori... noi, noi eram fericiți.

Se uită la ceas, se scuza și pornește spre ușă.

De-ndată ce rămânem singuri, mă aștept ca Mihai să-mi împărtășească părerea sa în legătură cu Vlad, iar eu să-l felicit pentru modul inteligent în care a procedat, dar să-l și dojenesc: „Uneori, ai fost cam aspru”. Tot ceea ce izbutim însă este să evităm a ne mai uita unul la celălalt și să tăcem cu încăpățănare. Poate că suntem prea tulburați și chiar obosiți.

— Aș vrea să-l știu nevinovat, mărturisește colegul meu într-un târziu, și fiindcă îmi surprinde privirea mirată cu care-l ținuiesc, insistă: Da, da; aș vrea să-l știu nevinovat.

Se uită lung spre fereastră și adaugă, parcă pentru a-și explica motivul acelei dorințe:

— Așa, pentru Petre și... și chiar pentru Gil.

„E un băiat pe cinste”, gândesc eu despre tânărul procuror. Nu știu însă dacă trebuie să-i critic sentimentalismul, ori să caut talmăcirea spuselor sale dincolo de fraza rostită. „Nu cumva, în spatele acelei tănuiri se ascund, deopotrivă, un sincer regret și o acuzare nemărturisită?” Încep să cred că Mihai încearcă o amară părere de rău față de vinovăția lui Vlad Gogan. Pur și simplu, asta trebuie să înțeleg din acel „Aș vrea să-l știu nevinovat”. Cu siguranță, colegul meu se gândește la rezolvarea cazului Zina Gogan, prin punerea sub acuzare a peruchierului, căci vinovăția lui i se pare evidentă. Îmi dau seama că nu trebuie să fac nici cea mai mică încercare de imixtiune în judecata ajutorului meu, dar nici nu știu cum aș putea pune capăt stării în care simt că ne cufundăm.

Zgomotul puternic al ușii, deschisă brusc și lovită de canat, capătă dimensiunea providenței: urmărită cu spaimă de Moș Toader, bătrâna Ana Vîrban își face apariția.

Gazda victimei poartă un mantou din blănuri de vulpi, uzat, cândva – poate – model de eleganță; pălăria, dintr-un fetru negru cu irizații verzui, are borurile atât de mari, încât ar putea fi râvnită de cel mai vestit cowboy, iar drept garnitură – un ciudat amestec de zarzavaturi și păsări mici, viu colorate. Poșeta, de o formă bizară, impresionează mai ales prin mărimea ei. Câteva clipe, femeia rămâne pe prag și, mulțumită probabil de stupefacția pe care, desigur, o citește pe chipurile noastre, exclamă:

— Bonjour, copii!

Intră.

— Ce-ați rămas așa... cu gurile căscate? O! Dragii mei, fără să fiu frumoasă, am subjugat bărbații prin rafinamentul, gustul și discreția îmbrăcăminții mele.

Mă tem că Mihai nu va rezista hohotului de râs în care e gata să izbucnească, dar bătrâna salvează situația, călăuzindu-ne atenția spre cu totul alte preocupări.

— Aici se fumează țigări Bega! afirmă ea ca o sentință.

— Credeți? întreb eu, ca să spun ceva.

Doamna Vîrban își deschide uriașa poșetă, scoate o lupă și o pensetă enormă, apucă un rest dintr-o țigară ce se află în scrumiera mea și-l examinează atent. Se întoarce spre Mihai, de parcă el ar fi incitat-o la acel examen, și, pe un ton sigur și superior, îl apostrofează:

— Pigmeule! Ce mai poți spune?

Îl studiază o vreme prin lupă, după aceea se-ntoarce spre mine și-mi explică:

— Așa l-am descoperit pe cel care o iubea pe Zina când locuia la mine. Asta... mai demult... mult înainte să se fi măritat cu Vlad. Am intrat în camera ei, am simțit miros de țigară și... pe baza probei... fata mi-a mărturisit.

Îmi dau bine seama că acest personaj trebuie flatat prin importanța pe care o reclamă demonstrația de mai înainte.

Mihai înțelege și el acest lucru și se grăbește să afle elementul de căpătâi al scopului sau motivului pentru care bătrâna a acceptat rolul oferit de Anca Ceplan.

Dar deocamdată – decepție; martora precizează că ea joacă fiindcă-i place; sumele încasate pe rolurile din figurație le cheltuiește cu celelalte colegi din corpul de ansamblu al teatrului. Acum, însă, e cu totul altceva:

— Și-au dat seama că au de-a face cu un talent autentic și că nu mă mai pot ține doar pentru a duce tava. Și ce mai tura-vura? Mi-au dat un rol.

Tânărul meu coleg o întreabă dacă propunerea Ancăi n-a tulburat-o, la gândul că va juca într-o piesă care avea subiect asasinarea unei ființe dragi ei, dar martora se arată supărată că el n-a priceput ceea ce ea numește „lucrul de căpătâi”.

— Important era ca Anca să priceapă ce i-am spus eu: „Domnișoară, o piesă cu asta nu se poate isprăvi fără să-l pui în lanțuri pe ucigaș!” Știți ce mi-a răspuns? „Dacă dumneavoastră veți face tot ce vă cer, ucigașul se va lega singur în lanțul despre care vorbiți”. Uite, am crezut-o... și d-aia joc în piesa ei.

Îmi vine să strig de bucurie că raționamentul meu inițial se confirmă. Așadar, Anca Ceplan și-a convins colegii să-i accepte jocul în dorința stabilirii adevărului! Desigur, procedeul ei pare straniu, dar bunele sale intenții s-au și materializat în parte; dovada? Încrederea celorlalți, solidarizarea într-o luptă comună și – lucrul cel mai de preț poate – un curent de opinie publică sănătos și – de ce nu? – util, cred eu, anchetei noastre.

Mihai e fericit; în cele din urmă, a izbutit să afle ceea ce dorește: motivul acceptării rolului.

Pe mine, însă, mă preocupă ceea ce martora dorește să fie rugată a declara; cel puțin, asta e senzația pe care mi-a produs-o demonstrația cu pretenții detectivistice dublată de aluzia la o fostă legătură sentimentală a victimei. O rog, pentru a nu știu câta oară, să se așeze, și când în sfârșit dă ascultare îndemnului meu, o întreb:

— Cine era vizitatorul Zinei, cel pe care l-ați descoperit după mirosul de tutun?

Mă privește cu superioritate. E mândră că, în sfârșit, manevra ei și-a atins ținta. Nu-mi răspunde decât după o vreme:

— Vreți să vă ajut? Vreți să vă pun la dispoziție întreaga mea experiență de fost arhivar la Secția II Penal?

— Da, mărturisesc eu.

— Atunci, va trebui să țineți seama de un singur lucru!

Și pentru că eu continui să tac, bătrâna precizează:

— „Asasinul trece întotdeauna pe la locul faptei”.

— Trebuie să înțelegem că asasinul este un bărbat? intervine Mihai.

Ana se vrea ironică:

— În sfârșit, ai înțeles!

— O, exclamă tânărul meu coleg, am mai înțeles și altceva: dumneavoastră îl cunoașteți!

— Da.

— Atunci, nimic mai simplu: numele lui!

Martora se ridică de pe scaun, se uită iscoditor de jur-împrejur, căutând să se asigure că nimeni nu se află în imediata apropiere a biroului. Pe urmă îi răspunde lui Mihai, în șoaptă:

— Numele? Niciodată, copilul meu! Eu sunt aceea care-l va prinde pe criminal, iar voi aveți datoria să mă apărați.

— Dar pentru asta ar trebui să știm de cine anume... să vă apărăm.

— De oricine! Important este să știți doar că asasinul este o brută, un tip de o neasemuită forță!

Își reia locul, suspină și se tânguie:

— Ei! Știu eu ce fel de apărător mi-ar trebui: unul cum e Kojak ori să aibă măcar abilitatea lui Colombo.

Ne vede cât suntem de uluiți și ne ceartă, socotind că nu pricepem despre cine vorbește:

— Ce dracu'? Dumneavoastră nu urmăriți serialele de la televizor?

Își concentrează atenția asupra mea și exclamă:

— Dumneata pari mai inteligent. Ai o sală de sport?

Întrebarea mă uluiește. Mihai se arată amuzat din cale-afară văzând în ce stare m-a cufundat martora. Vreau să-l implor să se abțină de la orice interpretare, dar el pare hotărât să calce în străchini: se arată atât de entuziasmat încât mă tem că bătrâna se va supăra și ne va părăsi fără să aflăm nimic în legătură cu presupusul ucigaș.

— Sunteți formidabilă, doamnă Vîrban! exclamă colegul meu. Desigur, doriți să faceți niște antrenamente ca să dobândiți o bună condiție de luptă cu asasinul, când veți fi hotărâtă să-l doborâți!

„Gata, îmi spun eu, totul s-a terminat. Ana îi va da cu ceva în cap, ori – în cel mai fericit caz – va depune o reclamație împotriva lui. Hotărât lucru, o asemenea batjocură trebuie pedepsită.” Dar, spre marea mea surpriză, bătrâna îl privește cu recunoștință și murmură:

— Exact! Asta doresc.

Dialogul acesta capătă proporția și sensul unui coșmar. Mă tem că mi-am pierdut, judecata și nici măcar nu mai pot urmări firul unei discuții. Dar se pare că nici absurdul și nici grotescul nu cunosc limite.

— Gândiți-vă, îl aud într-un târziu pe Mihai, s-ar putea ca înfruntarea cu bruta de care vă temeți să se producă în răstimpul antrenamentelor dumneavoastră. Or... dacă la acea dată condiția dumneavoastră fizică nu s-ar afla desăvârșită...

Nu-i mai pot urmări fraza, din cauză că, agitându-se, tânărul procuror a răsturnat o călmară de pe masa mea de lucru. Zgomotul produs smulge martorei strigarea unui nume:

— Lică!

Auzind asta, Mihai exclamă:

— Grozav!

Dar bătrâna, încă sub impresia șocului de adineaori, crede că ajutorul meu a completat identitatea celui pomenit de ea și își pierde controlul.

— Groza-vu! Cu *u* la urmă, îl corectează.

Se scurg câteva clipe într-o apăsătoare tăcere. Apoi, Ana Vîrban se ridică, ne privește lung și merge spre ușă. Când pune mâna pe clanță, murmură trist:

— S-o apărați și pe Olga Daneș; și ea se teme de Lică. Știți, dacă autoarea ar fi vrut, îl băgăm și pe el în piesă, dar mi-a spus că dacă nouă ne este teamă, n-are rost...

Bătrâna părăsește biroul.

Cu câteva minute mai înainte aveam de gând să-i mărturisesc lui Mihai marea mea admirație față de felul în care a comunicat cu fosta gazdă a victimei, dar ultima frază rostită de Ana m-a tulburat într-atâta, încât sunt incapabil să rostesc un singur cuvânt. Se vede că și colegul meu e stăpânit de aceeași stare; îmi dau seama de asta după felul în care evită să-mi întâlnească privirea. Amândoi avem nevoie de liniște ca să putem medita serios la apelul Anei Vîrban: „S-o apărați și pe Olga Daneș”. Pe urmă, renunțarea Ancăi la un personaj, fie el aparent important, ca Lică Grozavu, numai fiindcă bătrâna și Olga se temeau de el.

— Tovarășe procuror-șef! mă aud strigat de Mihai, pe un ton gătit de emoție. Nu cumva și Anca Ceplan se teme de Lică Grozavu?

N-am argumente de niciun fel spre a-mi susține ori combata colegul, astfel că mă mulțumesc să ridic din umeri, în semn de nedumerire. Subiectiv poate, sunt convins că renunțarea Ancăi la rolul celui presupus drept asasin de doamna Vîrban a avut alt motiv. Da, da, nu frica a determinat-o pe Anca să-l ocolească pe Lică; dacă teama și-ar fi făcut loc în cugetul acestei fete, ea n-ar mai fi scris acel *Purgatoriu* prin care, încă de pe acum, conștiințele celor din jurul victimei ca și acelea cărora li se prezintă cazul-spectacol au început deja să se trezească și chiar să se zbuciume. Hotărât lucru, nu teama; nici a ei și nici a bătrânei ori a Olgăi. Atunci?...

Gândurilor mele le pun capăt cele câteva ciocănituri discrete pe care le-aud în tăblia ușii; le recunosc; sunt ale lui Moș Toader. Îl strig, și îngrijitorul intră.

— Ce-i, moșule? întreb eu, văzând că tace.

— Păi... a venit cineva, chemat cu citație.

Tresar și caut să-mi amintesc pe cine am mai chemat în această zi.

— E un om tare necăjit; e în zdrențe, dar... numai dacă nu socotiți a fi rău ce spun... zic s-aveți îngăduință. Fata... Zina îl prețuia tare mult.

— Bine, aprob eu, și alerg spre ușa care duce pe coridorul de serviciu. Uite, îl rog pe tovarășul procuror Mihai Rareș să-i arate toată înțelegerea. Eu... eu trebuie să plec.

Ajutorul meu mă privește foarte surprins. Îi explic:

— Știi doar că trebuie să trec pe la școala unde învață Petre... Petrișor Gogan. Cred... cred că ți-am spus asta, mă arăt eu nesigur, dar de fapt știu că nu i-am împărtășit o asemenea

intenție. Da, da, mă duc la școală, și-apoi, povestea cu Gil; i-am promis lui Gogan. Discută tu cu martorul, iar eu o să-i trimit o citație lui Lică, poate... chiar pentru astăzi.

— Dară nici nu știți cine a venit, s-arată nemulțumit Moș Toader.

— Zaplan! rostesc eu, necontrolat.

— Zangă! Ion Zangă.

Trec în camera de-alături, despărțită de biroul meu printr-un perete din placaj, și las ușa întredeschisă.

Mihai pricepe că vreau să ascult și chiar să văd totul, neobservat de cel invitat. Nu știu ce crede, dar intuiește că n-o fac din tactică, ci din cauză că nu pot altfel. Sunt sigur de înțelegerea lui, îmi zâmbeste blând, de parcă ar vrea să încurajeze un om suferind.

După câteva clipe, prin ușa întredeschisă îl zăresc pe Ion intrând. Se uită în jur și întreabă:

— Patronul?!

— A! exclamă ajutorul meu, silindu-se a nu ține seama nici de tonul și nici de atitudinea invitatului, nepotrivite cu locul unde se află. Tovarășul procuror-șef a fost nevoit să plece, dar puteți discuta cu mine... Luați loc, domnule Zangă.

Ion se așază cu greu, și murmură încet, că abia îl aud.

— Iau, puiule... iau loc.

— Greu?

— Greu, puiule...

Răspunsurile și purtarea omului în zdrențe răscolesc la mine dureri pe care Mihai n-are de unde să le știe, așa că nu mă pot supăra pe el văzându-l că se încruntă. Pune stavilă intimității manifestate de Zangă, cu precizarea:

— Numele meu este Mihai Rareș.

Celălalt râde oarecum ironic.

— Păi mi-am zis că n-a venit încă vremea să ne spunem pe nume; abia ne-am cunoscut.

Râd pe înfundate, dar imediat după aceea sunt cuprins, în egală măsură, de neliniște și nedumerire; nu l-am văzut pe Ion niciodată într-o asemenea stare de ciudat amestec al ironiei cu agresivitatea verbală.

Mihai se încruntă din nou și-l cheamă la ordine:

— Ați fost citat pentru completarea declarațiilor de până acum.

Și, fără a-i da răgaz să reacționeze în vreun fel:

— Cum ați găsit-o pe victima Zina Gogan în seara uciderii ei?

— În curte, pe caldarâm. M-a chemat Olga Daneș, încearcă el să se dezvinovățească.

Tânărul procuror sesizează jocul lui., căci următoarea întrebare se referă la relația Zinei cu Olga.

Ion își trage scaunul mai aproape de biroul la care Mihai s-a instalat și, marcând un aer de mare intimitate, răspunde aproape în șoaptă, de parcă ar face o confidență extraordinară:

— Relațiile lor erau cele firești dintre o femeie frumoasă și alta urâtă; Zina era de o rară frumusețe! Domnule procuror... aflați că pe lume sunt fel și fel de solidarități, dar cea mai a dracului este aceea dintre femeile urâte sau cele bătrâne.

Îl văd cum întinde mâna spre masa mea de lucru și-i arată colegului meu pachetul de țigări pe care l-am uitat. Mihai ezită, dar Ion îi asigură:

— Lasă-mă să iau o țigară; îi spui că eu am vrut asta, și el... dumnealui... n-o să se supere. Data trecută când am mai fost pe aici mi-a arătat simpatie. Da, da, am cetit eu în ochii dumnealui o oarecare simpatie, dacă n-o îi fost doar milă.

Mihai îi întinde pachetul, și în timp ce Ion își aprinde o țigară, mie îmi vine să ies din ascunzătoarea mea și să-i strig în față:

„Nătărăule! Să-ți fie rușine că poți gândi astfel despre mine!” dar mă stăpânesc, știind că altminteri i-aș putea pricinui un rău nemăsurat de mare. Rămân pe loc și ascult.

— Odată, spune Zangă după ce a tras, lacom, câteva fumuri, călătorind spre Viena, am avut două tovarășe de drum în compartiment. Amândouă erau trecute de optzeci de ani. Vorbeau despre una de-a lor care... abia murise, la vârsta de optzeci și patru de ani. Când a aflat vestea, cea de lângă fereastră a exclamat: „Săraca! Putea să mai trăiască!” dar aflând de moartea unei copile de numai cincisprezece ani, abia a mormăit: „De! Ce să-i faci? Dacă n-a mai avut zile!”...

Mihai râde din toată inima, iar eu încerc un sentiment de mulțumire, dându-mi seama că cei doi încep să se simpatizeze.

— Povestiți foarte frumos! declară tânărul meu coleg și, fără nicio ezitare, își completează mărturisirea: Drept să vă spun, când v-am văzut pe scena teatrului credeam că faceți parte dintr-o anume categorie... de oameni sobri, triști. Acum însă, glasul, inflexiunile, mimica dumneavoastră – cu totul altele decât acelea de la reprezentație – mă fac să cred că sunteți un adevărat actor.

Zangă îl scrutează cu o privire iscoditoare, vrând parcă să se asigure că interlocutorul său glumește ori pur și simplu i-a făcut un compliment, dar chipul senin și expresia de sinceră admirație a colegului meu îi produc o asemenea durere, că nu găsește altceva mai bun de spus decât:

— Actor? Ha... ha! Vreți să ziceți... un măscărici.

— Nu, nu, se dezvinovățește tânărul; am spus... actor!

Omul în zdrențe se ridică de pe scaun și strigă, supărat:

— Mai aveți nelămuriri în legătură cu asasinatul?

Eu bănuiam că remarca lui Mihai ar putea duce la tulburarea martorului, dar n-aveam cum să previn o asemenea stare de lucruri; acum, cu atât mai puțin pot să aplanez situația deja

creată. Mă tem că ajutorul meu și-ar putea schimba atitudinea față de martor. Spre marea mea bucurie, Mihai nu manifestă nici cea mai mică urmă de supărare; se apleacă asupra dosarului, și după câteva secunde rostește o nouă întrebare:

— În celelalte declarații n-ați precizat ora la care v-ați înapoiat acasă în ziua crimei. Doriți s-o faceți acum?

Martorul zâmbește. Sunt sigur că sinceritatea lui Mihai l-a dezarmat.

— Ora? răspunde Ion printr-o întrebare. Dar eu n-am trăit niciodată o oră întreagă. Da, da... eu n-am trăit decât clipe.

Oftează lung și surâde parcă unor îndepărtate aduceri-aminte. Face o pauză și, fără să-l privească pe tânărul procuror, bâiguie pe un ton trist:

— La urma urmei, știți care e farmecul vieții? Riscul! exclamă, de data asta pe un ton sentențios. Iar riscul, puiule, nu se întinde niciodată pe durata unei ore întregi.

Zangă își reia locul, mulțumit de starea în care și-a adus interlocutorul. Pe urmă îl dojenește, blând:

— Spui asta pentru că nu mă înțelegi. Ce vină am eu dacă... pe vremea când studiam la Harward m-am întâlnit în fața aceleiași case de bani cu faimosul spărgător Frank Sinatra?

— Dar acesta e cântăreț, se arată Mihai în toate știutor.

— Numele lui adevărat era cu totul altul; Frank Sinatra era porecla, precizează invitatul. Eu... am vrut să mă retrag, dar marele maestru al spargerilor de bănci mi-a șoptit: „Puiule! Dacă în opt minute n-ai făcut prădăciunea, ești mort!” Ei bine. După șase minute mă găseam în stradă, cu 11 milioane de franci aur; lăsasem... mai bine de patruzeci de paznici lați!

Sare de pe scaun, mimează o nemaîntâlnită cruzime și imită răpăitul unei mitraliere.

Mă uit la Mihai și observ că vorbele și jocul lui Ion l-au impresionat puternic. Ochii tânărului meu ajutor exprimă o oarecare teamă ce se amestecă straniu cu nedumerirea. Sunt convins că nu știe ce să mai creadă despre ciudatul personaj, pradă căruia eu l-am lăsat. Aș vrea să-mi părăsesc ascunzătoarea și să-l îmbărbătez pe neexperimentatul meu coleg, dar știu bine că făcând asta aș năruî, poate pentru totdeauna, speranța care mi-a încolțit în suflet chiar în seara reprezentării piesei cu titlul *Purgatoriul*. Mă stăpânesc și rămân mai departe ascuns de privirile celor doi.

— După acea nefericită întâlnire, se destăinuie Ion, am pornit pe drumul fărădelegilor: jafuri, răpiri, spargerii... și câte altele, numai și numai din dorința de a-l întrece pe cel ce se credea de neîntrecut.

— Din tonul dumneavoastră se desprinde o oarecare mulțumire; probabil că ați reușit! Îl incită Mihai la o cât mai amplă mărturisire.

— Da... așa spuneau ziarele... Radioul, Televiziunea și... chiar Interpolul. Acuma, însă, m-am retras la moșie.

Această ultimă precizare are darul să-l întristeze nespus pe tânărul procuror, al cărui chip se-ntunecă din pricina nemulțumirii că istorisirea s-a terminat. Dar sfârșitul abrupt și dureros îi redeșteaptă îndatoririle profesionale și numai ce-l aud cerând martorului o explicație:

— Domnule Zangă, ce v-a determinat să locuiți în magazia Olgăi Daneș?

Mă aștept ca acestei chemări la ordine să-i urmeze o dureroasă trezire, dar Ion nu se poate ori nu vrea să se desprindă din lumea pe care a evocat-o și mai ales în care se vrea încă o vreme.

— Teama! domnule procuror.

— De cine?

— De locotenentul meu.

Întinde mina spre pachetul cu țigări, și își aprinde una, aleasă cu grijă.

— Știți, în lumea noastră, a marilor gangsteri, șeful bandei are un ajutor care... se cheamă locotenent. Ei, puiule... Eu am lansat moda asta! Da, da; toți marii gangsteri s-au grăbit să mă imite. Iată, de pildă, Al... Dilly... și câți alții...

— Al? Își mărturisește colegul meu nedumerirea.

— Al Capone! precizează Zangă, cu un aer superior.

— Și Dilly?

— Dillinger! Faimosul Dillinger.

— Mă rog... ce-i cu locotenentul dumneavoastră? Cine era?

Ion nu răspunde imediat. Mimează o imensă amărăciune, trage câteva fumuri de țigară, se așază din nou și numai după aceea vorbește.

— Locotenentul meu era un corsican; l-am salvat dintr-un naufragiu, în apropiere de Insulele Azore și... cum n-avea slujbă, i-am oferit o bucată de pâine. Ei bine... o vreme m-a secondat cinstit, sau... așa mi s-a părut mie. Când și-a dat seama că n-are vocație pentru meserie, invidia l-a ros într-atâta, încât și-a făcut gașcă și a încercat să mă convingă că trebuie să-l recunosc pe el ca șef. O! Atunci i-am spus: „Puiule, te rad!”

Sare în mijlocul încăperii și joacă o scenă de formidabil duel de pistolari, cu gesturi însoțite de sunete care imită detonarea unor gloanțe de mare calibru.

— Ne-am căptușit pielea, unul altuia, cu câte douăzeci și unu de gloanțe, și de-atunci... simt cum mă caută pretutindeni. De! Așa procedează toți cei care văd că din pricina unui om talentat ei nu se pot afirma.

Oftează, privește în gol, merge târându-și picioarele spre scaun, se așază iar și murmură trist:

— Idiotul! El nu știe că eu nu de teamă, ci... de scârbă i-am cedat locul... Și... și încă ceva, domnule procuror: el nu știe nici că m-am hotărât să nu mai stau în calea lui... ori a altuia, niciodată... niciodată., și să merg pe drumul meu, pe acest drum al meu... până la capătul capătului. Mă tem, însă, că nu-l voi putea străbate pe de-a-ntregul, din pricină că cel ce-a trăit în umbra mea îmi va tăia calea, capătul drumului său fiind suprimarea mea. Da, da... invidia stârnește o asemenea spaimă față și de umbra valorii, că... pentru a dispărea și umbra... trebuie suprime valoarea.

Mihai e foarte tulburat. Chipul său trădează puternică încordare. Simt că are nevoie de mine acum mai mult ca aricind. Nu știu dacă și-a dat seama că recitalul de mare virtuozitate prezentat de omul în zdrențe s-a terminat, dar sunt convins că n-a descifrat prea bine tâlcul spuselor lui Zangă. Și iată că am dreptate, căci numai ce-l aud pe tânărul meu ajutor întrebând:

— Ce v-a determinat să acceptați interpretarea propriului dumneavoastră rol în piesa Ancăi Ceplan?

— Dorința de a ajunge la al capătului capăt.

Tânărul tresare și nu se sfiește să-și trădeze nesiguranța:

— Trebuie să înțeleg că este vorba de un drum pe care doriți să-l parcurgeți în sens invers?

— Exact! Îl liniștește Zangă, și se repede la el, cu mâna întinsă. Felicitări! Și duminică, dar... și patronului; a știut să-și aleagă un om pe cinste! Acum, că vreau să plec, pot să-ți mărturisesc ceva demn de reținut: Să știi că n-are nicio importanță ora la care m-am întors acasă în ziua crimei.

Din locul în care mă aflu, pot să jur că nu numai expresia ochilor lui Mihai s-a schimbat, ci și culoarea lor. Privirea copilului de mai înainte minunându-se în fața pățaniilor extraordinare pe care magistrul i le dezvăluie cu un har

nemaiîntâlnit capătă duritatea oțelului. De data asta, nimic nu-mi poate zdruncina părerea că tânărul meu coleg a căzut în cursa pe care marele Ion i-a întins-o. Își mișcă buzele, să rostească ceva, dar glasul nu-l ascultă. Observ că emoția pe care o trăiește l-a covârșit. Zangă merge spre ușă și, mulțumit de efectul spuselor sale, își freacă palmele. Apasă clanța și șoptește, mai mult pentru sine:

— Ora la care am sosit eu acasă n-are nicio importanță.

Din clipa următoare asist la o scenă pe cât de neașteptată, pe atât de nedorită de mine: Mihai se repede în urma martorului, îl apucă de un braț și strigă:

— Nu cumva în seara crimei ați ajuns acasă... la aceeași oră ca și victima? Domnule Zangă, mă tem că din pricina asta minimalizați importanta cunoașterii orei... când...

— Când am făptuit crima? insinuează invitatul și spre surprinderea mea, se smulge din strânsoarea mâinii lui Mihai, îl privește lung, râde batjocoritor, deschide ușa și în timp ce pleacă spune: Când veți avea și alte dovezi... tot atât de concludente... pe cât de sigure... mai stăm de vorbă.

Rămas singur, ajutorul meu se uită la mine, iar eu îi fac semn să nu pornească pe urmele martorului. Ies din ascunzătoare și caut să-l liniștesc:

— El nu-i în stare să ucidă.

Ușa biroului se deschide, și în prag apare Zangă.

— M-am mai schimbat, domnule procuror-șef! strigă el.

Îi văd ochii scăldați în lacrimi și nu-mi lipsește decât o frântură de secundă ca să mă reped și să-l îmbrățișez. Se vede că intuiește starea în care m-a adus și, delicat cum îl știu, nu dorește să mă vadă. Intrând chiar în spectacolul său; așa încât, pleacă.

— Omul acesta vrea să pară mai ticălos decât este, spun eu.

— Sau mai puțin, ripostează colegul meu.

Dacă i-aș mărturisi unele întâmplări din viața lui Ion, mă tem că l-ar socoti chiar nebun, și asta pe bună dreptate, fiindcă ceea ce marele Zapan a făcut cu propria sa viață pare de neînțeles, de necrezut. Într-un târziu, îl aud pe Mihai:

— Tovarășe procuror-șef! Încă nu-mi este prea limpede ce a vrut să spună Zangă cu acel... „la al capătului capăt”.

— N-ai decât să-ți amintești mărturisirea pe care ți-a făcut-o despre neînduplecarea invidiei al cărei drum poate sfârși chiar prin a ucide și umbra adevăratei valori. Ei bine, el ne propune să-l urmărim pe această cale, dar în sens invers...

— Adică?

— Pur și simplu, de la Zina Gogan la... asasin.

— S-ar putea oare ca el să știe cine-i făptașul?

— Mihai! Dacă întrebi asta, înseamnă, că n-ai prea fost atent la depoziția lui foarte exactă. Da, da, întăresc eu văzându-l cât de uluit se arată. Și el... și Anca, și... chiar și eu ți-am spus cine este marele vinovat: Sentimentul... *josnicul sentiment al invidiei*, însă tu... tu dorești darea în vileag a făptașului, a autorului material...

— Dar dumneavoastră vorbiți despre mobilul crimei, pe când eu vreau să aflu ceea ce trebuie să finalizeze munca noastră: ucigașul! Pricepeți? Sper că niciunul dintre noi n-a ajuns victima unei atât de grave confuzii: una este mobilul, și alta... făptașul! strigă el, deznădăjduit că nu-l înțelege.

— Evident! caut să-l asigur că judecata lui e cât se poate de limpede.

Însă mă tot întreb cum să-l fac a pricepe că cele două noțiuni invocate de el au doar menirea unei convenții, că nu sunt decât o aparență și nimic altceva, în hățișul de intenții, concepții și chiar fapte prezentate de cazul Zinei Gogan, în viziunea piesei, *Purgatoriul*.

Probabil că intuiește întrucâtva pricina rezervei mele, dar se află încă departe de adevăratele-mi gânduri, fiindcă îmi șoptește, cu sinceră teamă:

— Nu cumva... ne găsim în fața unui complot? Da, da, continuă el, citind, desigur, pe chipul meu o totală nedumerire. Și Anca... și Zangă... și poate chiar toți ceilalți sunt înțeleși să-l tănuiască pe asasin, pentru că, în nesfârșita lor invidie față de victimă, vor... doresc să răsplătească în acest fel pe acela care a suprimat valoarea.

Abia îmi pot stăpâni bucuria că acest tânăr a priceput aproape totul. Forța lui de pătrundere mi se pare de-a dreptul o minune; atâta doar: judecata nu-i este bine secondată de simțul discernerii, și diamantele gândirii lui se țin laolaltă cu pietrele de rând. Dar asta deocamdată, căci Mihai îmi declară că l-a cuprins o cumplită migrenă și dorește să iasă din birou, punând astfel capăt discuției. Într-un fel, răsuflu mulțumit. Ne îmbrăcăm paltoanele, din mers. Când trec pe lângă secretară, o rog să-l invite, telefonic, pe Lică Grozavu – mașinistul-șef al teatrului –, precizându-i că îl aștept la ora 6, chiar în acea după-amiază.

Afară e ger și aer proaspăt și larmă de copii care se dau cu săniuțele pe derdelușul din imediata apropiere a sediului procuraturii.

Mihai așteaptă ca eu să decid direcția în care vreau să plec, ca el s-apuce cu totul alt drum. Îl înțeleg și, ca să-l asigur că n-am de gând să-i tulbur liniștea de care are atâta nevoie, îi întind mâna și-i spun că până a doua zi se poate considera liber. Se încruntă și ripostează:

— Mi-a trecut! Nu mă mai doare nimic.

— Hm, crezi că vreau să scap de tine?

— Nu știu, dar chiar dacă asta ar fi ultima dumneavoastră dorință, tot nu m-aș supune.

— Să te ia naiba! Om sucit! Hai la școală unde învață Petrișor Gogan.

— Dar la Gil când vom merge? Ce-ar fi să mă duc eu acolo?

— Du-te, însă nu știu cum te vei descurca cu el pe drum. Poate că e mai bine să acționăm împreună.

Pornim tăcuți către școală, unde ajungem după numai câteva minute. Intrăm în curte, odată cu țârăitul soneriei care anunță sfârșitul recreației. Copiii intră în clase. Rămânem puțin lângă omul de zăpadă, pe care cei mici l-au gătit nespus de frumos. Când ultimul copil părăsește curtea, aud glasul unei femei că mă strigă de la o fereastră.

— Tovarășe Borcea! Tiu Borcea! insistă chemarea, desigur ca să-mi atragă privirea spre locul unde se află.

În sfârșit, o descopăr: este Tina Iliescu, fosta mea colegă de facultate. Dispare de la fereastră și vine în întâmpinarea noastră. Îi spun, pe scurt, că mă interesează elevul Petre Gogan. Tina nu mă descoase; tace și ne conduce în cancelarie. Aici se află alți câțiva profesori care se pregătesc să pornească spre clasele unde-și vor ține prelegerile.

— Tovarășe Varlam! cheamă Tina, în șoaptă, pe unul dintre colegii ei.

Un bărbat de vreo treizeci de ani, mic de statură, slab și cu o privire blândă, se apropie de noi. Fosta mea colegă face prezentările. Profesorul Varlam se arată foarte impresionat de elevul Petre Gogan.

— Vedeți, începe el timid, Gogan este un elev deosebit... atât ca sensibilitate, cât și ca inteligență... Eu... eu sunt dirigintele lui... sunt profesor de limbă și literatură română... Evident, am o oarecare experiență. A! Spun asta doar ca să-mi scuz o părere... desigur... nu prea verificată... Copilul acesta se dovedește... cred eu... de pe acum... un iscusit povestitor... un autentic talent.

Cred... iertați-mă dacă-mi îngădui prea mult... desigur... dacă dumneavoastră vă interesați de el... s-ar putea să fi făcut ori numai să spună că face...

Zâmbesc și-l asigur că presupunerile sale n-au temei. O vreme, discutăm vrute și nevrute, ca în cele din urma să-l întreb cum a descoperit talentul de povestitor al lui Petre Gogan.

Interlocutorul nostru se repede la ușa unui dulap, o descuie în mare grabă și ne aduce un maldăr de lucrări scrise.

— Priviți! ne îndeamnă el, arătându-ne un extemporal semnat Petre Gogan, cu titlul „Cum am petrecut de ziua mea la nouă ani”.

Mihai se apleacă peste umărul meu; citim și recitim acea minune, care ne impresionează într-atâta, că abia într-un târziu ne dăm seama că noi trebuie să purtăm interes conținutului din anumite puncte de vedere. Îl rog pe profesorul Varlam să-mi împrumute extemporalul lui Petrișor, iar acesta consimte numai după ce-l asigur că elevul lui nu va fi cu nimic afectat de ceea ce noi vom întreprinde. La despărțire, îi cer să-l învoiască pe micul meu prieten cu o oră, două mai înainte de terminarea cursurilor și să-l îndemne a se duce direct acasă, unde-l așteaptă cineva foarte drag lui.

Dirigintele îmi strânge mâna cu căldură și-mi mulțumește pentru gândul bun pe care-l port copilului atât de mult prețuit de el. Tina ne conduce până în stradă.

Tânărul meu ajutor se uită la mine insistent și numai după o vreme îndrăznește să mă întrebe:

— Ce-aveți de gând cu extemporalul?

— Să-l citesc mâine seară, la ultima repetiție generală, în fața spectatorilor.

— Nu! Și-apoi, la ce bun? mă întreabă el uimit.

Începe să ningă. Îi arăt fulgii mari și albi cum cad liniștit. Copilul din el răzbate din adâncurile sumbrelor gânduri, chipul i se înseninează. Luăm în palme zăpada de pe gardul școlii și o privim cu nesaț. Se vede că asta ne face mult bine, fiindcă după câteva clipe, când ne surprindem uitându-ne unul la celălalt, izbucnim într-un hohot de râs copilăresc.

Cu Gil, lucrurile încep bine: plătim taxa convenită, căpătăm o chitanță și pornim spre cușca în care se află captivul.

Câinele are aerul cuiva căruia totul îi este indiferent. Mă tem să nu devin ridicul în fața tânărului meu coleg, tălmăcindu-i impresia pe care mi-o produce bietul animal, dar, spre marea mea bucurie, Mihai se dovedește tot atât de înțelegător ca și mine.

— Nu-i mai trebuie nimic; crede că stăpânul și... prietenul său l-a uitat. Formidabilă demnitate!

Sunt foarte impresionat. Strig: „Gil!”, dar câinele nici măcar nu-și întoarce privirea spre mine.

— Petre! șoptește Mihai, și se apropie de cușcă.

Gil tresare.

— Gil, continuă colegul meu, a venit Petre!

Dulăul se ridică, se-ntoarce către noi. Ne examinează atent, și după o vreme privirea lui se îndreaptă spre zidul cuștii.

— A venit Petre! Petre! E aici!

Gil își întoarce capul spre mine și chelălăie prelung.

Mă apropiu de cușcă și-i întind mâna. Scoate laba printre gratii, ca la prima noastră întâlnire, lângă gardul curții unde era găzduit de Olga Daneș. Acum, când sunt sigur că m-a recunoscut, cer îngrijitoarei să-l elibereze.

De-ndată ce zăvorul e ridicat și ușa deschisă, câinele țâșnește afară, ca un bolid. Face cât e va curse în jurul nostru și numai după aceea se apropie de Mihai; îl adulmecă insistent, căutând

să-l cunoască bine. Pe urmă, după ce-i linge mâna, se lasă mângâiat, se așază pe labele din spate și ne privește întrebător.

— A, exclam, eu, vrei să știi unde e Petrișor?

Se repede cu labele pe mine și latră ca și cum m-ar dojeni.

— Nu... nu te-am mințit. Hai să mergem la Petre.

Încetează să latre și pornește trist după noi, fără prea mare încredere.

Ninsoarea s-a întetit. Se înserează.

Ajungem în apropierea locuinței peruchierului. Lângă intrarea principală a blocului zărim un băiețel care scrutează strada în depărtare.

— Gil! șoptește Mihai.

Câinele se oprește din mers și-l privește neliniștit.

— Petre! strigă ajutorul meu, și animalul se uită neîncrezător, de jur împrejur.

Pe urmă, ochii lui rămân ațintiți către locul în care se află micul său stăpân; părul i se zbârlește, mușchii i se încordează și, aidoma unei săgeți, țâșnește spre copil.

Linștea înșurării e sfârtecă de un urlet scurt, subțire:

— Giiiii!

În clipa următoare asistăm, poate la cea mai sublimă dintre îmbrățișări; câinele și copilul se rostogolesc de-a valma prin omătul de pe stradă și abia într-un târziu, când noi ne găsim departe, auzim un râs și un urlet. Cei doi prieteni vin pe urmele noastre. Ne oprim, ne privim lung; nimeni nu poate rosti nici măcar o silabă. Apoi ne luăm rămas bun, zâmbindu-ne, și fiecare pornește pe drumul său.

Când ajungem la procuratură, Moș Toader ne întâmpină cu un aer îngrijorat:

— A venit flăcăul acela despre care v-am vorbit eu...

Îi spun că nu-mi amintesc, și el se grăbește să-mi explice că mă așteaptă omul care a lucrat cu Zina și în teatrul cel mare, de unde a venit... după ea.

Intrăm în biroul meu, urmați de îngrijitor.

— El... Lică, a fost câinele ei; dar ce zic eu? Înger! Da, asta a fost, spune bătrânul. Îngerul ei păzitor, explică el, în timp ce ne dezbrăcăm paltoanele.

— Cheamă-l! șoptesc eu.

Moș Toader ne părăsește fără prea mare grabă, iar mie îmi pare nespus de rău că n-am găsit măcar o vorbă care să-i potolească neliniștea ori să-l asigur că mi-am amintit de protejatul său.

Mihai recitește declarațiile Anei Vîrban și murmură parcă numai pentru el:

— Ciudat!

Pe urmă îmi mărturisește marea lui derută:

— De ce oare nu l-a inclus Anca și pe el în *Purgatoriu*?

— Poate... din cauză că n-avea de ce să se mai ostenească, îi răspund eu, în timp ce ușa se deschide, și în cadrul ei apare un bărbat de o rară frumusețe și cu o statură de uriaș.

Noul-sosit întrece cu mult descrierea bătrânului îngrijitor. Un chip de copil așezat pe un gât puternic ce se reazemă pe umeri de o lățime cum n-am mai văzut. Ochii, de culoarea cărbunelui, au o expresie incertă, în care tristețea, durerea și batjocura se amestecă până la confuzie. Ne salută, înclinându-și ușor capul, și fiindcă noi rămânem mai departe într-o stupidă stare de uluire, Lică izbucnește într-un râs pe cât de silit, pe atât de zeflemitor.

— Ei! Ce vă uitați așa la mine? V-ați speriat că sunt atât de mult?

Îmi spun că e grizat, judecând după sunetele guturale pe care scoate, ca să nu mai vorbesc de tonul nepotrivit pe care-l folosește.

— V-am luat piuitul?

Oftează dureros; încât mă cu tremur. Se vede că a intuit efectul produs asupra mea căci vine spre mine și caută să-mi alunge orice teamă.

— Ca să ne înțelegem... Nu sunt băiat rău.

E atâta credință în tot ce spune, că Mihai face un pas spre el, îi întinde mâna și-l invită să se așeze.

— Vreți să repetați numele dumneavoastră, exact? îi cere ajutorul meu.

Invitatul îl privește lung, nici el nu știe de ce; după o vreme se așază și îngaimă:

— Băi... Lică! Așa-mi zic prietenii, adaugă jenat, ca o scuză.

Își dreg glasul și precizează:

— Lică Grozavu.

Și izbucnește într-un hohot de râs din care batjocura se desprinde cu ostentație.

— Auziți? Grozavu! strigă el cu un aer disperat și se plesnește peste obraji cu amândouă palmele, făcând să răsune toată încăperea de pe urma pocnetului produs. Care Dumnezeu m-o fi batjocorit, botezându-mi Grozavu? Se uită la noi ca și cum atunci ne-ar fi descoperit în preajma lui și, din nou jenat din pricina atitudinii dinainte, vrea să reășeze lucrurile pe făgașul lor firesc. Mi s-a mai spus și... Licuță. Da... Licuță. Dar numai ea mă numea astfel.

— Doamna Zina? întreabă Mihai.

— Da... numai că eu nu sunt vrednic să-i rostesc numele...

— Pare-mi-se ați fost prieteni, spun eu.

— Doar prieteni, tovarășe procuror; așa să știți, precizează uriașul, pe un ton cât se poate de dur.

Suspină, mă iscodește, vrând să se asigure că sunt pe deplin convins de puritatea relațiilor sale cu victima, și pe urmă, gâtuit de o emoție ce-l năpădește, îmi spune:

— Dacă m-aș fi lăsat de băutură... azi era cu mine, și nu în pământ.

Aștept să se scurgă câteva clipe în tăcere. Caut să par cât mai puțin interesat de ceea ce îmi va răspunde și-l întreb indirect:

— Desigur... numai datorită durerii pe care v-a produs-o moartea Zinei, o vreme... v-ați retras; din câte mi i-a spus, n-ați fost de găsit nici la teatru... nici acasă. Cine știe pe unde...

— La cimitir... la poarta cimitirului; zile... nopți...

— De ce la poartă? se arată Mihai consternat.

Mă aștept la o reacție pe potriva descrierii Anei Vîrban, însă martorul, departe de a manifesta cea mai mică urmă de contrarietate ori nemulțumire, explică tânărului meu ajutor, cu o blândețe în glas de care nu l-aș fi crezut în stare; mai mult, spusele lui par dezvăluirea unei dureroase taine în fața unui bun și vechi prieten ca să-i lămurească o anume purtare, în speranța că astfel îi va dobândi înțelegerea:

— Știți, dacă aș fi rămas acolo... lângă mormânt, ea s-ar fi supărat. Ei... mai înainte să se fi măritat cu peruchierul... cu Vlad Gogan, mi-a spus: „Licuță, să nu te mai văd!” O supărasem rău... tare rău... Ea era bolnavă... Venisem s-o duc la doctor. Avea dureri de cap, dureri mari... și eu credeam... mă temeam că ar fi fost... Nenorocitul de mine băusem, că abia mă mai țineam pe picioare. N-a mai mers la doctor și mi-a spus... m-a rugat să nu-i mai ies în cale...

Își acoperă fața cu palmele, înfigându-și unghiile adânc în carne, până când fruntea îi sângerează.

— Vedeți, continuă el ridicându-și capul, pentru mine... rugămintea ei era sfântă.

Ochii i se umplu de lacrimi, în timp ce ne întreabă, disperat:

— S-o fi supărat oare că eu i-am săpat groapa? Ce ziceți?

Mihai pare încremenit dinaintea, acestui munte prăvălit în imensitatea durerii pe care doar moartea ori disperarea o pot stârni. Mă strădui să arăt că iau parte ca un cuminte ascultător la spusele invitatului meu și-i mărturisesc:

— N-am știut că dumneata i-ai săpat mormântul. De altfel, n-am știut nici unde ai fost atâta vreme după asasinarea Zinei.

Cred că nu-l interesează vorbele mele, deoarece se precipită să-mi împărtășească modul în care a ajuns să-i sape Zinei mormântul:

— Când am aflat că-i moartă, m-am dus la cimitir... Ploua; pe la prânz, ploaia s-a prefăcut în lapoviță. Se lucra la o singură groapă... Un bătrân săpa de zor. M-am apropiat de el; s-a uitat lung la mine și mi-a întins cazmaua. Cred că nu de teamă... Nu. Zău că nu, căci m-a îndemnat cu vorbă bună. Da. Da, mi-a spus: „la-o! Poate altceva nu-ți mai trebuie!”. Eu zic că bătrânul acela știa că despre sufletul meu e vorba și m-a lăsat să-i fac mormântul, pe voia durerii mele. Și-am săpat, și-am săpat, oameni buni... până ce am simțit vârful cazmalei aici, la inimă! strigă martorul, izbindu-și pieptul cu pumnii săi necrezut de mari. Pe urmă... am plecat.

O vreme tăcem, și în acest timp îmi observ atent colegul. Chipul său este încruntat, iar privirea îi e ațintită asupra invitatului meu; vrea poate să sfredească orice rezistență ca să poată afla dacă acea imensă durere nu-i decât masca dincolo de care se ascunde crima. Întrebarea rostită de Mihai în clipa următoare confirmă impresia mea.

— Când ați întâlnit victima ultima dată?

Lică se scoală de pe scaun; pare năucit. Se scurg astfel lungi secunde de încordare, ceea ce face să-mi încolțească în minte îndoieli în legătură cu buna-credință a martorului. În sfârșit, răspunde:

— Eu... eu doream s-o întâlnesc... mereu; chiar și în seara aceea.

— În seara crimei? cere ajutorul meu să i se precizeze.

— Da.

— Ce v-a împiedicat?

Șeful mașinist tresare speriat. Nu știu ce să mai cred; această neașteptată atitudine a uriașului mă îndeamnă la multă admirație pentru colegul meu. Mihai adâncește cercetarea cu răceala unui chirurg conștiincios și sigur de necesitatea pătrunderii cât mai adânc în plaga deschisă, refuză cu încăpățănare să se lase impresionat de gemetele și suferința pacientului. Rezist cu greu acestui spectacol, dar n-am niciun drept să-l opresc. Nici nu vreau să-mi închipui că strădania lui n-ar fi decât o demonstrație de forță, rezultat al unei vanități dublate de lipsa celei mai elementare sensibilități. Nu! Mihai este un om adevărat, îmi spun eu, gândindu-mă că interesul ce-l poartă rolului lui Lică în ancheta noastră se justifică pe deplin atât pentru că i s-a vorbit despre teama semănată de el printre ceilalți colegi ai victimei, cât și pentru faptul că Anca Ceplan nu l-a inclus în piesa ei. Și-apoi, de ce n-aș ține seama de strania lui purtare față de noi? Continui să privesc scena. Uriașul trădează o teamă din care nu izbutește să scape; buzele sale se mișcă, dar glasul nu-l mai ascultă. Caut să intuiesc ce-ar vrea să spună. Sunt incapabil să-l ajut în vreun fel, din pricina încordării care a pus stăpânire pe mine. Într-un târziu, Mihai repetă întrebarea:

— Ce v-a împiedicat s-o întâlniți pe victimă în seara crimei?

— Nu mai știu, abia poate șopti Lică.

Pe urmă strigă, neașteptat de tare, dând impresia că e singur în încăpere:

— De ce nu m-am dus? De ce?

— Trebuia? intervin eu.

Martorul mă privește derutat, de parcă atunci s-ar fi trezit că sunt lângă el.

— Da, adică... sigur... Întotdeauna ar fi trebuit să fiu lângă ea.

Își înalță capul în tavan și geme ca și când l-ar săgeta un jungher care-i despică trupul în două.

— Doamne, șoptește Lică, dacă-l vedeam eu cu mâna ridicată asupra ei, ăl de-a omorât-o n-apuca, decât să zică „Mamă! Mai bine făceai altu-n locul meu!”

Râde silit, și-apoi se lasă pradă unui acces de plâns.

Mihai e năucit. Sunt convins că durerea bărbatului dinaintea lui l-a impresionat teribil, dar se străduie să nu capituleze în fața scopului propus. Miza e cu totul alta; aici nu mai e vorba de aflarea motivului care l-a determinat pe martor să accepte un rol în *Purgatoriul* Ancăi, ci... mult mai mult; de ce a fost ocolit de autoare? De ce martorele Olga Daneș și Ana Vîrban au atâta frică de el? Nu cumva cele două femei au acceptat să joace într-o piesă care să escamoteze adevărul, tocmai din pricina terorii exercitate de Lică Grozavu asupra lor? Poate că și ceilalți au făcut-o din același motiv. Dar ideea piesei? A, nu... Hotărât lucru, ideea aparține în exclusivitate Ancăi. Atunci, mă întreb eu din nou, ce-a urmărit autoarea? Pur și simplu... să-l acopere pe adevăratul vinovat? Încep să mă îndoiesc de claritatea judecății mele: că o asemenea întreprindere ar fi fost prea riscantă – atât pentru tânăra actriță, cât și pentru Lică Grozavu, dacă el ar fi asasinul, iar Anca dorește să-l scape de orice consecințe. Îmi vine să râd de propria-mi slăbiciune și caut să mă smulg cât mai repede din

hățișul în care m-am afundat, încercând să deduc gândurile ajutorului meu.

Lică vine spre mine și, cu aerul unui școlar disciplinat mă roagă să-l las să plece. Mă vede mirat, și îmi explică:

— După-amiază... e mult de lucru la teatru. Și... trebuie să trec și pe la ea.

— La cimitir? Întreabă Mihai.

Urișul se-ntoarce către el și-l asigură, precipitat:

— Nu... nu intru în cimitir; dau florile unei femei care-i aprinde candela; ea i le duce...

Îi fac semn că poate pleca. Lică ne salută și iese din birou.

Rămânem singuri. Deodată. Mihai izbucnește:

— La urma urmei, ce mare lucru am aflat? Romeo Daneș insinuează că el l-a stârnit pe Vlad Gogan să-și ucidă soția; Olga Daneș, în ipocrizia ei, ne aruncă în două sau chiar mai multe ipostaze cu povestea ei despre imoralitatea Zinei, care putea fi ucisă de soț ori de unul dintre numeroșii ei amanți; fosta soție a lui Vlad Gogan își dă seama că arestarea lui Vlad n-ar obliga-o să poarte de grijă copilului ei și, eliberat de această povară, declară abia acum că în seara crimei, peruchierul se afla într-o deosebită stare de agitație. Pe urmă, tot incitat de piesa Ancăi Ceplan, Vlad Gogan adaugă primei sale depoziții ticăloșia Olgăi Daneș, iar Zangă, înspăimântat la primele cercetări, acum... influențat de *Purgatoriul* domnișoarei Ceplan, s-a transformat într-un erou care sfidează legea. În sfârșit, mai din insinuările lui Romeo Daneș, mai din confesiunea fără voie a Anei Vîrban, iată-ne în posesia unor indicii care pledează pentru vinovăția lui Lică Grozavu. Nu era de-ajuns că știam prea puțin? Acum... nu mai știm nimic. Nu vedeți că lucrurile amenință să se încurce aidoma unei stări de infern?

Constat că de furie își uită chiar propriile realizări pe parcursul noilor interogatorii, astfel că îmi propun să-l readuc la linia de plutire – nu printr-o polemică, ci prin calm.

— Ei, răspund eu, se vede că lucrurile despre care vorbești nu s-au încurcat încă destul de bine, iar bezna... nu-i destul de neagră. Bătrânii știu că numai în apropierea imediată a zorilor cerul se întuneacă de tot. Probabil că deocamdată încurcăturile n-au ajuns încă acolo unde țâșnește *Purgatoriul* Ancăi Ceplan.

Spre marea mea surprindere, Mihai devine agresiv:

— Dar ce vină am eu să îndur purgatoriul unei nebune?

— Pleacă! Să nu te mai văd! Du-te unde-oi vedea și adună-te cu cei ce gândesc la fel ca tine. Te-am crezut altfel, mă pomenesc eu mărturisindu-i imensa părere de rău care-mi încearcă sufletul. Am crezut că iubim deopotrivă zăpada și animalele, te-am socotit nobil și deștept... Se vede că m-am lăsat pradă unor aparențe. Pleacă! Ce mai aștepți?

Nu mă uit la el, dar observ că nici nu s-a clintit din loc. După o vreme, se apropie de mine și-mi spune încet de tot:

— Nu... nu pot pleca. Se vede că e ceva... ce n-am înțeles încă...

— Pentru că nu vrei. Pentru că ți-e lene să judeci... pentru că e mai ușor să iei legea și s-o descifrezi mecanic, de parcă acolo s-ar găsi și sufletele oamenilor, îl dojenesc eu, mulțumit că a rămas lângă mine. Mihai! Legea scrisă cuprinde doar faptele oamenilor! În meseria noastră, dacă nu judeci lucrurile cu mintea pe de-a-ntregul, dar și cu sufletul tot pe de-a-ntregul...

— V-am supărat tare rău, mă întrerupe el, și își apleacă ochii rușinat.

Îmi vine să-l îmbrățișez ca pe propriii mei copii, dar știu că asta nu se cade, așa, imediat după manifestarea cu numai câteva minute înainte; ca să arăt că n-am încă de gând să-l iert, mai spun:

— La drept vorbind, poate că eu sunt lipsit de logică chiar așa! Ce vină ai tu să suporti purgatoriul unei nebune?

Ochii îi joacă în lacrimi și cred că ar izbucni într-un hohot de plâns dacă cele câteva ciocănituri în ușa n-ar răsună chiar în această clipă.

— Intră! strig.

Moș Toader apare în prag, agitând câte-un cartonaș în fiecare mână.

— Invitații pentru mâine seară! La teatru! precizează el.

Glasul îi tremură și abia mai poate adăuga.

— Mi-a dat și mie una.

— Cine? întreabă Mihai.

— Artista aia de seamănă leit cu fata.

— Anca?

— Da, răspunde bătrânul. E afară; se temea că poate n-aveți vreme și mi le-a dat mie.

— Ba avem! îl asigură ajutorul meu, și mă privește cam speriat. Nu-i așa, tovarășe procuror-șef?

Râd, și tânărul meu coleg aleargă s-o invite pe Anca Ceplan. Mă uit în urma lui și mă stăpânesc să nu-i strig „Căpcăunule!” Asta era dojana cea mai aspră pe care mi-o adresa mama în vremea copilăriei mele.

Capitolul V

PURGATORIUL

După-amiaza ultimei zile a anului.

Cu toate că cele două fete ale mele au întrecut de mult vârsta când mai pot crede în Moș Gerilă, în casă, datina se păstrează.

Și acum, ca și în ceilalți ani, fiicele mele sunt trimise fie la un cinematograful, fie pe la prietene, iar noi părinții, gătim bradul și așezăm darurile cât mai bine ascunse printre globuri, beteală, vată și bomboane, din belșug învelite în poleială.

Au trecut mai bine de trei ore de când tot muncim. Ce-i drept, bradul e destul de mare, dar se vede că și noi am îmbătrânit: ne oprim, destul de des – eu pretextând că simt nevoia să mai fumez o țigară, soția mea... motivând o examinare cât mai atentă a lucrului de până atunci.

La un moment dat ne surprindem privind în același loc: tăblia scrinului pe care se află fotografia celor două fiice. O vreme, rămânem tăcuți. Pe urmă, ea se dovedește cea mai tare: vine lângă mine, îmi mângâie părul și murmură:

— Ce putem face? Or să plece... sigur... Cum am plecat și noi.

— Dar pomul? Pomul pentru cine...

— Pentru nepoți! strigă ea cu o veselie simulată, dar o simt că e gata să izbucnească în lacrimi.

— Ai dreptate, mă arăt eu convins. Cu siguranță că ele vor fi atât de ocupate, încât nu vor avea vreme să gătească un brad și mai mare.

— Bineînțeles, mă încurajează Ema.

Și ca să-mi justifice de ce vor sta așa lucrurile, adaugă:

— Și-apoi, nici nu le-am învățat cum se aranjează un pom de iarnă.

Ne îmbrățișăm cu o tandră disperare, prefăcându-ne fericiți de certitudinea mărturisită.

În acest timp, se aude soneria...

Mihai a venit să mă ia la teatru. Nu vrea să intre în casă, motivând că ne va inunda cu zăpada care i s-a așternut pe palton.

Soția mea insistă, dar eu strig cât pot de tare să-l țină în vestibul. Nu vreau să vadă bradul până diseară.

Îmi îmbrac haina și paltonul, în mare grabă, ne luăm rămas bun de la soție și pornim, privindu-ne ceasurile.

Afară s-a întunecat. Ninge din abundență.

— Mai avem o jumătate de oră, spun eu, dornic să prelungesc timpul de mers.

— Sunt curios ce modificări o mai fi făcut Anca.

— Ești nerăbdător s-o revezi! îl ironizez eu.

Se uită lung la mine, mă silește oarecum să mă opresc și, după ce se asigură de toată atenția pe care o reclamă, îmi declară:

— Să știți că n-am renunțat nici la toate părerile proaste și nici la toate rezervele pe care le-am avut față de piesa ei.

— Asta-i bine răspund eu, și-l îndemn să ne reluăm mersul.

În centrul orașului, aglomerația este mare; îngustimea trotuarelor ne silește să umblăm pe partea carosabilă. Magazinele gem de lume. Oamenii par să geamă și ei sub povara cumpărăturilor. Toți sunt aferați, preocupați, grăbiți.

— Parcă-i sfârșitul lumii! exclamă Mihai, supărat că un trecător l-a izbit puternic în piept.

— Scuze! bâiguie omul. Nu v-am văzut.

— Cred și eu, îl apostrofează Mihai, dacă umblați cu pachete care întrec înălțimea unui bloc-turn.

În clipa următoare, pachetul trecătorului se desface, și o păpușă mare se rostogolește pe zăpadă.

Ajutorul meu se repede, o ridică, o scutură de fulgii care cad neconținut pe părul ei din plastic, de culoarea aurului, îi netezește cutele rochiței și-i dezmiardă obrajii bucălați, de parcă ar mângâia un copil în carne și oase.

Trecătorul îl privește atent; apoi se uită la mine și, lipind șiret dintr-un ochi, îmi șoptește:

— Gura-i de el! Încolo, băiat bun.

Îl ajut să pună păpușa în cutie, ne luăm rămas bun și ne strigăm din mers: „La mulți ani!”

Intrăm în holul teatrului, cu patru minute înainte de ridicarea cortinei.

Anca ne așteaptă și nu se sfiește să-și mărturisească îngrijorarea pe care a încercat-o, gândind că cine știe ce treburi ne-or fi oprit să venim la ultima repetiție generală a piesei sale, *Purgatoriul*. Pe urmă ne reamintește obligația ce ne-am asumat-o în legătură cu sprijinul promis și ne roagă să intervenim mai mult ca data trecută. Se desparte de noi, plecând spre scenă, iar Mihai și cu mine intrăm în sala de spectacol, înțesată de lume.

Doar ce ne așezăm pe scaune, că și răsună primul gong. Luminile încep să scadă treptat, în timp ce se aud al doilea și al treilea gong.

După ce sala e scufundată în întuneric, spectacolul începe la fel ca și la cealaltă repetiție. Același șput luminos o conduce pe interpreta victimei către scenă, același urlet de câine și aceeași fulgerare de bardă ce curmă viața unei tinere femei. Urmează zgomotul produs de sirena unei mașini a Salvării și imediat se trece la cercetarea locului faptei odată cu primele audieri.

De data asta, ritmul în care se desfășoară spectacolul este mult mai alert. Simt că indicația de ultim moment, a regizoarei, pune în oarecare încurcătură pe unii dintre interpreți. De pildă, când apare Romeo Daneș, soția lui, așa cum e scris în text, strigă „Zina a fost ucisă!”, iar procurorul trebuie să se întoarcă spre ea și să-i ceară să precizeze „Ucisă ați spus?” Dar tonul dur al Ancăi o descumpănește într-atâta pe Olga Daneș, încât aceasta se arată de-a dreptul speriată când răspunde „Da... Așa cred”.

Socot că-i de datoria mea s-o încurajez, și-i șoptesc interpretei:

— Fără teamă, doamnă Daneș!

Lumina reflectoarelor o împiedică să mă vadă; își pune o mână streășină deasupra ochilor și când mă descoperă, vine spre mine, scuzându-se:

— Dar întrebarea a sunat de parcă m-ar fi acuzat direct. La un asemenea ton, nici nu mai știu cum să reacționez.

— Firesc! intervine Anca, așa... ca un om nevinovat. Evident... tulburată de cele petrecute, dar fără teamă că cineva s-ar putea gândi la vinovăția ta. Continuăm! strigă ea tuturor.

Olga își reia locul și se adresează soțului ei.

— Romeo, unde-i Vlad?

— Cine-i Vlad? intervine replica procurorii căreia știu că cea întrebată îi va răspunde „soțul victimei”.

Și totul decurge conform scriiturii, până în momentul când tânăra interpretă a rolului meu, văzând că Olga îl ceartă pe Romeo fiindcă Vlad n-a ajuns în acel loc (al crimei) înaintea lui, întreabă: „Și... de ce trebuia să fi ajuns aici Vlad Gogan?” iar doamna Daneș se scuză că n-a vrut să spună așa ceva, dar a uitat replica din piesă.

Mihai intervine pentru prima oară; se adresează Ancăi:

— Mie îmi place; răspunsul doamnei Olga Daneș creează tensiune. Atâta doar: să nu vă încurce la replicile următoare.

Autoarea se gândește câteva clipe și apoi îi răspunde că nu e niciun pericol. Și din nou își îndeamnă colegii să continue jocul; le strigă „Reluăm!”

Olga repetă ceea ce a spus mai înainte soțului ei „Vlad trebuia să fi ajuns aici înaintea ta”, iar când Anca se arată contrariată de această remarcă, martora precizează, cu mult mai puțină teamă:

— N-am vrut să spun asta.

— Dar nici nu avea de unde să știe, intervine Gogan, care se află în culise și sosește grăbit spre autoare. E adevărat că... mai totdeauna trec pe-aici, în drum spre casă, și probabil că Olga a făcut această afirmație, cunoscându-mi drumul. Ce zici, Anca? Se leagă?

— Perfect! îl încurajează tânăra actriță.

— Extraordinar! exclamă entuziasmat ajutorul meu. Vă dați seama ce dramatic a devenit momentul. Tovarășul Gogan, prin replica pe care o propune, escamotează un răspuns exact la o eventuală întrebare precisă, pe care insinuarea doamnei Daneș o reclamă. Dacă acceptați această completare a textului, trebuie să-i puneți imediat sub acuzare.

Mă tem că noua intervenție a lui Mihai, cum și contribuția la text a interpreților vor duce la prăbușirea piesei, iar pe de altă

parte, ceva, nedefinit încă, mă face să cred că noul drum al acțiunii poate grăbi apropierea de acel „capăt al capătului”.

Spre marea mea mulțumire, departe de a se arăta supărată, autoarea aderă la sugestia ajutorului meu, dar îi mărturisește îngrijorarea față de concepția piesei din punct de vedere scenic.

— Știți, spune ea, după acest tablou vine cel din biroul meu, Cred că abia atunci, acolo...

— Aduceți biroul aici, undeva într-un colț. Cel interogat va fi tot timpul în decorul crimei, și asta, vă asigur, va produce o impresie foarte puternică asupra răspunsurilor și reacțiilor sale. Ia să vedem ce atitudine va avea un personaj ca Vlad Gogan despre care „am și aflat”, prin martora Olga Daneș, că trebuie să sosească la locul omorului cam în același timp cu victima!

Câtiva interpreți aplaudă sugestia lui Mihai. Anca îi mulțumește și cere mașiniștilor să aducă biroul în scenă.

Anchetatoarea invită pe martorul Gogan să se așeze. Apoi îl întreabă când a sosit acolo, arătându-i gardul lângă care Zina a fost ucisă.

Cel întrebat răspunde cu un aer absent:

— Nu știu... de mult, de când a murit.

— De ce trebuia s-ajungeți înaintea lui Romeo Daneș la locul crimei?

— Doream s-o întâlnesc pe Zina.

— În ce scop?

Martorul tace cu încăpățănare, în ciuda strădaniilor sufleurului.

— Confrunțați-l cu Romeo Daneș! îi strigă șoptit Mihai autoarei.

Anca, sugestionată poate, îl cheamă autoritar pe regizor, care, știind că replica lui avea să-i vină după câteva minute, se așezase,

în culise probabil, la sporovăială cu vreunul dintre oamenii de la scenă.

— Pentru ce dorea Vlad s-o întâlnească pe Zina în seara aceea, cu atâta grabă?

Daneș își știe rolul; l-a studiat cu conștiinciozitate, dar întrebarea asta nu era în text și se arată derutat.

Anca simte asta, aidoma unui ogar care a dat de urma vânatului. Chipul său trădează încordare și mă îngrijorează întrucâtva.

Într-un târziu, martorul răspunde, în afara rolului:

— Gogan se grăbea... pentru că dorea să se convingă.

— Asupra cărui fapt? îl hăituiește partenera de joc.

— Credea că Zina...

Dar n-apucă să-și termine fraza, că Vlad se repede la ei și strigă disperat:

— Taci!

— Aici, eu hotărâsc, îl cheamă la ordine procuroarea pe recalcitrantul soț al victimei.

Sala este încremenită; spectatorilor li se taie răsufarea. Nu știu câți dintre ei își dau seama că pe scenă s-a produs o dramatică mutație de intenții, sensuri și atitudini. Spectacolul a ieșit din matca scriiturii, s-a transformat într-o improvizație care din clipă-n clipă poate degenera într-o stare de surescitare colectivă, și îmi spun că situația asta nu va duce nicăieri. Tensiunea interpretilor este pe cât de sinceră, pe-atât de amenințătoare. Sunt sigur că orice intervenție din partea noastră ar fi binevenită, dar în același timp mă tem că prin cea mai neînsemnată atitudine menită să estompeze acea cumplită încrâncenare, eșafodajul construcției atât de minuțioase a *Purgatoriului* s-ar putea năruia definitiv.

— Ce credea soțul victimei despre ea? Ce-ați vrut să spuneți? insistă Anca, ținându-l pe Daneș.

— Eu i-am făcut Zinei o ofertă: i-am propus să joace într-un film al meu. Noi, adică eu și Zina... am fost logodiți. Vlad, băiguie Romeo, Vlad a crezut că eu fac asta...

— Nu-i adevărat! Îi curmă vorba peruchierul. Doar mi-ai vorbit despre altul... despre Lică.

Sufleorul a venit pe scenă; nimeni nu mai are nevoie de el: textul nu se mai respectă. Acum o urmărește pe interpreta procurorului, care, cu o duritate nepermisă, îi întreabă pe Romeo:

— Adevărat? Despre Lică i-ai vorbit?

Daneș a uitat de mult să zâmbească jovial și să-și aranjeze mai tot timpul cravata și batista de la butonieră.

— Da; am fost bine intenționat. Și eu... și soția mea doream să-i salvăm căsnicia. Ne-am gândit că... despărțind-o pe Zina de Lică, fie chiar și pentru scurtă vreme... Și eu... și soția mea...

Anca își petrece mâinile prin păr. Martorul i-a transmis, se vede, o bună parte din starea lui de derută. Consider momentul foarte important. Mă ridic, vin lângă rampă și-i șoptesc tinerei actrițe:

— Ritmul! Nu slăbi ritmul!

Apoi mă adresez lui Romeo, ca și când aş fi suplinitorul procuroarei de pe scenă.

— Spuneți-mi: și dumneavoastră, și soția știți că victima, se va întâlni în seara aceea cu Lică?

Daneș ridică din umeri semn că nu-și mai amintește, dar eu cunosc substratul gestului. Sunt convins că la el nu-i vorba de un scurtcircuit al memoriei, ci doar nehotărâre, dacă nu chiar teamă de un răspuns neconvenabil.

Și pentru a urni din nou avalanșa stârnită de autoare, o îndemn:

— Cheamă martora! Cere-i să precizeze!

Trezită, Anca poruncește ajutoarei sale s-o aducă pe Olga Daneș, căreia, de-ndată ce se prezintă, îi cere să precizeze:

— De unde știați că victima trebuia să se întâlnească în acea seară cu Lică?

Olga, aflându-se în afara rolului, schițează un zâmbet incert, vrând să arate că n-a înțeles nici rostul și nici sensul întrebării, dar procuroarea insistă.

— Știam... știam că Zina îl întâlnea în unele seri, când aducea de mâncare câinelui. Se vede că soțul meu a înțeles greșit când a declarat că Lică și Zina aveau întâlnire seară de seară.

Martora e condusă afară din scenă, iar Anca, îl întreabă pe Vlad:

— Așadar, o criză de gelozie!

Pe urmă îl întreabă cu cine s-a întâlnit în drumul său spre casă.

— Cu fosta mea soție, actrița Ela Ticău.

— Ce ați discutat cu ea?

Peruchierul se agită și nu dă niciun răspuns. După o vreme, vine spre anchetatoare și-i spune aproape în șoaptă:

— Nu mai țin minte. Eram nervos... grăbit... Parcă am și lovit-o... Eram capabil să... să omor pe oricine.

Replica lui Vlad n-are nici cea mai slabă urmă de sinceritate. Cuvintele lui rostite fără convingere anulează importanța mărturisirii sale, dar Mihai, poate tocmai din pricina acestui flagrant contrast dintre vorbă și atitudine, sugerează Ancăi să-l confrunte cu Ela Ticău.

Autoarea vine la rampă și, un pic derutată, se scuza că nu poate face acest lucru, deoarece personajul urmează să apară în tabloul următor. Biata fală, încă n-a realizat că din piesa ei n-au mai rămas decât personajele și unele replici, ce se rostesc incomplet și cu totul întâmplător. Ceea ce se întâmplă acum, pe

scenă, face parte dintr-o altă „piesă”, care se scrie din mers, cu o siguranță, ce exclude orice bănuială de improvizație. Și fiindcă mă simt solidar cu intenția colegului meu, intervin cu o rugămintă către Anca:

— Fă în așa fel ca martora, Ela Ticău, să apară.

— Poate că nici n-a venit...

— Caut-o o îndemn.

Din fundul sălii răsună glasul puternic al celei despre care vorbim.

— Nu mai pot îndura jocul vostru.

Tonul ei nu mai are nimic din ridicolul ostentativ caracteristic interpretării de la repetiția generală anterioară. Vine spre scenă și imploră:

— Iartă-mă, Anca! Sufletul meu nu mai poate îndura supliciile acestui purgatoriu.

Autoarea se arată foarte impresionată de mărturisirea mai vârstnicei sale colege și rămâne la rampă, într-o atitudine de încremenire, în timp ce spectatorii se pornesc să aplaude momentul atât de frumos „jucat”.

Aproape că și mie îmi vine să cred că incidentul nu-i altceva decât rezultatul unor modificări de ultim moment, făcute de Anca, dar curând îmi revin, Ela se postează dinaintea mea și, spre stupefactivitatea asistenței, mi se adresează, de parcă aș face parte din echipa ei:

— Domnule procuror-șef, nu mai pot îndura. Am mințit!

Nu știu ce atitudine să iau, căci din nou sunt victima propriei mele închipuiri; o privesc pe Anca, bănuind că ea a dispus această schimbare de atitudine a interpretei; dar Ela pune capăt acestei îndoieli.

— În seara aceea, când Zina a murit, eu nu m-am întâlnit cu băiatul meu. L-am chemat, dar nu m-am dus la întâlnire. L-am

lăsat s-aștepte, în ploaie... în lapoviță... M-am întâlnit cu un prieten; acela m-a lovit. Când veneam spre casă, l-am văzut pe Vlad. I-am spus totul; m-a sfătuit să declar soțului meu că el m-a lovit. Vlad era doar trist și nicidecum furios.

Îngenunchează dinaintea mea și mă roagă s-o cred.

Mă ridic de pe scaun și aud un murmur de uluire unanimă. Vreau să cred că, în sfârșit, asistența a realizat ce față au căpătat lucrurile. Cred că este de datoria mea să confirm această revelație colectivă, convins că momentul îmi impune să intervin direct în ceea ce se va întâmpla de-acum înainte. O ajut să se scoale de pe pardoseală, și după ce mă asigur că și-a recăpătat echilibrul îi declar:

— Regret, doamnă Ticău, dar sunt în posesia celei mai puternice dovezi care atestă că atunci, și nu acum, ați spus adevărul.

Mă întorc pe jumătate spre sală, scot din buzunar o foaie de hârtie, o despățuresc și, în timp ce actorii de pe scenă vin lângă mine, ca niște copii curioși să afle o poveste extraordinară, explic:

— Iată extemporalul fiului dumneavoastră, Petre Gogan, la ora de compunere, scris chiar în ziua următoare primei dumneavoastră declarații.

Și încep să citesc:

— „Într-o după-amiază ploioasă, mămica m-a luat la plimbare cu mașina ei. Mergea atât de repede, încât abia mai puteam zări trecătorii și pomii... și casele. Sub picioarele mele se făcuse o mare băltoacă, dar mămica nu m-a certat, ci m-a luat în brațe și m-a alintat, spunându-mi...”

— Nu! țipa sfâșietor Ela Ticău. Nu-i adevărat.

Îi arunc o privire plină de reproș fiindcă mi-a întrerupt lectura și citesc mai departe.

— „Puiul mamei, haide să coborâm”. Am intrat în cel mai mare magazin de jucării, și mămica mi-a cumpărat cel mai mare trenuleț, pentru că împlinisem nouă ani. M-a sărutat și mi-a spus: „La mulți ani... dragul mamei!”

Spectatorii sunt cuprinși de o emoție care mi se transmite. Electricienii au renunțat și ei la convenția scenică; șeful lor strigă unui subordonat „Heblu!”, și sala e inundată de lumina tuturor becurilor. Poate că electricianul-șef și-a zis: „Noii piese îi trebuie altă convenție”, fiindcă acum, actori și spectatori am devenit totuna! O masă de oameni care urmăm – supuși, cu credință! un singur drum: acela al adevărului.

Câțiva bărbați, cei pe care-i pot vedea mai de-a-proape, hohotesc în plâns, fără nicio reținere. Simt că emoția mă covârșește și nu doresc să mă integrez chiar cu totul noului „spectacol”, așa că o rog pe Anca să continue citirea extemporalului.

Curând, glasul tinerei actrițe se aude din nou:

„Ploaia s-a transformat în lapoviță. Când am ajuns acasă, eram atât de obosit, încât am adormit, de-ndată, în brațele măicuței mele, iar când m-am trezit, țineam strâns, cu amândouă mâinile, trenulețul cel mare.”

— Nuuu! urlă disperat doamna Ticău. Asta nu s-a întâmplat niciodată. Niciodată Petrișor n-a adormit în brațele mele. S-o știe toată lumea! Niciodată!

Smulg bucata de hârtie din mâna Ancăi, o flutur pe deasupra capului meu și mă adresez Elei:

— Vedeți, nu pot ține seama de noua dumneavoastră declarație, fiindcă cea dintâi e confirmată de această formidabilă probă. Spusele dumneavoastră de-acum par menite să-l apere pe Vlad Gogan. Sigur, nu vă fac nicio vină că-l apărați din motive sentimentale, pentru că... așa cum reiese din cele scrise de copilul

dumneavoastră, sunteți la fel de bună și ca mamă, și ca... fostă soție.

Un ropot de aplauze zguduie sala. O vreme, năucit, nu-mi dau seama că sunt pentru rechizitoriul pe care l-am făcut nevrednicei mame, de ale cărei remușcări mă bucur. Jenat, când realizez ce se petrece în jurul meu, îmi reiau locul. Mihai îmi apucă mâinile și mi șoptește, plin de admirație:

— Ați fost magistral! Sunt mândru că lucrez cu dumneavoastră și...

Dar nu-l mai aud, din cauză că, atât vorbelor sale, cât și vacarmului produs de asistență se suprapune glasul Elei: își strigă deznădăjduită, durerea ce se vrea mărturisită până la capăt:

— Trenulețul acela... nu i l-am luat! I-am promis, dar nu i l-am luat!

E atâta sinceră suferință în tot ceea ce spune, că spectatorii încremenesc.

După câteva secunde, timp în care doamna Ticău se uită parcă în ochii fiecărui om din sală, așteptându-și osânda apare la rampă silueta uriașă a unui bărbat. Îl recunosc: e Lică Grozavu, care abia poate vorbi:

— Dacă-mi dați voie... o să-i cumpăr eu trenulețul acela.

Ela tresare. Îl privește lung și izbucnește în plâns.

— Nu... să nu vă fie teamă, o să-i spun că dumneavoastră i l-ați trimis, caută el s-o liniștească. Pe mine, Petrișor o să mă creadă.

Mihai țâșnește de lângă mine spre șeful mașinist.

— Îi știi numele! Îl cunoști deci?!

— Da, recunoaște uriașul.

— De când?

— Ei... mai treceam uneori prin fața casei lui Gogan...

— L-ai văzut și în seara crimei?

— Da.

— Ora? cere ajutorul meu să i se precizeze.

— Șapte... șapte și jumătate.

— Unde mergeați?

Derutat, Lică face gesturi care ar vrea să însemne nehotărârea, dar tânărul meu coleg insistă, necruțător.

— Nicăieri... Așa, treceam pe-acolo, bâiguie Lică.

— Ai discutat cu Petrișor Gogan?

— Da...

— Despre ce anume?

Cel întrebat se abandonează și răspunde neașteptat de repede:

— Mi-a cerut s-o las pe Zina în pace.

Mihai se arată năucit.

Sunt încredințat că mărturisirea, pe cât de interesantă, pe-atât de primejdioasă pentru cel ce declară o asemenea împrejurare îl derutează pe ajutorul meu într-o asemenea măsură că e ispitit să creadă că Lică își bate joc de el. Dar martorul, sesizând poate îndoiala tânărului meu coleg, se grăbește să-i explice:

— În seara când a murit, Zina ieșise din curte... pe la ora 7. Petrișor, tocmai venea acasă. Ea avea un pachet; știam că se duce să-și hrănească câinele. După ce s-a îndepărtat de mine câțiva pași, am pornit pe urmele ei, dar... m-am auzit striga:

— Nene! M-am oprit, m-am întors și l-am văzut pe băiatul lui Gogan alergând prin băltoace spre mine. Și-a aruncat ochii într-ai mei... și mi-a zis: „Vă rog frumos s-o lăsați pe Zina în pace”. Am ridicat pumnul, tovarășe procuror, am ridicat pumnul, gata să-l zdrobesc, dar copilul nu s-a speriat.

Își ascunde fața în palmele lui mari și continuă cu un glas care-i tremură:

— Mi-a mângâiat haina și m-a mai rugat încă o dată s-o las în pace.

Geme absurd, își descoperă ochii și privește la noi toți, deopotrivă.

— Am ingenuncheat înaintea lui, iar el mi-a întins mina. Asta... Asta nu înseamnă că băiețelul a avut încredere în mine? Nu? Întreabă el deznădăjduit, așteptând poate ca cineva să-i confirme că renunțarea lui putea fi doar astfel justificată, fiindcă în clipa următoare prinde a se tângui: De ce l-am ascultat eu pe copilul acela? Dacă m-aș fi ținut în umbra ei, așa cum am făcut de-atâtea ori, nimeni... pricepeți? Nimeni n-ar fi apucat s-o atingă măcar.

— Cum puteți dovedi că ați abandonat urmărirea victimei? continuă Mihai interogatoriul.

Din culise, apare Zangă, care se interpune tânărului meu coleg și șefului mașinist al teatrului.

— La ce bun cereți dovezi, atâtea vreme cât eu, eu și nu altul, sunt asasinul?!

O umoare de nedescris se produce în întreaga sală. Cei mai mulți dintre spectatori se ridică de pe scaune, de parcă stând ca înainte n-ar putea vedea destul de bine pe acela care se declară ucigașul Zinei Gogan. Anca încearcă vădit un sentiment de descumpănire și poate că abia acum realizează mutația produsă în sensurile și direcția spectacolului inițial și conceput de ea; se adresează, supărată, dar cu destule menajamente, omului în zdrențe, chemându-l oarecum la ordine:

— Ceea ce spuneți dumneavoastră acum nu există în text; desigur, personajul pe care-l interpretați a fost descris ca unul dintre posibili vinovați, dar... el nu recunoaște că a săvârșit omorul.

Dacă intervențiile autoarei produc asupra unora derută sau asupra altora chiar compasiune, zâmbetul cu care-și încheie dojana și pe care, parcă, abia și-l poate reține mă aruncă în brațele celei mai cumplite incertitudini. Simt că mă aflu pe punctul de a cere lămuriri, cu toată autoritatea pe care o reprezint, dar, spre fericirea mea, sunt salvat de la o situație penibilă, chiar de Ion, care face un pas spre autoare, o înșfacă, o zgâlțâie și-i strigă, acuzând-o fățiș:

— La dracu' joaca asta cu sufletele oamenilor nevinovați!

Vine către Mihai și, spre surprinderea mulțimii, ba chiar și a mea, îi vorbește pe tonul cel mai firesc:

— Domnule procuror... eu... eu sunt tot ce poate fi mai rău pe lume, dar netrebnic nu!

Se lasă ușor în genunchi și, cu ochii scăldați în lacrimi, caută privirea fiecărui spectator. Pe urmă vorbește stins; e la capătul puterilor:

— Nu-i drept să lași păcatul pe sufletul unui nevinovat... Nu se cade...

Spectatorii își reiau locurile, resemnați parcă de aflarea vinovatului. O! Dacă nu l-aș cunoaște pe acest om în zdrențe, dacă nu i-aș ști puterea lui de vrajă asupra oamenilor, dacă nu m-aș fi cutremurat și n-aș fi râs cu lacrimi atunci când el voia ca eu și zeci de mii de alți oameni să râdă ori să plângă, în clipa asta aș declara dosarul Zinei Gogan rezolvat și aș spune: „Nu mai încape nicio îndoială: el e vinovatul!” Dar numai ce izbutim să ajungem din nou la o respirație normală, că Ion începe a se târî spre Anca. Îi apucă poala rochiei, i-o sărută cu venerație și, cu ochii plecați în scândura scenei, vorbește, de parcă i-ar cere iertare că îndrăznește să se certe cu o sfântă dintr-o icoană:

— Dumneata... dumneata spui că vorbele mele, recunoașterea vinovăției mele n-a fost înscrisă în *Purgatoriul* dumitale... Rău!

Foarte rău! S-o înscrii. Ori poate că n-ai făcut asta... fiindcă dumneata nu cunoști prea bine rosturile chinurilor unui adevărat purgatoriu... Ei! Acolo... se zice că acolo păcătoșii sunt chinuiți o vreme. Dar... nu pe degeaba. Nuuu... Ei trebuie s-ajungă astfel la capătul capătului, despovărați de orice taină, căci nu e chin mai mare decât taina cea rea.

Cu toate că nu-și însoțește perorația cu niciun gest și nici din glasul său nu se desprinde vreo nuanță de durere, de regret, disperare sau orice altceva care să impresioneze spectatorii, simplitatea jocului său ne cutremură pe toți deopotrivă. Și, în ciuda convingerilor fiecărui spectator că Zangă e ucigașul, sala răsună de aplauze ce nu mai conțin.

Marele vraci de pe scenă, cândva, știa să se joace cu oamenii: cândva. „Miracolul”, cum i se spunea, ridica doar o mână, și sute de oameni pricepeau niște sensuri nebănuite ori se supuneau unor aspre procese de conștiință, fiindcă el le arunca un zâmbet batjocoritor. Spre bucuria luminoaselor mele amintiri, Ion se ridică brusc și se repede spre rampă. Mihai, ca și vecinul din partea stângă, a încremenit cu palmele ridicate; nimeni, din clipa asta, nu mai poate aplauda și poate nici respira.

— Oameni buni! se adresează Ion sălii, am făcut această mărturisire pentru că sufletul meu nu mai poate îndura povara păcatului.

Face o pauză în care, cu privirea încordată, solicită un maxim de atenție din partea fiecărui spectator. Apoi, când e sigur că nimeni nu se mai poate gândi decât la ceea ce el va spune, strigă, surprinzându-ne căci nu ne așteptam la o asemenea izbucnire:

— Nu-i prima mea fărădelege!

Vine spre Mihai, îl fixează și râde batjocoritor.

— Știți asta, domnule procuror; chiar alaltăieri v-am făcut o interesantă expunere a carierei mele de mare recidivist, dar... probe, ce-i drept, nu v-am oferit.

Nu se mai uită la el, începe să se plimbe pe scenă ca și cum ar juca pentru a suta oară acel rol.

— M-am gândit că dumneavoastră, fiind destul de tânăr, veți avea răgazul necesar căutării probelor care... să ateste vinovăția mea și... să mă strângeți de pe drumuri, dar... văzând că s-ar putea ca altul să beneficieze de paradisul osândei, mai-mai că mă simt ispitit să grăbesc purgatoriul, oferindu-vă chiar eu dovada singurei mele crime. Ce spuneți? strigă el întorcându-se către Mihai, pe care-l privește ironic.

Mă aștept ca tânărul să reacționeze pe potriva temperamentului său, voluntar și intransigent, dar, spre mirarea mea, se ridică de lângă mine, merge la rampă și rostește o replică absolut la obiect:

— Sunt gata să vă recunosc drept asasinul Zinei Gogan, domnule Zangă, numai... cu o condiție.

Cred că Ion și-a pierdut ceva din siguranța jocului de până acum. Abia întreabă:

— Care?

— Să-mi spuneți de ce ați ucis-o.

— Mobilul?! caută Ion să mai câștige timp.

Urmează o lungă tăcere. La drept vorbind, socot că Zangă se află în mare încurcătură, însă hohotul de râs cu care biciuie sala, după ce a cufundat-o până la adâncimea dorită de el, în tensiunea dorită de el, mă face să-mi dau seama că prin provocarea adresată – la început indirect, și mai apoi direct – lui Mihai, omul în zdrențe n-a urmărit altceva decât s-ajungă la acest moment. Scoate dintr-un buzunar al pantalonului său jerpelit o broșă și o arată atât celor de pe scenă, cât și spectatorilor. Unul

dintre interpreți – nu-mi dau seama cine anume exclamă, gătit de emoție:

— E broșa Zinei!

Ion îl privește pe Mihai triumfător și-i declară, chipurile cu un cinism rar întâlnit:

— Ați vrut să cunoașteți mobilul; l-ați aflat: JAFUL! Da, da, pur și simplu, mi se făcuse poftă să mai jefuiesc. Ea s-a opus, eu am ucis-o! La început mi-a părut rău, dar după aceea mi-am spus că nici nu se putea mai bine pentru sfârșitul unui mare infractor care ajunsese la limita cea mai de jos a carierei sale.

Privirea lui îl părăsește câteva clipe pe colegul meu și rătăcește pe deasupra capetelor spectatorilor, fără să caute altceva decât să-i sfideze și să-i înrăiască pe toți deopotrivă.

— Ați amuțit? se adresează el asistentei, și râde. Desigur, nu sunteți obișnuiți ca în fiecare zi un ticălos de talia mea să-și mărturisească păcatele, dar eu n-am avut de ales. O fac pentru prima dată, fiindcă trebuie să ajung triumfător la capătul capătului, pe drumul la care mai deunăzi era să renunț, sfârșind lamentabil. Iată, am să vă istorisesc întâmplarea care mă îndemna să cred că mi-am ieșit din mină... că nu mai sunt bun de nimic.

Brusc, devine de o mobilitate rar întâlnită, iar ochii lui scapără de furie: încremenirea de până acuma s-a transformat în uragan. Vorbește pe un ton sigur, mândru și aproape că strigă fiecare cuvânt.

— Cu câteva zile înainte s-o ucid pe Zina Gogan m-am așezat alături de o bătrână care voia să-și plătească niște cumpărături; asta se întâmpla la băcănia de peste drum de biserica netencuită, chiar la ieșirea din oraș. I-am furat portofelul! șoptește Ion, cu aerul că relatează fapta unora de la care așteaptă laude și admirație.

— Groaznic! murmură ajutorul meu și-mi strânge brațul, de parcă ar avea nevoie de un suport ca să nu se prăbușească.

— Rușine! strigă cineva de pe la mijlocul sălii, și n-ar fi lipsit prea mult ca întreaga asistență să înceapă a-l huidui.

Dar ca și când ar fi căpătat adeziunea tuturor celor care-l ascultă, Ion continuă să ne povestească:

— În portofel... am găsit câteva sute de lei și un talon de pensie, încasată chiar în ziua aceea. Bătrâna a ieșit după mine, m-a oprit și mi-a spus blând, încet, ca nimeni să n-audă: „Domnule, dacă puteți, restituiți-mi măcar 200 de lei; am neapărată nevoie”.

Face o lungă pauză, în timpul căreia jocul lui de scenă sugerează un asemenea zbucium, încât mulți dintre spectatori par gata să-l ierte într-o oarecare măsură. Pe urmă, când simte că sala a ajuns la capătul răbdării, șoptește de parcă s-ar rușina de ceea ce mărturisește acum:

— I-am dat banii înapoi.

Asistența răsuflă ușurată, dar „Miracolul” de odinioară știe că acum e momentul prielnic să-i tragă pe drumul dorit de el. Cu ochii în lacrimi, se prăbușește într-o îngenunchere pe care parcă nu o dorește și pe un ton tremurător, face marea „confesiune”.

— Am trecut de partea cealaltă a străzii și am intrat în biserică.

Câțiva bătrâni din jurul meu spun în șoaptă cuvinte neînțelese, dar Zangă se vede că le-a tălmăcit, căci imediat îl aud strigând disperat, ca și când ar vesti sfârșitul lumii:

— Dar am intrat în biserică nu ca să mă rog. Nuuu! Ci... ca să cerșesc!

Se ridică de pe pardoseală aidoma unei vijelii și, în ciuda acestei violente mișcări, se adresează lui Mihai pe un ton de umilință:

— E trist, nu-i așa, domnule procuror? Ce poate fi mai trist decât clipa în care un mare infractor – gangster, traficant, contrabandist, jefuitor – sfârșește prin a cerși?

Apoi, cu un cinism de neconceput, cere sălii înțelegere pentru crima al cărui autor se pretinde:

— Vedeți, oameni buni, n-ar fi fost demn de mine un asemenea sfârșit. De aceea am ucis, se scuză el, ca și cum ne-ar explica o stare de legitimă apărare.

Apoi, cu o ostentație bine dozată, menită să încredințeze pe oricine de imposibilitatea de a fi crezut ucigaș, murmură:

— Pentru mine, această crimă a fost o adevărată minune! Da, da; nu jaful, ci omorul în sine mă face să termin tot atât de celebru pe cât am fost; cel puțin, așa sper: Radioul, Televiziunea, ziarele... E firesc asta, nu?

Tăcerea care s-a așternut în sală nu prevestește nimic bun.

Cineva strigă:

— Nu-l cheamă Zangă! Zapan!

— Zapan! strigă o femeie. El este Ion Zapan – îl știu bine. A fost un mare actor. Eu l-am mai văzut jucând roluri dintr-astea. Bravo! Bravo, Ion Zapan!

Mihai mă privește uluit.

— Da, abia pot eu să vorbesc, a fost un foarte mare actor.

Și liniștea pune din nou stăpânire pe sală.

Cu o viteză de fantasm, mi se perindă pe dinaintea ochilor minții clipe trăite cu Ion, pe banca aceluiași liceu. Pe urmă, grupul de prieteni printre care eram și eu, însoțindu-l la examenul de admitere, la Conservatorul de artă dramatică. Țin bine minte că unul dintre noi, Alexe, l-a rugat pe președintele comisiei să ne îngăduie a-l asista. Ne-a îngăduit. Și-acum îmi răsună în urechi Miorița declamată de Ion. Pe urmă, i-au spus că nu mai e nevoie să se prezinte și la celelalte probe. Reușise. L-am

revăzut după câțiva ani, pe stradă, însoțit de o femeie tânără și foarte frumoasă... „Ea este Marta, soția mea. Diseară jucăm împreună. Hai să ne vezi”. M-am dus. Majoritatea spectatorilor era alcătuită din tineret. La ridicarea cortinei Marta se afla singură în scenă. Câțiva oameni au aplaudat-o. Eram emoționat, așteptam cu nerăbdare apariția lui Ion. După câteva minute, un partener anunță sosirea eroului principal O fată de lângă mine îmi șopti: „Dumneavoastră nu vă ridicați?” M-am supus îndemnului ei și abia după aceea am observat că toți spectatorii stăteau în picioare. Așa ceva nu mai văzusem. „Probabil nu sunteți de pe la noi, îmi acordă o scuză tânăra mea vecină. Aici, ori de câte ori apare «Miracolul» ne ridicăm de pe scaune. Se zice că nu-i plac aplauzele, și altfel... cum să-i mulțumim? La urmă, e altceva; știți, vine cu ceilalți colegi, și-atunci... O să vedeți dumneavoastră!” Într-adevăr „Aplauze” de fier, sala râde, sala plânge, sala face ce vrea el, „Miracolul”. L-am mai văzut jucând și în alte orașe; aceeași strălucire. Statura lui înaltă, talia de atlet, un cap bărbătesc de o frumusețe nemaiîntâlnită de mine, transpar de dincolo de negura vremilor, în cadrul ușii mele, într-o noapte, târziu. „Iartă-mă”, mi-a spus Ion atunci. Eram buimac de somn. Când am izbutit să mă dezmeticesc, vorbele lui m-au cutremurat. „Vreau... m-am hotărât să renunț la teatru.” Năucit l-am întrebat „De ce?” M-a privit lung, a suspinat și mi-a cerut să-l ascult fără a-l întrerupe. Mi-am dat seama că rămăsesem pe pragul casei. Am intrat în odaia mea de lucru, unde și-a început mărturisirea: „Marta m-a părăsit încă de anul trecut. A! Să nu crezi că lucrurile s-ar fi petrecut... necinstit, nu! Mi-a spus că s-a îndrăgostit de un coleg al nostru. Asta-i tot, căută el să simplifice situația, dar nu mi-a fost deloc greu să citesc pe chipul lui imensa durere ce-l covârșea. După aceea, continuă Ion, a urmat ceva ce n-am înțeles luni de-a rândul: Marta ajunsese să mă urască din

cauză că Tinescu, actualul ei soț, nu se putea realiza din pricina mea. O! Să nu-ți închipui că mă invidia! Doamne păzește! Se vede că asta era părerea lui, dar... ceea ce mă doare nespus de mult este că și Marta a ajuns să creadă că eu sunt stavilă afirmării ei. Pricepi? Ei... cam asta e situația care m-a hotărât să apuc un alt drum”. Și într-adevăr, în ciuda sfaturilor mele, cum și ale altor prieteni de-ai noștri, Zapan a apucat-o pe drumul decăderii, considerând că astfel, cu cât el va ajunge pe o treaptă mai inferioară, invidia unora va fi tămăduită.

Fără să vreau, îmi îndrept privirea spre scenă, cu dorința să întrevăd, dincolo de arătarea jalnică a omului în zdrențe, pe prietenul meu așa cum era odinioară; nimic, dar absolut nimic din ceea ce a fost, decât imensul lui talent și deosebita sa măiestrie scenică de care nici umilința și nici mizeria ce și le-a hărăzit singur, dintr-o greșită înțelegere a lucrurilor, nu i le-au putut zdrobi. Și cu toate că sunt încă pradă acelor sumbre amintiri, bag de seamă că Ion agită broșa Zinei, dinaintea întregii asistențe.

— Am luat-o ca să pot face dovada că am ajuns la capătul capătului, pe drumul meu.

În secunda următoare îmi pierd oarecum controlul și, dorind să ies din starea în care mă zbat, strig:

— Minți! Broșa aceasta se afla asupra victimei când eu am sosit la locul crimei. Îți pot dovedi asta cu ajutorul unor fotografii făcute atunci. Mai mult: există un martor căruia eu i-am dat în păstrare obiectele victimei.

Din fundul scenei se aude glasul unei femei:

— Da, este adevărat; mie mi-ați încredințat lucrurile Zinei. Este Olga Daneș, care vine grăbit spre rampă.

— Cum vă explicați că broșa a ajuns în mâinile lui Zangă?

Actrița schițează un zâmbet: se găsește într-o mare încurcătură și numai după un timp răspunde.

— Eu... eu i-am dat-o lui Vlad împreună cu toate celelalte lucruri ale Zinei.

— Fără încuviințarea noastră?

— Doar erau ale lui, încearcă Olga să-și justifice fapta.

— Ați primit lucrurile victimei? îl întreb pe Gogan și cum acesta recunoaște fără nicio ezitare, insist: Dumneavoastră i-ați dat această broșă lui Ion Zangă?

Peruchierul își clatină capul, în semn de negare: pe urmă bâiguie:

— Broșa nu mi-a fost dată.

Ion râde și strigă:

— Cum să fi fost broșa la el, când eu o furasem? Eu, și nu altul. Eu! Cel mai mare gangster al tuturor timpurilor, criminalul temut din întreaga lume interlopă, omul de care tremurau marile metropole ale traficului de stupeficante și speluncile crimei de pe tot globul pământesc, eu sunt cel care a furat broșa Zinei!

Știu că el a jucat magistral astfel de roluri, l-am văzut interpretând personajele cele mai dure, dar și cu cel mai frumos suflet; revoluționari răzvrățiți împotriva nedreptăților sociale, viteji cavaleri porniți în drumul aflării adevărului, cu riscul vieții, și câte alte asemenea personaje! Cineva de prin culise strigă:

— Aiurea! E un hoț de rând!

Atunci, intervin și-l chem la rampă pe lașul care-l ofensează pe marele actor de-odinioară, dar acela nu apare.

— Bine faci că nu te înfățișezi! mă arăt eu mânios.

Mă-ntorc spre sală și asigur întreaga asistență că îl cunosc bine pe omul în zdrențe.

— El este marele actor Ion Zapan! El a jucat zeci de asemenea roluri, de generos care-și asumă răspunderea fărădelegilor altora;

vă asigur că nimeni nu le-ar fi jucat mai bine ca el. Altminteri, cineva dintre dumneavoastră l-a și recunoscut, căci mai adineaori l-a strigat pe adevăratul său nume.

Îmi îndrept privirea spre Ion și-l aplaud.

— Bravo! Niciodată n-ai fost atât de măreț ca în seara asta! Ioane, ai fost magistral!

Zdrențărosul sare de pe scenă și se oprește înaintea mea. Publicul îl aplaudă frenetic. Ion pare să nu audă entuziasmul produs de revelația făcută de mine sălii. Se înclină în fața mea, iar eu nu mă pot abține să nu-l îmbrățișez. Asistența amuțește. Sunt foarte emoționat și Zangă, simțind că intensitatea stării mele crește, se desprinde din brațele mele și se urcă pe scenă. Urmează un moment care mă va obseda până la sfârșitul zilelor mele: Anca Ceplan îi sărută mâna. Spectatorii izbucnesc în ovații: emoționantă scenă de adulație! Când spiritele se potolesc, autoarea cu ochii scăldați în lacrimi, îi mărturisește:

— O! Păcat că nu mi-am dat seama la timp... Păcat! Aș fi construit rolul dumneavoastră cu totul altfel. Numai eu sunt de vină că v-ați apropiat de momentul capitulării. Chiar și acum... când n-ați mai respectat decât intenția textului meu. Am fi prelungit durata purgatoriului.

— Ca să nu mai vorbim despre favorizarea infractorului, care, dispunând de un timp mai îndelungat, poate observa atent și pe îndelete reacțiile celorlalte personaje, și astfel să-i atragă în cursa lui, derutându-i, șantajându-i, corupându-i sau chiar ajungând la suprimarea lor. Dacă asta vă frământă, îngăduiți-mi să declar că ați izbutit, intervine Mihai.

Se produce o rumoare generală; spusele ajutorului meu produc o împărțire a publicului în două tabere: prima – situată pe o poziție ostilă lui și credincioasă emoției dinainte „cea de-a doua – împărțându-i obiecția, măcar în parte, dar solidară cu

primejdia acoperirii vinovatului. Oamenii comentează fără nicio rezervă sala de spectacol este acum pradă unui vacarm de necrezut. Anca pare năucită și abia într-un târziu cere o clipă de liniște ca să-și poată exprima nedumerirea.

— Ce-a ți vrut să spunei?

— Mai mult, insistă ajutorul meu, ca și cum n-ar fi auzit-o, ați reușit să profitați de buna noastră credință și, pretextând că aveți nevoie de părerea noastră, n-ați făcut altceva, decât să ne a trageți în această piesă-capcană cu scopul de a vă convinge dacă stadiul anchetei noastre l-ar pune în pericol pe asasin.

Anca gesticulează dezordonat, și în cele din urmă îngaimă:

— Nu. Adică m-am gândit la acest aspect, dar... într-o foarte mică măsură. De fapt... am vrut să vă incit la o cât mai grabnică descoperire a ucigașului Zinei, fiindcă, socoteam eu, ritmul anchetei dumneavoastră este prea lent.

— Ceea ce spuneți acum poate fi o justificare de circumstanță.

— Dar n-am un alt argument, răspunde fata arătându-se speriată.

Spectatorii comentează de-a valma, așa că nu pot pricepe nimic. Vorbele tânărului procuror, ca și tonul pe care le rostește sugerează asistenței un început de acuzare. În clipele care urmează, această impresie mi se confirmă chiar de către Mihai:

— O! Nu vă fie teamă de lipsa unui argument hotărâtor. Eu pretind că îl aveți dar mărturisirea lui... e, desigur, penibilă. Dacă veți continua în această atitudine, mă voi simți obligat să-l denunț asistenței.

Tânăra actriță ridică mâinile, capitulând, iar colegul meu se năpustește asupra ei, cu grabă:

— Argumentul? Ei bine, toată construcția piesei dumneavoastră nu este altceva decât o subtilă investigare menită să afle stadiul cercetărilor noastre, disponibilitatea martorilor și

chiar a anchetatorilor, ca și cum v-ar interesa... direct și personal. Ce-ar fi să ne imaginăm că lucrarea dumneavoastră dramatică a fost scrisă din unghiul de vedere al... autorului-asasin?

Urmează cel mai penibil moment, dublat de o tensiune împinsă la extrem. Spectatorii așteaptă cu respirația ținută reacția celei pe care ajutorul meu a pus-o sub gravă acuzare. Dar, spre surprinderea tuturor, Anca zâmbește.

— Aveți dreptate, eu am ucis-o pe Zina Gogan! mărturisesc.

Tonul și atitudinea tinerei autoare au darul să convingă pe cei mai mulți dintre oamenii din sală. Se aude un murmur de stupefacție, căruia intervenția lui Zangă îi pune capăt; marele maestru o aplaudă din toate puterile. E atâta credință în admirația lui, încât spectatorii uită gravitatea clipelor care le-au pricinuit o mare emoție și se pornesc s-o ovaționeze. Îmi spun că Mihai se va simți foarte prost când va înțelege, în sfârșit, ceea ce publicul a înțeles cu o clipă înaintea lui. Sunt foarte mâhnit, mai ales din cauză că mintea nu mă ajută să-l scot din acest impas, însă când rumoarea sălii încetează, constat că tânărul meu ajutor nu-i chiar atât de naiv cum mi l-am închipuit. Se adresează grav și indignat, Ancăi:

— Destul! Eram convins că și fără ajutorul meu ați fi ajuns la această mărturisire. Și-acum, că am ajuns pe această treaptă a Purgatoriului, dați-mi voie să vă întreb: De ce sunteți dispusă a vă recunoaște drept ucigașul Zinei Gogan?

— Pentru că doresc să-l acopăr pe asasin.

— Pentru totdeauna?

Această ultimă întrebare mi se pare stupidă, dar curând mă conving că și de data asta am subestimat perspicacitatea lui Mihai. Actrița se angajează într-o mărturisire la care nu m-aș fi așteptat, dar pe care tânărul meu ajutor urmărea s-o obțină.

— Nu... n-aveți dreptate. Vă rog să credeți că și eu doresc descoperirea criminalului, dar... din nefericire... vedem lucrurile foarte diferit. Dumneavoastră sunteți grăbit să-l prindeți, iar eu mi-aș dori ca asta să se întâmple mult mai târziu. Dumneavoastră doriți să-l trimiteți înaintea judecății, ca să-și primească pedeapsa stabilită prin lege, dar eu consider că legea nu-l va sancționa pe măsura vinovăției sale.

Se apropie de rampă, îngenunchează și îi vorbește lui Mihai aproape în șoaptă, ca unui om întâlnit într-un pustiu, căruia simți nevoia să i te destăinuie:

— Tovarășe procuror... dacă închisoarea este capătul capătului de drum al unui criminal, drumul până la acest capăt trebuie să fie purgatoriul lui. Adevărata pedeapsă nu este aceea la care legea osândește un asasin după ce a fost prins, ci... spaima în care el se zbate la gândul că va fi descoperit. La drept vorbind, ispășirea pedepsei... este o stare de certitudine; rea, ce-i drept, dar incertitudinea, cred eu, este tot ce poate fi mai aproape de răsplata cuvenită unui ucigaș.

Se ridică, își rotește ochii deasupra mulțimii, cu o știință de captură a atenției rar întâlnită la o fată de vârsta ei. Se scurg astfel câteva clipe, după care se întoarce spre Zangă, cerându-i parcă iertare, odată cu mărturisirea unui imens regret:

— O! Dacă aș fi știut eu cine sunteți cu adevărat, aș fi construit rolul dumneavoastră așa fel încât interpretându-l cu forța și marele dumneavoastră talent convingeam pe oricine că sunteți criminalul.

— Pe mine nu, intervin eu.

Apoi către asistență:

— Ion Zapan n-ar fi preluat pe umerii săi o crimă doar pentru a prelungi timpul de ispășire al vinovatului. El poate face asta

doar ca să-l apere pe acela pe care-l iubește, dar îl crede cu adevărat asasinul.

Merg spre scenă și-i fac semn să se apropie. El îmi dă ascultare, vine către mine cam încurcat de zdrențele care-i atârână.

— Noi am copilarit împreună... am fost colegi de școală... Noi ne cunoaștem destul de bine Ioane...

Tăcerea lui, ca și refuzul încăpățânat de a-mi ocoli privirea mă fac să-i strig:

— Cândva, te-ai sacrificat, cu credința că suprimând lumina, bezna va dobândi valoare. Te-ai ratat, voit în nădejdea că renunțarea ta va produce un transfer de talent asupra celor pentru care te-ai ratat. Și-acum... aperi un netrebnic ucigaș de valori! Pentru cine mai vrei să te sacrifici de data asta?

— Tiule, șoptește el deznădăduit, lasă-mă în pace!

— Îți închipui că prin tănuirea ta nelegiuită vei ajunge la capătul capătului, pe drumul închipuirilor tale neroade?

Ion își împreună mâinile ca de rugăciune și se tânuie:

— Taci! Te implor...

Durerea ce i-am stârnit-o se repercutează, asupra-mi, da sunt hotărât să izbesc și mai tare în zidul suferinței lui, până la sfârâmarea completă a cetății în care și-a ascuns o falsă credință menită să-l piardă cu desăvârșire. Îmi dau bine seama că un asemenea prilej, ca cel pe care mi-l oferă împrejurarea de față, s-ar putea să nu se mai ivească și deci, trebuie să mă folosesc de opinia mulțimii, singura forță capabilă să mă ajute la stabilirea adevărului în acest caz, dar și la reîntoarcerea lui Ion pe drumul adevăratei lui meniri.

— Nu, n-am să tac, îi spun eu, și încep expunerea unui adevărat rechizitoriu: Ion Zapan! Te denunț în fața celei, mai înalte instanțe de judecată: opinia publică! Te pun sub acuzare pentru tentativă de omor!

O rumoare de uluire generală umple sala! Cuvintele mele nu lasă nicio îndoială asupra implicării omului în zdrențe, dar spectatorii sunt convinși că mă refer la uciderea Zinei Gogan. Câțiva, însă, murmură „De ce numai pentru tentativă?” iar alții, se vede, încep să se îndoiască de consecvența mea; cu câteva minute mai înainte, spusesem doar că omul în zdrențe n-ar fi capabil să omoare. Ca să pun capăt vociferărilor, mă întorc spre sală:

— De ani de zile se străduiește să-și omoare sufletul, așa cum de altfel a procedat cu talentul și vocația lui. Întrebați-l „Unde ți-e sufletul, Ion Zapan?”

— E sufletul meu, bâiguie.

— Întrebați-l „În care mocirlă l-ai ascuns?”

— E... e sufletul meu! strigă nefericitul, găuit de deznădejde.

De data asta îl acuz cu o duritate care mă surprinde și pe mine:

— Minți! Sufletul tău nu-ți mai aparține de mult! Din clipa când ai adus prima lacrimă în ochii copiilor noștri și primul răs pe buzele celor ce până la tine nu știau nici măcar să zâmbescă. Ani de-a rândul, destăinui eu celor din staluri, Ion Zapan a lipsit pe copiii noștri de o bucurie al cărei secret doar el îl cunoaște, osândindu-i la tristețe pe cei ce l-au iubit cu adevărat. Mihai, Ion nu te-a mințit când ți-a spus că a săvârșit cele mai cumplite fărădelegi. Și din nou îl acuz, direct, pe Ion: Te-ai purtat ca ultimul dintre tâlhari. Iar acum vrei să folosești calea rușinoasă a fugii, tot mai spre adânc, în bezna aleasă drept adăpost! Ion Zapan! Fie ca râsetele, aidoma clinchetului de clopoțel, ale celor pe care i-ai părăsit, lipsindu-i de o mare bucurie, să-ți răsunе în urechi ca zăngănitul lanțurilor celor mai ticăloși dintre ticăloși.

— Taci! geme Ion, încovoindu-se sub blestemul osândei pe care am început s-o rostesc.

— Fie ca tristețea copiilor noștri să-ți întunece bucuria luminii, ori de câte ori vreo rază de soare ar răzbate în bezna sufletului tău.

— Ajunge! geme marele actor de odinioară, și se lasă pradă unui hohot de plâns, iar eu, nemilos, îl blestem mai departe:

— Fie ca durerea lor de a te fi pierdut să-ți încătușeze inima și să n-ai altă bucurie decât această durere! Unde ți-e sufletul, Ion Zapan?

Nu-mi poate răspunde; deocamdată, se izbește cu palmele pe piept, vrând parcă să strige „Aici!”

Starea lui mă îngrijorează. Vin lângă el și aproape în șoaptă, îl întreb:

— Așa... așa cum l-am știut eu?

— Da... așa cum l-au știut copiii.

— Atunci, drumul tău nu mai trece prin beznă nu-i așa?

— Da...

— Ci... pe aici, printre spectatori.

— Printre cei mici... printre cei tineri.

— Și le vei înapoia tot ce le-ai furat?

— Tot! Însutit... înmiit...

Promisiunea lui mă face să mă simt cu adevărat fericit, și o clipă îmi trece prin minte să-l invit la mine acasă, chiar în scara asta. Dar cum cel mai important lucru deocamdată, mi se pare certitudinea revenirii lui, îi cer o garanție.

— Ascultă Ioane! Dacă vrei să credem în revenirea ta, mărturisește-ne pe cine ai vrut să aperi, preluând răspunderea pentru asasinarea Zinei Gogan.

Se uită la mine ca și cum ar avea revelația celui mai odios om din lume. Într-un târziu, se retrage câțiva pași și, cu o mână întinsă spre mine, mă acuză direct:

— Vasăzică, tot bâlciul de adineaori n-a fost altceva decât abilitate. Ha-ha-ha! Ia te uită care este, de fapt, scopul apostoliceii tale strădăniilor! Și eu, nefericitul, te-am crezut. Dacă funcția îți îngăduie să-mi răspunzi, tare mult aș vrea să știu unde-ți păstrezi tu, sufletul! În care text de lege? În ce capitol? În care dintre articole?

Nu știu dacă vreodată am mai încercat o asemenea durere, dar nu-i pot aduce vreo vină pentru ocările lui. Și apoi, într-un fel l-am decepționat, revenind la ceea ce el socotea o discuție încheiată.

— Nu-mi pasă nici ce crezi despre mine și nici ce spui, mă arăt eu cât pot de tare. Atâta doar: răspunde-mi, pe cine ai vrut să aperi?

— Pe mine! răspunde Lică Grozavu, înaintând spre rampă.

Vechiul meu prieten îmi caută privirea, și când mi-o întâlnește mă roagă să nu dau crezare omului care se recunoaște vinovat; mă asigură cu disperare că acela nu este și nu va fi vreodată un virtual asasin. Socot că această încercare trebuie să fie ultima lui speranță în continuare a sumbrului său drum și-mi spun că e nevoie să lovesc năprasnic ca să-l readuc definitiv din nefireasca stare unde încă ar vrea să rămână.

— Prețul..? îl întreb eu pe Ion.

Vorbele mele îl descumpănesc; am impresia că și-a pierdut cu totul siguranța și chiar nădejdea dinainte, șiroaie de lacrimi se preling pe obrajii lui scofâlciți de mizeria la care s-a condamnat ani de-a rândul. Cred că vrea să articuleze ceva, dacă judec după mișcarea buzelor, dar glasul nu-l mai ascultă; întreaga lui atitudine îmi pare un simbol al mizeriei umane pe deasupra căreia strălucește, batjocoritor, o aureolă de măreție și sublimă dragoste față de toți semenii lui. Într-un târziu, izbutește să spună câteva cuvinte:

— Mie? Pe mine mă întrebi despre un anume preț?

Simt că înfruntarea cu ceea ce seamănă mai mult a fi spectrul unui om decât omul de odinioară mi-a stors aproape și ultima picătură de vlagă. Mă grăbesc a-mi desăvârși opera, dacă pot numi astfel cruda mea manevră, și-i răspund cât pot de ironic.

— Asta-i bună! Închipuie-ți că nu mă pot gândi decât la un târg murdar și, implicit la un preț tot atât de murdar, când în fața mea se află tăinuitorul unui criminal.

Probabil că ofensa adusă de nemiloasa mea considerație a stârnit în el o neașteptată revoltă.

— Prețul murdar a fost o bucată de pâine curată pe care băiatul acesta mi-a dat-o din munca lui tot atât de curată; și un adăpost! Da, da, în magazia doamnei Olga Daneș, unde plătea chirie! Auzi, domnule procuror-șef? Plătea chirie cu bani curați, tot din truda lui curată. Așa să știi! Iar acum, când nu mai are ce pierde, fiindcă singura lui dragoste a murit, iar el se crede într-o măsură vinovat, vrea să ispășească de parcă ar fi ucis-o cu propriile sale mâini. Nu-l crede! strigă Zapan, agitându-și o mână și privindu-mă cu o insistență de hipnotizator.

Spre marea lui decepție, îi întorc spatele și, mă adresez șefului mașinist:

— Mai înainte ai declarat că te-ai lăsat convins de copilul Petre Gogan și ai abandonat urmărirea victimei, îți amintești?

— Da, răspunde uriașul, dar atunci am mințit.

Glasul lui este atât de nesigur, că mă aștept ca din clipă-n clipă spaima să pună stăpânire pe el. Mă grăbesc să aflu cât mai multe și îl incit:

— Și, mă rog, de ce ai mințit?

— Mi-era teamă... Acuma, însă, se precipită el. M-am gândit bine și m-am hotărât să mărturisesc adevărul. Și-apoi, la ce bun să mai îndur Purgatoriul în care donșoara Anca ne-a vârat pe

toți, când în cele din urmă tot o să mă dovedeți? Așa că... mai bine să termin; ajung la închisoare; îmi fac pedeapsa și gata! Cum scrie legea! Nu!?

Sunt impresionat de disperata lui minciună, dar fiindcă profesionistul destul de încercat care sunt intuiește ceva nedefinit încă dincolo de copilăroasa lui atitudine, ceva de o mare însemnătate pentru ancheta noastră, îmi impun să nu-i strig, ca lui Ion, „Minți!” Îmi trece prin minte că vechiul meu prieten și-a susținut pretinsa vinovăție începând printr-o declarație verbală, ca în cele din urmă să aducă în sprijinul sacrificiului său, prost înțeles, o dovadă materială al cărui rol a fost anulat printr-o contra-probă, pe care, din fericire, am avut-o. Altminteri... Mă tot întreb: de ce mă obsedează acest gând? După o vreme icni spun că am făcut o asociere involuntară de situații și acel ceva intuit în cazul mașinistului-șef trebuie lămurit.

— Lică Grozavu! Te fac atent să spui numai adevărul! tu eu autoritar.

Urișul vine aproape de mine și-mi declara:

— Pot dovedi că *eu* am ucis-o pe Zina! A... am martori.

Cineva dintre spectatorii de la balcon intervine batjocoritor:

— Bravo, mă! Halal ucigaș! Vine cu martorii pregătiți, ca nu cumva să se spună că i-a luat-o altul înainte.

Alți câțiva oameni fac haz – un râs zgomotos.

Nu iau niciun fel de atitudine față de nedelicata intervenție a zurbagiului care n-a înțeles că spectacolul a devenit anchetă și chiar proces. Lică precizează:

— Nu mint! Sunt martori care știu că eu trebuia să mă aflu acolo!

Aleargă către locul crimei invocat prin decor. Pe urmă tace câteva clipe, timp în care privirea lui aleargă de pe un chip pe altul. În sfârșit, când găsește pe cel căutat, strigă:

— Olga! Vino aici lângă mine!

Femeia face câțiva pași nesiguri spre avanscenă.

— Tu știi... tu știai că eu trebuia să fiu acolo unde ea a fost ucisă, îi spune mașinistul. De ce nu mărturisești tovarășilor procurori? De ce?

— De teamă, răspunde actrița după o vreme.

— Ți-e frică de mine?

— Da, răspunde fosta colegă a victimei, și vrea să se retragă în culise.

— O clipă, doamnă Daneș, o oprește Mihai. Știați că Lică Grozavu trebuia să se afle în seara crimei lângă casa dumneavoastră?

Cea întrebată șovăie, iar tânărul procuror o asigură:

— Din clipa asta vă declar sub protecția mea! Vă rog să mărturisiți adevărul, fără rezervă, fără teamă!

Sunt de-a dreptul uluit; Mihai îmi zâmbește de parcă m-ar lua complice la o șotie de mare haz. Pe urmă îmi dau seama că și el a intuit acel ceva straniu în conduita și spusele noului pretins asasin.

— Nu, răspunde Olga, nu știam precis că va veni acolo: bănuiam doar...

— Știai, știai precis că trebuia să fi fost acolo, imploră mașinistul.

Insistența bărbatului mă contrariază nespus. Pe de altă parte, atitudinea încă șovăielnică a martorei mi se pare de neînțeles. Țin bine minte că Ana Vîrban ne-a declarat groaza pe care Lică o inspira atât ei, cât și Olgăi; dar acum, bruta, cum îl numește ea pe protectorul lui Ion, este cel care o imploră să declare adevărul. Cu siguranță că tot frica o împiedică pe „discreta” doamnă Daneș să mărturisească adevărul, dar încep să cred că nu Lică este pricina. Atunci? Care este natura acestei purtări reținute? Mihai

tace, îi examinează atent pe cei doi martori, în timp ce eu mă hotărâsc să acționez fără întârziere, spunându-mi că s-a ivit un moment psihologic cât se poate de prielnic descoperirii acelu „ceva” care mă obsedează chinuitor.

— Lică Grozavu! îl chem eu pe uriaș la ordine, cum poți afirma că Olga Daneș știa despre sosirea dumatăle în preajma locului crimei, chiar în seara morții Zinei Gogan?

Spre surprinderea mea, mașinistul nu-mi răspunde direct, ci se întoarce spre fosta colegă a victimei și caută să-i reamintească o împrejurare despre care eu abia acum iau act.

— Olga, strigă bărbatul, doar tu m-ai anunțat în seara aceea că ea va veni să aducă mâncare câinelui; mi-ai spus și ora – „Șapte... șapte și jumătate”.

Actrița ridică din umeri, mimând o dură și neputincioasă luptă cu memoria. Disperat, Lică se disculpă față de mine, cu aerul că se teme să nu-l cred nebun.

— Tovarășe procuror-șef, ea mi-a telefonat la teatru; așa am aflat că Zina avea să vină acolo...

E atâta credință în tot ce spune, încât nu-mi mai îngădui să condiționez mărturisirea lui.

— E adevărat? cer Olgăi să răspundă. I-ați telefonat la teatru?

— Da, recunoaște femeia, și se grăbește să precizeze: l-am telefonat dar pentru că aveam nevoie să-mi repare ceva.

„Desigur, explicația artistei, dacă se va confirma, justifică prezenta lui Grozavu la locul faptei, printr-o simplă coincidență”, îmi spun. Și presupunerea se transformă în certitudine, datorită intervenției Anei Vîrban.

— Olga i-a telefonat din locuința mea. L-a chemat fiindcă i se defectase o priză; nici n-a pomenit despre Zina.

„Și totuși, actrița a tănuțit, faptul că Lică s-ar fi putut afla prin preajma locului unde colega ei a fost ucisă”. Împărtășesc

martorei nedumerirea mea, dar ea tace cu încăpățănare, privește în gol, de parcă nici nu m-ar fi auzit.

— Îi este milă de mine, intervine Lică, pe un ton din care siguranța dinainte pare să fi pierit aproape cu totul. Da, da și Olgăi și doamnei Ana le este milă de mine, însă dumneavoastră, oamenii legii, v-ați dat seama că eu sunt vinovatul. Am martori! Ați văzut doar! Am făcut dovada că în seara crimei eram lângă casa Olgăi.

Dar deoarece nici eu și nici adjunctul meu nu-i confirmăm în vreun fel că strădaniile lui și-au atins ținta, uriașul se repede la Zapan, continuând să spere într-o dovadă hotărâtoare:

— De ce nu spui procurorilor că și dumitale ți-a fost milă de mine? Știai că eu am ucis-o și, ca să mă aperi, ai furat broșa Zinei, crezând că procuratura te va socoti pe dumneata adevăratul criminal. De ce taci? Spune-le că pentru mine ai furat broșa.

Răspunsul lui Ion face ca sala să se cutremure.

— N-am furat; broșa mi-a fost dată de doamna Olga Daneș.

Acum, marele actor n-a jucat: a depus o mărturie, cinstită, cetățenește. Îi mulțumesc pentru noua sa purtare. Uriașul este prăbușit și-i reproșează plin de disperare:

— De ce te-ai înrăit? Dacă dumitale nu ți-a reușit s-ajungi până la capătul capătului, pe drumul despre care vorbeai mai deunăzi, te răzbuni pe mine? N-ai dreptul ăsta! N-ai dreptul să mă împiedici a-mi urma calea pe care mi-am ales-o! Și-apoi, când a putut Olga să ți-o dea?

— A doua zi, după asasinat, răspunde Ion. Mi-a spus că tu ai ucis-o pe Zina. Asta a fost tot.

Lică sare de pe scenă, și când se găsește la numai un pas de mine, mă privește cu aerul unui fericit câștigător al Maratonului după o luptă socotită, până atunci pierdută.

— Vedeți? Nea Zangă știe că eu sunt asasinul! Și Olga știe!

Nu-mi pot da seama câtă compasiune au colegii lui pentru acest uriaș cu ochi de copil, dar tragica lui stare de euforie îmi inspiră un straniu sentiment în care mila și durerea se amestecă deopotrivă.

Spectatorii din fundul sălii se ridică de pe scaunele lor, să-l vadă mai bine pe aparentul virtual ucigaș.

Curând însă, incitat de atitudinea mea pasivă, mașinistul-șef al teatrului își repetă, susținerea vinovăției, dar n-apucă să spună decât „Olga știe că eu am...” căci soțul victimei vine spre el, și-i strigă, de ai zice că vrea să-l trezească dintr-un coșmar:

— Cum să nu știe când ea te-a chemat acolo?

Pe urmă, peruchierul pornește un adevărat act de punere sub acuzare a Olgăi Daneș:

— L-ai chemat pe Lică, știind că vine, Romeo m-a trimis la oră fixă spre a mă convinge de infidelitatea Zinei. Frumos lucrat! Dacă n-ai reușit s-o îndepărtezi din teatru cu oferta pe care i-a făcut-o soțul tău, propunându-i să joace într-un film, te-ai gândit că s-ar putea să-i iei rolurile după ce o va suprima băiatul acesta sau eu!

— Dumneata nu! Îi strigă lui Vlad mașinistul. Eu! Eu am ucis-o! vrea să ne asigure pe mine și pe Mihai.

— Foarte bine, mă arăt eu dispus a-l crede, numai că spre a mă convinge pe deplin, trebuie să te confrunt cu Petrișor Gogan.

Bărbatul puternic este cuprins de un tremur. Privirea sa trădează disperare, așa că mă simt obligat să-l întreb ce se petrece cu el. Buzele i se mișcă, dar fără să articuleze vreun cuvânt. După o vreme, izbutește:

— Nu... Asta nu.

— De ce?

Îmi răspunde, în timp ce pleacă de lângă mine spre scenă.

— Copilul... copilul m-a urmărit. Știa că am apucat-o pe alt drum decât acela care ducea spre locuința Olgăi. Și-apoi... Petrișor m-a văzut discutând cu niște oameni; îi cunoaște.

Se întoarce brusc la spectatori și strigă deznădăjduit, de parcă odată cu el i-ar trage pe toți la răspundere:

— De ce? De ce l-am ascultat eu pe copilul *aceia*?

Oamenii din fundul sălii își reiau locurile. Asistența murmură, nemulțumită, se vede, că nici de data asta n-a fost descoperit autorul morții, Zinei Gogan. Dar cel mai nemulțumit dintre toți se dovedește tânărul meu coleg, care își părăsește scaunul și-i declară Ancăi:

— Tovarășe Ceplan, desigur, sunteți mulțumită. Ideea dumneavoastră despre adevărata pedeapsă și despre purgatoriul care trebuie să devină termenul de prescripție capătă adepți. Am certitudinea că în curând vor mai apărea mulți alții și-și vor asuma răspunderea asasinării fostei dumneavoastră colege, din dorința prelungirii purgatoriului adevăratului vinovat.

Anca se uită la el cu oarecare tristețe. După câteva clipe îi răspunde:

— Să știți că adevărarea spuselor dumneavoastră m-ar bucura, dar mă tem că lucrurile s-au cam limpezit și nu va mai fi nevoie de alți „generoși”. Drept să vă spun, chiar mă întristează faptul că ucigașul Zinei ar putea fi dat în vileag dintr-un moment într-altul.

— Dacă înțeleg bine, se arată Mihai pornit pe deducții, dumneavoastră îl cunoașteți?

Este rândul autoarei să-și manifeste superioritatea.

— Da.

Simplitatea și siguranța răspunsului îl năucesc pe tânărul procuror. Când se mai dezmeticește, declară fără nicio reticență:

— Noi nu-l cunoaștem pe făptaș.

Fata zâmbește, bucuroasă.

— O! Asta ar fi minunat. Da, da; purgatoriul la care orice criminal ar trebui osândit înainte de ispășirea pedepsei cuprinse în legi ar deveni, timp de douăzeci de ani, casa și viața lui. Numai cu un ceas... dar ce spun eu? Cu o clipă înaintea împlinirii termenului de prescripție, atunci când ucigașul ar fi sigur că totul s-a terminat, ei i-aș striga numele ori... poate că l-aș pune să și-l strige chiar el. Oricum, abia atunci l-aș aduce în fața judecății.

Înfruntarea tinerei actrițe cu tânărul procuror devine o adevărată oază în deșertul suferințelor ascultate, care ne-au însetat de viață și de un strop de lumină. Discuția lor, pe cât de sinceră, pe atât de interesantă, se înscrie în noul „spectacol” de mână sigură a vieții, care după suspansuri și tensiune oferă și momente de răgaz. Dar vai mie – om atât de încercat și bun sfătuitor al altora, eu, eu cel care i-am spus lui Mihai „Abia când se întunecă de tot se ivesc zorile” uit în această clipă că momentelor de respiro le poate urma de cele mai multe ori un tragic deznodământ.

— Domnișoară, spune timid Lică Grozavu, prosternându-se Ancăi, eu nu vă zoresc... Atâta doar vă rog: când o fi să-l dați în vileag pe ticălosul acela, chemați-mă să-l văd.

Se întoarce, speriat, către mine să mă asigure:

— Nu-i fac nimic; nici măcar nu-i rup mâna cu care a lovit-o. Vreau doar să mă uit în ochii lui și... când o vedea cât rău mi-a făcut... o să-și ia singur zilele, ca un...

Vorbele șefului mașinist sunt acoperite de strigătul disperat al unei femei din fundul scenei.

— Olga s-a sinucis! ne anunță bătrâna Ana Vîrban.

Urmează un moment de mare agitație și cu greu izbutesc a restabili ordinea. Dar abia când liniștea ia locul vacarmului

dinainte, observ că toți interpreții arată ca niște stane de piatră, cu ochii ațintiți spre Anca.

— N-am vrut asta, se dezvinovățește autoarea piesei *Purgatoriul*. Jur! N-am vrut...

Lângă noi se găsește și medicul legist.

Dispun măsurile de rigoare, și după ce totul se termină părăsesc sala de spectacol.

Afară s-a așternut un ger năprasnic.

Ion, îmbrăcat, se vede, cu niște haine de la garderoba teatrului, mă pândește sfios, la câțiva zeci de metri de intrarea actorilor. Alături de el Anca.

Mihai e lângă mine, tăcut, trist. Din când în când, suspină.

Nici starea mea nu-i prea bună; fără să-mi dau seama, mă arăt răutăcios față de el.

— Ce tot oftezi? Doar ți-ai văzut visul cu ochii! Nu? N-ai vrut să afli făptașul? Sau... poate că osânda care și-a dat-o singur, nu te mulțumește...

Îmi prinde amândouă mâinile într-ale sale, mă țintuiește cu o privire umbrită de licărul unor lacrimi și-mi declară, mâhnit:

— Păcat! Cum de n-am înțeles atâta vreme că *Purgatoriul* Ancăi Ceplan era destinat nu făptașului, ci acelui josnic sentiment care a împins-o pe Olga Daneș până la crimă?!

— *Invidia!* precizez eu, de parcă el n-ar vorbi tot despre această otravă care întunecă până și bucuria propriei vieți celui ce se lasă prins în stăpânirea ei. *Invidia!* repet, iată adevăratul vinovat al morții Zinei Gogan – victimă a celui mai odios protivnic al moralității umane.

Îmi desprind mâinile dintr-ale tânărului meu ajutor și-i fac semn să mă urmeze către Ion și Anca: amândoi sunt foarte tulburați, dar eu, în ciuda tragicului sfârșit al – „lecției”, încerc

un sentiment de mulțumire față de adevărul la care, sunt sigur, am ajuns.

Este aproape miezul nopții.

Îi îndemn să se grăbească, fiindcă Moș Gerilă n-a venit niciodată atât de târziu.

Zâmbim silit unul altuia, dorind să ne facem curaj pe pragul noului an.

Mergem din ce în ce mai repede și nu știu dacă facem asta atât ca s-ajungem la mine acasă la vreme, cât ca să ne aflăm destinderea.

Cred că suntem singurii trecători ai străzii. Din case răzbat strigăte de voie bună. Undeva în depărtare se aud cântecul și pocnetele de bice ale unor colindători întârziați.

Versiune eBook: v1.0 hy_05/07/2011